M

TRACTATUS
De
DECIMIS,

Tàm feudalibus, quàm aliis, Novalibusque, & Quibus debeantur, atque Quomodo peti, ſolvi ac judicari ſuper his oporteat, & an tolli poſſint, & pœnas contra non ſolventes

Continens,

Juriſconſulti Clariſſimi,

D. PETRI REBUFFI,

Ob crebras Ejuſdem allegationes, & Exemplorum, non, niſi in antiquioribus bibliothecis latitantium, defectum, denuò in lucem revocati,

Operâ

CHRISTOPHORI LUDOVICI DIETHERRI,

U. J. D. Patricii & Advocati Norici.

FRANCOFURTI,
Sumptibus JOHANNIS DAVIDIS ZUNNERI.
Imprimebat PAULUS HUMM, Anno 1670.

SERENISSIMO CELSISSIMOQVE PRINCIPI AC

DOMINO,

DN. EBERHARDO,

DUCI WIRTENBERGIÆ ET TECCIÆ, COMITI MONTISPELICARDI, DOMINO IN HEIDENHEIM, &c.

Principi & Domino suo Clementissimo,

Ex subjectissima & devotissima mente, Divinam Benedictionem,

& ab hac

Quotidiana incrementa,
Spei publicæ complementa,
Serena, Celsa, Lætaq;
OMNIA!

COgitanti mihi de eminenti quodam Patrono, cui hunc ingenii mei fœtum dedicarem, ſtatim & è veſtigio SERENITAS VESTRA venit in mentem. Diu præprimis puritas Religionis in hoc Ducatu longiſſimè continuata arriſit! Arriſit ſanè fertile illud ſolum, cui æternus vini Deus non minus ſalubre, quam generoſum vinum, conviviorum animam, denſiſſimè implantavit, cum arenoſa noſtra terrula, quam tamen alii PARVAS VENETIAS perhibent, ne exiguas quidem vindemiolas poſſideat, nequaquam verò inuſitatæ magnitudinis botros, velut in terra Canaan reſectum duo viri in ligneo vecte pendentem quondam geſtarunt. Sanè, ſicut Perſæ æſtimant, vinum eſt fomes & incitabulum ingenii virtutiſque. Hinc Nymphæ, Bacchi nutrices, elegerunt ſibi triumphalem hunc locum, hoc hilaritatis dulce ſeminarium! Hunc amœniſſimæ Stutgardiæ noſtræ locum diſerti Oratores, ingenioſi Poëtæ, feſtivi Muſici, tanquam fæcundi calicis amatores, ſequuntur! Edocti quod vino non tam Magnates, quam humiles delectentur, non tam filii hominum, quam filii virorum, ut frontem exporrigant, & gaudio triumphent.

Quo

Quo liberi dono norunt

---- atras pellere curas,

miserasque fugare querelas.

Hunc locum, quod meritò primo loco dici debuisset, Magnificentia, Prudentia, & Sagacitas, Fortitudo & Justitia arcano quodam consilio, tanquam perpetuam sedem sibi assignavit. Huc accedit sapientissimũ illud consultum, quo more Majorũ haud asotos & ignavos, sed non modo peregrinationibus exercitatissimos, famâ & scriptis publicis clarissimos, verum etiam in omni scibili, variæ examussiatæ eruditionis laude cumulatissimos, instructissimos Consiliarios, laudabiliter Vestra Serenitas sibi appropriat, ut seræ etiam posteritati, pariter atque insimul succrescentibus Heroicis liberis omnibus modis plenissimè sit consultum. Fuere sanè, ne quid dissimulem, hi ipsi prælaudati Consiliarii mihi materies & ocliferium, ut hanc Serenissimam Aulam cæteris omnibus anteposuerim, atque Anticam, sive frontispicium hujus Tractatuli esse voluerim. Hi salivam mihi moverunt. Affert sane introitus affabrè excogitatus etiam mediocri ædificio splendorem, ut etiam animalia, quæ omnes, citius quam asparagi coquuntur, rident, Ζῶα ὧν πάντες καταγελῶσι, hîc sileant, metuentia, ne dum canere cœperint, illicò exsibilentur.

lentur. Primo quidem intuitu multi pagellas meas floccipendent, quasi singulis diebus decem millia hujusmodi chartarum nascantur & pereant, & facilis jactura tanti sit sepulchri. At enimverò est hæc materia præ cæteris Principe digna, quia de proventibus soli sui Princeps maximè debet esse sollicitus, ne subditi nimium novis exactionibus graventur, aut per fatuam conniventiam subleventur. Tantæ molis igitur est censendum, ne in publica commoda peccetur, evigilatas noctes sic dispensare, ut nubilum tristitiæ festivissimo sereno quasi discutiatur. Nolui igitur à semel cœpto proposito desistere, sedet sententia, qui hactenus in sacra Cæsarea Majestate, Electore Bavariæ, Episcopo Eystettensi (ast quantis Magnatibus?) tantam deprehendi Comitatis & humanitatis opulentiam, ut vel hos unicè cum devotione non fictâ colere obstrictum me jure quis dixerit. Tantorum Magnatum favorem inæstimabile mihi bonum reportavi! Fiduciam tamen mihi facit rara quædam & inaudita Comitas, quam Serenitas Vestra tum domesticis, tum exteris quoque exhibuit, ut meritò hac curâ nolim amplius defungi.

Nullo modo negari potest, multos illud experiri, quod nonnunquam ii experiuntur, qui

qui fructus arborum ſpectant, & altitudinem non metiuntur: Dum enim calidiuſculè ad cacumen pervenire contendunt, cum ipſis ramis, quos comprehendêre, decidunt. Sed nec conſcientia imbecillitatis meæ, nec tenuitas ſcripti, ſi numerum pagellarum quis ſpectet, deterrere me potuerunt, ut altitudinem tanti Ducis conſiderarem, cum non ſim neſcius, magnis etiam Principibus nonnunquam ſatisfeciſſe non modò qui de parva acerra tribus digitis paucula quædam grana, quam qui lancem thuris in foculum injecerunt. Ex intima pectoris medulla ſincerè fateor, quod ab iſto tempore, quo ſplendorē Nominis Tui, O CELSISSIME Dux, vel ex Juris publici Scriptoribus, vel ex Genealogicis, mecum intimius perpendi, ex iſta conſideratione colligere me ſæpius cœperim, cum fortunæ interdum naturæ temeritas ſępius pulchrius conſuluerit. Solent enim Principes nonnunquam alterum oculum regimini, alterum libris concedere, & his ſæpe utrumque. Reipublicæ Auguſtanæ Conſulem, Marcum Velſerum, ad quendam Philologum queſtum eſſe, legere memini, in Germania vix quenquam per negotiorum compedes, aut neceſſitates ſuas ſtudiis humanioribus ſupereſſe poſſe. Sic homines al-

ti ſpiri-

ti spiritus attenti ad rem, quid hominis sit Philologus, quærere non dubitant, dum alii conscribendis libris delectantur, & nonnunquam Juri gemmas Philologicas superaddunt, hi, qui labori huic se subducunt, invident aliis eruditionis gloriam, id nunc his cerebrum uritur. Hi Philologica prorsus contemnunt, ad quæ minuta non descendat Jurisconsultus. Tyrianthinæ vesti non convenit bardocucullus. Postquam viriculas patrimonii peregrinationis attriverunt impensæ, postquam bonuscula in Universitatibus consumserunt, omnis vena μυστικὴ exaruit, etiam apud illos, qui in Parnasso minimè dormierunt. Agamemnon rogatus, ab uxore Clitemnestra, quando filiæ suæ vellet celebrari Nuptias, respondit his verbis:

ὅταν σελήνης εὐτυχὴς ἔλθοι κύκλος,

Quando lunæ fortunatus venerit circulus.

Idem sæpè accidit apud quosdam Principes, ut nonnullis rarò, nonnullis prorsus nullum concedant aditum. Nec mirum, cum hos etiam minorum Gentium dominastri imitentur nonnulli turgidi. Sed quando tractatulo meo fortunatus patebit aditus? Hîc me silere jubet Orbi notissima magnanimi Ducis Comitas, quam si describere vellem, næ

hæc

hæc meſſis, & jucundiſſima vindemiarum tempora me deficerent, ſola tanti Ducis humanitas integrum volumen mihi eſſet. Humaniſſimi ad humanitatem hanc comparati inhumani viderentur!

Cum tot ſuſtineas ac tanta negotia ſolus,
res patrias armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
ſi longo ſermone morer tua tempora Princeps.

Vale indies cum Familiæ gloria inextinguibili, & cum pretioſis Caritatibus, Imperii verè gemmis, Sereniſſime Princeps, qui mihi prorſus es ἀντίψυχος, viveq; eò felicior, quò ab infelicis hujus ſeculi labe, ſine fuco, ſanè ſanctè vivis purior. Decimas has laudis Tuæ, virtutis Tuæ theatrum puta, ſic ſermoni ſatis, ſatis etiam æternitati pauxillis hiſce ſine ambitioſis precibus litavi. Scribebam Norimbergæ, Anno orbis redemti 1670. 10. die Octobris.

——— Multis redeat feliciter annis
Iſthæc candidior, candidiorq; dies!

Veſtræ Sereniſſimæ Celſitudinis

addictiſſimus atque devotiſſimus
ſervus
Chriſtophorus Ludovicus
Dietherrus D.

TUo quod ipſe Marte non minus doctè
Conſcriberes, *Dietherre*, cur opus malis
Opera aliena publico dare, id nuper
quæri recordor. Si tamen licet, noſtram
Sententiam, vel non rogatus ut dicam,
Modeſtiæ illud imputabo, doctrinæ
Quam tu profundæ (ô copulatio rara,
Sed laude digna!) jungier doces poſſe.
Non obvias variaque difficultate
Res implicatas explicare, quod libro
Iſto notiſque propriis facis, multæ
Eſt eruditionis hoc: Sed æqualis
Laus eſt modeſtiæ, quod ex tenebroſo
Situ extrahis Clariſſimi viri chartas,
Quin partui ejus denuò obſtetricaris.
Autore cum primo ejus eſt tibi digni
Operis honos communis, æſtimatore
Sed æquiori arbitrium tuæ cauſæ
Si deferatur, ille gloriam libri
Tibi vindicabit unicè, tuæ namque
Et propria & aliena ſcripta debemus
Curæ, nec hoc encomium tuæ gratus
Modeſtiæ invideret ipſe Rebuffus.

Cum voto omnis à DEO OPT. omnium bonorum Datore benedictionis Nobiliſſ. Dn. Dietherro, *de* Decimis *ad Rebuffum commentanti applaudit*

PHILIPPUS JACOBUS SPENERUS, D.
Eccl. Francof. ad Mœn. Paſtor & Miniſt. Senior.

Wir

WIr haben Rechts genug: und brauchen doch zum Rechten
noch manchen rechten Satz; damit nicht Spiegel-fechten
das rechte Rechten sey; das machts/ daß die Natur/
noch mancher neuen Art läst eine kleine Spur.
Wir haben Bücher gnug: und brauchen doch zum schreiben
noch manchen klugen Kiel; damit nicht hinterbleiben
mög/ was vor angeführt/ nicht aber ausgeführt/
Der Preiß ist mehrer dem/ der das erfundne ziert.
Es weiß Erfahrenheit was sonders beyzutragen/
davon an manchen Hof man pfleget nachzufragen:
ja Burger und der Baur/ der Herr und auch der Knecht/
der Zehend weiß nicht recht/ was sey das Zehend-Recht.
Der Author dieses Buchs/ wird solches sattsam weisen;
das Werck kan selbsten wol den weisen Meister preisen/
mein Feder ist zu schlecht; ohn daß sie wünschen mag;
So viel der Zehend trägt/ seyn Ihm beglückte Tag.

Zu Ehren

seinem vielgehrten Herrn Schwager/

setzte dieses

Joh. Georg Schmid/
beeder Rechten Doctor und Advocat.

Qui

QUi bona *Civilis* cumulavit prela *Thesauri*;
quique ore, & calamo complice, *Rhetor* erat:
nunc *Decimas*, multo collectam sub Jove messem,
exhibet, ac nostris usibus ære dicat.
Temporis hæ *Decimæ*! Musis has impiger offert.
Hinc *Decimas* famæ clarus in orbe, capit.

Nobiliss. & Excellentiss.
AUTORI
Fautori & Amico Veteri
has Elogii Decimas solvit

SIGISMUNDUS à Bircken/
Com. Pal. C.

Wer

WEr mit hoher Käysers-Gnad / wer mit Fürsten-
Gunst will prangen/
Der muß nur durch Wissenschafft solchen Ehren-Ruhm er-
langen.
Götter achten diese nicht / die nicht Göttlich an
Verstand/
Die nicht durch die Weisheit sich heben aus dem
Pövel-Sand.
Gnaden/die der Himmel hat hingestellt auff hohe Thronen /
mit den Straalen ihrer Gunst diese Häupter nur bekrohnen/
welche voller Geist und Witz sich geschwungen Himel an/
daß ihr Nahme Sternen-gleich glänze an den Sternen-
Plan.
Edler Diether? Gott und Kunst / diese sind die beeden Flügel
Welche Euch schon längst gebracht auf Parnassus Ehren-
Hügel;
Euers Nahmens-Lob-Ruff hat manches Fürstenhertz
ergetzt/
daß er hoher Gnaden-Huld würdig Euern Fleiß geschätzt.
Dieses * Lorbeer-Zweige sind / welche gnugsam Euch be-
schützen/ (blitzen.
wann des Neides Ungestümm will mit Donner auff Euch
Schreibet ferner. Fama schreibt in das Ertz der Ewigkeit
diesen Lob-Ruff: Diether? ist ein Orakul dieser Zeit.
Dieses wird der Zehend seyn/den die Fleises-Früchte bringē:
wie BESOLDUS, so wird auch diese Schrifft die Welt
durchdringen.

*Etsi Poetarum fabulæ, quibus cum & *Isidor*. l.17. c.7. & *Plin*. l. 15. c.30. faciunt, laurum fulmine non tangi, adserant; id tamen non tantum experientia, sed & aliorum gravium virorum auctoritas, falsum esse ostendit. Unde cum à lauri foliis, loquendi modus, non tantum in soluta, sed & ligata oratione, desumitur, is eò valet, quod, quemadmodum laurus ἀλεξίκακος; ita & Principum benevolentia, satis sit ad noxia invidiæ tela arcenda.

Dieses setzte dem Wohl-Edlen und Hochgelährten Herrn Author / dieses Preißwürdigen Wercks / zu sonderbahren Ehren/und Bezeugung seiner dienstfertigen Freundschafft

Simon Bornmeister/Käys. Gekr. Poet und Rector ad Sp. S.

REVE-

REVERENDO
IN CHRISTO PATRI ET
DOMINO
ROBERTO CENALI,
Arboricensi Præsuli meritissimo,

PETRVS REBVFFVS S.

CVm superioribus annis, Præsul Amplissime, eam partem Iuris Canonici, quæ de Decimis est, publicè interpretaremur: rogarunt permulti, ut quæ viva voce à nobis tradita audissent, ea scripta legenda daremus: futurum dicebant, ut res esset grata, non solùm sibi, sed & cæteris juris studiosis, & multò magis pragmaticis, & qui in foro versantur, quod hoc genus materiæ apud vulgus sit usitatissimum, frequentissimumq; in judiciis, ecclesiasticæ denique rei totius emolumentum, & ferè quicquid est vel supellectilis, vel divitiarum, ut meritò dici possit sacerdotiorum ȣσία, & operæ pretium me facturum addebant, si jus hoc decimarum non solum vulgo, sed apud ipsos quoque juris interpretes adeo controversum, & passim in toto jure diffusum, in unum quasi locum cogerem in rectum ordinem, & velut methodum quandam distinguerem. Quod cùm apud me altius repeterem, digna mehercle res visa est, in qua elaborarem, nam etsi permulti sint, qui in

cæteras

cæteras non adeò utiles juris partes ediderint tractatus, & velut centones, qui plurimùm studiosi laborem levare possint: nullum tamen legimus, qui in hanc partem id aut fecerit, aut tentarit, quod prætermissum hactenus à plerisque laboris magnitudine magis putandum est. Nam cùm volitandum sit per omne genus interpretum, non alia ulla causa credendum est ab hoc instituto aut præteritos, aut revocatos viros, alioqui summos & jurisperitissimos, qui hoc elegantissimè & copiosissimè potuissent: deinde quia forsan videbant consuetudine regionum & observatione vulgari multa aut immutata, aut scripto juri derogata, aut usurpata: ob quam causam graves & indies majores oriuntur in foro controversiæ. Illorum ergo precibus, aliorumque amicorum hortatu adducti, nostras illas prælectiones recognovimus, purgavimus, & pro virili lustravimus, ut nihil deesset ad rei hujus & materiæ tum cognitionem, tum quæstionum quotidianarum decisionem. Postremò cùm cogitarem, cui potissimùm dedicarem (ut mos Scriptorum est) ut sanè Antistes præstantissime nobis visus es dignus, non dicam hoc nostro labore, vel industria, quem scio longè inferiorem vel dignitate, vel ingenio tuo, sed multo magis genere materiæ. Etenim cùm jus τὸ ἀποδέκατον à jure divino originem habeat; formula verò ejus & ratio quædam Episcopis certisq; personis pro regionum modo distributa sit à jure Pontificio, atque præscripti limites: cui præsertim Præsuli offeram, qui te exactius, aut accuratius, & illius & hujus juris præcepta teneat, qui acutiore judicio hujusmodi Scriptorum censuram facere, aut ea probare possit? quandoquidem propter singularem juris divini humaniq; peritiam, sermonis elegantiam, Hebræarum Græcarumque & Latinarum literarum eximiam

eruditio-

eruditionem, probitatem, egregiamq; animi virtutem, præcipuus habitus es, quem ad Tridentinam synodum Rex Francorum Christianissimus, universaq; Ecclesia Gallica delegerit, ut acerrimum Christianæ pietatis & religionis defensorem, ut propugnatorem, ut deniq; eximium vitæ exemplar, & sanè audeam dicere, non ego solùm, sed & tam vulgus, quàm lautissimi quique, te Præsulum Galliarum decus & ornamentum (etenim, sua virtuti laus tribuenda) De quo si solus ego nossem, multa dicerem, quæ mihi cognita familiaritate tua, & consuetudine, qua pro tua humanitate sum usus: sed oratio prolixior, quàm res notior fieret, cùm præsertim ex quotidianis muneribus, quæ pro re Christiana, Ecclesiæque Gallicæ æquiori statu subis, quæ de te feruntur, indies illustriora fiant. Deinde, quia vereor, ne tibi apud improbos conflare invidiam videar. Hunc igitur nostrum libellum, de Decimis, qui de rebus ad ecclesiasticam rem pertinentibus est, cujus tu curam præcipuam habes, offero: quem non dubito tibi gratum fore, ut tua est semper humanitas, & erga me benevolentia, quam mihi sæpe significasti. Vale, & nos ama.

Tractatus de decimis.

Quæstio Prima.

HANC frequentissimam & in forensi iudicio usu venientem materiam, à nostris juriũ Interpretibus hactenus non justè tractatã, utilitati deserviens publicæ, brevi ac ordine præscribere, quæstiones tantùm utiles, ac frequentes inserere, ne chartas in vanum impleam, ratus: quod ut faciam, habita tamen prius Dei opt. max. invocatione, præfationibus omissis, ipsam rem aggredi toto conatu tentabo.

In primis dicam, quo jure inuenta fuit decima. Secundò, quam ob causam, Tertiò, quotuplex sit, Quartò, quid sit, Quintò qui ad decimas teneantur, Sexto, ubi decimæ solvendæ sint, Septimò quibus solvi decimæ debeant, Octavò, de quibus bonis, Nonò, quomodo peti debeant, Decim, coram quibus judicibus, Undecimò, quomodo solvi decimæ debeant, Duodecimò, quando solvendæ sint decimæ, Decimo tertiò, an tolli possint, Decimo quartò, an eis sublatis novalia debeantur: & ibi novalium abundè explicatur materia, Ultimò, quibus malis afficiantur non solventes decimam: & quibus donentur præmiis 1 *Totius tractatus summa.*

 sol-

ſolventes. Quibus diſcuſſis, decimarum materiam facilè conſequi unuſquiſque poterit.

2 *Quo jure inventa ſit decima.* Prima igitur quæſtio eſt, quo jure fuerit iſta decimæ inuenta? Reſp. quidam de jure naturæ inventam arbitrantur, gentes enim ante legem dictam de quibusdam rebus decimas Deo perſolvebant, ſcribit autem *Plin. lib.* 1. *c.* 14. *de thure* his verbis. Thus collectum Sabotam camelis convehitur, porta ad id una patente, digredi via capitale leges fecere, *ibi*, decimas Deo, quem vocant Sabin, menſura, non pondere ſacerdotes accipiunt, nec ante mercari licet. facit etiam quod ſcribit *ibi. c.* 20. de cynamomo, ſed poſt legem à Deo promulgatam fuiſſe opinor.

3 *Abel Abraham, & Iacob decimas ſolverunt* Item Abel munera de fructibus terræ, & de primogenitis gregis ſui Domino offerebat, *Gen.* 4. *c.* ſed ibi non loquitur de decimis. Ad hoc Abraham de omnibus quæ à quinque regibus eripuerat, decimas dedit ſacerdoti Melchiſedec. *Gen.* 14. qui Melchiſedec ante legem erat, ut Divus Paul⁹ ſic ait, *Hebr.* 7. *c.* Intuemini autem quantus fuerit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha. & *Gen.* 28. c. item vovit Jacob votum, dicens, ſi fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, reverſuſque fuero proſperè ad domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum: & lapis iſte quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorum quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

Præ-

Præterea frequens apud veteres votum fuit, ut decimam prædæ & spoliorum, in hoc patriarcham insequentes Abraham, Iovi & Diis devoverent, & foverent, quare Iupiter prædator nuncupatus est. id enim solvebatur, ut prędę parte divendita donum Diis & numinibus dicarent, qui mos Gallorum fuit, ut belli jure quęsita, plerunque verò partem Marti devoverent: in quo id erat constitutum, ut divina ope implorata, is plus spei ferret, & propitios facilius haberet Deos, qui majorem prædæ partem Diis devovisset, sed hoc post legem factum etiam fuisse verisimile est. 4. *Veteres prædæ partem Diis devovevunt.*

5. *Herculi decimam solutam docet.* Decimam etiam Herculi passim voveri, votumque effundi solere apud Romanos veræ fidei ignaros, in usu comperimus: qui id auspicatissimum, duxerunt, & fortunatissimum, qua de causa, Lucullum Romani moris & juris peritum, quod decimam vovisset, votumque persolvisset, maximis auctum opibus, fortunisque existimaverunt. sic scribit *Alex. lib. geni. dier. 3. c. 22.* Item cum captis Veiis aurum Delphico Apollini mittendum esset ob decimas prædæ, quas in bello Camillus voverat: nec in pulico facultas esset, ornamenta sua matronæ in ærarium detulêre, patriæ magis quam suis consulentes commodis. testis est nobis Livius *lib. ab Vrb. cond. 5.* hos igitur, cum legem non haberent, sola natura ductos, in comperto est, de hac decima loquitur *text. fin. in l. 2. in ff. de pollicit.* ubi Bud. vocat eam Herculaneam; de qua inferius, q. 3. *Mulieres ornamenta pro decimis solvendis tradidere.*

6 *An decima de jure divino.* Alii à Deo institutam autumant, quia Deus opt. max. ordinavit & præcepit eas solvi *Exod. 22. c. ibi* decimas & primitias tuas non tardabis offerre, primogenitum filiorum tuorum dabis mihi, & *Levit. ult. c.* omnes decimæ terræ, sive de pomis arborum sive de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur, non eligetur bonum nec malum, nec cum altero commutabitur, si quis mutaverit, & quod mutatum est &c.

7. *Divisio decimarum, oblationũ & aliorum jurium à Deo facta.* Decimæ ergo constitutæ sunt à Deo per Moysen, ut persolvantur à populo filiis Levi, pro ministerio, in quo deserviebant ei in tabernaculo, non accipiebant filii Levi decimas, nisi ab eis, pro quibus offerebant preces, & quia sacerdotes serviunt Domino, ideo ipsis debent laici persolvere decimas, *c. ecclesias.* 13. *q.* 1. & decimas à populo sacerdotibus ac Levitis esse reddendas divinæ legis sanxit autoritas. *c. decimas.* 16. *q.* 1. Deus enim noster, quia dignatus est nobis totum dare, decimam à nobis dignatus est recipere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam, *c. decimæ ibid.*

8. *Divisio tribus Leviticæ.* Et sic Deus voluit, ut tribus Levitica, in duas scinderetur partes, videlicet in sacerdotes, & Levitas, sacerdotibus enim omnia primitiarum jura, votorum, & redemptiones primigenitorum, oblationum, & sacrificiorum dedit, *Numeror.* 18. *c.* Levitis autem decimas omnium fructuum ac pecorum liberè concessit, summo verò sacerdoti decimam decimæ Levitarum; ut in *d. c.* 18. scribitur, ho-

hodie cum ſacerdotes & clerici non ſint diviſi, decimas oblationes, & primitias recipient ſimul.

9 Et ſic putarem de jure divino decimas à Deo opt. max. inſtitutas, dictante ratione quadam naturali, quæ eſt, ut recognoſcamus illum, qui hoc nobis dedit. Sed quia in quacunque parte Deum recognoſcere poſſumus, placuit altiſſimo partem ſibi acceptam declarare, & eam filiis Iſraël nuntiavit, videlicet decimam: nempe natura non dictat nos ad ſolvendum decimam potius quàm aliam partem, ſed ad offerendum aliquid Deo, ut ſcribitur *Eccleſiaſt.35.c.* ſic; non apparebis ante conſpectum Domini vacuus, hæc enim omnia propter mandata Dei fiunt. Oblatio juſti impinguat altare, & odor ſuavitatis eſt in conſpectu altiſſimi, bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum, in omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione ſanctifica decimas tuas, da altiſſimo ſecundum donatum ejus, & cætera.

Concluſio quòd decimæ à Deo ſint inſtitutæ.

10. Ex his conciliabuntur ambæ opiniones, nam ſi concluderemus eas eſſe de jure naturæ, ſequeretur homines ante promulgationem à Deo ligatos, & peccaſſe non ſolventes, & tamen Jacob vovit eam, ergo non tenebatur, & Abraham dedit ſacerdoti Melchiſedec decimam, non de fructibus terræ, ſed de his quæ in bello acceperat, & ſacerdos ei benedixit, ut patet *Geneſ.14.c.in fin.* nec poterant deberi, antequam declaratæ eſſent à

Conciliantur opiniones.

Deo, cui darentur, videlicet Levitis: quibus præcepit, ne possessiones haberent: quod Deus non fecisset, si de jure naturæ eis debitæ fuissent, aliis rationibus probat *Thost. Matth. c. 23. c.* & concludit de jure positivo esse, sed cum prędictis vos utramque opinionem tenebitis sic conciliatam, videlicet esse de jure divino institutam, dictante ratione naturali.

11 *Prædiales & personales sunt à Deo solvi præcepta.* Ex quibus infertur, quòd tam decimæ prædiales, quàm personales sunt à Deo institutæ, & solvi præceptæ, de prædialibus superius dictum extitit, de personalibus scribitur: *2. Esdræ. c. 10. in fin. ibi*, Levitæ decimas habent in omnibus urbibus, in quibus opus nostrum exercemus, & ita est in Hebræo, & de his etiam scribitur *Deuteron. 12. c. in princ. ibi.* offeretis decimas, & primitias manuum vestrarum. Demum jus pontificium, & veteres Patres solvi eas jus divinum sequentes coegerunt, multaque dubia in his declaraverunt, ut scribit *gloss. in c. quicunque. 1. 16. q. 7.* concludens, tam decimas prædiales, quàm personales lege divina debitas. Idem consuluit ***Barbat. consil. 49. illud. col. 4. in 3. vol.*** ista fusius scribit ***Anton. Butr. in c. parochianos. in 1. q.*** eodem, & ista ad ea quæ dicemus inferius in *13. q. an tolli possint*, proderunt.

12 *Personales ex opere sunt debitæ.* Et quia natura nos inducit, ut id quod dedit mihi Deus, illi retribuam: ideo etiam personales ex opere erunt debitæ, licet contrarium teneat ***D. de Trajecto, in dic. q. quolibet. 5.*** sed quota de jure est positi-

vo,

vo; nec à lege Dei nova præcepta sed à lege antiqua judiciali: ut testatur *Angel. Clavas. in summa angel. in verbo, decima. q.* 2. fratres prædicatores, & minores debent populum exhortari, ut solvant tam decimas prædiales, quam personales. *c.* 1. *de decim. l. in* 6. sic consuluit *Alex. consil.* 60. *Romana, vol.* 4.

Non refragatur opinio. *Hug. de S. Victo. in lib.* 1. *de sacr. parte* 11. *c.* 4. *&* 11, ubi dicit decimas ante legem fuisse sub consilio, sub lege in præcepto, jam verò in libertate spiritus ambulare permittimur: quia cum à lege veteri inductæ essent, & non sunt renovatæ in novo testam. de jure tantùm positivo debentur, secundum eum, & hanc opinionem secutus est *D. Adrian.* de *Trajec.* summus olim pontifex, in *d. q.* 5. ubi probat, morte Christi abolitam illam veterem legem, in eo quod erant præceptæ solvi tribui Levi, ex qua erant sacerdotes & Levitæ, Respondeo, hodie verò clericis & sacerdotibus debentur, & licet ante legem non essent in præcepto Dei quoad quotam, & cui darentur, tamen munera offerri in recognitionem beneficii necessarium erat, ut *Eccl.* 2. *c.* patet: postea dominus statuit decimam dandam, quod jus pontific. confirmavit: probat etiam *c. parochianos ibi.* cum decimæ non ab homine, sed ab ipso domino sint institutæ, & *c. tua.* 1. *ibi*, quæ divina constitutione debentur, *& c. tua.* 2. *c. in aliquibus, de decim.* licet istis juribus *Thost.* r̃ndeat

13 *Responsio opinioni, quòd decima sit juris positivi.*

esse introductas à Deo, sed hodie non deberi quasi à Deo præceptæ, sed à conciliis, & à summis pontificibus; sed per prædicta puto institutas, & debitas jure divino, quia Dei institutum non est revocatum expressè: imo est receptum & approbatum ab ecclesia, & sic à spiritu sancto: & ideo dicitur etiam de jure divino, quicquid fabuletur *Thost.* nam etiam *in concilio Magunt. c.* 38. sic dicitur: Admonemus atque præcipimus, ut decimas de omnibus dari non negligatur, quia Deus ipse sibi dari consuluit: & sic à Deo maximo institutas esse negari non potest.

14. *Ius vetus per legem Christi & non fuit extinctũ.* Nec extinctum fuit illud jus vetus per legem Christi, sed morale; sic & hoc erat judiciale secundum Theol. quos refert: *Astẽ. in sua sum. in 2. par. lib. 6. tit. 35. rub.* de decim. dicens, quod postquam determinatio decimæ partis est nunc per ecclesiam approbata, non minus debet illas hodie dare populus, quàm olim, cum populus novæ legis obligetur ad majora, uti asseritur *Mat.* 5. *c*: Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Pharisæorum, &c. *& Paul. 2. ad Corin. 3. c. in fin.* Ego etiam puto populum teneri de novo jure evangelii ad solvendum decimam. *Matt.* 23. *& Luc.* 11. dicit Christus, hoc oportuit facere, & illud non omittere, scilicet decimas solvere fructuum, quos dederat Dominus. *& alibi*: reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Et quia decimæ erant Dei, igitur renovatæ: quare de jure divino, dictante ratione naturali, decimæ inventæ sunt: à

jure

jure verò Canonico forma & declaratio est facta: ut in *tit.* patet, de *decim*, & in multis aliis juribus decreti.

15 Nec me movet, quod illæ decimæ, quas euntes ad templum Hierusalem comedebant. *Deut.14.* sunt sublatæ, ergo & istæ decimæ parochiales. R̃nd. illæ reservabantur ad sacrificia figurata offerenda, quæ hodie cessant, ideo & illæ decimæ cessabunt. intellige tamen, ut scribam q.3. etiam illæ quæ debentur summo sacerdoti, non sunt sublatæ: quia ex causa papa eas imponere potest. *c. fin. de decim.* Item decimæ quæ tertio anno præcipiebantur pauperibus dari, sunt in evangelio ampliatæ, *Luc. ult.* quod superest date eleemosinam, & omnia munda sunt vobis. Non igitur solam, sed omnia superflua jubet Dominus pauperibus erogare, *Astẽ. in sua sum. 12. par. 35 tit. rub. de dec. vers. cit. 3.*

Responsio objectionis.

16 Imo quidam theologi firmant decimas, primitias, & oblationes in primo præcepto includi, dum dicitur, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Adoratio est cultus latriæ: cultus autem latriæ esse non potest sine Dei servitio ac recognitione, & quia per illa tria Deum recognoscimus, & illi servimus, ideo illa tria in hoc primo præcepto includi videntur: sed ibi non taxatur quota, ideo non est in hoc præcepto quota taxata: ut dicunt Doct. Theolog. ad quos te reiicio.

Decimæ an in primo contineantur præcepto.

17. De primitiis etiam quota in lege nova non est taxata; nam in animalibus olim sufficiebat

Primitiæ quo tempore in-

stituta, & quanta sint. bat unum ex ducentis dare: in aridis ac liquidis de 40. ad sexagesimum, *in c.1. eod.* ideo est statuta quantitas pro arbitrio solventis secundum loci consuetudinem, *Innoc. Panor. & alii in d.c.1.* quod probatur *Ezech.45. c.* & hæ sunt primitiæ, quas tollitis, sextam partem ephi de choro frumenti, & sextam partem ephi de choro hordei, &c. & computat *Hostiens.* in d. *c.1.* post Hieron. esse partem sexagesimam.

18 *Abel & Romani primitias dederunt.* Item primitiæ tempore Abel inventæ fuerunt, *Genes.4. ibi*, Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui *c.1. de decim.* ¶ & dicuntur primitiæ primi fructus, quos sibi Dominus tanquam omnium rerum Dominus retinuit: & quia omnia dat bona, in primis eum recognoscere debemus. Unde *Plin. lib. 18.c.2.* ait: Romanos olim non prius degustare novas fruges, aut vina solebant, quam sacerdotes primitias libassent, & istæ primitiæ ter in anno domino offerebantur: in paschate, de novis granis, in pentecoste, de novis panibus, in septembri, de novis fructibus illius temporis, videlicet vini, & fructuum. Theologi in *Levit.23.c.* & festa primitiarum gentes coluisse legimus, *Iudicum.9.c.*

19 *Athenien. crinium primitias offerebant.* Item Athenienses cùm ex Ephebis decessissent, primitias crinium Delphos deferebant, cùm antiquiores comam circa tempora, aut posteriorem crinem Apollini, & flaminibus tonderent; ævo succedente Theseus anteriorem capillum Delphis dedicavit, unde Theseus tonsura prodita est; cujus exemplo juve-

juvenes, cùm ex Ephebis excessissent, anteriorem comam Phæbo, & Æsculapio, aut Libero obtulere: primitias postea Romani adolescentes magnæ Indolis primam lanuginis barbam Diis consecrare usurparunt, teste *Alex. lib. genial. 5. c.* 18. facit *gl. in verbo & primitias.* 13. *q. c.* 1. sed cui hodie debeantur? Respond. curatis à populo constituto in sua parochia.

20 *Resolutio objectionis.*

Nec refragatur quod scribitur *Prover. 3. c. ibi*, honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus, ubi *Chartus.* intelligit Deum honorandum de decimis & primitiis: & postea dandum esse pauperibus de bonis nostris. Alii intelligunt quod honorandus est Deus de omni substantia sua, & de primitiis frugum dare oportet pauperibus: quia non primitiæ Deo offerebantur *c. 1, de decim.* ideo de primitiis & præcipuis fructibus da pauperibus, & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt:

21 *Consuetudine tolli an primitiæ possint.*

Vel melius dici potest, in Hebræo non esse, *da pauperibus*: sed sic scribitur: glorifica Dominum de opibus tuis, & de primitiis omnis proventus tui: sic enim implebuntur horrea tua satietate, & torcularia tua musto exundabunt. Et ideo non obstat, quod valere consuetudinem, ut nihil solvatur de his primitiis, & excusare à peccato, scribat *Henr. Bochic.* in *d. c.* 1. Ego verò puto contrarium: quia hoc est præceptum affirmativum, videlicet Deum honorandũ de primitiis; non honoraretur, si

nullæ

nullæ darentur, igitur consuetudo non valeret, tum quia inducit ingratitudinem, videlicet ut Deo ingrati simus, qui omnia nobis dedit, superat enim ingratos Getas, (ut proverbio dicitur), qui has primitias & oblationes non solvit secundum consvetudinem: quæ si non appareat, tunc quantum debeat solvere est ei liberum, dummodo aliquid solvat de singulis fructibus, & qui hoc fecerit dives erit, & benedictus à Domino, & hoc asserit *And. Hisp. in reg. decima. q.* 8.

22 *Primitiæ, decimæ & oblationes in bonis ecclesiæ numerantur.* Et sic primitiæ, decimæ, & oblationes præcipuè in solis ecclesiarum bonis numerantur *c. causa. de Verb. signif.* non est tamen præceptum morale, ut primitiæ dentur, potest enim Deus honorari tam in mediis fructibus, ultimis, quam primis, sed est quoddam præceptum judiciale, & figurale, ut primitiæ dentur, id est primi cujuslibet rei fructus, *c. magnæ, circa finem, de voto*, & in his maximè consvetudo attenditur, ut suprá dixi & *Boer. in decis. Burdegal.* 236. pro jure primitiæ, tamen ut aliquid solvatur, ut superius dictum extitit, est divini juris, id est, à Deo præceptum factum.

23. *Oblationes quo tempore inceperunt.* Oblationes verò inceperunt tempore Cain, & Abel: ut scribitur *Gen.* 4. licet quidam dicant à Noe, per id quod scribitur Gen. 8. c. in fin. ibi: ædificavit autem Noe altare, Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare. sed antea oblationes inductæ erant ut

ut patet; oblationes autem dicimus, quæcunque de propriis & licitis rebus ecclesiæ à fidelibus offeruntur. *c. causa. de verb. sign.* & Numeror. 7. c. scribitur, quòd Principes Israël obtulerunt munera coram Domino sex plaustra tecta cum duodecim bobus, & alia magna munera, ut ibi scribitur, quæ dominus jussit suscipere, & ea Levitis tradi. Hodie, si offerant solidum, videtur magna oblatio: sed tamen valde distat ab oblatione veterum. 24

quibus casibus oblatio debetur.

Sed dubitari potest, an necessariò faciendæ sint curato oblationes? Respondeo sic, in casibus sequentibus. Primò, quando consvetudo adesset, nam laici laudabiles consuetudines servare debent. *c. ad apostolicam. de symon:* Plenè *Panor. in rub. de paroch. in fin. Henric. Boic. in 2. dis. c. quamvis, de decim.* Secundò, si curatus indigeat, non enim suis militare stipendiis tenetur. *Paul. 1. ad Corinth. 9. c. & c. cum ex officii de præscrip. glo. in c. omnis, de consecr. dist. 1. Fely. in c. veniens. 1. col. 2. de testib.* Tertiò, in præcipuis anni festis, & maximè ubi ecclesia non habet decimas prædiales, *d. c. omnis Christianus, de consecr.* distin. *1. & Bohic in d. c. quamvis.* Quartò, quando oblationes essent ex testamento faciendæ, utpotè in anniversariis, vel in sepulturis mortuorum, tunc illæ oblationes sunt necessariæ. *c. nulli. 12. q. 2. c. ultima voluntas, & c. qui oblationes. 13. q. 2.*

q.2. Sylvester Prier. in sua summa, in verb. decima. q. 2.

25 *Oblationes succedunt in primitiarum locum.* Quintò, ubi non solvuntur primitiæ, tunc quia oblationes succedunt in earum locum, ideo necessariæ sunt, vide *c. statuimus. 16. q. 1.* & si quis oblationes ecclesiæ accipere vel dare voluerit præter episcopi conscientiam, vel ejus cui hujusmodi sunt officia commissa, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit, in Gangrensi concilio fuit statutum, ut patet in *c. in canonibus. 16. q. 1.*

26 *prophetas consulere sine donis veteres non solebant.* Etiam olim non audebat quis Prophetam consulere, aut accedere vacua manu, ut patet *1. Regum. c. 9.* sic non debent parochiani ad ecclesiam ire sine oblationibus diebus maximé festis. Nec valet consuetudo, ut laici oblationes recipiant in ecclesia. *c. antiquos. c. quia, & c. sanctorum, cum seq.* 10. *q. 1.* nam decimæ & oblationes æquiparantur, *c. quamvis de decim. ubi Iohan. And.*

27 *Tres species oblationum quando episcopo debeantur.* Et aliqui tres dicunt esse oblationum species: prima est donatio rei inter vivos Deo facta, vel ecclesiæ: secunda, causa mortis facta, quæ instar legatorum redacta est; tertia est usualis, quam fideles faciunt ad altare, vel ad manum sacerdotis: ubi etiam firmant oblationes tunc spectare ad episcopũ, quando celebrat in aliqua ecclesia suæ diœcesis, teste *Matth. de affli. in constitut. Neapol. lib. 1. rub. de dec. nu.* 32. consvetudo tamen in plerisque locis est in contrarium, etiam extra con-

consuetudinem episcopus à paupere presbytero recipere eas non debet.

Et sic improbatur consilium *Dec.148. reverende*, ubi decidit valere consvetudinem, ut laici in oratoriis recipiant oblationes, nam cùm ipsi sint incapaces, non valet consvetudo *c.quanto de consuet.* nec episcopus potest consentire, ut dimidiam partem oblationum laicus habeat, *c.si quis basilicam de consecr. dist.1.* alibi si operæ pretium fuerit, abundantius scribam : nam sacras oblationes dicit *tex.in c. inquirendum. de pecul.cleric.* & sic laicis non potest competere jus recipiendi oblationes : sed ex causa dari oblationes laico possunt, fortè ad ecclesiæ reparationem, vel ad aliquem honestum usum, & ad tempus, ita tamen, ut nullum jus per hoc habeant eas vendicandi : teste *Præposit. in c.altare 1.q.3.* 28. *Laici oblationes recipere non possunt etiam in suis oratoriis.*

Et cui debeantur oblationes factæ imagini, quòd curato illius ecclesiæ, ubi est imago, docet *Panor.in c. dilectus col.3.vers.2.de offic. ord.& c.quoniam.eod. & Troilus Malvitius in tract.de oblation.* & episcopus non potest eas concedere domino domus, ubi est imago. *Panor.in c.quamvis.eod.* & in d.rub. de paroch. 29. *Cui debeantur oblationes factæ imagini.*

Et quòd hæ oblationes curato debeantur, convertendæ tamen sunt in reparationem ecclesiæ per episcopum, si ecclesia indigeat, legi in integra compilatione *Alex.papa,3.rub.* 30. *Oblationes imagini factæ in reparatio-*

de

nem ecclesiarum convertenda.] de dec. in hæc verba, *Plenè nobis innotuit ex tuarum literarum continentia, quòd cum hostia quædam sacrata in arca cujusdam mulieris parochiæ tuæ conclusa fuisset, virtute Domini faciente pars ferè media in corpus Christi manifestè conversa est, ita ut caro videatur. Cùm verò hostia ipsa à parochiali ecclesia, quam scilicet ecclesiæ tuæ ad ecclesiam ipsam majorem translata sit, idem Canonicus oblationes, quæ obtentu illius corporis Christi eidem ecclesiæ proveniunt, instanter requirit, quas in reparationem ecclesiæ fideliter, sicut asseris, erogasti: licet autem eidem Canonico petas super hoc silentiũ imponi, & nos libenter in eo, quod secundum dominum possumus, petitiones velimus attendere & admittere, petitioni, tamen super hoc non possumus exhibere favorem, sed venerabilibus fratribus nostris Alban. & Silvan. episcopis, quibus causam ipsam committimus dedimus in mandatis, ut præfatum Canonicum commoneant à petitione ipsarum oblationum desistere, ut eas in reparationem ecclesiæ prædictæ erogari permittat. Si verò ad hoc induci non poterit, eidem causæ debitum finem imponant.* Et in suprascriptione illius decretalis scriptum est; *Alexander tertius Attrebatensi episcopo.*

Et

Et sic quamdiu imago est in parochia, oblationes parocho debentur. Si verò jure translata fuerit in aliam ecclesiam, illi ecclesiæ in quam translata est, debetur. & illa decretalis non est in nostris decretalibus communibus.

Notandum est, quòd nec oblationes diffidentium, nec eorum, qui pauperes opprimunt, recipi debent, *c. oblationes*, *& c. eorum*. 90. *dist.* nec oblationes meretricis publicæ. *c. ex transmissa eod.* & inferius dico *quæst. quinta.* nec raptorum oblationes, *c. super eo*, de raptoribus sicut nec usurariorum, *c. quia in omnibus, de usur.* nec alicujus, qui crimen notorium horridum commisit, *c. miror*, 16. *q.* 7. *Innoc. in d. c. ex transmissa.* item qui bona ecclesiæ invadunt, oblationes non offerant ante restitutionem, *c. de viro*, 12. *q.* 2. & hoc est in detestationem criminis introductum, ne ecclesia videatur approbare illud delictum gravissimum, & cum illo in eodem participare. 21 *Quorum oblationes recipi non debent.*

Hodie ista non vident sacerdotes, sed passim ab omnibus recipiunt, fortè quia conditiones personarum, & eorum crimina ignorant, nec de illis inquirere tenentur. Vide *Exod.* 25. *c.* Materiam istam oblationum vide plené examinatam per *Socyn. in suo trac. de oblat.* & hæc serviunt ad elucidationem *rub. de decim. primit. & oblat.* & ad ea quæ inferius dicentur. Et hæc de prima quæst.

QUÆSTIO II.

Quam ob causam decimæ introductæ sint?

17 *Quam ob causam decimæ introductæ sint.* SEcundò quamobrem introductæ sint? Resp. primò in signum universalis Dominii Deus opt. max. eas sibi retinuit *c. tua 2. eodem.* inficiari enim sanæ mentis vir non posset, quin Deus omnium Dominus sit, & universalis, nam Domini est terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo. ideo ut illum recognoscamus talem esse, ipse sibi has retinuit decimas, tributa verò principes, in signum specialis dominii. *c. cum non sit eod.*

2 *Pro victu ministrorum decimæ sunt institutæ.* Secundò decimæ sunt etiam institutæ pro victu ministrorum ecclesiæ: & aliæ possessiones eis temporales sublatæ fuerunt, *Num.* 18, in terra eorum nihil possidebitis, decimarum oblatione contenti: & *ibidem c.* 8. inferte omnem decimam in horrea mea, ut sit cibus in domo mea, super quo ait *Hier.* sciatis vos perdidisse abundantiam, qua fraudastis me parte mea: reddatis igitur mea, & ego restituam vobis vestra. Et *Malach.* 3. *c.* inferte omnē decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit dominus. Unde Pharao tempore famis sacerdotibus statuta cibaria ex publicis horreis præbebat: & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. *Genes.* 47.

Cur hodie affligamur. & nos hodie opprimimus sacerdotes, & ecclesias, ideo omnib⁹ affligimur malis *c. multi* 1. *q.* 1.

Tertiò,

Tertiò, hæ decimæ ſacerdotibus conceſſæ fuerunt, ut legi Dei liberius vacare poſſent: ut ſcribitur 2. Parali, c. 13. præcipit etiam Ezechias populo habitanti Hieruſalem, ut darent partes ſacerdotibus, & Levitis, ut poſſent vacare legi Dei. 3 *Vt legi divinæ liberius vacare poſſent.*

Quartò, propter fabricæ conſtructionem & tuitionem. *c. vobis. & c. conceſſo. & c. mos eſt.* 12. *q.* 2. *Hoſtien. in rub. hujus tit. Ioh. And & alii poſt eum, ibidem.* 4 *Et propter fabricæ conſtructionem.*

Quintò, propter pauperum & hoſpitum receptionem. *Deuter.* 14. *c. & Auguſt. de anchona. in tract. de eccleſiaſtica poteſtate c.* 73. 4. *q.* dicens ex hoc ordinationem eccleſiæ ortam, ut de ſtipendiis eccleſiæ tres portiones fieri debeant. *in c. mos eſt.* 12. *q.* 2. una pro victu clerici: ſecunda pro reparandis eccleſiis, tertia addicta eſt pauperibus. & aliter diſpenſans rem eccleſiæ, tenetur. Unde Chriſtus *Matth.* 17. *c. in fin.* noluit de ſibi datis ſolvere tributum, & ad alium uſum convertere: ſed miſit Petrũ piſcatum, ut ibidem dicitur, & Divus *Hieronym. ſuper Matthæ.* 13. *c.* ſcribit. ut refert *de Anchon.* ubi ſupra. 5 *Tres portiones de bonis eccleſiæ fieri debent.*

Legimus etiam Abraham hortum plantaſſe juxta puteum juramenti, quem Hebræi Berſabaa vocant: hortum in quem, plenum optimis fructibus, & peregrinos ſuſcepit hoſpitio, quibus gratis neceſſaria omnia ſupportabat, nihil aliud pro pretio exigens, quam ut ſcilicet orbis conditorem agnoſcerent, venerarentur, 6 *De horto Abrahæ.*

 &

& timerent rectorem cœli & rerræ, cujus donum esset, quicquid comedissent vel bibissent, sicque in vera religione institutos, & ad vitæ melioris instituta conversos dimittebat. sic ait. *Alphons. Lipoma. in lib. Gen. c. 21. in fin.*

7 *Decimæ propter servitiū debentur.* Sextò, propter sacrificiorum oblationem, nam divus apostolus ait: qui altari servit, de altari vivere debet. 1. *ad Corint.* 9. *& c. cum secundum. de præb. & n. ult. c.* filiis Levi dedi omnes decimas pro ministerio quo serviunt mihi, in tabernaculo fœderis: ideo hoc naturali convenit rationi, ut qui seminat spiritualia, metat carnalia, nam mercenarius dignus est mercede, *ait. divus Paul.* & bonorum laborū gloriosus est fructus, ut ait philosophus & ratio naturalis dictat, ut qui Deo pro populo ministrat, ab eo alatur. *Host. in c. à nobis, col. 3. eo scripsi in præfat. ad rubr. de collat. in concord. Imol. in c. 2. de transac.* dicit, personales deberi in compensationem oneris sacramentorum.

8 *Quare potius decimam Deus retinuit, quam aliam partem.* Septimò, ex hoc patet Deum retinuisse decimam, potius quam aliam partem: quia numerus denarius perfectionem signat. decimæ enim & primitiæ Deo offeruntur, id est, initium & perfectio bonorum operum Deo perfectè sunt ascribenda, quia sine eo nullum bonum opus inchoatur, aut perficitur: ut *divus Paul. ad Philip.* 2. ait, ipse est qui operatur in nobis, & velle, & perficere. Novem verò partes retinentur, qui numerus est imperfectus: nempe quicquid imperfectionis & defectus in nobis

est nobis inquã, & nostris defectibus est adscribendum, non verò Deo, ideo scribitur *Ose*. 13. perditio tua ex te, ò Israël, & in me auxiliũ tuum. *Hostien. in c. à nobis. col. 2. eodẽ*, & Deus istam partem tanquam Levitis sufficientem, & alteri populo non molestam, retinere voluit, ut *Thostan.* scribit super *c. 23. Mat. q.* 56. vel etiam Deus à nobis primitias & decimas requirit, *c. 1. primitias*, & ultimas portiones, cum ipse sit omnium principium & finis : cui principio fructus primarios, & cui fini decimas offerre debemus, denarius enim est & omnium numerorum complementum, & finis : ut in 9.
harmonia mundi *tom. 4. in fin.* *Decima*

Octavò, decima vocari potest spiritualis, *est spiritualis,* quia humilitatem continet illam, per quam omnia bona à Deo data esse nobis recognoscimus : mala autem á nostræ figmento naturæ, unde si quis doctus potest alios erudire, non suæ debet attribuere prudentiæ ingenióque quod possidet, sed gratias primum agat Domino, qui cuncta largitur, deinde sacerdotibus, & ministris, à quibus est eruditus, *c. revertimini, vers. si quis doctus*, 16. *q*. 1. *Floren. in* 2. *parte, tit*. 4. *c*. 3. §. 1. Et sic Deus decimam, id est, numerum perfectum sibi retinuit, tum quod sit perfectus, tum quòd in nobis operetur, & velle, & perficere, ut dixi. & nobis imperfectum reliquit numerum quia imperfectio in nobis est, & figmentum nostrum ipse cognoscit.

10
Ultimò, ut omnia onera illi incumbentia *Curatus* curatus solvat, tam pro legatis & nuntiis sedis *debet ha-*

bere quatuor matriculas seu libros. apostolicæ, quàm episcopo, clericis, fabrica, & pauperibus. & ut ista debitè valeat expedire, opus est ut curatùs habeat quatuor matriculas, seu libros, in quibus quatuor ista scribat: Primò baptisatos in uno libro scribere debet, diem & mensem, & annum nativitatis, patrem & matrem, si legitimi existant: alioqui sufficit matrem describere, & susceptores, id est patrinos, & hoc probatur in *c. contumaces.* 50. *distinct.* *Elucidatio ord. regia.* *& glo. in c. nomen.* 2 *q.* 1. ex quo textu extracta est ordinatio regia, ub. *des registres des baptesmes.* Ubi abundantius scribam. Secunda est pro decedentibus, ut etiam horam decessus, si possibile sit, describat: hoc proderit, ut sciatur quando vacarit beneficium, an in mensibus qualificatorum, vel ordinatiorum, vel an in mensibus papæ, aut in mensibus ordinariorum, ubi papa habet certos menses; proderit etiam, ut sciamus, si pro decedente orandum sit, & eleemosina facienda, *c. à nobis.* 2. *de senten. excomm.* nam & in extremis potest excommunicatus absolvi. *c. ult. de sepul.* imo etiam post mortem, solennitate tamen adhibita, quæ describitur in *d. c. à nobis* 2.

11 *Matricula pro contrahentibus.* Tertia matricula est pro contrahentibus: ut si per hostiles incursus, aut incendia subditi dispergantur, illos curatus tempore quietis recolligere possit, ac ipsis testimonium per literas proprio parochiæ sigillo signatas, de fide & matrimonio dare possit, de quibus in *c. non oportet.* 1. *de consecrat. distinct.* 5. *ubi glos.*

Quarta

Quarta pro illis, quibus de bonis ecclesiæ subvenit, ut ita ecclesiæ possint servari indemnes, & concessa ac mutuata tempore famis, sterilitatis ac necessitatis, possint repeti tempore fertilitatis, & abundantiæ, ab illis, qui bona habent, & post ea afflictis, & miserabilibus personis in suis necessitatibus subveniatur. & hoc pulchrè docet *Io. Hugo, in tract. de offic. quatuor prælat. rub. de matriculis curati*, quod facit ad ordinat. regiam Francisci. rub. *des registres.* quam plenius elucidavi in *l. qui in continentibus. ff. de verb. significatione.* 12 *Est pro illis, quibus de bonis ecclesiæ subvenitur.*

✲✲✲✲✲ ✲✲✲✲✲✲✲✲✲ ✲✲✲✲✲✲✲✲✲✲✲✲

QUÆSTIO III.

Quotuplex sit decima?

Tertiò, quotuplex sit decima? respondeo multiplex. nam quædam est decima spiritualis, de qua super in proxima quæstione fuit dictum. temporalis verò est, quæ de tempore debetur, & ob id instituta fuit quadragesima, ut Domino pars decima temporis tribuatur, *c. quadragesima. de consecrat. distinct.* 5. ideo qui quadragesimam non servat, Deo decimam subtrahit. 1 *Decima quotuplex.*

Altera est substantialis, quæ ex substantia hominum debetur. sic vocat *Florentin. in 2. parte summæ, in tit. 4. c. 3. §. 1. & sequ.* & ista in omnibus frugibus debebatur Leviticæ olim tribui à populo ex lege. *c. 1. de dec. Exod. 22.* 2 *Decima substantialis.*

cap. & *Levit. ult.* & licet aliæ solvi essent solitæ, non tamen ex lege debebantur, sicut i-sta, & est decima quæ parochialis vocatur: quia curatis parochialis ecclesiæ debita est regulariter, & hanc pertractare nostræ est sententiæ.

3 Secunda est quam Levitæ, hoc est inferiorũ ministrorum gradus, summo sacerdoti, videlicet Aaron, dabant, *Numer. 18. cap.* ibi. præcipe Levitis, atque denuntia, quum acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte domino, id est, decimam partem decimæ, ut reputetur vobis in oblationem primitivorum; & date eam Aaron sacerdoti. & i-sti comparatur decima, quæ Papæ tribuitur. Potest enim papa ex magna causa, utpote si contra infideles, vel ecclesiæ inimicos bellum gerat, hanc imponere, vel ex alia justa causa. quamvis *Panor.* contrarium dicat in *c. 2. in fin. eod. tit.* Nam postquam erat præceptum Levitis à Domino, ut hanc solverent, ideo non invenio legem repugnantem, quo minus imponi à papa etiamnum possit, ut inferius dicetur, & habetur *2. Esdræ. c. 10. in fin.*

Decima à Papa imponi potest.

4 Et sic ex illa authoritate *Num.* 18. requiruntur sequentia: primò quod hæc decima sit imposita & præcepta, ibi, *præcipe*. Ergo sine impositione summi sacerdotis ab alio imponi non potest, & si aliter fuerit imposita, indicens eam est excommunicatus, in *c. clericis. §. 1. de immun. eccl. in 6.*

Antequã decima imponi possit quæ requirantur.

Secundò, requiritur, quòd post impositionem sit denuntiata: ibi, *denuntia.* debitoribus

enim

erim denuntiari debet, ut solvant. *l. quidam Iberus. ff. de servit. urban. præd. Do. in l. vinum. si certum petat.* Tertiò quòd imponatur Levitis, id est clericis, qui decimas percipiunt. Ergo his qui non percipiunt decimas, imponi non possunt decimæ papales, quas regales hodie quidam vocant. *extra* I. *de dec. in communibus.*

Quartò, quòd hæc decima imponatur super decimis beneficii, *ibi*, decimam decimæ. igitur non posset imponi ei, quid decimas non haberet, quia privatio præsupponit habitum. *c. ad dissolvendum, de desponsat. impub.* & nunquam mihi fuerunt impositæ, ob defectum materiæ, laus Deo. *§. servus. de capit. diminut. in instit.* & ideo non debetur decima ex hospitalibus, *gl. in d. cle. ult. eod.* quam sequitur *Felin. in c. de quarta. col. 6. n. 18. de præscr.* aliâs consului pro societate presbiterorum diœcesis Annicien.

Quinto, quòd ipsi clerici accipiant decimam, nam si non acciperent, alii non tenerentur ad istam. *ibi.* cum acceperitis à filiis Israel, &c. nisi per eos staret quominus acciperent, *l. quòd te. ff. si cert. petat.* 15

Pro decima solutione ornamenta ecclesiæ capi non possunt.

Sextò, quòd is qui eam petit, sit Aaron, id est summus sacerdos, *ibi*, & date eam sacerdoti. Ergo episcopis, vel aliis personis non debetur, nisi à papa concederetur, *clemen. ult de decim.* quæ sic habet: Si beneficiorum decima cuivis simpliciter concedatur ad tempus, secundum

taxationem decimæ in illis partibus, in quibus fiet concessio, consuetam, & ad monetam currentem communiter ipso decimo levari poterit, & debebit, nec per collectores, exactores sive levatores, ipsius decimæ, ecclesiarum calices, libros, & alia ornamenta divinis officiis deputata ex causa pignoris, vel distractionis capi, vel recipi volumus, vel distrahi, seu quomodo libet occupari.

6 Notandum est, quòd cùm in hoc regno Franciæ sæpe practicetur, ut dicit ibi *gloss.* ideo super ea multæ solent oriri dubitationes, quæ deciduntur per *extravagantem primā de decim.* in communibus, ideo ad eam unusquisque recurrat, & alias de hac consului & plenè scripsi in *consil.* incipiente, *ista communitates &c.* & non debet hæc exigi decima de capellis, quæ non excedunt viginti libras teste *Collect. in c. nuper eod.* ubi dicit, quod si fructus alicujus beneficii fuerint augmentati, decima ista non debet augeri, postquam semel taxata fuit. *clemen. fin. de dec.* Et quando debet provideri de beneficio usque ad certum valorem, debet hic valor probari secundum taxationem decimæ, nisi alias valor probari posset, ut notat ibidem *Collect.* quod potest prodesse consiliariis, quibus provideri debet de beneficio usque ad ducentas libras, & non infra.

Valor beneficii quomodo probari possit.

7 Item in concilio Constan. de hac decima sic reperi statutum: *Præcipimus & mandamus jura, quæ prohibent inferioribus à papa decimas,*

Quæ requirantur ante.

mas,

mas, & alia onera ecclesiis, & personis ecclesiasticis imponi, districtius observari, per nos autem nullatenus imponantur generaliter super totum clerum, nisi ex magna, & ardua causa, & utilitate universalem ecclesiam concernente, & de concilio & consensus & subscriptione fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, & prælatorum, quorum consilium commodé haberi poterit, nec specialiter in aliquo regno, vel provincia inconsultis prælatis ipsius regni, vel provinciæ, & ipsis non consentientibus, vel eorum majori parte: & eo casu per personas ecclesiasticas, & authoritate duntaxat apostolica leventur. in sess. 43. & Thost. plura scribit q. 74. super c. 23. Matth. *quam decima à papa imponi possit.*

8 *Episcopi an decimam ab ecclesiis recipere possint.*

Et sic vides quando hæc decima imponi possit. Panor. in d. c. 1. eo dicit in locum istius successisse quartam decimarum, quam episcopi, cum episcopatus fructus erant tenues, solebant recipere, hodie verò non recipiunt, nisi vellent reparationes in beneficiis, à quibus quartam acciperent, facere. c. priscis. & sequ. 10. q. 3. ubi gloss. sed congruentius convenit papæ. ut prædixi. vide Feder. consil. 151. themat. & Marc. Mantuan. consil. primo, concludentem hanc decimam ex distributionibus quotidianis non deberi, ne divinus minuatur cultus. Et quia alias sæpius ita fuit per papam declaratum, cujus declarationi standum est. Ter-

9 *Decima pro anniversariis;* Tertia est decima, quam unusquisque de populo Israelitico in suis horreis separabat, ut eas comederet, dum in templum Hierusalem proficisceretur, cùm in vestibulo templi Levitas inuitaret ad convivium, *c. 1. de decim. & Deut. 12. & 14. in fin.* cave ne relinquas Levitam, quia non habet aliam partem in possessione tua; & in locum istius sucedunt hodie anniversaria, quæ pro mortuis fiunt, & interdum convivia presbiteris dantur in anniversariis pro consvetudine quorumdam locorum, ut apud *Virgil. lib. 3. æneid.* est videre.

Solennes tùm forte dapes, & tristia dona,
Libabat cineri Andromacha, manesque ciebat.

Et sic olim decima pro mortuis dabatur, hodie mali etiam relinquunt, & à Deo relinquuntur. Vel oblationes quæ fiunt in manus sacerdotũ, possunt loco ipsius esse decimæ, ut *Panor.* & alii dicunt, *in d. c. 1.*

10 *Et pro orationibus vivorum & mortuorum.* Ex quo ostenditur, quòd hæc decima debet dari pro orationibus tam vivorum, quàm mortuorum *gloss. in c. ecclesias:* in verb. *servus 13. q. 1.* dicens, quod licet veteres devotioni addicti, quatuor olim decimas solverent, tamen hodie nec una quidem bene datur, id circo fame, penuria, bellis, & aliis infinitis malis constringimur, de quibus inferiùs dico *q. ult.*

11 *Pupillis & viduis decima* Quarta erat decima, quam veteres viduis & pupillis erogabant, de qua *Deutr. 26. c. ibi,* quando compleveris decimam cunctarum frugum

gum tuarum, anno decimarum tertio dabis Levitæ, & advenæ, & pupillo, & viduæ, ut comedant intra portas tuas, & saturentur. *reservabatur.*

12 *Quæ post solutionẽ decimæ parochꝫ debita capiebatur.*

Ex hoc patet, istam decimam capiendam post solutionem alterius decimæ, quæ parocho debetur, id est curato: & idem in alia quacunque decima: patet ibi, ***quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum*** & hæc non capiebatur, nisi anno tertio post alias decimas. *ibi*, anno decimarum tertio.

13 *Gradus in dando eleemosinam pauperibus.*

Secundò, est gradus in dando, quia primò præcipit Deus Levitæ dandam, ibi, Levitæ; & sic primo clerico pauperi dare debet, quàm laico. Tertiò, advenæ potius quàm civi: ibi: *advenæ*: quia civis facilius inveniet quam advena. Quartò pupillo potius quam pauperi majori, major enim est miserationis causa in minore, ibi, & *pupillo* &c. Quintò viduæ. ibi, ***viduæ. d. c. 26. Deuter.*** Isti tamen gradus non sunt necessarii: sed pro necessitate cuiusque distribuenda est eleemosina, imò in hospitalitate non est habendus personarum delectus: sed indifferenter quibuscunque sufficimus, hospitales non exhibere debemus, ***c. si quis in fin. 42. distinct.*** Sextò quod hæc datur intra portas: hoc etiam non est necessarium: nam ubicunq; invenitur pauper, est donandus eleemosina, quia intra portas nostras venire pauperes pati non solemus.

14 *Decima episcopalis.*

Quinta est decima episcopalis, quam olim episcopi ex ecclesiis parochialibus (quia episcopatus fructus tenues erant) recipiebant. ***c. quoniam. & c. dudum. de dec. c. quia circa. infra.***

infra. de privileg. c. vobis, & c. concesso. 12. *q.* 2. sed hodie de consuetudine etiam ista non debetur, *c. priscis. & c. sequ.* 10. *q.* 3. sed tantum quarta decimationum episcopis affecta est. *c. conquerente. de offic. ordinar.* & in hac olim erat de jure communi fundatus, & forte possunt intelligi jure, de quibus inferius dicetur, an hodie debeantur.

15 *Decima ex voto debita.* Sexta est decima, quæ ex voto debetur, per tex. *in l.* 2. §. *fin. ff. de pollicitat.* his verbis sic descriptum: *Si decimam quis bonorum vovit, decima non prius esse in nobis desiit, quàm fuerit separata. Et si fortè qui decimam vovit, decesserit ante separationem, hæres ipsius hæreditario nomine obstrictus est, voti enim obligationem ad hæredem transire constat. gloss.* 1. *in c. tua nobis,* 2. *de dec.* ubi intelligit in decima, quæ ex voto debetur: secus in alia decima, cujus transfertur dominium in ecclesiam, etiam antequam sit segregata.

16 *Intellectus ad l.* 2. §. *fi. ff. de pollicit.* Advertendum est ad intellectum. *d.* § *fin. d. l.* 2. Nam quamvis Doct. ibi eum valde contorqueant, ego tamen puto sic intelligi posse, quòd si quis voverit decimam partem bonorum, illa non desiit esse in bonis voventis, priusquam fuerit separata ab aliis bonis. Ratio dubitandi erat, quòd in ecclesiam transit dominium sine traditione. *l. fin. C. de sacrosan. eccl.* 2. *de consuetud.* sed contrarium est ibi. Nam

pars

pars bonorum decima est incerta: ideo non separata, non desiit esse in bonis voventis, quia incertam partem rei nemo possidere potest, *l.* 3. §. *incertus. ff. de acquiren. possess.* ignoratur enim super qua parte bonorum erit decima: ideo ecclesia non habet rei vindicationem illius rei incertæ, tum quòd non possunt esse unius rei duo domini in solidum, tum quia non est justa causa ad partem incertam vendicandam: ideo non datur rei vendicatio, l. quæ de tota §. 1. ff. de rei vend. sed is qui vovit, actione personali cogi potest ad illam decimam separandam, & solvendam, & præstandam, nec potest pœnitere post votum: qui si eam non separaverit, & sic decesserit, hæres ipsius obstrictus erit: quia voti istius obligatio transit ad hæredes: ut ibi dicit tex. Et sic vovens erat in vita obligatus. Quicquid dicant ibi Doctor. per principium tex. ibi, *si quis rem aliquem voverit, voto obligatur, quæ res personam voventem obligat, non rem, quæ vovetur.* contra *Bart.* & alios ibi, *& in l. si is qui pro emptore. in fin. ff. de usucap.* alioqui non transiret obligatio quæ non esset, ad hæredē, per *l.* 2. §. *ex his. ff. de verb. obligat. l. hæredem. de reg. jur. arg. l. decem. ff. de verb.* obligation.

Et sic limitatur *d. l. fin. C. de sacrosanct. eccles.* ut non habeat locum, quando bona incerta sunt ecclesiæ donata, ut si quis donet tertiam, vel quartam partem bonorum. illo ca- 17 *Dominium rei donatæ quando*

ad eccles. non transeat. casu non transibit dominium sine separatione, per *d.§.fin.l.2.* secus quando bona certa sunt, tum ne duo in unum specialia concurrant. *l.1.c.de dot.prom.* tum per rationes prædictas, quamvis *glos.in c.moderamine* 16.*q.* 1. dicet hoc verum in decima quæ vovetur: secus in alia. tamen non video diversitatis rationem in his decimis: ideo oportet jura juribus conciliare: ut in *l.unica*, *C. de dot. promiss.* nam post votum decima debita est, sicut & alia quia dicitur vovete, & reddite vota Deo, ideo in utraque decima idem dicemus. ut scripsi in q.8, inferius: quamvis *gloss. & Doct. in d. c. tua 2.* primam sententiam sequantur, & votum pro voluntate & desiderio, glos. exponit. in *l.cura.§.1.ff.de mun.* alibi tractavi.

18 *Decima fisco olim debita.* Septima quæ olim debebatur fisco, de his, quæ mariti sine liberis decedentes, conjugibus suis relinquebant: sed hodie abolita est, in *l.2.de infirmand.pœnis cœlibat.*

19 *Metallorum decima fisco debetur.* Octava est decima metallorum. Nempe si aurifodinæ, argentifodinæ, vel aliæ metallorũ venæ in fundis privatorum inveniantur, decima metallorum pars fisco debetur, & altera decima domino fundi, detracta tamen ante omnia decima curato debita per *l. cuncti C. de metall.lib.11.glos. in l. inter publica.* ubi scripsi *ff.de verb.signifi.* & in *decisione Neapol. q.*321. vide inferiùs *q.* 8. de quibus bonis decima solvenda sit.

20 *Decima litis.* Nona est decima litis. Olim is, qui injustè litigabat, nomine expensarum, & sumptuum, deci-

decimam partem ejus, quod petierat. reo dare tenebatur. & *paracatauolι* genus actionis dicebatur, qua qui experiri volebant, pecuniã deponebant. Moris enim fuit, ut qui hoc genere experirentur, tam actor quam reus apud acta decimam æstimationis litis partem deponerent, mulctam scilicet futuram temerè litigantis. testis est nobis *Budæus* in *commentar. linguæ Græcæ.* quod probat *l. generaliter.* 1. *C. de Episcop. & cleric.* sed ibi *Doc.* in hoc dicunt illam legem abrogatam esse. & §. *hac autem de pœna tem. litigant. in instit.*

In curia tamen parvi sigilli Montispessulani hæc decima alitur, ac confovetur. Nempe rex vel regina percipit decimam partem cujuscunque debiti, in illa curia petiti, ab eo qui succumbit, ut est statutum in ordinat. reg. rub. *de la Cour petit seel de Montpellier.* art. 5. & per totum. 21 *Decima litis in curia parvi sigilli exigitur*

Et baiulus seu gubernator Montispessulani etiam decimam partem ejus rei, quæ petitur in curia vindemiarum, obtinet, & in hac decimæ litis exactione inspicitur id, quod petitur; non quod exigitur: nam si decem petantur, rex consequitur unum, licet non deberentur, nisi quinque. *Bart. in l. in offerendis. C. de appell.* allego *tex. in l. pen. in fi. ff. de jurisd. omn. judic.* ibi, semper quantum petatur quærendum est, non quantum debeatur.

Decimò, quædam est decima ordinaria, al- 23 *Ordina-*

ria & extraordinaria decima. tera extraordinaria. Ordinaria est, sive secundum juris ordinem imposita exigitur: ut decimæ prædiales, & personales: de quibus inferiùs. Extraordinaria est, quæ extra juris ordinem imponitur, ut si papa ex aliqua justa causa imponat, illa extraordinaria dicetur, & si quis vendat fundum liberum ab omnibus decimis, intelligitur de extraordinariis, non de ordinariis, Deo & ejus ministris debitis, ut docet *Bald. in l. fistulas. §. frumenta in fin. ff. de contrah. empt.* per *l. Seio §. medico ff. de annuo legat.* sequitur *Francis. cremen. singul. 107. vendidi.* & *Socy. consil. 157. viso. col. 2. vol. 2.*

24 *Admiralus decimam accipit.* Extraordinaria etiam quam admiralus seu admirabilis accipit ex latrociniis marinis. ut patet in rub. *d l' admirale.* ordinat. 1. artic. 13. in ordin. reg.

25 *Integra decima.* Undecima quædam est decima integra, quædam non. integra est, quæ cum integritate persolvitur, id est de decem unum, & novem retentis, decimum præstatur. *c. fin. de paroch. c. commissum. cum seq. & c. dum homines c. ex parte. 2. & sequ. & c. in aliquibus eod.* & hæc est vera de decima, quæ Deo debetur & curatis persolvitur.

26. *Majores decimæ & minutæ quæ.* Duodecima, quædam sunt majores decimæ sive grossæ, quæ ex frumento & vino solvuntur: minutæ verò quæ ex hortis, pullis, & ovis, *gloss. & Doct. in c. cum ex tua. & c. ex multiplici. de decim.* ubi in Anglia in lana, lacte, & caseis

casels est, in multis aliis locis. *in c. cum in tua de decim*: Decima tertia, quædã sunt feudales, id est in feudum datæ, aliæ non *c. tua* 1. *de dec.* de his dicam infrà quæst. 10. 27 *Decimæ feudales.*

Visis summatim decimæ divisionibus, dicendum est de parochiali decima, quam duas in species partiri Doctores ad unum asserunt, videlicet in personales, & reales seu prædiales. 28 *De decimis parochialibus & earum speciebus.*

Personales sunt quæ ex acquisitis personæ labore & opera, solvuntur. *c. ad apostolicæ de decim.* sive proveniant ex artificio, industria scientia, militia, negotiatione, vel ex alio quolibet actu licito: ut dicetur inferius q. octava.

Quæro an istæ personales etiamnum debeantur? *Innocent. c. fin. de paroch.* deberi existimat sic dicens, quòd licet quidam insani hæretici dicant personales non esse in obligatione, tamen contrarium est expressum in *Deuteron.* 12. *c. in princip.* ibi *offeretis decimas & primitias manuum vestrarum*, quod gloss. sequitur in *c. fin. de pænit. distin.* 6. nam major ratio est, quod aliquis præstet decimam de eo quod manus tanquam nobilior pars acquirit, quàm de eo quod humus producit. *c. revertimini. & c. quicunque.* 16. *q.* 1. *c. quadragesima. de consecrat. distinct.* 5. ubi jubemur dare decimas omnium: ergo de labore personæ. Hanc sententiam sequuntur. *Anton. & Panor. in c. in aliquibus. in fin. de decim.* & hæ maximé debentur his curatis, qui non habẽt alias decimas prædiales, ut ecclesiæ urbium communius, 29 *Decimæ personales an etiamnum debeantur.*

& tunc indigentes curati, postquam ministrant spiritualia, debent metere temporalia, & de altari vivere, postquam altari serviunt, *c. cum secundum. de præbend.* & possent tunc exigere decimas personales, & hoc est justum, ut asserit *Astesan. in sua summa in 2. parte, rub. de decim. art. 4. q. 6. gloss.* tamen in *c. 1. de dec. lib.* 6. tenet decimas prædiales jure divino debitas, personales veró humano, per *d. c. in aliquibus.* & *c. non est.* ubi dicitur: *quod sancti patres in suis scripturis tradiderunt*: ergo non de jure divino, & nullibi reperitur esse præceptum à jure divino, quód personales decimæ solvantur: & ubi esset præceptum, hoc est de jure veteri, quæ lex vetus esset per Christum obliterata, ut *Paulus ad Roman. 7. & ad Hebr. 8. & 10.* docet, facit *c. fi. 24. q. 3.* & ita resider *Hostiens.* in *c. ad apostolicæ. & c. à nobis. c.* & *Trajecta. in d. quæstione 5.* Vos tamen dicite hanc decimam ut in 1. quæstione conclusi, esse juris divini naturali ratione inductam, & an tolli possit dicetur inferiùs. q. 13.

Quadragesima decimæ temporis

32 Sunt tamen quædam decimæ personales, quę Deo ex persona propria præstari solent, utpote agendo pœnitentiam, & bona opera exercendo, ob quam rem fuit instituta quadragesima, ut decima temporis Deo persolvatur, de qua habetur ad *Heb. 7.* ibi. *Levi qui decimas accepit, decimatus est*, & *c. quadragesima. de consecrat. distinct. 5.* & adversus istam non

Prædiales decimæ quæ.

præ-

prævalet consuetudo, nec inimicus, quamvis voraces circumeant hæretici, devorare eam, ne in conspectu illorum sit, satagentes, sed ante eos instituta fuit, & post eos remanebit.

Prædiales decimæ sunt, quæ ex fructibus prædiorum debentur, c. 1. & c. ad apostolicæ c. pervenit. de dec. ut vini, frumentique decima, & fructuum arborum. *Hostiens.* tradit, *in summa §. quot sint ejus species.*

33 Mixtæ sunt quæ partim à prædiis proveniunt utpote quæ ibi vivunt animalia, *c. commiss. de dec.* nam sicut arbor illius loci censetur, in quo vivit. *l. si plures. in fin. ff. arb. furt. Cæsar.* sic & animalia. *l. cum. quidem, ff. de fundo instr.* partim etiam à personis, id est à custodia personarum emanant, quia custodia deficiente lupus invaderet, & nullus vel parvus esset gregis fructus, qui de agnis, & aliis animalibus proveniunt, ac fœtus. *c. pastoralis. & c. ad apostolicæ de decim.* & de his inferius fusius dicetur. q. 6. & octava de aliis autem decimis nil, cùm sint facti, describo & quia in jure non reperiuntur. *Mixtæ decimæ.*

QUÆSTIO IV.
Quid sit Decima?

Quid sit decima.] Quattò, quid sit decima? Respondeo. Est omnium bonorum licitè quæsitorum quota pars, Deo divina constitutione debita. *Card. cons. 26.* Pro evidentia Primò dicitur in definitione de omnibus bonis, quod probatur in *c. non est in potestate.* ibi. *de omnibus bonis decimæ sunt ministris eccl. tribuendæ. eod.* Secundo, scribitur *licitè quæsitorum*, quod habetur *in c. ex transmissa.* ibi, *quia fidelis homo, de omnibus quæ licitè potest acquirere, decimas erogare tenetur. eod.* inferius elucidatur. q. 5. Illa enim quæ injustè quis acquirit, restituere tenetur, aliter peccatum non dimittitur. *reg. peccatum de reg. jur. in 6.* & sic non debet dare decimam illorum bonorum. species enim furti est, de alieno largiri, & beneficii debitorem sibi acquirere, *l. si pignore. ff. de furtis.* *Quota pars*, videlicet decima, *c. 1. & per totum eod.* sed aliquando solvitur duodecima, vigesima, vel alia quota. & semper habetur pro decima, ideo dicitur *quota pars*, ut inferiùs q. 13. an decimæ tolli possint inferam. *Debita.* hoc probatur in *c. tua nobis 2. c. eod. tit.* & fusius tractavi sup. q. 1. & 2.

De licitè acquisitis decima solvi debet.

Divi-

Divina constitutione, hoc exprimitur in *c. tua. 1.* ibi.*quæ divina constitutione debentur.* & *c.in aliquibus.in fin.* ibi. *quæ debentur ex lege Divina.eod.* & comprehenditur jus naturæ ut scripsi,in 1.quæst.superius.

Nec refragatur tex. ibi, *vel consuetudine approbata*: Ergo de consuetudine quædam decima debetur,& sic non ex lege divina, quia respondeo,decimam deberi de constitutione divina,verùm quia consuetudo interdum eam diminuit,ut inferius dicam q. 13. Ob id illa debetur solum, quæ ex consuetudine approbatur, vel debetur,quasi velit dicere,si integra decima ex consuetudine non debeatur, illa non solvetur,& hoc vult dicere *d.§.fin. c. in aliquibus.* & sic semper jure divino debetur, à consuetudine approbato.ut scripsi superius q.1.Hostiens. in summa,alia super hac definitione scribit, ad eum recurras,hæc ad istam sufficient nunc quæstionem,quamvis aliæ possent dari definitiones: ista nunc contentus ero.

An de consuetudine decima debetur.

QUÆSTIO V.

Qui ad decimas teneantur ?

QUintò,quæsitum est. quis ad has decimas teneatur ? resp. *c.à nobis.*ibi, *cum igitur quilibet decimas solvere teneatur,sive sit nobilis,sive ignobilis,& non solùm futuras,sed præteritas,c.veniens. in fin.de transact.* 10

Sicut omnes tributum Cæsari solvere tenentur *c. si tributum & seq.* 11. *q.* 1. *l. fi. C. fine censu.* ita & multo fortius decimas quæ sunt tributa egentium personarum, & sicut tributa principibus, ita & decimæ pauperibus affectæ sunt, *c. decimæ.* 16. *q.* 1. *c. tua* 2. *de dec.*

Decimæ sunt tributa pauperum.

2 Etiam prælati ad decimas prædiales tenentur, ubi sunt prædia sita, *Innocen. in d. c.* 2. *eod. Conrad. consil.* 84. *consultus. num.* 7.

Prælati tenentur ad decimas prædiales & ad personales.

Et ad personales, ubi sacramenta ecclesiastica recipiunt, vel ubi audiunt divina. *Hostiens. Bohic. Anton. & alii in c.* 2. *col.* 2. *eod.* tit. tùm quod quilibet teneatur, & tam laicus quam clericus. 16. *q.* 1. *c. si quis laicus.* & sufficit quòd audiant divina, licet non suscipiant ibi sacramenta, *Innocen. & But. in d. c.* 2. *in fin.* aliâs posset fraudari ecclesia tota decima, si episcopus haberet omnia prædia, vel majorem partem illius parochiæ, quod non est concedendũ, *ut in c. suggestum. eod. tit.*

4 Canonici de fructibus, nisi sint jam decimati illi ecclesiæ, ubi habent præbendas, decimas solvunt, *c. nobis. & c. tua. ubi Hostiens. & Innocent. eo. & Anton. in d. c.* 2. *in fin.* Clerici etiam de prædialibus, sed non de dote ecclesiæ decimas solvunt, per d. c. 2. eod. vel clerici non clericis æqualibus sed superioribus, decimas præstant, ut quidam intelligunt. d. c. 3. Ego verò dico, quòd clerici non tenentur solvere clericis

Canonici & clerici decimas solvunt

5 *Intellectus ad c.* 2. *de decim.*

clericis decimas, ex illis decimis, quas recipiunt, ſicut nec Levitis perſolvebant: quia nil aliud ipſi id temporis poſſidebant, ſed ſi clerici non conſtituti in ſacris labores accipiant ſpiritualium miniſtrorum, id eſt audiant divina, & ſacramenta recipiant à clericis, id eſt à ſacerdotibus, eis tenentur ad decimas perſonales. & hoc probat tex. ibi, *illi profecto clerici, quia à clericis ſpiritualium miniſteriorum labores accipiunt decimas ei debent*. Et ſic noviter intelligo illũ text. quicquid ibi Doct. dicant. nam Levitæ decimis contenti erant, ex quibus decimas non perſolvebant, ſic nec curati hodie ex decimis ſuæ parochiæ, aliis decimam non præſtabunt.

Item clerici communiter viventes, vel monachi decimas ſolvere non tenentur de laboribus, ſeu nutrimentis ſuis: quia omne quod ſuper eſt, erogandum eſt in cauſas pias. *c. decimas*. 16. *q*. 1. & inferius dico q. 13. 6 *Monachi ad decimas an teneantur.*

Idem eſt etiam in prælatis recipientibus ſacramenta, ut etiam ad decimas perſonales perſolvendas teneantur, ubi ſacramenta recipiunt, & idem in ſacerdotibus firmat *Anton. But. in d. c. 2. col. 2.*

Sed hodie cum ſacerdotes non recipiant ſacramenta, nec audiant divina ab aliis: ſed ipſi per ſe cantant, & ſacramenta per ſe recipiunt, decimas non ſolvunt, ad decimas tamen perſonales de lucro & artificio, ſicut laici tenentur, & ad oblationes, quia nomine eccleſiæ percipiunt ſacramenta, teſte *Innocent. in d. c. 2.* Ego 7 *Sacerdotes an ad decimas teneantur.*

tamen tenerem contra eum: quia cessante causa, effectus cessare debet, *c. cum cessante. de appel.* nempe Levitæ non recipiebant decimas, ab his, quibus non ministrabant, *c. ecclesias* 13.q.1. sic non exigetur decima à sacerdotibus quibus non ministratur, sed inferiores clerici primæ tonsuræ, vel alii postquam recipiunt sacramenta sicut laici, ad decimas, & oblationes astringuntur, sive sint conjugati, sive non: contra *gloss. ibidem in d.c.2.* & hoc probat ibi text, dicens. *illi qui recipiunt.* ergo qui non recipiunt non tenentur. argum. à contrario sumpto quod est validum, *c. cum Apostol. de his quæ fi. à præl.*

8 *Monachi non Sacerdotes ad decimas tenentur.*

Idem est in monachis non sacerdotibus, qui ab aliis curatis pascuntur, ut ad decimas, & oblationes teneantur, secus si sacramenta ab illis non recipiant, utpote quia sunt sacerdotes tunc ad personales non tenentur, *c. alia 16. q.* 1, sed cum monachi & alii religiosi in suis monasteriis recipiant sacramenta, & ab alio quam à curato, personales decimas non præstabunt, prædiales autem sic, ut inferius dicetur.

9 *Iudæi decimas solvere tenentur, Turca hæretici & alii.*

Item Iudæi, de terris quas colunt, *c. de terris. eodem tit.* ne forte illa occasione ecclesiæ valeant suo jure fraudari, ut ibi dicit text. & idem doc. ibi de Pagano, de Turca & hæretico, ut non debeant esse ii stolidi melioris conditionis, quã Christiani. *arg. l. Servius. ff. quod vi aut clam. & c. cum qui de præbend. in 6. Card. in c. in aliquibus eod.* & ad personales decimas Iudæos & hæ-

& hæreticos teneri concludit *gl. in c. decimæ* 16.*q*.1. & in *d. c. tua.* nam quamvis non audiant divina, est tamen illis imputandum: quia non stat per ecclesiam, quæ nemini claudit gremium, & nemo ex sua improbitate commodum consequi debet, *l. itaque fullo ff. de furt.* saltem tenebitur Iudæus & infidelis solvere æstimationem illius decimæ personalis, & oblationes, quas habuisset ecclesia à bono Christiano, qui in illa domo, in qua Iudæus habitat, resedisset, si ille infidelis abfuisset, *c. quanto. in fin. de usuris*, ut ecclesiæ serventur indemnes, *text. in summa. 39. dis. in fi. & d. c. quanto*, & in 2. *compil. erat decret. incipiens ad audientiam. ad hoc expressè fact. a.* Et ista asserunt *Panor. & alii in d. c. de terris*, *post gl. in c. tua ibidem.*

Et in Sarracenis idem consuluit. *Oldrad. consil. 91. venit in dubium. & Marc. Mantuan. consil. 188. cum alias. col. 2. & Alfons. de montal. in foro regal. rub. de la guarda de la cosas de la sancta yglesia. l. 4. lib. 1. titul. 6.* Idem concludit *Lapus alleg. 63.* in Dei nomine amen. 10 *Vt & Saraceni.*

Dubitatur in canonicis, qui acquisierunt domos in ecclesia parochiali, ut satisfacere teneantur sicut alii, ne parochialis ecclesia dispendium patiatur. Unde tex. præcipit in *c. in aliquibus. eodem.* quòd domini dent colenda sua prædia illis 11 *Canonici decimas solvere debent.*

illis, qui decimas ſine contradictione perſolvant. & ſic domus locari debet iis, qui decimas ſolvere valeant.

12 *Pauperes an ad decimas teneantur.* Pauperes etiam ad has aſtringentur decimas teſte *Panorm. & aliis in c. cum homines, col. 2. de decim.* quia decima quaſi debitum ſolvitur, *c. parochianos. eod. tit.* & in ſolutione debiti non habetur ratio ad difficultatem. *l. continuus. §. illud. ff: de verb. obligation.* & ſic nec ad inopiam, niſi poſt ceſſionem, ut in *rub. ff. de ceſſion. bonorum* & in *c. Odoardus, de ſolution.* & propter paupertatem quis non debet aliena rapere: nec eſt ignoſcendum ei, qui prætextu paupertatis turpiſſimam vitam elegit. *l. palam. §. non eſt ignoſcendum ff. de ritu nuptiar.* facit *cap. habebat. 12. q. 1.* & melius eſt pauperi illas ſolvere, & Deum recognoſcere, quàm ſibi decimas retinere, alioqui quilibet poſſet ſe pauperem dicere, & ſic decimas retinere, quod non poſſet fieri, ſine ſuperioris authoritate. *gl. ult. in c. quia tua fraternitas, 12. q. 1.* imò debet recognoſcere ſe effectum pauperem, quod decimas non ſolverat, ut inferius dico, *q. ult.* Et ideo nunc bene debet ſolvere, niſi eccleſia ei remittat. *ut Hoſtienſ. in §. fin. q. 8.* in ſua ſumma docet. vel ſi fortè fame periret, tunc non tenetur ſolvere, quia omnia bona ſunt communia tempore extremæ neceſſitatis, *l. 2. §. cum in eadem. in fin. ff. ad legem Rodiam de jact. c. ſi quis propter. de furt.* & tunc de-

debet confiteri, & propositum reddendi habere, ac promittere se redditurum, si ad pinguiorem pervenerit fortunam, alioqui peccatum non remittitur. *reg. peccatum. de reg. jur. in 6.*

13 *Pauperi decima remittenda est quod inde vivere possit.*

Imò pauperi, qui non solvisset decimam longo tempore, quam si vellet postea integram solvere, oporteret quòd omnia sua venderet ecclesia debet remittere, quòd inde vivere possit, per *gl. in c. quicunque, in* 16. *q.* 7. quia ecclesia cultrix & auctrix justitiæ, non patitur contra justitiam aliquid fieri in se, vel in alterũ. Privatus verò sæpe obviat justitiæ, *c. uno de alienat. feud.* & inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, *c. olim. in 2. de restitution. spoliat. l. nam is. ff. de dolo. Panor. in cap. ut super in prima gloss. de rebus ecclesiæ non alienand.*

14 *Mercenarii ad quas teneantur decimas.*

Item mercenarii, & famuli, si sint homines liberi, de lucro proveniente ex mercede, decimam debent parochiali ecclesiæ præstare, in qua degunt, ac divina, & sacramenta recipiunt, sed si servi fuerint, cùm nil habeant, non solvent, sed dominus ibi solvet, ubi habitat. c. *quæstio. & c. decimæ. ubi gl. 16. q.* 1. *Innocent. & Anton. in c. 2. col. ult. eodem.*

15 *Institores decimi ex luc. solvant.*

Illi verò institores, qui alieno nomine negotiantur, de eorum lucro decimam debent, ubi percipiunt sacramenta, sed dñs decimam ubi audit divina, etiam de illo lucro decima solve-

tur,

tur, quod provenerit ex tali factore *Lugdunens. d. c. quaesti. Hostiens. & Antho. in d. c. 2. circa finem.*

16 *Meretrices an decimam solvere teneantur* Etiam meretrices ad decimas astringuntur. & quilibet alius etiam injustè acquirens, ita demum si in illum translatum sit rei dominium, & cesset ab eo repetitio, *c. ex transmissa. eod. & c. non est putanda.* 1. *q.* 1. & dicit *Card. in d. c. ex transmissa. in fi.* quod sacerdos poterit à meretrice decimam & oblationẽ recipere, eo modo quo à Iudaeis: & tunc cessat glossae ratio dicens, à meretricibus non debere recipere, ne videatur eis impunitatẽ praestare, vel si in eis videat signa poenitentiae, recipere potest, alioqui non sine episcopi consensu, per id quod habetur *Deuter.* 23. *c. non offeras*, vel in hebraeo est, *non inferas mercedem meretricis, aut pretium carnis in domum Domini Dei tui.* Unde concludit *Hostiens. in d. c. ex transmissa.* quod meretrix tenetur solvere decimam: ecclesia tamen non recipiet, ne ipsius videatur approbare turpitudinem. *arg. c. oblationes.* 90. *dist.* vel in occulto ecclesia recipiet, non in publico: ut asserit Troilus maluit. *in tract. de oblation. in* 2. parte *num.* 6. & hoc secundum eum procedit in meretrice publica. Amasia veró, vel alia poterit & debebit & decimas & oblationes praestare, *Ioh. de Turrecrema. in c. decima. ver. ad* tertium 16. q. 1.

Et

Et idem est in quolibet publico, & notorio peccatore, *c. miror.* 17.*q.*4. & ubi quæstus fit ex peccato notorio, ecclesia non debet recipere, ne peccatum approbare videatur : secus si veniret ex crimine occulto, licet prælatus illud sciret, *c. si tantum.*6.*q.*2. *Host. in summa* §. *si. vers. quæritur utrum.* 17

Ex peccato notorio quæstus proveniens decimas non solvit.

Præterea de dote ecclesiæ, si prædium in aliena parochia situm sit, solvi decima debet postquam divisæ fuerunt parochiæ cuilibet decimæ in sua parochia assignatæ sunt, & illius loci prædia affecta ad eas, & licet dentur illa prædia ecclesiæ alterius loci, non tamen minus solvitur decima *c.*1. *ubi gl. & Doct. de censib.* nisi curatus illius parochiæ in fundatione eam remiserit: quia res transit cum suo onere, *l. alienatio. ff. de contrah. empt. c. ex literis, de pignor.* nec debent ædificari ecclesiæ cum præjudicio alicujus, & discooperiri unum altare ut aliud cooperiatur, *l. assiduis. in fi. C. qui potior. in pignor. habeant.* Unde dicit *text.* in c. ecclesiæ antiquitus constitutæ, nec decimis, nec ulla possessione priventur *&c.* qui-*cunque & seq.*16.*q.*1. facit *text. in c. nuper. & ibi Panor. in primo nota. eod. tit.* dicit se nescire alibi æquè bonum text. in hac materia, ubi *Cistertiens.* qui erant privilegiati in decimis non solvendis, consentiunt, quòd de terris etiam pro monasteriis fundan- 18

De dote ecclesiæ decima non solvetur.

dandis, decimæ solvantur, videlicet, quia aliis excolendæ dabantur: & si non dentur, ecclesia solvet, vel religiosi component: quamvis *gl.in c.2.de decim.* contrarium teneat in dote ecclesiæ, scilicet decimam non esse præstandam: sed contrarium est verum, nisi fiat compositio, ut dixi,

19 *Exemti an decimas solvant.* Item religiosi tam exempti quàm non exempti, de terris, & possessionibus ab eis acquisitis decimas integrè solvere debent illis ecclesiis, quibus eædem possessiones fuerant decimales, nisi super hoc speciali jure vel privilegio muniti sint, *c. fi. §. penult. eod. tit. lib.6.* tamen communiter viventes decimas de laboribus seu nutrimentis suis non solvunt, *c.decimas 16.q.1.* Inferius multa dico esse tempora in his religiosis, in illa *quæst.14.* an sublatis decimis novalia debeantur.

20 *Leprosi & eremitæ an decimas solvant.* Ad hæc leprosi ad decimas tenentur: si tamen communiter vivant, non solvunt de hortis, nec de animalibus quæ nutriunt, *c.2.de eccles.ædificand.* & Florent.docet in 2.parte, tit.4. c: 2, rubr.de decim.§.ne iniuriosi veteribus ecclesiis in jure parochiali existant.

Idem in eremitis concludit *Andr. Hispal.in tract.reg.10.regula, decimarum nuncupato.q.12.* quia sub generali nomine isti tenentur, quod est verum ad prædiales: ad personales verò si lucrum amplum sit, solvi debet si tantum ad vitam par sit, non solent de illo solvere.

Ideo

Ideo curatus, vel exactor decimarum, potest facere inhiberi domino fundi, ne fructus exportet ante decimæ solutionem, ut vitetur occasio furti, teste *Specul. eod. tit. §. fin.* sequitur *Lucas de pen. in l. 2. col. 5. C. quam. & qui. quar. pars deb. lib.* 10. & *Guid. pap. decis.* 283. *exactor.* & *Io. And. Collect. Anch. Card.* & alii in *c. 2. ex parte 2. eod.* nisi consuetudo aliter se haberet. *Aufrer. q.* 109. *Boher. in consu. Bitur. §. 12. de consu. præd.* probatur 2. *Esdr. c. 10. in fin.* ibi, *erit.* vel est in hebræo: *aderit autem sacerdos filius Aaron cum Levitis, quando decimam accipient Levitæ.* Si tamen consuetudo præstaret occasionem surripiendi, non esset servanda, per *c. ex parte. de consuet. l. convenire. ff. de pact. dotal.* & *Aufr. quæst.* 432. *in fine.* Probare tamen oportet illam fraudis occasionem, ut docet *Crauetta, in consil.* 21. *homines. col.* 2. Et rex Franciscus I. statuit deinceps solvendas esse: quod potest contra contemptores statuere: ut docet *tex. in c. postulasti. de homicid.*

21 *Fructus ante decima solutionem non debent in domum deferri.*

Sequuntur literæ Francisci Regis.

Ne fructus deferantur extra fundum sine solutione decimæ prohibet.

FRançois par la grace de Dieu Roy de France, à tous ceux qui ces presentes lettres verront salut: Comme de la partie de l'euesque & clergé Chartres, nous eust esté dict & remonstré, que combien que les decimes & primities soyent introduictes & instituées de droict diuin, & partant deussent estre payées loyaument & sans fraude. Ce neantmoins plusieurs agricoles proprietaires & tenancies des heritages situez au diocese dudict Chartres & autres subjectz & redevables desdictz decimes & primities, usurpent, detienent & denient payer icelles, souuentesfois tenans & recueillans secretement les fruictz decimaux de leurs heritages, & autre chose decimales, à heures & iours indeuz, au desceu desdictz exposans, ou de leurs vicaires & fermiers: ausquels appartiennent lesdictz decimes & primities: en maniere qu'elles sont le plus souvent, en grande partie d'icelle, pillées & desrobées aux champs & lesdictz exposans frustrez d'icelles, à leur grand pre-

preiudice&dommage. Nous requerans lesdicts exposans sur ce nostre provisiō. Sçauoir faisons que nous desirans subuenir audictz exposans à la confirmation de leurs droitz & reuenuz, à ce qu'ils puissent mieux satisfaire au seruice diuin, & charge qu'ilz sont tenus supporter, pour raison de leurs dignitez & benefices. Auons statué & ordonné, statuons & ordonnons par ces presentes, que doresenavant toutes personnes, de quelque qualité qu'ils soyent, agricoles que possesseurs ou tenanciers desdictz heritages subjectz a dismes & primities, situez & assis audict diocese de Chartres, soyent tenuz avanr lever ou emporter les fruictz d'iceux heritages decimaux, hors le lieu & champ ou ils seront creuz, de le notifier & faire sçavoir audict euesque & beneficiers dudict diocese, ausquelz appartiennent icelles decimes & primities desdictz fruicts, ou leurs fermiers, vicaires ou procureurs : ou sinon, aux lieux des benefices pour raison desquelz sont deuz lesdictz decimes : & qu'il ne sera loisible ausdicts agricoles ou tenanciers d'eleuer ne

desplacer lesdicts fruicts decimaux hors le lieu & champ ou ilz seront creuz jusques à ce que ledict droit de decime & primitie soit payé & satis-faict, selon que d'enciennеté & de tout temps il a acoustumé d'estre payé, & de ce soubs peine de confiscation de tous les fruicts qui leur pourroyent reuenir desdicts decimes & primities payez, & d'amende arbitraire: sans toutesfois à ce comprendre ceuz qui par cy deuant ont transigé & composé pour desdicts decimes & primities: lesquelles transactions & compositions nous entendons demeurer en leur force & vertu, en payant le droit & deuoir, selon icelles transactions & compositions. Si donnons en mandement à nos aimez & feaux conseilliers, les gens tenans nostre court de parlement à Paris, & à tous nos autres justiciers, ou à leurs lieutenans è vn chacum d'eux, si comme il luy appartiendra, que nostre present statut & ordonnance, ils facent lire, publier & enregistrer en nostre dicte court, & icelle ordonnance observer & entretenir, & à ce contraindre ou faire contraindre tous ceux qu'il appartiendra,

dra, & pource feront à contraindre par lesdictes peines & autres qu'il verront estre à faire par raison. Et par ce que de ces presentes l'un pourra auoir à faire en plusieurs & divers lieux, Nous voulons que au duplicata d'icelles foy soit adiouſtée comme à ce present original; car tel est nostre plaisir. En tesmoing de ce nous auons mis & faict mettre nostre seel à cesdictes presentes. Donné à sainct Germain en Laye, le premier iour de Mars, l'an de grace mil cinq cens quarantecinq, Et de nostre regne le trente deuxieme. Ainsi signé, Par le roy en son conseil, Bochetel.

Item reges & principes decimas prædiales illi ecclesiæ solvent, ubi prædia sita sunt, personales, ubi divina audiunt officia, pro rata dividendo, si in pluribus locis divina audit, *arg. l. assumptio. ad ff. municip. gl. in c. omnes de major. & obedientia, & c. cum quis de sepul. in 6.* plenè *Corset. in tract. de potest. regia. q. 37.* 23 *Reges & principes ad decimas tenentur.*

Et sic omnis homo, in quantum Deo subditus, sive sit papa, sive imperator, sive rex, sive episcopus, dux, comes, nobilis, vel rusticus, dives vel pauper, secularis vel ecclesiasticus, tenetur Deo de propriis decimam offerre: quia omnes sumus populus ejus, & oves pascuæ ejus, & nihil omnino habemus (ut testatur apost.) 24 *Regula quòd quilibet decimam solvere debet.*

 quod

quod ab ipso non acceperimus. Et sic scribit *Andr. Hispan. in sua reg. dec. q.* 11.

Primò fallit quando specialiter à præstatione decimæ quis esset exemptus *c. à nobis. eod. tit.*

25 *Exemptio à decima à papa datur.*

Quæro, ista exemptio à quo concedi valeat? Resp. A papa tantum, & ex justa causa. Fidelis enim & prudens in his distribuendis esse debet, ut det cibum in tempore, & non auferat, ut est in evangelio.

26 *Cistertienses monachi in decimis habēt Privilegium*

Inde concessit Cistertiensibus, hospitalariis, Hierololymitanis, & Templariis, privilegiũ, ne decimas de prædiis, quæ laboribus suis colunt, solvere teneantur, *c. licet. & seq. eod. tit.*

Aliis verò monachis, ut de novalibus, quæ suis manibus colunt, & de hortis, & nutrimentis animalium suorum, decimas præstare non teneantur, c. ex parte. I, eodem titulo.

Hodie verò Cistertienses, & alii similes, habentes privilegium, decimas solvunt de possessionibus, quas post concilium generale acquisiverunt. *c. pen. eod. tit. & c. pastoralis de* his quæ fi. à prælat. dicetur fusius infrà, in illa *quæst.* an decimæ toli possint *in fi. q.* 13.

27 *Episcopi decimas concedere non possunt.*

Et ideo episcopi non possunt concedere decimas, tùm quòd sunt à papa assignatæ singulis ecclesiis. *c.* 1. 13. *q.* 1. tum etiam quia in concilio Cabillon. fuit statutum, ne ecclesiæ, antiquitus constitutæ decimis privarentur, *c. ecclesiæ*

&

& seq. 16. *q.* 1. Contra quod concilium non potest episcopus dispensare, nec statuere. *gl. singul. in c. cum dilectus, de elect. de Ripa, & alii in suprascrip. c. primi, de judic.* Idem probatur in *c. de decimis.* 16. *quæst. prima.* Vide *textum, & ibi Doct. in c. decimas, ibidē.* ubi episcopi decimas ante assignationem concedere possunt. & *in c. plures. ibid. & glos. in c. statuimus: ibid.* ex causa tamen ante illud concilium facta clericis concessio cum capituli consensu, valet: ut si alicui monasterio concesserit, *c. pastoralis. de his quæ fiunt à prælat.* sed per viam privilegii episcopus hoc non potest. *c. venerabilis. de confirmat. util.* sed per viam compositionis potest: ut ibidem dicitur, etiam si minuatur decima: secus si in totum tollatur, ut *Dec.* ibidem docet, & inferius, quæstione 13. dicetur, an tolli decimæ possint per compositionem, quod est verum, si clericis concederet: sed laicis concedere non potest, ut dicit *textus in cap. pervenit.* 1. *quæstio.* 3. quod est repetitum 16. *quæstio* 7. his verbis: *pervenit ad nos fama sinistra, quòd quidam episcoporum non sacerdotibus propriæ diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes conferunt, sed potius laicalibus personis, militum videlicet, sive servitorum, vel quod gravius est, consanguineorum: unde si quis episcopus*

 à modo

consentiente, verè valeat? Respondet text. quòd ultima intelligi debet, quando episcopi consensus intervenerit, ubi intervenire debebat: ut Doct. scribunt in *c. Raynutius. de testam.* Et sic abbatissa ex causa ab episcopo approbata, & de consensu sui capituli & episcopi illas decimas concessit: alioqui non valuisset alienatio, per *c. sine exceptione.* 12. q. 2. ubi scripsi alia solemnia, quæ ibi possunt videri circa alienationes rerum ecclesiasticarum.

QUÆSTIO VI.

Ubi decimæ solvendæ sint?

Sextò principaliter quæro, ubi decimæ solvendæ sint? Respon, prædiales in loco ubi prædia sita sunt, *c. fin. de paroch.* nisi consuetudo fuerit in contrarium, *c. cum sint. & c. ad apostolicæ. de decim.* 1 *Ubi solvendæ sint decimæ prædiales,*

Personales verò, ubi homines audiunt divina, & recipiunt sacramenta per totum anni circulum, *c. quæst. 16. q. 1.* seu frequentius, ut inveni in quadam decretal. Alex. 3. incipiente, *nota quæ ad honestatem*, in integra. Ideo dicit per anni circulum: quia si aliquoties in una ecclesia, postea in alia divina audierunt: vel in hyeme in una parochia, in æstate in altera, tunc personalis æqualiter dividetur, authoritate superioris, si æquum fuerit tempus: alias pro ra- *& personales.*

ta temporis, teste *Ant. Butr. in c. 2. in fi. eod. tit. post Innoc.* Si tamen plura quis habeat domicilia in pluribus parochiis, si in una habeat domicilium principale, illi solvet, ut asserit *Henr. Bohic. in c. pervenit. 1. de decim. arg. l. 2. C. ubi senat. vel clariss.* Sed si quis audierit in monasteriis divina, decimæ personales non debentur illis: sed baptismali ecclesiæ, & parochiali: quia paria sunt recipere vel recipere posse, & per eum stare quo minus sacramenta recipiat, *l. quod te. ff. si cer. pet. Feder. consil. 235. quidam. in fi.* Nam cùm per curatum non stet, ei non est imputandum, *l. in jure. ff. de reg. iur.*

5 *Explicatio c. statuimus.* Unde dicit *tex. in c. statuimus. 16. q. 1.* qui decimas extra baptismalem ecclesiam dare voluerit præter scientiam episcopi, bannum componat, & communione privetur. Et quidam laici non ecclesiis ubi baptismum & prædicationem, & manus impositionem, & alia Christi sacramenta percipiunt, decimas suas dant: sed propriis basilicis, vel aliis ecclesiis pro suo libito tribuunt, quod omnibus modis divinæ legi, & sacris canonibus constat esse contrarium, *c. in sacris ibidem.* & sic regulariter decimæ personales illi ecclesiæ præstantur, in cujus parochia est domus, in qua aliquis degit, & divina audit: quia ibi divina audiri debent, *c. 2. de paroch. c. cum quis* §. 1. *de sepulch. in 6.* Sed si domus est in confinio duarum parochiarum, utrique debetur decima: *gl.*

gl. & Doct. in c. licet. in glos. ult. 16. q. 3. Innocent. & alii *in c. super eod. de paroch.* Et tunc debet media anni parte audire divina in una parochia, postea in altera.

Si verò dubitetur de qua parochia domus sit, inspicietur situs januæ, & illius erit parochiæ, in qua janua sita erit. *Bar. in l. quod conclave ff. de dam. infect.* 4 *Quando dubitatur cujus parochia sit domus*

Qui si domus habet duo ostia? inspicietur principalius, & id quod est anterius, & tanquã nobilius indicabitur ex illa parochia, ubi situm fuerit: *arg. l. cum in diversis. ff. de religios. & l. quæritur. de statu hom. Corset. in tract. de potest. regia. q. 37.* 5 *Et si domus duo ostia habet.*

Advertendum est, quòd quædam est ecclesia matrix, quæ duobus sumitur modis. Primò pro cathedrali, *c. venerabili. de verbor. significat.* sicut aliquando parochia pro diœcesi ponitur, *c. ad apostolicæ. ubi Doct. de donat. ad Apostolicæ. de decim.* ita & diœcesis interdum pro parochia. Pro materiæ necessitate, & appellatione matricis in dubio, venit cathedralis. *glos. in §. quibus.* in verb. *matricibus. de privileg. in Clement. 1. & Dec. in c. ex parte S. in 2. notab. de rescrip.* nisi qualitas materiæ repugnet, *cap. extrans. & c. veniens. ubi Imol.* 6 *Matrix ecclesia quæ dicatur.*

de

rescrip. *Card. in c.cum contingat, col.3.q.2 de decimis.*

7 *Fructus beneficiorum quando in partes dividi debeant.* Secundò matrix ecclesia dicitur, quasi aliarum ædicularum & capellarum mater, & principalis, quando alias sub se capellas habet, & interdum vocatur plebania. *c.1. ne cler. vel monach. in 6. & Dec. d.c. ex parte S. & ibi Panor. de rescrip* & facit *c. ad audientiam. 1. de ecclesi. ædific.* unde *Hostiens. in c. quoniam in fi. de decim.* dicit jura statuisse quatuor portiones de redditibus ecclesiæ faciendas esse, intelligenda in matricibus ecclesiis tantùm: in capellis autem, salva portione episcopi, omnia sunt rectoris. facit *d.c. ad audientiam. de eccles. ædificand.*

8 *Baptismalis ecclesia quæ sit.* Baptismalis est ecclesia, in qua fontes insunt baptismales, & parochiani ibi baptisantur, *gl. & Panor. in c. cum contingat. in gl. 2. eod.* & non possunt esse in una parochia plures baptismales, sed una tantùm, cum capellis suis *c. plures. 16. q. 1.* licet possint esse capellæ, quas succursus vocant: tamen una erit baptismalis, quæ recognoscetur ab aliis: quamvis aliæ etiam parochiales esse possint, etiam si ecclesia quædam sit baptismalis: ut ecclesiæ nostræ dominæ de tabulis in Montepessulano. tamen non sequitur quòd sit parochialis & curata: teste *Perus. in c. ad decimas. ult. nota. de restit. spoliator. in 6.*

Du-

Dubium arduum vidi inter ecclesiam baptismalem, & aliam ecclesiam parochialem ibidem existentem evenire: hoc videlicet an decimæ debeantur baptismali & matrici ecclesiæ, an verò parochiali & capellæ illius & in hac quæstione propter varias & diversas sententias, casus facio sequentes.

9 *An decimæ debeantur baptismali ecclesiæ an parochiali.*

Primus est, quòd decimæ prædiales matrici ecclesiæ in dubio debentur ex omnibus prædiis suæ parochiæ. *tex. in c.* 1. §. *in diæcesi.* 13. *quæst.*1. ubi sic dicitur: *in diæcesi autem designata quæcunque prædia coluntur, proventus decimationum baptismali ecclesiæ designatus, debet solvi: quia ergo prædia hæc, intra terminos nostræ diæcesis continentur, & proventus decimationum nobis legitime assignatus, nostræ ecclesiæ persolvendus est, & de decimis justo ordine non tantùm nobis, sed etiam majoribus visum est plebibus, tantùm ubi sacrosancta baptismata dantur, debere dari. cap. de decimis.* 16. *quæst.*1. & *c.* | *veniens. ubi Imol. not. de præscript.* & si quis oblationes ecclesiæ, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenderit, vel extra baptismalem ecclesiam dare voluerit, præter conscientiam episcopi, vel ejus cui hujuscemodi officia commissa sunt, communione privetur. *c. statuimus cum sequen. ibidem,* & *c. ex transmissa. juncta gl. de præscription.* scribitur quòd matrix ecclesia, id est baptismalis, vendicat sibi omnes de-

10 *Decimæ prædiales matrici ecclesiæ in dubio debentur.*

decimas ab hominibus capellarum, exclusis clericis & sacerdotibus ipsarum capellaniarum. facit *gl. in c. quicunque. 16. q. 1. Henric. Bohic. in c. pervenit, 1. eod.*

11 *Ratio eiusdem.* Ratio est, quia verisimile est quod in fundatione decimæ fuerunt ipsi baptismali ecclesiæ assignatæ, *c. pastoralis. de his quæ fi. à prælat. & c. 1. §. 1. in 13 q. 1.* Et ideo nulli licet decimationum proventum à priori ecclesia, cui fuerat assignatus, abstrahere. *c. de decimis. 16. q. 1.* Nam ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis, nec ulla possessione priventur, ita ut novis oratoriis tribuantur: imo quicunque voluerit ecclesiam ædificare, omnino providendum est episcopo, ut aliæ ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam atque decimam non perdant, sed semper antiquioribus ecclesiis persolvantur, *c. ecclesiæ. & sequen. 16. q. 1.* Et quia hæc baptismalis præsumitur prior, & anterior: nam de baptismo prius hominibus providetur, cum sit janua aliorum sacramentorum, *c. fi. de presb. non baptis.*

12 *Matrix ecclesia est de iure communi ad decimas fundata.* Ideo matrix est de jure communi fundata ad decimas prædiales suæ parochiæ: ut dicit *gl. in c. cum contingat. de decim.* & in *d. c. statuimus. 16. q. 1.* Et quia jus duplex habet, videlicet baptismale, & parochiale, ideo uno potentius, *c. 1. de treug.* hoc expresse approbat *Anton. Bútr. in d. c. cum contingat. col. 2.* Et sic judicavit *Bertach. Cesere ut ipse refert.*

fert, *in tract. de episcopo. in 2. parte quarti libri, q. 41.*

13 Et ideo si presbyter capellæ, vel succursus, petat à baptismali decimas, debet probare ad se spectare: quod potest probare, vel per compositionem, *c. ex multiplici. eod.* vel præscriptionem. *c. 1. de præscrip. in 6.*

Petens à baptismali decimas, debet probare ad se spectare

14 Vel per consuetudinem, quia consueverit decimas prædiales recipere: & tunc consuetudini in hoc est standum, *c. ad apostolicæ. de decim. gloss. & Innocen. in d. c. cum contingat. eod.* Inferius dico in illa quæst. 13. an decimi tolli possint.

Ubi consuetudini est standum.

15 Vel probari potest per fundationem. Nempe si in fundatione istius capellæ & succursus, fuerint illi assignatæ decimæ prædiales presbitero illius ecclesiæ, nomine, ut viveret, sicut fieri debet, *per c. ad audientiam. 1. de eccles. ædificand. c. constitutus. de religios. domi.* & post assignationem, præsumendum est, quod ex justa causa istæ decimæ fuerunt dictæ capellæ assignatæ, postquam hoc episcopus fecit, *c. nisi essent. de præben.* & solemnitas etiam ex longo tempore præsumitur, *l. sciendum,* ubi iurium interpretes. *ff. de verb. oblig at.*

Ex fundatione probantur decimæ.

16 Vel si capellanus probaret & capellam & succursum non ædificatam intra terminos ecclesiæ baptismalis, quod ex omnimoda separatione contingere posset: nam certum oportet esse cappellam intra fines antiquiores ecclesiæ ædi-

Capellania intra parochiam constructa illi parochia est subjecta.

ædificatam esse, alioqui frustrà diceretur capellam subjectam esse ecclesiæ baptismali, cùm non sit in ejus parochia: teste *Panor. consil.* 58. *in quæstione col. 2. vers. secunda opinio. in primo vol. per ad decimas, de restit. spoliat. in 6.* ibi, *infra parochiam.* ergo si extra parochiam, debentur decimæ isti, in cujus sunt parochia. facit. *c. quoniam, de decim.*

17 *Erecta ecclesia non censetur in præjudicium aliarum.* Idem si presbyter illam ecclesiam probaret de novo erectam in baptismalem, quia si antea omnes succursus & capellæ habebat, decimas & fontes baptismales, & parochiam, tunc baptismalis de novo erecta de jure communi fundata non esset, sed ecclesiæ aliæ antiquiores ut *gl.* docet in *c. quicunque. 16. q. 1. & Panor. d. consil.* 58. quia hæc baptismalis non debet nunc cum incommodo aliarum erigi, Doc. in d. c. ad audientiam, de eccles. ædific. an.

18 *Limitatio capellaniæ probat decimas.* Item si succursus & capellæ haberent suos limites à baptismali omnino distinctos, tunc illa capella intra suos limites decimas prædiales habebit, quia probando limites, videtur probare decimas intra suos fines datas, per *d. c. ad decimas, de restit. spoliat. in 6. Calder. consil. ult. rub. de decim Panor. in d. c. cum contingat.* ubi *Butrig. &* alii, & *Cardin. consil. 26. pro evidentia. col. 2.* & *in clemen. 1. q. 8. eod.* Nam verisimile est, quòd non fuisset limitata, nisi ei fuisset data decima, maximè quando alia ecclesia baptismalis antiqua habet adhuc sufficientes red-

redditus, *Cardin. in d. c. cum contingat. per. d. c. ad audientiam.* 1. *de eccles. ædific. & Lapus alleg. 67. quoddam monasterium.* secus quando nova parochia non haberet limites, tunc baptismali deberentur.

Præterea, baptismali ecclesiæ debentur, quando est parochialis: secus si tantùm baptismalis, & capella seu succursus, & non parochialis: tunc alia parochialis habebit prædiales. Et ita potest intelligi utraque opinio, & conciliari: quam plené examinat *Iohan. Andr. in addit. ad Specul. eod. tit.* in forma quarti libelli: quem refert & sequitur *Anton. in c. cum contingat. eod.* Et ideo jura dicentia deberi decimas ecclesiæ baptismali, intelliguntur quando baptismalis erat parochialis. Et sic diluetur oppositio textuum dicentium deberi parochiali, quia eadem baptismalis est parochialis: secus si propter periculum puerorum baptisandorum est facta quædam ecclesia baptismalis: tunc illi non debebuntur decimæ prædiales, sed ecclesiæ parochiali, ubi sita sunt illa prædia. Et ita potest intelligi utraque opinio, cum modificationibus suprà scriptis. 19 *Conciliantur diversa opiniones.*

Et quando probaretur consensus rectoris ecclesiæ matricis, præstitus in erigendo ecclesiam parochialem: tunc in dubio judicaremus curatum illi capellæ voluisse assignare decimas in sua parochia sitas, sed in dubio non præsumitur consensus, si non appareat: nisi ex tanta tem- 20 *Consensus curati in erigendo capellaniam quid prosit.*

E poris

poris diururnitate, cum possessione, *l. filius C. de petit. hared.*

21 *Capellania quando oblationes recipere possit.*

Secundus casus est, personales decimæ debentur illi ecclesiæ, in qua audiuntur divina, & recipiuntur sacramenta: non verò baptismali, si illic divina uon audiantur: *c. quæst.* 16. *q.* 1. *glos. in c. statuimus, ibidem, c. fin. de paroch. Iohan. And. & Anchar. in d. c. ad Apostolicæ. Card. in d. c. cum contingat.* dicit deberi partem baptismali, propter baptismi sacramentum: partem autem parochiali, propter alia sacramenta ibi recepta, per *c. cum quis, de sepul. in 6. & Barbat. in consil.* 49. *illud in medium, col. 2. in 3. vol.* quod satis rationi consonum dicit *Panor. in d. c. cum contingat. col.* 2. Sed in his consuetudo est inspicienda, nam regulariter hodie in fundatione capellæ & succursus solent oblationes capellæ assignari: sed in honorem matricis reservatur aliquid ex illis oblationibus baptismali ecclesiæ.

22 *Requisita antequã succursus oblationes recipiat.*

Et sic loquitur *d. c. ad audientiam*, 1. *de eccles. ædific.* ubi dicit capellanum illius succursus & capellæ recipi debere obventiones illius villæ, his seq. concurrentibus, videlicet quod antiqua baptismalis ecclesia redditibus abundet: ergo si non abundet, non debet spoliari baptismalis parochialis per *d. c. ecclesia*, 16. *q.* 1. & superius dixi. Requiritur etiam quòd ædicula sit necessaria: alias non tenetur presbyter

byter parochialis illi capellæ aliquid impartiri, ibi. *cum non posſint parochiani ſine magna difficultate ipſam adire, unde non valent congruo tempore eccleſiaſticis officiis intereſſe.* Tertiò, quòd illa capella non habeat ſufficientes redditus ad ſuſtenrationem presbyteri : alioqui ſi fundator, vel parochiani concederent redditus ſufficientes, tunc non teneretur eccleſia baptiſmalis quicquam concedere, & hoc proſequitur *Lapus alleg.* 67. *quoddam monaſterium, & Ioan. de Selua in tract. de benef. in* 1. *parte. q.* 5. *n.* 100. *& ſequen. Ioan. Brunel. in tract. de dignit. legat. in* 13. *concluſ.* & parochiani tenentur providere quando baptiſmalis non eſt redditibus abundans, *teſte Baldo, conſil.* 132. *præſuppoſito. in* 1. *vol.* nec poteſt curatus eccleſiæ baptiſmalis à parochianis pecunias recipere, ut conſentiat ad erectionem illius eccleſiæ in parochialem : alias turpiter reciperet. *c. querelam, ubi D. de ſymon.*

23 *Eccleſia baptiſmalis decimas prædiales habere debet.*

Et ſic regulariter eccleſia baptiſmalis parochialis antiquior decimas prædiales habere debet in tota ſua parochia, etſi appareat capellam aliquam habere parochiam limitatam : tunc illa parochialis intra ſuos fines habet jus commune pro ſe, quo ad dictas decimas prædiales in ſua parochia exiſtentes, etiam quoad perſonales ſuorum parochianorum.

24 *Decimæ personales debentur curato in cujus parochia quis habitat.* Item personales non debentur primo curato, si quis mutaverit domicilium, sed secundo, si ibi audiantur divina & recipiantur sacramenta *per tex. in c. ad apostolicæ, de dec.* ubi *Anton. & alii.* & illi censentur parochiani illius parochiæ in qua habitant, ut de scholasticis & mercenariis, gl. scribit in *Clement.* 1. *de privileg.* & sufficit sola domicilii constitutio, cum hoc quod in secunda parochia audiat divina: secus si sit dubium de voluntate constituendi domicilium, tunc per multum tempus oportet moram trahere: ut in scholasticis declarat *Bart.* per illum *tex. in l. 2. C. de incol. lib.* 10. *& Anton. in d. c. ad Apostolicæ. col. 2. &c.*

25. *De decimis animalium.* Decimæ verò animalium inter prædiales computantur, *gl. in c. ad apostolicæ. de decim.* & ideo debentur illi ecclesiæ, in cujus parochia animalia morantur, & pascunt. gl. in verbo, *pascit. in c. 1. §. item quis unquam. 15. q. 1. Matth. de Afflictis, in constitut. Neapol. lib. 1. rub. de decim. 23.*

26 *Solutio dubii.* Quòd si in una parochia pascant in hyeme, & in æstate in alia, vel in una pascant continuò, & in alia jaceant, & dormiant, tunc dividentur decimæ inter has duas parochias, ut tenet gl. plenè in *d. c. apostolicæ.* & *Henric. Bohic. in c. pervenit col. 1. ibidem.*

27 *Consuetudo solvendi de-* Valebit tamen consuetudo, ut ecclesia parochialis, ubi frequentius pascuntur, accipiat: ut in quæst. 17. inferius plenius dixi, & communiùs

ùs obſervatur, quod decima lactis detur in illa parochia, ubi extrahitur, & decima caſeorum illi eccleſiæ debetur, ubi caſei fiunt, ſed decima lanæ, & fœtus debetur illi curato, in cujus parochia naſcuntur, & hoc ſervatur in lingua Occitana, teſte *Boerio, in* §. 13. *de conſuet. præd. in conſuet. Bitur.* *cimas ex animalibus.*

28 Notandum eſt, quod in animalibus triplex eſt fructus, primus eſt agni, hœdi, vituli, equuli, ſuculi, & alius fœtus, ſecundus in lacte conſiſtit. tertius in lana & pilis. *l. in pecudum. ff. de uſur. &* §. *in pecudum, de rerum diviſ. in inſtit.* *Animalium triplex eſt fructus & ex quo ſolvi debeat decima.*

29 Decima fœtus in ordine naſcendi cognoſcitur, & decimò natus debetur: ut ſcribit *Ioh. Andr. in addit. ad Specul. eod. tit. in verbo, ſpeciem.* *Decima fœtus in ordine naſcendi cognoſcitur.*

Si verò non appareat quis ſit decimus, tunc mediocris præſtatur. *l. ſi quid* §. *venditor & l. ſequ.* §. *illud. ff. de ædil.* & alibi dicitur, quicunque recognoverit in ſe, quòd fideliter non dederit decimas ſuas, modo emendet quod minus fecit. Quid eſt fideliter dare, niſi ut nec pejus, nec minus aliquando offeratur? *c. quicunque. in* 16. *q.* 7. Deterior autem reddi Deo non debet, Ind gnum enim eſt dare Deo, quod dedignatur homo. *c. ult. in fin.* 49. *diſtinct.*

30 Vitulus tamen, ſuculus vel alius fœtus lactatus eſſe debet, antequam præſtetur, & impinguatus: alioqui commodum non afferet, & *Fœtus lactatus eſſe debet.*

 ita

ita præstari debet, ut ad usum esse, & deinceps vivere sine matre possit, teste *Ioh. Andr. in addition. ad Specul. in verbo, speciem*, ne datio ex illorum imbecillitate pereat. *l. si servus decem. in fi. ff. de solut. l. cum qui. de ann. leg. Iohan. And. & Henric. Bohic. in c. cum homines. eod. ubi Anchar.* & *alii.* sic consuluit *Oldrad. consil. 23. 6. circa propositam.*

31 *Consuetudo solvendi decimam fœtus animalium.* Hodie est consuetum statim post paschatis festum hos fœtus decimare: & solet dari in plerisque locis hujus fœtus decima in pecunia. Nempe si parochianus habeat hœdos viginti, duo æstimabuntur, & illorum pecunia parocho dabitur: & ita vidi servari in multis locis. Liberum tamen est curato, si malit, fœtum recipere, nisi consuetudo contraria existat. ut inferius quæst. 13. habetur.

32 *Lana decima statim solvenda.* De lana statim detonsa solvi & exigi solet, ex decem velleribus unum pro decima: ut loquitur *Iohan. And. in d. additione*, & alias pro consuetudine locorum: quia non est causa differendi hanc decimam, teste *Anton. in c. ad apostolicæ. de decim.*

33 *Lactis decima quomodo sit solvenda.* De lacte idem videtur, ut ex decem pintis una debeatur: tamen si fiant de voluntate curati, expressa vel tacita, casei, decimus præstabitur curato: quod est magis frequens. Et idem in butyro, ut etiam decima debeatur, teste *Andr. Hispal q. 1.* & in his *Iohan. Andr.* dicit consuetudinẽ maximè attendendã, per *gl. in c. reverti-*

timini 16. *q.* 1. Ideo si consuetudo habeat, ut ecclesiæ baptismali solvatur tota decima illa, valebit.

34 *Destructa domus & facta vinea, integram dabit decimam.*

Item solvi decima debet prout solvi consueta erat, ut inferius plenius scripsi quæst. 13. tamen si ex decima domus quinque annui solvebantur solidi curato, si destructa domo, fiat vinea, integra solvetur decima ex vinea, per *c. commissum de decim. & ibi Anton.* & in integra clarè patet.

35 *Vinea in agrum & contra mutari potest, etiam contradicēte curato.*

Et ideo concludunt Doctor. ibi, quod dominus potest etiam cum contradictione curati vineam in agrum arabilem mutare, vel econtra: nec curatus poterit se opponere quando hoc fit, teste *Hostiens. in summa*, §. *& utrum. vers. decim.* Et is qui solitus erat habere decimam frumenti, si terra frumenti mutetur in vineam, eam habebit, & mutatio qualitatis non alterabit obligationem, nec ob id perdet suam decimam is, qui eam habebat prius. *Collectarius & alii in dicto cap. commissum.* quamvis alius haberet decimam vini. Si veró monachi præscripserunt decimam vini, & vinea mutetur in fundum, monachi decimam fundi non habebunt: quia non præscripserunt decimam fundi & non possunt dictum dominum sic mutantem qualitatē prohibere, ideo ecclesia parochialis habebit. *Anton. in d. c. commissum.* alia ibi dicuntur, quæ ut brevi finiam, omitto: vos quæso dilecti auditores boni consuleris.

QUÆSTIO VII.

Quibus solvi decimæ debeant?

1 *Quibus solvi decimæ debeant.*

SEptimò, quibus solvi decimæ debeant? Respond. Olim filiis Levi, qui in tabernaculo fœderis ministrabant, reservatæ fuerunt, *Levit. c. fin.* Primitiæ verò sacerdotibus. 2. *Esdræ c.* 10. *circa finem.* Itaque hodie sacerdotes & clerici & ecclesiæ ministri ipsas habere debent, *c.* 1. *seq. & c. non est de decim. Præposit. in c. pervenit. col.* 2. *in* 1. *q.* 3. *facit c. tua.* 2. *quibus eas ipse pro suo cultu concessit. & c. quamvis ibid. quod sacerdotum est*, de *decim.* & *Paschalis Papa* sic ait: *Decimas à populo, sacerdotibus, ac Levitis esse reddendas divinæ legis sanxit authoritas. c. decimas.* 16. *q.* 1.

2 *Levitæ qui sint.*

Et quia in jure pontificio de Levitis sæpius mentio habetur, audi quid dicat *tex. in c. cleros circa fi.* 21. *distinct. Levitæ, inquit, ex nomine authoris sunt vocati. De Levi enim Levitæ exorti sunt, à quibus templo Dei mistici sacramenti misteria explebantur.* Hi Græcè, *Diaconi* latinè ministri dicuntur, quia sicut in sacerdote consecratio, ita in Diacono ministerii dispensatio habetur. &c. & decimas Deo & sacerdotibus Dei dandas, Abraham factis, & Jacob promissis insinuat, & omnes

mnes sancti Doctores commemorant, *c.decim.* *2.in 16.q.7.*

Dubitandum est, quibus clericis decimæ solvi debeant. Respond. ne confusa super his remaneret solutio, & ne quidam sibi deberi eas diceret, fortè vel paupertatis ratione, vel cultus divini, vel vitæ perfectionis: ideo Dionysius Papa istas limitavit, & curatis suis in locis assignavit *c.ecclesias* 13.*q.*1.*c.pastoralis. de his quæ fiunt à præl.* ob id prædiales decimæ curato illius parochiæ, in cujus loco prædia sita sunt debentur. *c.fi.de paroch.c.cum sint.de decim.* Hostiens. & *Ioan. And.in c. à nobis ibidem.* 3 *Quibus celericis decimæ debeãtur.*

Et sic curatus in sua parochia habet intentionem fundatam de jure communi in his decimis, ut non teneantur probare eas ad se spectare, postquam à jure sunt eis tributæ. *c. si quis laicus.c.statuimus.*16*.q.1.c.à nobis.ubi Card. & Anton.& c. cum in tua.c.cum contingat. de decim.declaro in tracta de congrua portio. q.ult.facit tex.in c.*1*.in fi.* ibi, *jure communi parochialibus ecclesiis reservato. de verb. sig. in* 6. 4 *Curatus in sua parochis habet jurisdictionem fundat.*

Etiam fundati sunt in his contra episcopum. *c.fi.de paroch.& c.ult.ut lite pendente. ubi Imol.& Card.consil.*88*.consultus.n.*7*. Socyn. consil.*297*.viso.in princip.vol* 2*. Ias. consil.* 19*.in causa,col.* 1*. vol.* 3*. & Bertrand. consil.* 5 *Et in his contra episcopum fundatus est.*

 350.

350. *etiam in 2. vol. de primò impressis. & consil. 132. vol. 1. ibidem.*

6 *Solutio objectionis.* Nec refragatur *c. cum homines. de decim.* ubi etiam de frugibus decima debetur ecclesiæ cujus est parochianus : quia illud intelligitur, quando prædia erant sita in illa parochia : alioqui si in alia, debentur decimæ illi, ubi sunt sita prædia.

7 *Quibus casibus episcopo decima debetur in decimis sitis in parochia ecclesiæ cathedralis.* Episcopo verò decima debetur in seq. casibus. Primus est in decimis sitis in parochia ecclesiæ cathedralis, tunc omnibus præfertur. *c. dudum. eod. tit. secundum unum intellectũ. Anton. & Panormit. in c. cum contingat. col. 2. & c. pervenit. c. parochianos. & seq. eod.* & hoc si ipse esset curatus, secus si alius sit illius ecclesiæ curatus.

8. *2. quando decima non est in alicujus parochia sita.* Secundus casus est, quando decima seu prædium non est in alicujus parochia situm. *c. quoniam eod. tit.* & tunc. dicit text. in *c. decimas. 16. q. 7. has decimas sub manu episcopi fore censemus, ut ille qui cæteris præest, omnibus justè distribuat.*

9 *3. in parochiis non distinctis.* Tertius, quando parochiæ non sunt distinctæ, tunc quia tota diœcesis est parochia episcopi. *c. omnes basilicæ. 16. q. 7.* ideo tunc omnes decimæ in ejus dispositione sunt, ut omnes pro meritis personarũ clericis distribuat. *cap. 1. in 16. q. 1. sed communiter eas distinctas videmus.*

Quar-

Quartus, si consuetudo hoc haberet, ut ad 10
episcopum spectarent. *gl. in c. dudum. de decim.* Sed hodie est contra episcopos consuetudo, ut non recipiant: quia episcopatus non sunt tenues in fructu.

4. Si ad episcopum spectent.

Quintus, in sua canonica portione episcopus 11
etiam de jure communi fundatus est: curatus autem quo ad reliqua, teste *Hostiens. & Iohan. Andr. per illum tex. in dicto cap. cum contingat.* licet non loquatur de canonica portione, sed de decima: ibi est narratio partis non papæ, dicentis episcopum de jure communi fundatum.

5. Si ipse in sua portione fundatus est.

Sextus, potest episcopus nomine cujuslibet 12
ecclesiæ parochialis subjectæ ad decimas agere quando non est curatus qui agat. *c. ult. in fi. de success. ab intest.* secundum unum intellectum. alioqui non agit ad decimas quæ curioni, qui sacra ministrat, debentur. *Hostien. & alii in d. c. dudum.*

6. quando non est curatus qui agat.

Ultimus casus, quando donatæ essent deci- 13
mæ ecclesiæ cathedrali, vel alio deberentur modo: tunc episcopus de jure communi in illis est fundatus & sic potest intelligi *d. c. dudum* ibi, *quòd ipsi decimas de laboribus rusticorum suorum, vel primensi ecclesiæ debitas, non permitterent ibi solvi.* & tunc illæ decimæ inter fratres dividi debent. *c. ult. de offic. custod.* Fratres vocat canonicos ecclesiæ cathe-

7. Quando decima donata sunt ecclesia cathedrali.

cathedralis. *c.novit.de his quæ fiunt à majori parte capituli.*

14 *Divitibus etiam clericis decimæ debentur.*

Debentur decimæ clericis etiam si sint divites, nec divitiæ clericorum debent impedire integram decimæ solutionem: quia decimæ non dantur intuitu personarum ecclesiis, sed Dei. *c. decim. ubi gl.* 16. *q.* 1. & propter divitias non debent alicui sua jura auferri. *c.* 1. *in* 14. *q.* 1. *Ioan. And. & alii in rubr. de decim.* alioqui regi diviti non daret quis tributa: quod esset absurdum.

15 *Malis etiam curatis decimæ debentur.*

Etiam si clerici vel sacerdotes sint mali. *c. quid dicam.* 14. *q.* 4. & in *c. forte. q.* 5. sic scribitur: *forte aliquis cogitat, & dicit, multi sunt Christiani divites, auari, cupidi, non habeo peccatum, si censum illis abstulero, & pauperibus dedero: unde enim nil boni agunt, mercedem habere potero. sed hujusmodi cogitatio à diaboli calliditate suggeritur. nam si totum tribuat pauperibus, quod abstulerit, addit potius quam diminuit.* Sunt verba August. in *d. c. forte. & Ambr. in lib. de offic.* scribit his verbis: *Denique si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuuari, quam gravari alterum. c. denique ibid.* Ideo solvendo decimam cogitare quis debet quod Deo præstat, & non malo curato, & Deus recipit: ideo non debet curare sic solvens, quia præceptum Dei adimplet

plet ſolvendo, quod non faceret pauperibus dando. 16

Etiam debentur clericis decimæ ſi ipſi in malos uſus illas converterent, ſed tunc abutentes illis bonis, judicium ſibi manducant & bibunt. ut dicit *Hieron. ad Damaſum Papam, in c. clericos. & ſeq. 1. q. 2. & c. illa. ac c. ſi. 12. q. 1.* *Aſten. in d. rub. de dec. verſ. circa tertium*, quod eſt verum, ſi eccleſiæ ſervirent. Juſtum namque eſt, ut illi conſequantur ſtipendia, qui pro tempore ſuum commodare reperiuntur obſequium, *Gregor. in c. charitatem in fin. 12. quæſt. 2.* nam qui altari ſervit, de altari vivere debet. *c. cum ſecundum. de præben.* vide quæ dixi inferius, q. 13. an decimæ tolli poſſint.

Convertens in malos uſus decibus decimas tenetur.

Si tamen quis ex fructibus à fundo perceptis ſolviſſet decimam, poſtea de lucro, quod ex illis fructibus provenit, aliam decimam ſolvere non tenetur: quia duplex decima uni ſolvenda à Deo præcepta non eſt. teſte *Panor. in d. c. cum ſint homines.* 17

Duplex decima uni ſolvenda non eſt.

QUÆ-

QUÆSTIO VIII.

De quibus bonis decima solvenda sit?

1 *De quibus bonis decima solvenda sit.* OCtavò principaliter quæritur, de quibus bonis decima solvenda sit? Respondeo, prædiales de omnibus terræ fructibus, & proventibus, *c. non est. c. nuntios. & c. ex parte. in 2. & aliis multis iuribus eodem tit. plené Henric. Bohic. in c. pervenit. 3. eodem: & Marc. Mantuan. consil. 1. n. 31.*

2 *Personales decimæ de omnibus bonis solvuntur.* Personales verò de omni lucro exolvuntur. ca. ex transmissa. eod. ibi, qua fidelis homo de omnibus, quæ licité potest acquirere, decimas erogare tenetur, sive sit castrense lucrum, sive quasi, sive adventitium, vel profectitium, ut declarat Andr. Hispa. in q. 12.

3 *De frumento & leguminibus decima præstanda & omnibus terræ fructibus.* Ex quo infertur, quòd de fructibus prædiorum decima pars est solvenda, Et in primis de omni frumento & grano. *c. non eod. tit.* & 2. *Paralipom. c. 31.* ibi, *quod cum percrebuisset in auribus multitudinis plurimas obtulere primitias filii Israel, frumenti, vini, olei, mellis quoque, & omnium quæ gignit humus, decima solvi debet: quia etiam palea est in fructu. l. ad eo. §. cum quis. ff. de acquiren. rerum domin. Panor. in c. pervenit. col. 2. eod.*

nisi consuetudo sit in contrarium. *teste Anton. in d.c.ad apostolicæ.in fin.*

Secundò de omnibus leguminibus solvi decima non omittetur. *c.*13 ibi, *de blado & universis leguminibus, de decim.* 4 *De leguminibus.*

Tertiò de fructibus arborum, ideo si decem beotios nucum, amigdalarum. aut castanearum habeam, dare decimam de his partem Deo oportet, & pro quantitate quam habeo, novem partibus mihi retentis, *c.decimæ.in fi.*16. *q.* 1. *& d.c.non est, & cum homines.* sic consuluit. *Bertrand.consil.*247 *.decimæ in* 3*. vol. ex nova edit.* 5 *De fructibus arborum decima præstatur*

Quartò de molendinis decima præstatur, ut si decem sextaria frumenti, siliginis, aut alterius grani molendini nomine consequar unum pro decima solvere adstringor, vel alias, pro rata. *c. pervenit. eod.* si vero pecunia pro molendini pensione solvatur, ex illa pecunia decima exolvetur illi ecclesiæ, ubi molendinum situm est, etiam si esset molendinum ad ventum *vel.molendinum cathena super fluvio*, tenetur. *c.ex transmissa. & c.pastoralis, eod.* 6 *Ex molendinis decima solvi debet.*

Quinto, de hortis, sive sint holitorii, in quibus herbæ tantum vescendi gratia crescunt, & & tunc ad usum curati ex illis decima ita dari posset. *d.c.non est eod.* ut hodie in meo 7 *De hortorum fructibus decima pendetur.*

horto

horto curatus sumat, quantum sibi opus est in illo die: & super singulos parochianos discurret, demum ad primum revertetur. *Ioh. Andr. in c.pervenit.eod.* & debetur decima tam ex primis fructibus, quam ex secundis. nam si secundò seratur, ex fructibus secundis & tertiis, & quartis, si tot veniant, debentur decimæ, per tex. *in c.ex parte. 2.de dec.* quia ex omnibus fructibus, & frugibus. *c.1.eod.*

8 *Ex lino cannabe, fabis & oleribus decima debetur.*

Vel si hortus teneat fabas, vel alia legumina, dabitur decima ex his. idem si hortus sit linarius, vel cannabinus, ubi linum vel canabe crescit, ut in *l. urbana. ff. de verb. signific.* elucidavi, & solvitur illi parochiæ ubi est hortus: licet de consuetudine ex oleribus non viderim solvere decimam, quia curati hortum ad usum illorum habere solent, ex illo ergo olera recipiant, & si nil fuerit in eo horto, imputetur isti negligenti curato: quia verisimile est, quód in fundatione beneficii iste hortus fuit curato assignatus pro suo usu. ut parochiani amplius ad olera isti curato non tenerentur, sed ipse suis manibus sibi pararet. Et decima etiam crocorum debetur, teste *Aufr. q.* 109. & ita fuisse iudicatum assero infrà, q. 13. nu. 41.

9 *Fœni decima debetur.*

Sexto de fœno, nam si fœnum in fasciculos redigatur, decimus debetur: si aliter, semper decima solvetur. *c.pervenit.eod.* & ista est decima prædialis, exoluenda, ubi est pratum.

Septi-

Septimo de piscariis, ubi pisces ali solent, stagnum nunc vocamus, debetur etiam decima *d.c. pervenit. eod.* piscariam etiam vocat jurisconsul. in *l. inter publica. ff. de verb. signific.* nam ubi piscatur stagnum, forté in triennium, tunc solvenda erit decima carpionum, si ibi sint, vel luciorum, mugilum, seu aliorum piscium: vel in pecunia pro consuetudine regionis, & tunc censeri debet prædialis illi solvenda ecclesiæ in cujus territorio stagnum consistit. Si verò extra stagnum privatum pisces, vel in flumine, vel in mari capiantur, tunc decima debetur personalis, quasi ex lucro illi ecclesiæ, ubi divina audiuntur. *c. pastoralis. eod.* ubi Collecta dicit: *quòd si stagnum superius positum fractum fuerit per inundationem aquarum, & pisces mei ad tuum pervenerint stagnum, eos non repetam, si discerni non possint*: quia natura piscium fera est. *§. flumina. de rerum divis. in instit* & feræ quando evadunt custodiam meam, statim fiunt occupantis, quando eas non persequor. *§. feræ. §. seq. ibidem.* 10 *De piscariis decima præstari debet & vivariis.*

Octavò de animalibus decima non est omittenda, *d.c. non est. Clemen.* 1. *& ibi Cardin. q.* 13. *de decim.* nam. & filii Israel obtulerunt decimas boum, & ovium. 2. *Paralip.* 31. Et illi ecclesiæ solvenda est, in cujus territorio animalia pascunt, nam boves dicuntur esse illius loci in quo laborant, *l. cum quidam ff. de fund instruct.* 11 *Animalium decima solvatur.*

struct. & servitus pascendi est prædialis. *l. pecoris ff. de servit. rustic. præd.* ideo sicut prædialis præstanda est. *gl. in c. 1.* in verbo, *pascit. 13. q. 1.* si in duabus pascant terris, decimæ dividentur, & pro rata temporis solventur *c. 2. §. fi. de sepult. in 6.* nisi fuerit consuetudo, in contrarium, tunc illa consuetudo vel privilegium servandum erit. *c. ad Apostolicæ. de decim.* ubi *Hostiens. & Bertrand. consil. 252. si animalia in 3. vol. 2. edit. c. ex parte 1. eod.*

12 *De nutrimentis animalium decima an debeatur.* Ubi quibusdam indultum est religiosis, ne de nutrimentis animalium decimas solvant, id est de animalibus, quæ nutriunt: ibi exponit *gl.* & Ego verò dicerem intelligi de nutrimentis animalium, id est, de pullis, equis, & fœtibus quæ animalia religiosorum nutriunt, ut non teneantur religiosi decimas solvere de ovibus & vaccis, sed nec de ipsis fœtibus quæ ista animalia nutriunt: quamvis Doct. contrarium dicant, ergo de jure tenebantur religiosi decimam præstare de illis animalibus, alioqui frustrà darentur privilegia si jure communi concederetur *per tex. in l. una. C. de thesaur. lib. 10.*

13 *Decima de capris cui solvenda.* Ideo consuluit *Bertrand. consil. 156. decima in 1. vol. in edit. 1.* de capris decimam solvendam illi ecclesiæ in cujus parochia pascuntur, etiam si illæ capræ spectarent ad fabricam ecclesiæ pro luminaribus, tum quia omnes tenentur qui non sunt exempti, & privilegiati: & isti non

non ostendunt privilegium, ergo non sunt exempti : quia paria sunt non esse, vel non apparere. *l. duo sunt. ff. de testam. tutel.*

Si autem in vivariis inclusæ feræ sint, solvetur decima ecclesiæ illi, in cujus territorio sunt inclusæ : quæ vivaria vocat iurisconsultus in l. usumfructum venari. ff. de usufruct. hoc Ioh. And. expresse decidit in c. commissum. col. 2. eod. Anto. & Cardi. post eum. in c. non est ibidem 14 *Et de feris vivariis inclusis.*

Si verò capiantur animalia in libertate existentia, tunc solvetur decima personalis, quia hoc nobis lucro est, ut probant *Innocent. & Panor. in d. c. non est.* ubi dicit solvendam decimam de venatione, & sic solvenda erit de piscatione. 15 *Animalium capiuntur quomodo solvi decima debeat.*

Sed si cuniculi capiantur in garena alterius, vel alia animalia sic inclusa, tunc quia nō transfertur dominium in accipientem, sed furtum committit capiens. §. *gallinarum, de rerum divis. in instit.* non debetur decima, sed animal sic captum restituendum est, *Hostiens. in c. non est in potestate. de decim. Chassa. in §. 1. rub. des justices. in consuet. Burgund. dicam in ord. reg. in rub. des chasses.* si in garena sua capiantur, decima præstabitur illi ecclesiæ, in cujus parochia sita est. 16 *De cuniculis.*

Quid de aucupio, an decima solvenda sit? jura nihil statuunt : jurisconsultus tamen in *l. item si fundi. §. sed si insula. ff. de usufruct.* dicit aucupiorum usumfructum, sicut piscationū 17 *De aucipio an decima sit præstanda.*

& venationum, esse fructuarii: & sic postquam æquiparantur, si fructus aucupii recipiantur, decima debetur.

Si verò causa voluptatis ibi aves includantur ex his non debetur decima: ex avibus autē quæ in libertate sunt decima solvi debet, si in lucro sint, sicut de alio lucro. *Anchar. c. non est. col. 2. eod.*

18 *Mercatores de lucro decimam pendant.* Octavò, de negotiatione solvi decima debet, *d.c. non est.* ideo mercatores de lucro in singulos annos facto, decimam solvere tenentur: & si sapiant, & eorum utilitati consulere velint, eas solvant.

19 *Ex artificio decima solvitur.* Nonò, de omni artificio. *c. decimæ. 16. quæst. 1.* ibi; *de negotio, & artificio redde decimas,* ubi etiam *gl.* & ideo si arborem scindam, valentem aureo, debeo decimam illius curato, in cujus parochia est excisa. si tamen eam vendam Parisiis, & ibi vendatur novem libris, danda erit decima ex tribus aureis adjectis illi parochiæ, in quam recipiuntur sacramenta: deductis tamen expensis portus, & aliis: ut *Anchar.* & alii scribunt in *d.c. non est fine.*

20 *De militia decima solvitur.* Decimò, de omni militia solvuntur decimæ, *c. decimæ, 16. q. 1.* quod est verum de his quæ milites in bello justo acquirunt: alioqui ad restitutionem tenentur. *c. sicut. 3. de jurejur. c. militare. 23. q. 1. & c. dicat aliquis. q. 5. Cardin. in c. non est eod.* & de stipendiis quæ habentur. *Panor.* ib. & sic cum advocati dicantur militare. *l. advocati. C. de advoc. divers. judic.*

dic. ergo de eo, quod advocatione percipiunt, debent decimam solvere. *Anchar. in d. c. non est.*

Undecimò, de omnibus decima solvi debet, prout & in ea quantitate, de qua consuetum est solvi, *c. plerique de pactis*, & *c. pastoralis*, *& commissum*, ubi *Anton. Butriga. & alii eodem tit.* alioqui decima pars pensionis domus solvetur. *Panor. ibidem.* poterit tamen consuetudo facere, ut nil de his exolvatur: ut scripsi inferius, in 13. quæstione. Et ista est generalis consuetudo, ut de domibus solvatur pro decima: ut *Iohan. Andr.* etiam notat in *d. c. commissum.* & solvi debet ubi domus est. Si tamen vendatur domus, decima solvitur, deducto pretio quo fuit empta, de residuo. *c. pastoralis de decimis.* Idem si in agro constituatur domus, ut ecclesia etiam debeat, vel pensionis domus, decimam, quanti locari posset, vel saltem ut non diminuatur decima, quæ recipiebatur ex agro, per *d. c. commissum, ubi Cardinalis.* 21 *De domibus solvi decima debet.*

Duodecimò, de pascuis, id est de pretio, quo pascua seu pastura vendita est, decima solvi debet. *c. commissum*, ubi his verbis utitur *Panor. eod.* vel de animalibus quæ ibi pascuntur, solvitur lac, lana, & fœtus: ut *Iohan. And.* ibi dicit, & superius scripsi q. sexta. Si tamen non vendebantur pascua, id est fructus pascuorum, 22 *De pascuis.*

 tunc

tunc aliquid in pecunia debet curato pro his pascuis solvi, videlicet pro quolibet jugere debet statui pecunia pro decima solvenda; si non solvatur decima animalium, ut prædixi: & est prædialis decima. & in hoc consuetudo est maximè attentenda.

23 *De lapicidinis.* Decimo tertiò, de lapicidinis scribit *Iohan. Andr.* & alii, in *c. pervenit, de decim.* ubi ex his deberi decimas docet. non ex decem lapidibus unus, sed ex pecunia, quam quis lucratur; ecclesiæ, ubi audit divina, decima solvetur.

24 *De argentariis, & metallariis.* Decimo quartò, de argentariis, & aliis metallariis, *l. cuncti. C. de metall. libr.* 11. *& Ioh. Andr. in dicto c. pervenit*, ubi *Butrius & alii*, & ista est personalis, quasi ex lucro: quia plus operatur industria, quàm natura. secus si habeam fontem in prædio meo, vel puteum, & ejus vendã aquam, teneor tunc illi parochiæ, in qua est fons vel puteus, decimam solvere; teste *Anchar. in c. non est. eod. col. ult.*

25 *De apibus.* Decimo quintò, de apibus & fructu earum, videlicet de cera, & melle, *c. nuntios. eodem.* non verò de ipsis animalibus, id est ex decem examinibus apum, unum non est solvendum, nec ex decem alveis, sed ex fructu earum: licet de consuetudine nil solvatur, debent tamen apes habentes, in quatuor saltem festis solennibus unam candelam unius libræ solvere ecclesiæ parochiali, vel de pecunia quam ex melle & cera habuerunt, decimam partem. Doctores in

dicto

dicto c. nuntios. & debet solvi, ubi apes consistunt, ut est visum *Anchar. in dicto. c. per venit. ubi legit. c. nuntios.* simul & *Roffr. in libell' juris canoni. in quarta parte, rubrica. de quibus rebus, & cæter.* hujus est sententiæ. 26

De lignis.

Decimo sextò, de lignis, *Cardinalis & alii in dicto cap. pervenit.* videlicet, ut ex decem fasciculis decimus solvatur curato illius parochiæ, ubi ligna creverunt: & si sit lignum ex sylva cædua, debetur quando lignum cæditur: ex ligno verò magno, decimum, vel ex pretio, decima pretii pars, & in hoc consuetudo servanda est. 27

De possessionibus regum & principum decima solvenda est

Decimo septimò, etiam de possessionibus regum, & principum solvi decima debet: omnes astringuntur, ergo & ipsi: & hoc fuisse judicatum de possessionibus delphini asserit *Guido Papæ, in decision. Delphin. q. 266. à præstatione*, nec ipsi principes eximere seipsos à præceptis Dei possunt, *c. tua. 2. de decim.*

28

De furnis decima solvitur.

Decimo octavò, de furnis solvi decima debet. *Doct. in c. pervenit. & pastoralis* : I. *cod.* ut decima pars commodi illius præstatur, sive illud consistat in pane, sive in pecunia, vel in alia quacunque re. 29

Injustus possessor ad prædiales decimas tenetur.

Decimo nonò, etiam prædiales decimæ indistinctè solvi debent à quocunque, sive sit justus possessor, sive injustus, violentus, vel clandestinus: sicut in tributo dicitur in rubr. *C. sine censu*

censu. & l. 1. ac. c. tua. 2. eod. Astesa. in d. rub. de decim. in 2. parte summæ. art. 4. q. 5. De personalibus an ex illicitè acquisitis debeantur, superius in proxima quæst. scripsi.

30 *De croco, rapis & fabis decima solvitur.*

Vigesimò, decima solvi de fructu etiam crocorum debet, ut *Boer.* dicit fuisse decisum in *consuetut. Biturig. rub. de consuet. prædior.* §. 12. pro episcopo Albensi contra suos subditos qui allegabant se nunquam solvisse de illo: & de rapis, & fabis solvendam decimam asserit. *Card. in c. ex. parte. 2. eod. quod facit pro Lemonic. Prætragoric. & Arvernis*, & generaliter de omnibus fructibus, & lucro: ut expresse scribit *Iohan. Hugo, in tract. de offic. quatuor prælat. rub. de matriculis curati. col. 1. & sequen.*

31 *De domo acquisita quando decima sit solvenda.*

Ultimò, de omnibus aliis fructibus, & lucro quod est mobile, sed ex immobili non: unde si quis det mihi domum, vel hæreditatem, quamvis eam lucro habeam, non tamen ex hoc lucro decimam solvam, sed postea ex pensione domus, sic *gl.* in verbo, *quasi de lucro. in c. pastoralis. eod.* quia frugum nomine res immobiles non veniunt. ut plenè scripsi. *in l. frugem. ff. de verb. signific.* & Deus filios Levi noluit bona immobilia habere, sed decima illorum tantùm, adeo quòd si ex immobilibus decima deberetur, omnia feré bona ad ecclesiam pervenirent, & contra Dei prohibitionem ut *Benedic.* asserit in *repetit. c. Raynutius. in verb.*

verb. & uxorem. n. 256. testam. ubi etiam excusat ea ratione Franciæ consuetudinem, ut monasteria non succedant religiosis professis, sed consanguinei bona illorum retinent, & ut res immobiles transeant, cum onere decimam solvendi ex fructibus ejus, *c. cum non sit. de decim* ex omnibus igitur decima solvi debet, juxta Domini præceptum.

****

QUÆSTIO IX.

Quomodo decimæ peti debeant?

NOnò quæro, quomodo decimæ peti debeant? Respond. aut loquimur in possessorio, aut in petitorio. si in possessorio, adipiscendæ petantur, concludit curatus se habere talis loci curam, ob id petit decimarum adipisci possessionem, & ita concludi potest etiam in aliis spiritualibus, ut *Panor.* notat. *in c. pastoralis. col. 3. de causa poss. & in c. constitutis. in fi. de appellat. Doct. in c. accedens. de accusat.* Rarò tamen utimur in Francia hoc interdicto adipiscendæ in spiritualibus. ideo alia nunc huic interdicto accommoda missa facio. 1 *Quomodo decimæ peti debeant.* *Possessoris agi potest super decimis.*

Aliquando curatus est decimis spoliatus, & tunc concludit ad restitutionem: ut in *canon. ad decimas. de restit. spoliat.* & solet *concludere ad remediũ c. reintegranda. 3. quæ-*

 stio.

stio.2. etiam non passim hoc utimur interdicto, vel conditione *c. reintegranda.* in Francia: quia nos spoliatos dicere vix possumus, ideo alibi dicam super hoc: sed videndus *Petrus Iacob. in sua pract. rubric. de interdicto utili, unde vi, pro servitutibus: in fine.*

3 *De interdicto uti possidetis in decimis.* Quandoque turbatur quis in perceptione decimarum, & agit interdicto uti possidetis, quod pragmatici vocant casum saisinæ & novitatis, & quod est in hoc regno frequentissimum: quia quæcunque vis fit, solent in hoc concludi interdicto, teste *Iohanne Fabric. in §. retinendæ. col. quinta. de interdic. in institutionibus.*

4 *Contra quos hoc interdicto agatur.* Et hoc interdicto agitur tam contra subditos recusantes decimas solvere, quàm contra alios curatos, religiosos, seculares, aut regulares: & generaliter contra quoscunque turbantes curatum, seu alium decimas jure possidentem, in sua decimarum perceptione. *Hostiens. & alii, in cap. dudum. per illum tex. & gl. eod.* de quo inferius dicam.

5 *Sacerdotes non possunt titulos suis rebus sua authoritate imprimere.* Vide textum *in c. 1. in 16. quæst 6.* ubi rectores & sacerdotes non possunt more fiscali titulos suis rebus imprimere sua authoritate, sed authoritate judicis sicut in interdicto uti possidetis. facit *l. C. ut nullos titulos prædiis suis imponat.* & sic potest curatus dicere se possessorem, & turbatum intra annum. & postea quo adeptus est beneficium, licet nullas receperit decimas quia per collationem sui beneficii, & indu-

inductionem in possessionem, est effectus possessor omnium rerum & jurium suæ curæ: quia non est necesse in acquirenda possessione glebas omnes totius fundi percurrere. *l. 3. ff. de acquirenda possess.* & sic nec omnes decimas capere, ratione sui beneficii. ideo sufficit quòd recipiat aliquas, & probet se in aliis turbari, & ita vidi servari. De hac materia plené tracto in tractatu meo, de materia possessio. in ordinati. reg. & vide etiam pendente petitorio coram judice ecclesiastico pendere illud petitórium, & cognoscere de possessorio coram judice laico: ut probatur in *clemen. un. de causa possess.*

6 *Petitorio agitur super decimis.*

In petitorio autem peti debent præteritæ decimæ per rei vendicationem. *glos. in c. moderamine. in fine.* ibi *sibi vendicent* & *cap. revertimini. ubi gloss. 16. quæst.* quia in bonis ecclesiæ numerantur. *c. causa de verb. significat.* hoc docet Specular. *eodem titul.* & concludit ad dandum, quod fieri non debet in rei vendicatione: ut per *Iason. in §. omnium. de actionibus, in instit. Cardin. in c. parochianos. eodem. Gemin. consil. 72. quia punctus. col. 3. Alber. in rubr. de rei vend.*

7 *Rei vendicatio. quando pro decimis agi possit.*

Ideo dicerem, quòd nisi essent separatæ, non esset translatum dominium in ecclesiam, ut supra conclusi in 3. quæst. unde parum concluditur super rei vendicatione. nisi sit decima separata, quam alius perceperat, sed

contra

contra subditum detinentem non solet per rei vendicationem peti, nam sunt debitæ. *c. parochianos. eod.* ergo vendicari non possunt: quia illud quod est meum, vendicatur, actio enim rei vendicationis domino competit, *l. in rem. ff. de rei vendicatione* certum est duo esse maxime necessaria, dominium rei, ex parte actoris, & possessio ex parte rei sive defensoris. *l. una C. de alienat. jud. las. in §. omnium. de actionibus in institut.*

8 *Vendicare quid.* Nec refragatur *d. c. moderamine.* ibi *vendicent*: quia vendicare significat ibi proprium facere, assumere. *c. quia nonnulli de cleric. non residen.* Nam *in d. c. moderamine.* dubitabatur de monachis, an decimas, primitias, & oblationes percipere possent. Gregorius Papa decernit illic, ut vendicent portionem decimarum, oblationum, & donationum, si sacerdotii honore fungantur, sibi assumere possint, & pro vivis & defunctis, ad suam & proximorum utilitatem: meritò perfectionis justitiæ, quæ in illis est, vel esse debet: & non intelligitur ibi de actione rei vendicationis: quia non diceretur quòd vendicarent ad utilitatem proximorum. nam in vendicatione non solet sic concludi, unde praxis istam libelli formam non recipit in decimis non separatis & futuris, ut superius dictum fuit.

9 *Decima est pars Dei.* Nec obstat *d. c. revertimini. versic. ut autem.* ibi, *quia fraudastis me parte mea.* nam

nam decima est pars Dei, & suam vocat in *c.tua.in 2.eodem.tit.* quia illam sibi Dominus retinuit. tamen ante segregationem vendicari non potest, alioqui sequeretur, quòd si debens frumenti decimam venderet fructus, non transferret dominium : licet contrarium videamus, & posse alienari, cum onere decimarum, probat *text.in d.c. tua in 2.* & decima est Dei in genere, quia eam vult sibi solvi: & dum est segregata, statim transfertur dominium in ecclesiam : ut quæst.3. superius scripsi & sæpius Deus dicit, mea sunt omnia : & sic posset ecclesia omnia vendicare, secundum illos. verum est tamen quòd *Panor.& alii in c. cum homines de decim.* dicunt, posse agi de præteritis decimis, tam contra venditorem , quàm contra emptorem prædii, sicut in tributis. *l.Imperatores.ff.de publican & c.tua.2.eodem.* dicentes esse in optione ecclesiæ contra quem agere velit. sic docet *Federic.consil.18. laicus.* poterit tamen hic emptor requirere, si conveniatur, suum authorem. *l.2.ubi in rem actio exerceri debeat.*

Nec obest quòd decimæ, primitiæ , & oblationes in bonis ecclesiæ numerantur. nam esto sané, non tamen suæ, antequam sint separatæ. Et in bonis dicitur, quando actionem habeo, & exceptionem, *l.rem in bonis.ff. de acquir. rer. dom.* & ita teneo, quicquid scribat *Panor, cum aliis, in c.commiss. eod.tit,* 10 *Solutio objectionis.*

Alii

11 *Confessoria an agi super decimis possit.* Alii dicunt concludendum super confessoria, per *l. loci corpus. & l. 1. ff. si servit. vend.* sic dicendo me habere jus percipiendi decimas in tali loco, tanquam curatus illius loci & in prædiis sitis in mea parochia, sicut est prædium controversum; ideo peto condemnari Titium, & condemnatum compelli ad præstationem ad dictæ decimæ solutionem: quia jus præstandi decimã, est quædam servitus, in qua sic concludi solet. *gloss. in d. c. moderamine.* & in *c. tua 2. de decim.* Hoc etiam docet *Rofred. in tractat. libello. jur. canon. in 4. parte, rubr. qua action. decimæ petan. & Ias. in §. æque. 2. not. de actio. in institut.* His tamen formis agendi non multum curant Canonistæ, ut docet *Hostiens. in c. parochianos. in fin. eodem.* tamen quia in qualibet actione diversa est narrationis & conclusionis forma: ideo utile est scire qua actione experiri volumus, licet illa actio ex necessitate exprimi non debet, teste *Anchar. in c. tua. 2. eod.* & in hac forma, si adversarius concludat in negatoria, oportet quòd curatus probet se esse curatum, quòd facilè probabit per literas collationis sui beneficii.

12 *Probare quæ debet curatus.* Secundò, opus est ut probet fundum, ex quo decimas petit, esse intra fines suæ parochiæ, & hoc in prædialibus: in personalibus, quòd sit curatus opus est probare, & is à quo petitur, resideat in sua parochia, teste *Petro Iacob. in suo practica, rubr. de interdict. utili. unde vi. pro servi.* sed quia raro decimæ per-

personales in judicio petuntur, quamvis ipse libellum dictent, ego tamen omitto, ea quæ frequenter accidunt describens, *l. nam. ad ea ff. de legib.*

Formam aliam etiam tradunt Doct. in qua condictione ex canone concluditur. sic, cùm sim curatus talis loci, ratione cujus decimas habere debeo, & quia parochianus talis habet ibi prædia, ex quibus non solvit decimam, peto eum condemnari ad solvendum præteritas, & ad continuandum solutionem deinceps, quandiu curatus ecclesiæ hujus fuero, judicis officium implorando, *Host. & Panor. in d. c. tua in 2. col. 2. post. gl.* ibi dicunt, quod si agatur inter ecclesias de proprietate iuris decimandi, tunc agitur confessoria, quia de re incorporali agitur: si vero ecclesia agat contra colentem prædium, tunc aget condictione ex lege divina. ut Host. asserit *in d. c. tua.* pro hoc est gl. valde solennis in *c. cum liberum. de sepul.* quam probat *Matth. de Afflict s, in constit. Neapol. 1. rub. de decim. q. 8. & doct. in l. una. ff. de condict. ex lege.* 13 *Condictione ex lege pro decimis agi potest.*

Si autem agatur contra debentem solvere tunc agitur rei vendicatione si separata sit decima: si verò fructus non sunt separati à fundo vel collecti, agitur condictione ex lege divina declarata à canone, & hoc quando agit ecclesia cui debetur à lege canonica. 14 *Nec non rei vendicatione*

Si autem ei debetur ex consuetudine, tunc aget condictione ex lege consuetudinaria, ap- 15 *vel ex lege consuetudinaria.*

approbata per legem canonicam. sed practici non solent variare libellum, sive ex consuetudine debeatur, vel non, oportet tamen ista considerare.

16 *Curatus decimas in solidum petit.* Et quamvis ex his decimis divisio fieri debeat, videlicet ut episcopo, pauperibus & fabricæ dari pars debeat, tamen curatus in solidum eas petere potest, nec excipi contra eum licet tanquam de jure tertii ut Doct. scribunt in *l. si quis conductio. C. loco & Roffr. ubi supra, si.*

17 *Et ad futuram præstationem.* Item ad futuram præstationem concluditur in servitutibus, & annuis præstationibus, licet in aliis secus. *l. egi. ff. si servit. vendic. c. in nostra. de sepultur. l. quemadmodum. ff. de judic. l. 1. de usur.*

18 *Doli actione quando agendum sit.* Item actione de dolo agi potest contra dolosum, qui rusticis suasit, ne solverent decimas, ad damnum contingens ex illa suasione. *l. cum quis ff. de dol. Innocent. & alii in c. dudum. de dec.*

19 *Intellectus ad c. dudum de decim.* Præterea *Doct. d. c. dudum eod.* dubitant quomodo ibi agebatur contra hospitalarios, non permittentes decimas solvi episcopo. sed non est dubitandum: quia in primis solemus decimas à debitoribus & subditis petere: & si ipsi eas aliis solvere soliti sint, illi defensores suos conveniunt, & ipsi conventi recipiunt defensionem. & ita sevatur, quid dicant Doctores ibi, & *Anchar. in c. cum non sit. 3. nota.* ubi dicit, quòd si cultor agri recipiat omnes fructus

non

non poteſt in judicio dominum nominare, ſed ſolvere debet: quia verum eſt, quando nemini diceret ſe velle ſolvere, ſed ſi conſuevit uni ſolvere, ſi alteri ſolveret, non liberaretur, & conveniretur à primo: ideo ut tutus ſit, quando ut convenitur de novo à quodam, ipſe vocabit ſuum protectorem, ut eum tueatur alioqui ipſi novo petitori decimam perſolvet & ita ſervatur.

Tamen decima propria authoritate capi non debet, ſed peti, ut ſuperius dixi, prout teſtatur *Alber. in l. extat. col. quod metus cauſ. ff.* & *in l. nullus. C. de indeb.* Et ſic cùm decima ſit onus reale, ſicut tributum, *c. tua. ubi gloſ. & doct. de decim.* ideo ſequitur fructum poſſeſſorem, vel detentorem, *c. cùm non ſint. ibidem.* Et ſic conſuluit *Socin. conſil. 298. eleganter. col. 1. vol. 2. & ſic ipſe convenientius rit.* plura nunc non afferam, ſed ad alia pertranſeo. 20 *Decima propria authoritate an capi poſſit.*

QUÆSTIO X.

Coram quibus judicibus decimæ peti debeant?

DEcimò principaliter quæritur, coram quibus judicibus peti decimæ debeant. Reſpond. in hoc Franciæ regno feuda les, ſive infeudatæ, coram judicibus regiis hodie: ſive in poſſeſſorio, ſive in petitorio deci- 1 *Corã quibus decima peti debeant.*

dantur, quamvis de jure judices ecclesiastici debeant cognoscere, etiam in possessorio, de decimis, *c. dudum. eod. gl. in summa. n. q. 1.*

2 *Decretalis in integra annullans sententias iudicum laicorum super decimis.*

Et in integra est decretalis, quæ incipit, *sententias verò.* in tit. *de decim.* sic dicens: *Sententias verò super decimis à consulibus datas: præsertim cum sanctorum patrum institutionibus obvient, irritas esse decernas.* & decretalis illa directa est Brixiensi episcopo. Et quando agitur de jure decimandi, quia causa spiritualis est, cognoscit ecclesia, *gl. in c. ex tenore. de foro compet.* & *gl. in c. placuit. 2. §. sic etiam. 16. q. 1. & 11. q. 1. Calder. consil. 15. an judex, rubr. de judic. & foro compet. Cunan. consil. 81. qua causa, in princ. & Fulgos. consil. 166. quæst. col. 2. fiunt. de regul.* & ita pronuntiavit senatus Parisiensis: ut est in *lib. de olim. fol. 51.* ubi etiam deciditur retractum non habere locum in his decimis.

3 *Iudex laicus quando super decimis cognoscere possit.*

Secus si agatur de facto, ut de furto decimarum, vel de sola facti quæstione, vel executione: tunc cognoscere etiam laicus judex potest: ut consuluit *Federic. consil. 245.* Domino Andræ *in fi. Dd. in l. Titia ff. solut. matrimonio. de Ripa in c. decernimus q. ult. de judic. Pet. Beluge, in spec. §. principum. rubric. de decim. §. restat. numero. 4.*

Idem

Idem si agatur de fructibus, ut plenè tradit *Dom. Gemin. in c. ult. si de foro compet. in 6. Felyn. in c. causam. in fin. de præscript.* Et sic in tribus casibus judices regii cognoscunt, super possessorio, & quando agitur super facto, & super fructibus: ut scribit *Comes, in c. si annum, num.* 15. *de judic. in 6.* 4 *In tribus casibus cognoscunt judices regii.*

Si verò non fuerint feudales, tunc coram judicibus ecclesiasticis, tam de jure cognitio pertinet, quàm etiam ex ordinatione regis Philippi quarti, facta anno 1303. his verbis: *De cognitione decimarum non feudalium in petitorio vel possessorio, præsertim inter ecclesiasticas partes, gentes nostræ se nullatenus intromittant. & si duæ partes personæ ecclesiasticæ contendunt, se quamlibet earum possidere, posuerint vel ponant ad manum nostram, ne partes venire ad arma contingat, possessionem hujusmodi in manu ordinarii loci reddere teneantur.* ut est in stilo parlamenti, in *rubric. de decim.* Et sic vult, ut in petitorio ordinarii locorum, & in possessorio cognoscant. Et ordinarii locorum dicuntur episcopi. *c. ordinarii. de offic. ordinar. in 6.* si consuluit *Aegid. Bella mera. consil.* 40. *col.* 7. *versic. quatuor sunt quæsita. & in sequ. & text. in c. fin. §. diœcesani. de decim. in 6.* dicit, ad diœcesanos spectare ut 5 *Ordinaria regia prohibet laicis cognoscere de possessorio super decimis.*

compellant religiosos etiam non exemptos: sed judices regii potius furerent, quàm ecclesiasticos permitterent de possessorio cognoscere: licet prohibeatur his laicis à rege, ne cognoscant, etiam in possessorio, de decimis.

6 *è contra statuit. ut Seneschallus defendat ecclesiam à nova decimarum impositione.*

Statuit etiam idem Rex Philippus, ut Seneschallus, & alii sui judices defendant ecclesiam à nova decimarum impositione & exactione, sive fuerint impositæ à prælatis, sive ab aliis: sed hodie fortè ii qui ecclesiam defendere deberent, eam gravant, onerant, spoliant, & tributariam reddunt: & non est, qui consoletur eam, vel defendat. quamobrem ipsa plangit, ut licet videre in tractatu, de planctu ecclesiæ, per *Alvarotum.*

7 *Carolus Martellus decimas prius concessit.*

Advertite quæso auditores dilectissimi, quamobrem judices seculares decimarum feudalium usurpaverint cognitionem. Scire enim vos oportet, Carolum Martellum, postquam obtinuisset victoriam contra Saracenos, qui jam ab Hispania venientes, bona, & templa Galliæ vastaverant, ac qua transierant, destruxerant, voluisse nobiles, & regni proceres ex alieno compensare. Et ut animi sui liberalitatem erga dictos nobiles ostenderet, non dissentientibus episcopis, decimas sacerdotibus jam à Deo consecratas, & ipsi Deo sanctificatas, his nobilibus laicis, & regni proceribus dedisse, persanctè jurans (ut *Gagnin.* ait) si diu viveret, se omnia ecclesiis, & multò majora repensurum: quod non fecit, sed ejus sacrilegii causa non multò post mortuus est, & ad inferos delatus, ut se eum vidisse beatu asserit Eucherius Atelatensis episcopus,

magnæ

magnæ ſanctimoniæ id temporis vir: ut idem refert *Gaguin. in vita Caroli Martelli.* & fuit cadaver ejus ſepultum in æde ſancti Dionifii, in cujus ſepulchro poſt aliquot annos, ingens ſerpens, fortè diabolus in ſerpentis ſpecie, inuentus eſt, ex ſuo autem cadavere, & oſſibus, nihil ommino inventum eſt, adeo quòd multi conjectabant eum cum corpore & anima inferno, ob tale decimarum egregium facinus, ſepultum. Ecce magnum contra decimarum detinentes exemplum, & perniciofum initium. Sit ne fabula an hiſtoria, his qui hoc viderunt relinquo, ea quæ ipſe non vidi, mordicus non aſſerens.

Imo legi in quodam libro extracto à regiſtris curiæ Pariſienſ. quòd de decima novalium curia ſecularis non cognoſcit: ideo fuit proceſſus in curia ſeculari ſuper his novalibus annullatus à ſenatu, annum & diem non recipi. vidi hoc tamen in quodam libro, in verbo, *decima ex regiſtris curiæ,* & alias fuit reddita curia epiſcopo Morinenſi de cujus feudo comes Bolonienſ. recognovit, ut ibi eſt videre, & alia multa ibi de hoc reperiuntur ſcripta, quæ nonnullis conſiliariis ſatis ſunt nota. 8 *De novalibus eccleſiaſtici cognoſcunt.*

Fortius conſuluit *Bald. conſil. 274. non revocandis in 5. vol.* quòd dum eſt quæſtio inter detinentem decimas, & feudatarium, de tali quæſtione poteſt fieri compromiſſum, & tranſactio inter eos, & in eorum præjudicium. *uno. de controverſia inter vaſallum & alium. de benefic.* quia non intelligitur compromiſſum 9 *Compromiſſum ſuper decimis quando fieri poſſit.*

ſum de jure ſpirituali decimarum, ſuper quod non valet compromiſſum. *c. contingat. de arbitr.* ſed de commoditate, de qua compromitti poteſt. ſicut ſi uſufructuarius compromitteret de uſufructu, non enim intelligitur compromittere de ipſo jure inſeparalibi à perſona; ſed de ipſa commoditate: ut probatur ex nota. in *l. 1. C. ſi pignus. pig. datum ſit.* & de fructibus decimarum poteſt fieri compoſitio ratione temporis præteriti. *gloſſ. ſingul. in c. ut ſuper, de rebus eccleſ. non alien. Bal. in c. per tuas. de arbit.* & compromiſſum in laicum valet ſuper decimarum fructibus: ut teſtatur *Lanfran. in clement. diſpendioſam. col. 4. & ſequent. de judic. Anchar. conſil. 34. in hac cauſa. col. 2. nu. 5. de præſcript.*

10 *Ex donatione laicorum non licet decimas poſſidere.*

Igitur, cùm iſta conceſſio facta ab eo qui poteſtatem concedendi non habebat, nullius eſſet momenti, imo quicunque decimas, primitias, & oblationes per poteſtatem ſecularem obtinet, procul dubio contra Deum & ſanctorum Patrum nititur ſanctiones: quinimo, & qui accipit, qui tradit, raptor & ſacrilegus judicatur, *c. cauſa. in fine. de verbor. ſignific.* ideo ſuper his aliqua non poteſt intervenire præſcriptio; quare judices laici voluerunt cognoſcere, ut huic ſacrilegæ donationi faverent, præſumentes quòd ſi judices eccleſiaſtici cognoſcerent, paſſim ad reſtituendum detinentes decimas ut juris eſt, condemnarent. ſed timendum

eſt

est,ut pro hoc sacrilego dono, judicantes,in infernum cum eorum authore,devoluantur : & maximè cùm dux Martellus non recompensaverit regni ecclesias, nec aliquis Rex Franciæ, ut legerim.

Ideo dicerem has omnes decimas sic à laicis infeudatas, à curatis jure contra detinentes peti posse, & ecclesias his spolitatas restituendas: imo detinentes sunt raptores, si alio jure non fulciantur, *per d.c.causa.* 11 *Detinentes decimas infeudatas raptores dicuntur.*

Quare sanctè statuit concilium Lateranense, in *c.prohibemus.de decim.* ubi sic scribitur: *Prohibemus ne laici decimas, cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre: si quis verò receperit & ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura privetur.* 12 *Intellectus c.prohibemus.*

Primò ponitur prohibemus, & sic quod fit post prohibitionem, nullum est. *l. 1. & 3.ff. quod vi aut clam.l. non dubium. C. de legib.* ideo decimæ ab illo tempore in laicos translatæ nunc retineri non possunt, & in hoc convenit omnis turba doctorum, sed ego etiam teneo de his decimis, quæ ante dictum Lateranense concilium non jure acceptæ erant, ut inferius probabitur. 13 *Prohibet decimas transferri in laicum.*

14 *Dictione.* Ponitur etiam in tex. dictio, ne, quæ negat, ut in rubr. *ff. ne quid in loco sacro. ne quid in flum. publ. ne vis fiat ei.* & in aliis multis similibus, ut scripsi in *l. in lege censoria. ff. de verb. sign.* sed negativa totum negat. *l. hoc genus. ff. de condit. & demonstr.* ubi glos. & plus negat, quàm affirmativa ponat, ut dialectici dicunt, & probat. *l. si sic stipulatus. ubi Ias. ff. de verb. obligat. Decius in reg. in eod. de regu. jur.* ideo ibi negatur decimas aliquo modo in alium laicum transferri posse.

15 *Laici prohibentur bona ecclesiarum in laicos vel alios transferre* Item in tex. est verbum, *laici*, igitur prohibet text. ibi, *ne transferant quod suum non est*, videlicet decimas in alios: quia non licet de alieno disponere, utpote de decimis, quæ Dei sunt, ut superius dixi, nec licet laicis quibuslibet quamvis religiosis & potentibus, quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indiscussè cura à Deo commissa doceatur. *c. bene quidem. in fi. 90. distinct. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitut.* prohibentur etiam transferre: quia licet papa illos, quibus concessit, habiles fecerit, tamen non alios, in quos isti laici decimas transferre vellent, & semper decimæ spirituales remanserunt. ut plenè docet *Claud. de Seysel. in suo specul. feud. in fi.* imo species furti est, de alieno largiri, & beneficii debitorem sibi acquirere. *l. si pignore. §. ff. de furt.*

Quòd

Quòd decimæ Dei ſint, patet *Levit. 27. in fin.* ibi, *omnes decimæ domini ſunt.* & in *c.eccleſias.13.q.1.* ſunt etiam Dei ſanctuarium. *c.ad hæc eod.* ideo laici eas obtinere non poſſunt, quia ſunt incapaces illarum: & uſus decimarum & oblationum, quia divini juris eſt, ad ſeculares omnino pervenire non licet, *c.fi.16.q.1.* nempe Deus aſſignavit eas filiis Levi, & ſic clericis: igitur laici à Deo optimo max. incapaces facti ſunt, etiam ante concilium Lateranenſe, quod voluntatem Dei declaravit. nam ſemel Deo dedicatum, non eſt ad humanos uſus transferendum. *regul. ſemel. de reg. jur. in 6.* 16 *Decimæ Dei ſunt. Laici ante concilium Lateranenſe incapaces decimarum erant.*

Item alia ratione, quia decimæ annexæ ſunt ſpiritualibus, videlicet officia ſeminandi ſpiritualia: ergo dignum eſt ut metat decimas, ut teſtatur divus Paulus, & ſicut hominis corpus eſt inæſtimabile, quia eſt animæ annexum, ita & jus percipiendi decimam: unde ſi venderetur, ſymonia committeretur. *c.altaria. 1. q.3.* & docet *Aſteſa. in 2. parte ſummæ rub. de decim. artic. 7. tit. 35.* 17 *Decimæ annexæ ſunt ſpiritualibus.*

Præterea *in tex. eſt decimas*, prohibentur etiam laici decimas in alios transferre, & ea ratione ſtatutum eſſe à concilio Lateranen. cenſeo: quia laici uſurpaverant decimas, quas dum facilè recuperare ab eis eccleſiæ non poterant, ut citius ad eccleſias reverterentur, ſtatuit ut in alios non transferrent, cogitans, quòd ſaltem in morte dicti laici decimas eccleſiæ relinquerent cum in alios laicos transferre non poſſent: 18 *Ratio concilii Lateranenſis, ne decimæ in alios transferantur.*

& si temporis judices & executores concilii diligentes fuissent, laicos ad reliquendum eas, saltem in morte, coegissent, alioqui eis ecclesiæ sacramenta, & sepulturam denegare debeant: quod si uni potenti tunc fecissent, statim alii resipuissent, & decimas restituissent, quod hodie est eis difficile, cùm devotio sit valde diminuta ab eo tempore, & in dies adhuc minuitur: Deus per suum filium adaugere eam nobis velit, fidem & charitatem. igitur concilium Lateranense, videns non posse denudare laicos statim decimis, prohibuit ne in alios transferrent, ut ipsi videntes statutum, ecclesiis decimas relinquerent.

19 *Laici retinentes decimas sunt excommunicati.*

Nempe laici retinentes decimas sunt excommunicati: patet *in c. 2. de reb. eccles. non alienand.* ubi si scribitur: *qui res ecclesiæ petunt à regibus, & horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita habeantur quæ obtinent, & à communione ecclesiæ, cuius facultates auferre cupiunt, excludantur.* & *text. in c. causa. in fin. de verb. signific.* ait: *Quicunque igitur eas per potestatem secularem obtinent, proculdubio contra Deum & sanctorum patrum nituntur sanctiones.* quinimo & qui accipit, & qui tradit, raptor, & sacrilegus judicatur.

Sub-

Subsequitur in *text. & prohibemus, eodem, cum animarum suarum periculo.* volens dicere, quòd decimæ à Deo optim. max. erant reservatæ clericis, & his tamen fuerunt privati à laicis, quas nunc detinentes cum animarum periculo, ob id concilium statuit, ne illas in alios laicos transferrent, sed in morte, saltem satisfaciant ecclesiæ, illi reliquendo, cujus decimæ fuerunt, & sic laici peccant decimas illas feudales detinentes, & ob id excommunicati declarari possunt. *c. ad hæc eod.*

20 *Periculum est animarum in detinendo decimas.*

21 *Decretal. Honorii quæ non est in libris vulgatis.*

Imo Honorius Papa his verbis statuit, ut inveni in compilatione *Honor. decretal. prima: cùm sicut ex vestra insinuatione didicimus quasdam habetis ecclesias, in quarum parochia decimæ à laicis per violentiam detinentur, quæ quidem ad ecclesias ipsas pertenire noscuntur: nos vestris supplicationibus inclinati, authoritate apostolica prohibemus, ne decimæ, cum eis idem laici dimiserint, ad alios quàm ad ecclesias easdem devolvantur.* & illa decretalis dirigitur abbati & conventui sancti Pontii. Ergo laici non poterant aliquibus etiam ecclesiis relinquere, nisi eis, quibus prius competebant.

In quas ecclesias laici decimas transferre possunt

22 *Lateranense concilium nihil juris concedit laicis ad decimas.*

Item hoc concilium non concedit laicis, ut eas teneant, vel ejus filii, & successores, ut quidã dicere conatur. quia ista prohibitio nõ inducit concessionem, cum inducta ad privationẽ, non

non operetur concessionem. *l. legata inutiliter.ff.de leg.af.*

23 *Ante concil. Lateranense laici erant decimarum incapaces.*

Itaque per hæc verba patet ante concilium Lateranense incapaces fuisse laicos, & peccasse detinendo decimas: ideo licet eas ante concilium habuissent, transferre tamen in alios non poterant, quia nunquam in illis jus habere potuerunt, quòd à Deo filiis Levi reservatæ erant: quicquid dicant Doctor. ante vel post concilium. nam Alexand. *in c. ad hæc.* prohibet ne in feudum laicis dentur. & eis datas vult, ut laicis eas resignent, alioqui eos excommunicationis vinculo astringit. Ecce igitur quòd tam ante concilium, quàm post, laici sunt prohibiti decimas habere ex præcepto Dei, qui eas Levitis, id est ecclesiasticis, reliquit & sacerdotibus. *c. quamvis ibidem.* & Alex. tertius erat parum ante concilium Lateranense quia ipse postea in fine sui pontificatus congregavit illud concilium Romæ, ergo antea statuerat. imo in concil. Turonensi statutum fuerat, decimas, & res ecclesiasticas in feudum laicis concedi non posse tempore Urbani 2. ut est *in rub. episcopum vel abbat. in usib. feud.* & illud concilium fuit celebratum Turonis, anno 1096. ut notat *Arch. in c. fin. §. illas eodem. libr. 6. & Henric. Bohic. in c. quamvis. eodem.* Ergo laici incapaces erant & prohibiti ante concilium Lateranense, quare non est opus spectare illud concilium Lateranense, cùm semper laici fuerunt incapaces decimarum, & rerum ecclesiasticarum, & spiritualium.

Detinen-

Detinentes, dicit tex. *non possidentes*, cum laici solùm detineant, ergo non præscribunt sine possessione. *l. sine possessione. ff. de usucapi. reg. juris, sine possessione in 6. c. causam de præscript.* & ideo dicit tex. *detinentes*, non possidentes. nam possessio ad jus refertur, tenere verò vel detinere, ad factum *l. possessio. ff. de acquir. possess. l. stipulatio. §. hæc quoque. de verb. obligati.* scripsi in *tract. nominat. q. 9. n. 11.* 24 *Detinere decimas laici an possint.*

Postea in tex. dicitur, *in alios laicos ergo* prohibitio erat, ne transferrent in laicos quoscunque, & cujuscunque conditionis: quia indefinita æquipollet universali. *l. si pluribus. ff. de leg. 2. c. ut circa. de election. in 6.* 25 *Laicis prohibitum erat decimas transferre in laicos.*

Et ideo non successores, etiam filios suos, laicos non poterunt has decimas jure transferre, *c. in canonibus. 16. q. 1. nempe Lateranense* concilium eos excepisset, si voluisset. *c. ad audientiam. eodem.* imo prohibuit successionem. *in c. ad hæc. ibidem.* sed quia non poterant decimæ statim recuperari à laicis, statuerunt in concilio Lateranensi, quod si nunc laici decimas non restituant, saltem ipsi de facto in alios non transferant. nam cùm hæredes debeant conscientiam defuncti purgare. *c. si. de sepultur.* ergo ad ipsos jure decimæ transferri non poterant. imo dicit tex. monendus est laicus qui decimam detinet, ut eam restituat ecclesiæ, ad quam 26 *Laici an iust. decimas in filios & successores transtulerint.*

quam spectat, qui si forté induci nequiverit, & eam cum diœcesani consensu alteri ecclesiæ assignaverit, præsertim religioso conventui, constabit ipsa donatio perpetua firmitate subnixa. *c. cum apostolica, de his quæ fiunt à prælat.* & ideo *dicit text. in c. fi. de decim.* quòd laici non possunt eas dare in pignus, etiam clericis, ut citius ad ecclesiam redeant: cum in decimis non habeat locum successio, ut ibi dicit glos.

27 *Remitti decima à laico potest quamvis successori quæsita esset.* Imo si fuissent concessæ decimæ ab ecclesia Titio laico & suis, is Titius potest ecclesiæ remittere, etiam vendendo in præjudicium suorum, & ita servatur opinio Bar. in hoc casu favore ecclesiæ, quam scribit *in l. qui Romæ. §. Flavius. in fi. de verb. obligat.* quamvis regulariter contra *Bart.* sit communis opinio in aliis casibus. ut ibi *Ias. &* alii dicunt, & *Benedic. in repetit. c. Raynutius.* in verbo, *si absque* 2. *n.* 23. *& seq. de substit. fideicom. de testam.* & ita declaravit texut vidi in quodam libro extracto à registris curiæ, in verbo, *decima.*

28 *Retractus in decimis cessat.* Et in hoc casu, quando laicus decimam jure tenens, si eam vendat ecclesiæ, non habebit locum jus retractus per proximiorem, ut in curia fuit pronuntiatum pro episcopo Constantiensi quia est reversa ad suam naturam, ideo non potest iterum in laicum redire, per hoc *c. prohibemus. de decimis. arg. l. si*

unus.

unus. §. *pactus. ff. de pact.* & quod eas vendere posſint ſine aliquo regis conſenſu, etiam ſi dicant ſe à rege habere, ibidem ſcribere.

Eſt quoque in *text.d.c.prohibemus poſſint,* juncta negativa, *ne*: & eſt notandum, quod hoc verbum *poteſt,* præcedente negativa, importat neceſſitatem, & ſic tollit omnino facultatem in contrarium faciendi *gl.in c.1. de reg. jur. in 6.c.1. de cauſa poſſeſſio*, adeo quod remota eſt laicis omnis poteſtas transferendi decimas in quoſcunque alios laicos, etiam ſi eas ante dictum concilium haborent: quia de illis tantùm, quas ante concilium habebant, loquitur concilium Lateranenſe, dum dicit, non transferant, quia non poterat præſagire de decimis, quas obtinerent deinceps de his quas detinebant, ideo dixit *detinentes*, ut ſuperius ſcripſi. 29 *De verbo poteſt, cum negativa præcedente.*

Subdit poſtea text. *aliquomodo.* quæ dictio comprehendit omnem modum, teſte *Iohan. And.& Cardin. ibidem.* videlicet modos translationis, feudi vendicationis, donationis, permutationis, & his ſimiles: & ſic nullo titulo vel ſpecie, vel caſu, & quod vulgo dicimus, *en ancune ſort, facon & maniere,* quaſi dicat, nullo modo laici transferant decimas, in alios, non poterant eas transferre, ſi ante conſiliũ non habebant, ergo & cætera. De modo ſcripſi in *l. triplici. ff. de verb. ſignific.* & in integra legi unam de- 30 *Dictio aliquomodo.*

decretalem sic descriptam: ***Si aliquis à laicis sacerdotibus vel clericis decimas de laboribus in tua diœcesi requisierit, eum ab exactione hujusmodi prorsus cessare compellas: & dirigitur episcopo Brixiensi.***

31 *Detinentes ante consilium Lateranense, non possunt decimas transferre.*

Ostenditur etiam in fine text. prohibitionem concilii Lateranensis omnino extendendam tam ad detinentes ante concilium, quam post; cum dantes & recipientes astringat, nempe si laicus donaverit decimas laico, vel instituit suum etiam filium laicum, ille non poterit decimas recipere. imo si receperit, tanquam raptor bonorum Dei Christiana carebit sepultura, & inferno sua erit sepultura. Et iste est verus, ut arbitror, intellectus *c. prohibemus.* qui tamdiu latuit, nunc cum Dei laude excitatus: benedictus Deus.

32 *Religiosi laicis decimas recipere possunt.*

Imo fortius in Lateranensi est inhibitum concilio, ne quælibet religiosa persona ecclesias & decimas de manibus laicorum, sine consensu episcoporum, recipiat. *c. cum apostolica. in fi. de his quæ fi. à præl. c. cum & plantare, de privileg.* postquam religiosi non possunt à laicis sine consensu episcopi accipere, multo fortius non poterunt laici aliquo modo decimas recipere à laicis.

33 *Sacerdotibus licet de decimis edere sicut olim*

Itaque solis sacerdotibus, qui quotidie domino servire videntur, licet has decimas & oblationes comedere: quia in veteri testamento prohibuit Dominus filiis Israel, panes sanctos

co-

comedere, nisi tantummodo Aaron & filiis ejus: panes, inquam, qui longe erant ab istis panibus, qui nunc in sancta ecclesia offeruntur, quia illi sub umbra legis erant, qui vero modo sub gratia sunt spiritus sancti, toto mundo evangelio coruscante lucidiores esse videntur. *c. hanc consuetudinem.* 10. *q.* 1. *panes propositionis.*

Ergo nullo modo laici decimas detinere debent: imo si quis prælatus, vel alius laico in seculo remanenti ecclesiæ decimam, oblationemque concesserit, à statu suo, sicut arbor quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet dolore suæ jaceat ruinæ prostratus. *c. quamvis de decimis.*

Fallit quando fructus possideret, videlicet ad locationem unius anni, vel alterius brevis temporis. Hoc enim est permissum laicis, ut ad firmam habeant, utor verbis *text. in c. tua.* 2. *de locat. c. fin. ne prælat. vices suas. ubi glossa* Judæis tamen locari fructus beneficiorum prohibitum est.

Sed ex causa ad vitam possent laico concedi decimæ, per glossam singul. in *in c. quamvis. de decim. & c. fin.* 16. *q.* 1. secundum Panor. *in c. ad hæc. ibidem & Bertach. in tract. de episco. in* 2. *parte quarti lib. q.* 41. *& per Claud. de Seicello, in specul. feud. in fi.* Requiritur tamen episcopi vel alterius superioris authoritas: secus in modica temporis, id est 34 *Ad vitam laico decimæ concedi possunt.*

H triennii

triennii locatione, non ultra: ut scripsi in compendio alienation. rerum ecclesiast. sed jus decimarum laicus nullo modo habere potest: ut gl. & Doct. dicunt in *d.c.quamvis.* Et aliud est jus decimæ, aliud fructus habere, *l. vaccæ ff. de eviction.* & aliud est habere titulum, aliud est fructus nomine alterius recipere, vel fortè in alimoniam. *Panor. & alii in c. causam. de præscript.*

35 *Iudices laici de decimis etiam infeudatis cognoscere non possunt.*

Ex quibus infertur, quòd nec olim, nec hodie judices regii, vel alii seculares de decimis etiam infeudatis cognoscere jure possunt, sed judices tantum ecclesiastici: tum quòd causa decimarum est spiritualis, *c. parochianos. & sequ. eod. tit.* & sic ad judices ecclesiasticos pertinet. *Clement. dispendiosam, de judic.* imo non possent judices laici cognoscere cum ecclesiasticis, nec quidem per compromissum. *c. contingit. de arbitris.*

36 *Curia suprema mixta non tamen de spiritualibus cognoscere possunt.*

Ideo curia suprema, quamvis sit mixta ex clericis & laicis, tamen non potest etiam de causis spiritualibus disponere, nec decidere: quia initium est inspiciendum, ut habetur *in c. dudum. eod.* unde cùm initium eorum à quo jurisdictionem habuerunt, sit à rege, vel alio seculari principe, non possunt dicere se majorem jurisdictionem consecutos, quam is, qui dedit, habet. & ista faciunt contra illos, qui dicunt curias supremas Franciæ, quia sunt ibi consiliarii presbyteri & clerici, posse de rebus & causis spiritualibus cognoscere: quod vides quam sit alie-

alienum. Illud verum faterer, quando consiliarii essent à Papa dati: ut alibi plenius in ordin. regia dicam.

37 *Etiam inter laicos judices seculares de decimis non cognoscant.*

Sive inter clericos agatur, sive inter laicos, sive inter clericum & laicum, tam principaliter, quàm incidenter. *c. tuam. de ordin. cognition. c. 2. ubi Panor.* notat. *de juram. calum. d. clem. dispendiosam. de judic.* ubi Doct. plenè dicunt nullo modo laicum de spiritualibus cognoscere posse.

38 *Decimarum cognitio clericis relicta est.*

Nam Deus relinquendo decimas clericis, illarum cognitionem in consequens reliquisse videtur. *glos. in summa decima. q. 1.* probatur *in c. placuit. 2. in 16. q. 1. & in c. ex tenore. de foro compet. Calder. consil. 15. an iudex. illo tit. & Ias. consil 23. in causa. vol. 1.* quia laici ecclesiastica negotia tractare non debent. *c. 2. de judic.* & ita est statutum sacris conciliis & à summis pontificibus, ut probavi. Si tamen ageretur contra prædonem frumenti laicum, posset tunc judex secularis contra illum cognoscere: ut probat *Cardin. in d. c. quamvis. q. ult. de decim.* etiam fructus locari, & vendi laicis possunt, *c. vestra. de locat.* & sic judices laici tunc cognoscere possent. *gl. ibidem*, & superius dixi.

Contra prædonem frumenti secularis cognoscit.

39 *Ex privilegio judices seculares de decimis cognoscunt.*

Si tamen probaretur concessionem à Papa laicis factam esse, tunc ad laicos judices cognitio spectare posset: & hodie ex privilegio concesso Philippo Regi Franciæ, ut quidam aiunt, quod Philippinam vocant, judicces laici

de decimis feudalibus cognoscunt. & si laici inquietantur coram judicibus ecclesiasticis super hujusmodi decimis, sic infeudatis ante consilium Lateranense, solent impetrare literas à Rege, ad inhibendum judicibus ecclesiasticis, ne de his cognoscant, causasque ad judices seculares remittant: quibus per Regem mandatur, ut faciant laicos uti & gaudere privilegio dicto, & iure tenendi, portandi, colligendi, & possidendi hujusmodi decimas, in vim prædicti privilegii. de quo *Benedic.* meminit *in repet. c. Raynutius. in verb. si absque.* 2. de substit. *fidei c. n.* 45. *de testam. & Chassan. in consuet. Burg. rub. des justices.* §. 6. *n.* 350. & item seculares judices in Hispania cognoscunt de eisdem: ut testatur *Pet. Belluge. in spec. principum rub.* 13. *de decim.* §. *restat. fol.* 45. *& seq.* quod esset apud me expeditum, quasi laici iure tenerent istas decimas; alioqui non possunt cognoscere, teste *Feder. consil* 245. *domino And.*

40 *Feudales decimæ ad posteros non transferuntur.* Secundò, infertur, quòd in decimis etiam infeudatis non succeditur jure hæreditario, per *c. prohibemus. eod.* quamvis feuda instar patrimonialium habeantur in hoc regno, quando sunt temporalia, unde jus illorum in accipientem transfertur. *c. 1. qui feud. dar. poss.* tamen cùm jus decimarum in laicos transferri non possit, *c. ad hæc eod.* & superius dixi. ideo decimæ non habebuntur instar patrimonialium, etiam si jure possidentur, per supra dictas rationes.

nes. nam hoc esset contrarium his decimis, quòd essent spirituales, & haberentur ut temporales & profanæ: imo superius fuit dictum, ne ad alios laicos transferantur.

Tertiò, quòd consuetudines vel Statuta à laicis edita super decimis etiam infeudatis, non valent, tum quia falcem in messem alienam imponunt, contra *c. novit. de judic.* disponendo de his, quæ ad illos non spectant, tum quia de spiritualibus non licet laicis statuere. *c. ecclesia. de constitut. ubi Doct. Innoc. in c. noverint. de senten. excommuni. c. hanc consuetudinem. in fin.* 11. *q.* 2. cùm non constitutiones dici possint, & usurpationes jurisdictionum. *text. in c. fin. de reb. eccles. non alienand.* sic consuluit Ægid. *Bellamera, consil.* 40. *factum tale, col.* 10. *in allegat. Iohan. de Alzeno.* 41 *Consuetudines vel statuta super decimis à laicis edita non valent.*

Quarto infertur, quod licet decimæ essent infeudatæ ante conciliũ Lateranense, à domino seculari, laicis, non possunt etiamnum retineri, *c. dudum de decim.* nisi dominus eas decimas jure se habere probet: vel ecclesiam compensaverit de re majore, vel æquali, de quo oportet quòd constet, *per c. ea enim.* §. *sed & permutare.* 10. *q.* 2. *c.* 1. de rerum permut. *Dd. in c. 1. de rebus eccl. non alienand. Decim. consil.* 341. *viso puncto. col.* 5. *num.* 11. & retinentes nollem excusare, nec absolvere sine restitutione. 42 *Feudales decimæ hodie retineri non possunt à laicis.*

43 *Quomodo probatur ecclesias non recepisse aliquid in compensationem.*

Et sic cùm ecclesiæ, quarum laici tenent decimas, non habeant aliqua bona temporalia, probatur quòd non fuerunt pro decimis compensatæ: ergo illæ decimæ retineri jure non possunt, per suprà dicta, etiam per mille annos possessæ.

44 *Infeudatio non præsumitur, nec nocet à laicis facta.*

Quintò non est quærendum, an infeudatio fuerit facta, vel non: quæ tamen non præsumitur, quia est facti, & facta non præsumuntur. *l. in bello. § factæ ff. de capt.* sed quærendum est à quo facta fuerit, & an is potuerit facere, qui fecit. *l. si quæramus ff. de testam.*

45 *Vsurpatæ decimæ à laicis præsumuntur.*

Imo à solitis præsumemus eas usurpatas à laicis. *c. fin. de restit. spoliator. in* 6. ibi, *quia eas occupasse iniustè verisimiliter præsumuntur. c. quamvis de decim. eod.* maximè quia malum legimus in historiis initium, videlicet decimarum concessionem ab ipso duce Martello, laicis & proceribus regni Franciæ factam, & in compensationem belli. Ideo quæ malo inchoata sunt principio, difficile est ut bono peragantur exitu. *c. principatus.* 1. *q.* 1.

46 *Donationis decimarum inconvenientia.*

Itaque in hoc dono vides bona non sua dari, & pro servitio sibi impenso, & spirituale pro temporali: quod quam sit absurdum nemo non videt, & sine compensatione facta ecclesiis, saltem nullam legi: quod etiam non valet, ut habetur in *§. si minus. in authent. de non alienan. reb. eccl. collat.* 2.

Vn-

Vnde dicit text. in *c. incanonibus*. 16. *q*. 1. valde ergo iniquum & ingens sacrilegium est, quicunque, vel pro remedio peccatorum, vel pro salute animarum suarum, aut requie unusquisque venerabili ecclesiæ contulerit, aut certe reliquerit, ab his à quibus maximè servari convenit Christianis, & Deum timentibus hominibus, & super omnia à principibus & primis regionum, in aliud transferri, vel converti. Quicunque ergo res ecclesiæ jussu vel largitione principum, vel quorundam potentum, quadam, in vasione, vel tyranica potestate tenuerint, & filiis & hæredibus suis, ut à quibusdam jam factum audivimus, quasi hæreditarias reliquerint, nisi citò res Dei admoniti à pontifice agnita veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur: quia juxta sanctorum patrum traditionem novimus res ecclesiæ vota fidelium esse, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum cuique, non solum habita conservare, verum etiam, Deo opitulante, conferre optamus. *c. quia justa*. 16. *q*. 1. Et laici, sive ab episcopis, sive à regibus, sive à quibuslibet personis decimas acceperint, nisi ecclesiæ reddiderint, sciant sacrilegii crimen se committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. *c. decimas. decimasexta quæst*. 7. alia superius scripsi. 47 *Excommunicantur omnes retinentes decimas & sacrilegi sunt*.

Et in dubio judicare debemus id, quod est animæ tutius & securius. *c. invenis. de sponsalibus*, sed securius est animæ judicare decimarū usur- 48 *In dubio id quod est tutius judicare debemus*.

usurpationem, ut satisfaciamus, & eas restituamus, quas prædecessores nostri injuste detinuerunt. ergo & cetera. Et ob hoc credo multos in inferno cruciari, qui noluerunt decimas restituere: & nunc detinentes eos, si non pœniteant, & restituant, sequuntur.

49 *Reges bona quæ ecclesiis dederunt an accipere possint.*

Nec obest si dicatur, quod Reges dederunt possessiones, & fundaverunt ecclesias, ergo & decimas necessitatis causa, quas dederunt, concedere possunt. quibus respondet textus, *c. noverint*. 10. *q*. 1. in hæc verba: *Noverint conditores basilicarum in rebus, quas eisdem ecclesiis conferunt, nullam se potestatem habere, sed juxta canonum instituta, sicut ecclesiam, ita & dotem ejus ad ordinationem episcopi pertinere*. Et alibi, *possessiones, quas unusquisque ecclesiæ proprio dedit, aut reliquit arbitrio, alienare quibuslibet titulis, aut distractionibus, vel sub quocunque argumento, non patimur. nisi fortè aut clericis bonorum meritorum, aut monasteriis religionis intuitu, aut certè peregrinis largiri necessitas suaserit: ut hæc ipsa non perpetuò sed temporaliter perfruantur. cap. possessiones*. 16. *q*. 1. Et quando reges donant, videntur jus patronatus tantùm retentum donare. *cap. pastoralis, de donationibus*.

50 *Quibus eclesiis decimas laici restituere debent.*

Vltimò quamvis laici decimas restituere deberent ecclesiis parochialibus, à quibus fuerant occupatæ: quia quæ erant Cæsaris, Cæsari

ri reddenda erant, & quæ Dei, Deo. & text. in *c.cum apostolica. in fine de his quæ fiunt à prælat.* sic dicit, monendus est laicus, qui decimam detinet, ut eam restituat ecclesiæ ad quam spectat, nempe de re aliena disponere non poterant. *l. in re mandata C. mandati.* *Et cum decimæ datæ fuerint filiis Levi, non electione offerentis persolvebantur, ut contempto Levita, qui secum erat, ipse eligeret, cui vellet decimas dare. *c. ecclesias. §. item cum decima. decimatertia quæstione prima.* Nam dictum est *Deuteronomii decimo octavo cap. Levita qui tecum moratur, & intra muros tuos habitat, comedet eas:* tamen quia una est sponsa Dei ecclesia, ideo capax earum quælibet ecclesia est. Quamobrem religiosi vel alii ecclesiastici viri per tempus immemoriale possidentes illas, potuerunt contra alios clericos præscribere, & una ecclesia contra aliam, *c. de præscriptionib. in sexto.* ut inferius dicam in illa *decima tertia quæst. an decimæ tolli possint.* ubi videri debet, an ex donationibus laicorum possit præscribi. & dicit *text. in c. fin. 6. q. 1.* ibi, *liberum est enim monachis & spiritualibus viris Deum colentibus & timentibus, decimas & oblationes, cunctaque remedia concedere, & de jure suo in dominium illorum & usum transferre: nec tam pauperib. paupertatem, quam religionem attendere.*

*Additio *Et ubi decimæ sunt feudales, si semel donatæ sint ecclesiæ, judex laicus nunquã poterit de his cognoscere, quia naturam acceperunt primævam ad ecclesiam revertendo arg. l. si unus §. pactus. ff. de pac. & sic remissa fuit cognitio ad judicem ecclesiasticum per senatum. anno 1550. die 22. Maji, in vigilia Pentecostes.*

51 Nec refragatur quòd illa Martelli donatio facta fuit cum episcoporum consensu, ergo valet. c. *cum apostolica. de his quæ fi. à prælat.* Responde, non est verum: sed faciamus sic esse, tamen donatio decimarum à laicis facta laicis, cum consensu episcopi, non valet. c. *quamvis. eod.* ubi fusius dixi. nec dicit quod episcopi Gallicani consenserint, sed non dissenserint, quia non poterant. nempe iste dux Carolus Martellus bello efferatus, duos jam deposuerat de facto prælatos, videlicet archiepiscopos Remensem, & Arelatensem: ut patet per Flor. in secunda parte chronic. tit. 4. c. 2. §. 3. Ob id non erat mirum, si episcopi non dissentiebant. nam si aliquis contradixisset, depositus & exilio & fortè morti traditus fuisset: ob id non contradixerunt, vel coactè consenserunt: tamen hoc fieri sine papæ consensu non potuit: ut superius dictum extitit.

Consensus prælatorum in dandis decimis an prosit.

52 Non obstat quòd fuit justa & necessaria causa. nempe Saraceni destruebant totum regnum, & sic ipsos prælatos, & ecclesias. Responde, jam parta erat victoria apud Turones, ideo bella cessabant contra Saracenos: quamobrem cessabat justa & necessaria concedendi decim. causa, & quamvis fuisset justa causa, tamen jure & cum solennitate fieri debet alienatio bonorum ecclesiæ. c. sine exceptione. 12. q. 2. ubi scripsi. nec poterat hoc sine papæ fieri authoritate, nec à laicis, qui nullum jus in rebus ecclesiæ habent.

Insta causa in dando decimas esse debet.

Nec

Nec obest quòd Martellus milites compensare volebat de hac nobili & egregia victoria. Respond. hoc potuisset egregiè de bonis suis: nempe compensatio de suo ad alienum fieri debet. *l.* 1. *& per totum tit. ff. de compensat.* sed de ecclesiæ bonis non licebat compensare, aliâs est furti species de alieno elargiri, ut superius dixi. 53 *Compensare de suo quis debet.*

54 Nec me movet text. in c. prohibemus. ibi, cum animarum suarum periculo detinentes. ubi prohibet laicis detinentibus cum animarum periculo, ergo detinentibus sine periculo id est jure, non prohibet. Respond. si papa ex justa causa concessisse, tvaleret, c. possessiones 16. q. 1. &c. nam qui Deo. q. 2. ibid. quod non probatur. Alia q. ultima dicentur.

****

QUÆSTIO XI.

Quomodo solvi decimæ debeant?

VNdecimò quomodo solvi decimæ debeant? Respond. *Levit.* 27. scribitur *non eligetur nec bonum, nec malum: sed quicquid venerit decimum.* Vn- 1 *Quomodo solvi decimæ debeant.*

Additio. Imò S. Ludov. statuit Anno 1277. *in mense Martio quod omnes decimæ ad ecclesiam reversa ex laicis essent admortisatæ nec amplius infeudatæ dicerentur, nec aliquid secularibus deberent.*

Vnde quicunque recognoverit in se, quod non fideliter dederit decimas suas, modò emendet quod minus fecit. Quid est fideliter dare, nisi ut nec minus, nec peius aliquando offeratur de grano, aut de vino, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de ipsa venatione sua? *c. quicunque. 1. in 16. q. 7.*

2 *Commutatio decimæ an fieri possit*

Et sic debet præstari, non ad electionem solventis, sed illud quod decimum venit, facta computatione novem, id quod cadit in decimum, debetur, nec illud commutari potest, ut ibidem scribitur. alioqui utrumque debetur, & commutatum, & id cum quo commutatum est. *c. omnes decimæ.* 16. *q.* 7. hodie ista commutatio de voluntate partium fieri jure potest, non obstante Levitica lege antiqua, quæ in hoc abrogata est.

3 *Expensæ nullæ deducuntur in prædialibus decimis, secus in realibus.*

Est tamen differentia inter prædiales decimas, & personales: nam prædiales sine diminutione seminis, & expensarum detractione, statim fructibus collectis, non deductis aliquibus expensis solvi debent. *c. cum homines c. non est eod.* antequam pensio colono partiario detur. *gl. in c. quæst.* 16. *q. 1.* vel Domino, *d. c. tua.* 2. & sic consuluit *Bertrand. consil. 255. visis petitionibus. col. 1. & sequen. in* 1. *vol. ex prima edit.*

4 *Quæ expensæ de personalibus deducantur*

De personalibus verò deducuntur expensæ factæ in mercibus, emendis, quærendis, & vendendis, & in faciendo rem meliorem, etiam quæ datæ sunt mediatoribus, & similibus: non solùm

ſolùm ſi utiliter , ſed etiam ſi ex voluntate, dummodo non fiat in fraudem eccleſiarum. *Innocent. Hoſtienſ. Ioh. Andr. & Cardin. in c. paſtoralis. poſt. gl. ibi, eodem*, ſicut quando quis retrahit rem , oportet quòd reſtituat omnes expenſas, quas emptor fecit, ut concludit *Boher. in* §. *4. de conſuetud. retract. in conſuetud. Bituriz.* qua deductione facta de lucro, decima impartitur. *d. c. paſtoralis, ubi gl. & doctor.* & idem in decima papali concludit *Geminian. conſil. 85. ſuper primo. col. 1.* quia hæc perſonali decimæ æquiparatur. & *Capyt. deciſ. Neapol. q. 20. in cauſa venerabilis.*

Ratio eſt, quia decima eſt tributum. *c. decimæ. 16. q. 1.* & ſicut in tributis nihil deducitur, ita nec in decimis prædialibus *c. tua 2. eodem.* quòd homines expenſas adverſus dominum deducerent, tunc enim ea valeret, ut concludit *Bertrand. conſil. 255. viſis. in 1. vol.* vide tamen in *d. c. cum homines.* 5 *Ratio diverſitatis inter prædiales & perſonales decimas.*

Etiam quia pecunia bis, & pluries decimari poſſet, ſi expenſæ non deducerentur, & tamen Deus unam tantum ſibi retinuit decimam ad fructus prædii , vel animalium de novo orti, non fuerunt decimati, nec frumentum, quia ſemen mortuum fuit, & à Deo ſuſcitatum *c. cum non ſit. eod.* & in evangelio dicitur, niſi granum mortuum fuerit, ipſum ſolnm manet: ideo in his fructibus nulla expenſa deducitur, 6 *Pecunia bis & pluries decimari poteſt non deductis expenſis.*

& ma-

& maximè quia Deus reservat homini novem partes, & decimam tantum vult: teste *And. Hispa. in regula decimarum, q.* 14. Ad hæc de lucro solvitur decima personalis, *d. c. pastoralis.* sed non dicitur lucrum, nisi deductis expensis: igitur expensæ deducentur, & ubi datur favor divinus, vel publici juris, non deducuntur expensæ etiam necessariæ, ut in *d. c. tua. 2. & in c. pastoralis, eod.* & sic concludit *Matt. de Afflictis, in decis. Neapolit. q. 252. magnificus.* aliæ etiam rationes assignantur per *gl. & Doct. in d. c. pastoralis.* licet alias regulariter impensæ necessariæ deducantur, ut scripsi in *l. impensæ. ff. de verb. signific.*

7 *Expensæ refectionis an deducendæ sint.*

Expensæ autem in refectione clibani seu alterius rei, vel in eius tuitione, non debent deduci: quia res in patrimonio nostro remanent: unde si fecero, vel refecero torcularia, vel dolia, hoc non deducam, nam si fato rupta sint, debeo adscribere peccatis meis, & quod Deus in hoc voluerit me punire. ut ait *Hostiens. in summa, §. & qualiter, vers. expensæ*: si tamen res immobiles acquisitæ vendantur, ut domus, ager, vinea, clibanus, de pecunia deducentur impensæ reparationum. *d. c. pastoralis.* ut si centum aureis jam decimatis domum emam, & postea eam ducentis vendam, deducam centum aureos decimatos, & expensas, si quas fecero, in reparationibus: secus si res immobilis remaneat penes me: ut in *d. c. pastoralis*

ralis, fuſius ſcribitur: ibi videre quilibet poteſt. Alia cum facilia ſint, miſſa nunc faciam.

QUÆSTIO XII.

Quando decimæ ſolvendæ ſint?

DVodecimò, quando ſolvendæ ſint decimæ? Reſpondeo, prædiales ſtatim fructibus recollectis. *c. cum homines. eod.* dixit autem dominus: *non tardabis decimas & primitias offerre.* ideo tardius dare peccatũ eſt: quia minus ſolvit, qui tardius ſolvit. *l. ſi cui in fin. ff. de verb. ſignific. facit l. una. C. de plus petit. & §. plus. de action. in inſtit.* ſic conſuluit *Guido Papæ in conſil. 70. ex proceſſu. q. 1.* 1 *Quando decimæ ſolvendæ ſint.*

Vbi etiam dicit intelligi ſtatim, id eſt quàm citius ſolvi poſſunt, & ſufficit, quòd fructus ſint collecti, & ſpicæ in meſſem dejectæ, & ſic cœpti, licet non percepti, & completi. *l. ſi eius ff. de rei vendicat.* & ſi quis fuerit in mora ſolvendi decimas, & frumentum, vel vinum fuerit ſubſtractum, vel periit, tenebitur is, qui ſtatim non præſtitit vel non monuit curatum, ut illam decimam reciperet: per *l. cum res in fin. ff. de leg. 1. gl. & Doct. in d. c. cum homines.* 2 *Statim ſolvendæ ſunt decimæ.*

Putarem tamen valere conſuetudinem, ut ſolvatur in certo tempore, licet non ſtatim, 3 *Conſuetudo ut*

dum-

certo tempore solvatur decima valet.

dummodo per tempus cujus initii memoria in contrarium esset servata, ut inferius dicam, in illa q. seq. an decimæ tolli possint, & hoc scribit *Collecta in d.c. cum homines. post Rofred. in tract. libellor. juris c. in 4. parte, rub. qualiter decima sit danda.* itaque in decima solvenda inspicietur consuetudo, qua cessante servare oportet supra scripta.

Personales decimæ in fine anni præstantur.

4 Personales verò in fine anni præstari debent. *gl. in c. revertimini. in verb. annus. 16. q. 1. & facit 2. Esdræ. c. 10. in fin. Panor. in c. pervenit. eod.* quia particularis solutio multa incommoda afferre solet. *l. plane. ff. famil. herciscun. c. ex literis de pignor.* si tamen intra annum solveretur, non debet recusari, teste *Anton. in c. ad apostolicæ. in fi. de decim. sed Card. in c. pastoralis. q. 16. eod.* dicit, quod postquam lex non distinguit inter prædiales & personales, quòd utraque est statim solvenda: quia interim potest curatus indigere, & parochianus mori, ob id melius & tutius est quòd statim solvatur, id est, singulis diebus dominicis: & bonum esset, quod statueretur aliqua forma super istis exolvendis & præstandis.

Advocatus & doctor quomodo & quando solvere decimam debeant.

5 Vnde Doctor regens, ex lucro centum aureorum, quod fecit, debet decimam illorum, sic & advocatus de eo quod ex postulatione lucratus fuerit. *gl. in c. decimæ. 16. q. 1.* & in *c. pastoralis de decim. ubi Card. q. 10.* ideo boni advocati & devoti solent scribere lucrum, & postea in fine mensis vel anni discutere; & vidi

quater

quater in anno discuti, imo vidi multos habentes crumenam decimarum, & eo die quo decem lucrabantur solidos, unum ponebant intra marsupium decimæ, & ex illo lucro fiebant eleemosinæ, celebrabantur missæ, anniversaria fiebant, dabatur pars curato indigenti, & omnia opera pia fiebant ex illa pecunia: & bonum esset si sic faceremus, ut etiam vult *Host. in d. c. pastoralis. col. penul. eod.*

6 *Mercatores & artifices de lucro personales decimas debent.*

Et sic mercatores debent & alii artifices facere, si prospere velint omnia sibi succedere: ut docet *gl. & Doct. in d. c. decimæ.* & inferius dicam in *q. ult.* & idem in procuratoribus, & notariis, apparitoribus, & aliis personis, ut ex eorum lucro decimam præstare teneantur. ut firmat. *And. Hispa. in d. regula decima. q. decima,* & superius dictum fuit *q. quinta & Octava.*

7 *Ante petitionem præstandæ sunt decimæ:*

Quæro, an decimæ ante petitionem solvi debeant? Respondet text. affirmative, in *c. cum homines. eod. tit.* dum dicit statim fructibus receptis solvendas, ergo in mora sunt, qui non statim solvunt, etiam sine petitione, ut scribit *Panor. in 2. notab.* ibi, & quia offerri debent, ut superius dixi in 1. igitur non requiritur petitio, alioqui non satisfaceret quis præcepto Dei.

8 *Monitio in deci-*

Nec refragatur *c. pervenit. eod. tit.* ubi monitio requiritur, & sic petitio. Respondeo

marum præstatione quando requiratur. monitionem requiri, antequam non solvens excommunicari possit, nam de excommunicationis forma est, ut ferri non possit nisi præcedat monitio. *c. sacro. de sententia excommunicat.* sed decimarum non est ea natura ut requiratur petitio: nempe dum tempus est appositum, non requiritur interpellatio. *l. magnam. de contrahen. stipulat.* sed in *d. c. cum homines.* est tempus appositum solutioni decimarum, videlicet ut solvantur statim fructibus collectis: igitur non solventes statim sunt in mora, etiam sine petitione, & sic monitione facta excommunicari possunt. facit. *c. omnes* 16. *q.* 7. ibi, *sed quia modo multi inveniuntur decimas dare nolentes, statuimus, ut secundum domini præceptum admoneantur semel, secundò & tertiò: qui si non emendaverint, anathematis vinculo feriantur usque ad satisfactionem & emendationem congruam.*

9 *De verbo offerre* Item *Exodi.* 22. *capit.* dicitur, *decimas & primitias non tardabis offerre.* ponderando verbum, *offerre*: sequitur quòd sine petitione hoc fieri debet, ut Doct. scribunt in *authent. offeratur. C. de litis contestat.* ideo postquam decimæ offerri debent, ergo sine petitione, & sic ultro, ut expressé docet text. *in l. fidei commissa.* §. *si rem. ff. de legat.* 3. & 2. paralipome. 31. scribitur, quòd filii Israel & Iuda obtulerunt decimas, & sic absq; petitione.

Nec

Nec refragatur quod Divus Paulus. 1. *ad Corinthios*. 9. ait: nihil à Chorinthiis petiisse, nec recepisse. *c. prædicator*. 16. *q*. 1. ergo si decimæ non petantur, non debentur. Respon. verum est, quando remitterentur expresse, vel tacité ut Divus Paul. avaris remisit Corinthiis: tunc non tenerentur homines ad eas solvendum: sed contrarium est, quando nulla fit remissio. imo divus Paulus ait ibi, *quòd Dominus ordinavit his qui Evangeliũ annuntiant, de evangelio vivere*: dicit tamen. *ego autem nullo horum usus sum*: hoc fecit, videns Corinthios avaros esse, ne offendiculum evangelio Christi daret, sed ut eos Deo lucrifaceret: attamen inquit ibi, neminem *militare suis stipendiis* debere. 10 *Decimæ remitti expresse possunt.*

Nec obest quod ecclesia Græcorum non solvit decimas. nam respondeo quia schismatica est, à nostra Romana devians, etiam in matrimonio. *c. cum olim de cler. conjug*. 11 *Ecclesia Græcorum non solvit decimas.*

Nec me movet, quod pœnæ juris non debentur, si non sint petitæ: ut declarat. *gl. in c. fraternitas*. 12. *q*. 2. & regulariter petitio requiritur: ut in evangelio scribitur: *petite, & accipietis*. & in *l. universi. C. de precib. imperator. offerend.* ubi *Ias. scrip. in* §. *si quis vero. de collation. in concord.* Respond. hoc est verum, nisi in lege sit statutum tempus, quod ponitur in d. c. cum homines, & licet decis. Rotæ. 25. in antiq. incipiens: *nota quod* 12 *Pœnæ juris non petitæ non debentur.*

ubi.in princip. dicat debitorem decimarum non teneri, nisi à die petitionis, secundum opinionem Archidiacon. tamen illam opinionem ibi reprobat, cum nullus possit prætendere ignorantiam, eo quod est debita jure naturali & divino, ut ibi dicitur, & suprà 1. docui, quia tempus pro homine interpellat.

13 *Reprobat eos qui dicunt petendas decimas.*

Et sic patet illos parum probè sentire, qui dicunt non solvendas decimas nisi á die petitionis: & si non fuerint petitæ tempore recollectionis fructuum, quòd non possunt amplius peti, ut *Adrian. de Traiect. in d. q. 5. vers. secundò videndum est.* quamvis *Archid. in c. 1. de decim. in 6.* videatur dicere à tempore petitionis debitorem decimarum tantùm condemnandum, & non ante: quem refert *Felyn. in c. si autem. col. 3. de rescrip.* sequitur *D. Pet. Paul. Paris. consil. 15. Albertus. in fi. in 1. vol. & consil. 6. considerata. col. 3. n. 11. in 4. vol. & consil. 25. vidi consilium col. penul. n. 35. ibidem.* Hoc tamen non probant, nec *Iohan. Francis. in tract. de præscrip. in 1. parte quintæ, prin. q. 7. col. 16.* nisi consuetudo esset, quòd non solverentur decimæ, nisi peterentur: & sic secundum eos durum esset dicere, quòd omnes homines qui non dant decimas damnarentur: quia ecclesia non petendo videtur remittere: ut testatur *Floren. in 2. parte summæ, rub. de dec. t. 4. c. 3. §. fi.* sed ego dicerem, quamvis sit durum. tamen

men ſervandum. per *l. proſpexit. ff. qui & à quibus.* alioqui non ſervantes leges eſſent melioris conditionis, quam ſervantes, & impii, quàm pii, & poſtquam ſciunt ſe teneri ad ſolutionem, ſunt in mala fide, & ſic in peccato, ideo non ſunt excuſandi.

14 *Conciliantur opiniones de petendis decimis.*

Item *divus Thomas in 2. ſecundæ. q. 87. art. 1. in ſolutione ad 2. argum.* ait, quòd ſi ex obſtinatione quis decimas denegat, tenetur etiam quis ſine petitione, & cenſetur ex obſtinatione id facere, quando ſimul atque petitæ ſunt, non dat: & tunc verè ad omnes decimas tenetur: & ſic poſſunt conciliari opiniones, ut quædam petitio non ſpecialis, ſeu admonitio requiratur, ſed generalis, quæ hodie ab omnibus ſolet fieri curatis.

15 *Non ſolventes decimas ſunt in mala fide.*

Unde hodie non ſolventes decimas ſunt in mala fide, & mora. nam ſolent in eccleſiis ab ipſis curatis ſinguli moneri diebus dominicis, ut decimas ſolvant: igitur ſi decimas retineant, tenentur ſine alia petitione, & publicantur excommunicati in eccleſiis detinentes decimas. & ita ſervatur in curiis Franciæ, quæ conſuetudo multis eſt confirmata areſtis, & ſententiis, & hoc probatur in *c. pervenit. eod. tit.* ubi præcipitur prælatis, ut parochianos monere habeant de ſolvendis decimis, & compellant eos, ſi nolint ſolvere: quod ſi non faciant, peccant mortaliter: ut ibi decidit Panormitan. quia ipſi ſubditorum peccatis obviare debent & non negligere bona eccleſiarum & pauperum: alioqui negligentia illorum peccatum inducit.

gl. in c. ea quæ. de offi. archi. Hoſtienſ. in ſumma §. fi. q. 7. quidam conciliari volentes dicebant in prædialibus monitionem non requiri, in perſonalibus ſecus, cum non ſit in illis certum præſtitutum tempus. & iſta opinio non eſt contemnenda, quia per eam conciliantur contraria: vel accipe eam quam ſuperius ſcripſi. & ſic aderit finis hujuſce quæſtionis.

QUÆSTIO XIII.

An tolli decimæ poſſint?

1 *An tolli decimæ posſint. Rationes affirmativæ ſententiæ 1. quia Clerici hodiè ſunt divites.*

DEcimotertiò, an tolli decimæ poſſint? Reſpondeo, videtur poſſe, quia ceſſante cauſa, effectus ceſſare debet. *l. quod dictum. ff. de pact. c. cum ceſſante. de appellat.* Sed in clericis cauſa ceſſat, igitur ceſſare decimæ debent. nempe olim erant decimæ in cibum eis datæ, ut ſuperius dictum extitit, ſed illum hodie aliunde habent, & ſunt divites: ergo cauſa ſolvendi eas decimas ceſſat. Nam clericos illos convenit eccleſiæ ſtipendiis ſuſtentari, quibus parentum & amicorum nulla ſuffragantur impendia: qui autem bonis parentum & opibus ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt accipiunt, ſacrilegium profecto incurrunt, & committunt. *c. fin. 1 q. 9.*

Secundò, clerici olim erant bonis moribus prædití: hodie perversi, ideo illis decimæ denegari possunt, cum non sint ad cultum Dei apti *c. tua. 2. de decim.* & sic aliis clericis devotis pauperibus dare debent. 2 *Quia perversi*

Tertiò, filii Levi non accipiebant decimas, nisi ab eis pro quibus offerebant preces. *c. ecclesias. 13. q. §. his itaque.* sed hodie non orant clerici pro populo: & si orarent, quia mali sunt, Dei iracundiam magis in se provocarent, quem per seipsos placare debuerant. *c. fertur. §. vulnerato. 1. q. 1.* cùm enim is displicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. *c. in gravibus 3. q.* ubi etiam dicit victimas impiorum abominabiles Deo esse, vota justorum placabilia. 3 *Nec pro populo orant.*

Quartò, quia clerici legi Dei etiam non vacant hodie, ut patet in multis, & manifesta non indigent probatione. *c. de manifesta. 2. q. 1.* 4 *Nec legi Dei vacant.*

Quintò, *Numero 18. c.* dicitur Levitas decimarum oblatione esse contentos: igitur si ultra decimas prædia habeant, eis non debentur decimæ: quia Deus præcepit eis, ut sint contenti sola decimarum perceptione. & *Iosuæ. 13 tribui autem Levi non dedit possessionem, sed sacrificia & victimæ domini* Dei Israel, *ipse est ejus hæreditas.* & sic concludit *Anton. Butr. in c. parochianos. col. 3. & sequen. eod.* 5 *Quia ultra decimas prædia habent.*

Contrarium arbitror verius esse. nam fac quasdam rationes in nostris clericis cessare quibusdam, tamen non omnes decimarum 6 *Malis sacerdoti-*

bus & divitibus an decimæ debeantur. rationes cessant, quia omnes non sunt divites: & si essent, aliæ rationes non cessant quæ sunt ex parte Dei: videlicet, quia præstantur decimæ Deo, in signum universalis dominii, & pauperibus debetur pars: ut supra q. 2. scripsi. & divites melius possunt hanc partem solvere, quàm pauperes clerici: ut probat *text. in c. fi.* 16. *q.* 1. ac pars fabricæ ecclesiæ assignari ex decimis debet. *c. concesso & sequen.* 12. *q.* 2. Itaq;, Deus ecclesia, & pauperes, non debent propter malitiam clericorum, decimis fraudari. Ob id gl. plura inconvenientia recitat, in *c.* 1. *eod. lib.* 6. quæ sequerentur, si solverentur sacerdotibus, ut est à Deo præceptum. vide *Iohan. de Turre Crema, in c. fi. versic. ad quartam quæstionem.* 16. *q.* 1.

7 *Solvi decima clericis, & non aliis pauperibus debent.* Nec obstat secundum, quia respondet *text. in c. tua nobis.* 2. *de decim.* dicit enim sic: *prætextu verò nequitiæ clericorum nequeunt eas, nisi quibus ex mandato divino debentur, pro suo arbitrio erogare, cum nulli sit licitum aliena cuiquam concedere præter domini voluntatem.* & quia sunt debitæ clericis *c. parochianos. eod.* ideo non possunt aliis dari, etiam pauperibus: quia non liberatur debitor solvens alii inuito Domino. *l. invito, C. de solution. l. vero. ff. illo tit.* quia Deus non debet perdere debitum suum propter injustum procuratorem, id est ministrum, ideo enim dantur decimæ.

Ergo

Ergo cogitare non debemus quis clericus procurator Dei eas exigat *Hostien. in d. c. tua. 2. Iohan. Hugo, in tracta. suo de offic. quatuor prælat. §. sed nunc ex delicto.* & nequitia clericorum considerari non debet, sed Dei bonitas, qui hanc decimam à nobis voluit, dummodo non esset notorius fornicator is, cui decimæ debentur: tunc illi iustè denegari possunt. *c. præter. 32. distinct. & Doct. in d. c. tua. 2.* intelligunt illum text, in malis presbyteris occultis, ut decima illis debeatur: secus in symoniacis sacerdotibus, & aliis irretitis criminibus notoriis: ut scripsi in *rubr. de public. concub. in concord. in 18. pœna.* ne videantur in suo peccato foveri, & ali. *c. non omnis. ibi, utilius, 5. q. 5.* non debet tamen parochianus ob hoc decimas retinere, sed authoritate episcopi in utilitatem ecclesiæ illas convertere. *arg. c. cum deputati. de judic. & Hostiens. in c. tua. 2. & §. & quare. in fi. in summa. eod.* & quandiu tolerantur ab ecclesia, ego vellem illis solvere, saltem decimas prædiales, quarum triplex fit distributio, ut superius scripsi: personales, cum personam respiciant, in criminibus symoniæ, hæresis, & concubinatus, publicè illis denegarem, ut scripsi in concordant. facit. *c. multi. 2. q. 1. & Doct. in l. barbarius. ff. de offic. prætor. Anchar. in d. c. tua. 2. in fi. post Rofred. in tract. libel. jur. canon. in 4. parte,* rub. an expensæ sint *deducen. vers. quæstio in*

8 *Malitia clericorum in solvendis decimis considerari non debet.*

ultimis. & sic Thostan. concludit super *Matthæ.23.c.q.73.*

9 *Vuiclef combustus quod diceret decimas posse auferri à malo curato.*

Notandum est, quòd inter articulos Vuiclef, per Constantiense concilium condemnatos 189. fuit, in quo dicebat decimas esse puras eleemosinas, & quòd parochiani poterant propter suorum peccata prælatorum ab eis auferre: sed eo fuit combustus. nam decimæ non dantur pro solo usu sacerdotum, sed Deo, & ad usum pauperum, ut superius dictum extitit, & ut Deum recognosceremus; ideo parochiani non debent eas retinere, etiam malo curato. *c. decimæ 16.q.*1. nisi ut superius dicitur.

10 *Contra sacerdotes obloquens crimen incurrit.*

Nec refragatur aliud, quòd sacerdos ex his luxuriatur. Respon. hoc omnibus contingit: & si aliquib⁹ hoc asscribatur, ob hoc non licet decimas retinere, sicut non licet bona furis, vel alterius mali retinere: imo tu, qui hæc dicis, audi qui scribat divus Gregorius: *Multi secularium hominum, cum plus sacerdotis vitam quam suam discutiunt: in magnum contentionis divinorum sacramentorum crimen incurrunt: magna enim trabe vulneratos habentes oculos, eamque negligentes, festucam tenuem in aliorum conspiciunt oculis, quam dum incautè festinant evellere, erroris in foveam dilabuntur: minus quidam considerantes, quòd non eos vita sacerdotum læderet, si ipsi humiliter bonis sacerdotum monitis aurem*

accom-

accommodarent: sed dum hipocritarum more plus illorum famam, quam propriam vitam, vel vitæ negligentiam dijudicant, spernunt sancta monita, & spiritualia dona: unde fit, ut non solum ab eis dicta respuant, quod est deterius, divina etiam mysteria contemnant. & cætera. *in c. multi secularium. 1. q.* 1. Ideo illorum primus, qui sine peccato (quod vix esse potest) ista dicens fuerit, iniiciat lapidem in illum: & non detineat quis aliena, sed puniatur malè vivens, & sibi debitum non retineatur. Nam Cyprianus ait: *quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum secum esse, cum collecti fuerint, opinantur hi, qui extra Christum colliguntur. tales etiam si occisi in confessione nominis Christi fuerint, macula ista nec sanguine abluitur: inexpiabilis enim & gravis culpa discordiæ neque passione purgatur. c. neque Caim 93. dist.* verum est quod non solum episcopi, presbyteri, diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, cui præsident, conversatione, sermone, ac scientia præeant, verumetiam inferior gradus, exorcisi, lectores, custodes ædium, accoliti, & omnes omnino, qui domui Dei serviunt: quia vehementer ecclesiam destruit, meliores laicos esse, quàm clericos. *c. qualis.* 8. 1.

Item

11 *Clerici & ecclesiæ bona habere possunt ultra decimas.*

Item non obest aliud, quod non possunt alia habere bona, cùm sit præceptum eis factum, ut decimis contenti sint. Cui respondeo, bona terræ promissionis fuisse per Deum separata à decimis, & ipsis Levitis concessas decimas, propter avaritiam & cupiditatem possessionum vitandarum: & ideo alia bona propria petere non poterant, cùm jam in decimis suam haberent partem. Veruntamen oblationes recipere, & bona poterant, & quicquid Deo erat consecratum, ad jus sacerdotum pertinebat. *Levit.* 20. *& c. ult.* ob id si postea eis bona donata fuerint, & ecclesiis, jure illa habere possunt, tanquam Deo dedicata & consecrata: & sic id temporis Dominus voluit tribum Levi esse decimarum perceptione contentum, & nihil petere aliud ab aliis tribubus posse. *d. c. ecclesias. §. item cum dicitur, nec enim habet Levita aliam partem atque possessionem inter vos:* ergo inter alios non negat. facit *gl. in c. 1. de decim. in 6. &* ibi text. mandat decimas solvi: & tamen id temporis ecclesiæ locupletes erant, alioqui sequeretur quòd clerici & ecclesia essent deterioris conditionis, quam laici: ut arguit *text. in tua. 2. eod. de Deo*, qui non esse debet deterioris conditionis, quàm Domini temporales, sic nec clerici, quam laici. sed laici à laicis bona donata capere possunt, & clerici & ecclesia non possent, quod est valde absurdum, cum ecclesiæ & clerici sint magis privilegiati, quàm laici. *c. ecclesia. ubi Doct. de*

con-

constitut. ita concludunt in *rub. de dec.* & facit *text. n.* 18. ibi, *universi quorum accipitis.* ergo ab universis possunt clerici & sacerdotes accipere, exceptis personis, quas supra descripsi, si donentur eis, vel alio justo titulo eis acquirantur. & hoc etiam dictat ratio naturalis. nam si pater filiis hæreditatem suam dividat, & dicat velle eos suis portionibus contentos esse, si unus liberorum det alteri partem suam, nunquid obstabit testatoris voluntas, quonimus hic possit recipere? certè non: sed ex testamento non licet amplius habere, nec videtur frater ob hoc incapax factus ad habendum ex jure novo. *c. 2. de renunciat. l. stipulatio hoc modo. ubi Doct. ff. de verb. oblig.* & hoc expressim docet *Hostiens. in rubr. de dec. in fine*, quem alii sequuntur.

Etiam si Deus expressé prohibuisset filiis Levi, & sic personis: tamen ecclesia non comprehenderetur, ideo potuerunt devoti viri ecclesiæ donare, & clerici habent usum, sive usum fructum illorum bonorum donatorum, & sunt procuratores & administratos illorum bonorum, non domini. *c. penul. ubi gl. de reb. ec. non alien. c. 2. de donation. in quirendum. de pecul. clericor. Doct. in rub. de dec.* ubi dicunt omnes clericos esse pauperes, *per l. privilegia. C. de episcop. & cleric.* quæ hoc non probat: bene loquitur de pauperibus in genere, sed non expresse de clericis. *Ant. in c. parochianos. col. 1. eod. tit.*

12 *Devoti viri ecclesiæ possunt donare.*

Ita-

13 *Decima quibus modis tolli posſit.* Itaque in hac quæſtione, ut altius rem repetamus, videndum erit, an compoſitione, tranſactione, conſuetudine, præſcriptione, vel privilegio, ſeu exemptione, aut alio quovis modo decima tolli poſsit: & primò dicendum erit de compoſitione.

14 *Compoſitio quid ſit.* Compoſitio enim eſt gratuita conventio. tranſactio autem eſt de re dubia, & lite incerta, aliquo dato vel retento, pacto. *l. 1. ff. de tranſact. c. ſuper eod.* ibidem. unum tamen ſæpius pro altero capitur. *c. veniens. de tranſact. ubi Hoſtienſ. in ſumma.* & quot modis ſumatur compoſitio, ſcripſi in *l. hæc verba ille ff. de verb. ſignificatione.*

15 *An ſuper decimis valeat.* Quæro, an compoſitio ſuper decimis valeat? Reſpon. aut loquimur inter clericos, aut laicos, & aut de transferendis decimis, aut de non ſolvendis, & in his elucidandis, facio caſus ſequentes.

16 *Compoſitio ſuper decimis inter clericos valet.* Primus eſt, valet compoſitio inter perſonas eccleſiaſticas, ut decimæ uni curato debitæ alteri ſolvantur. *c. 2. de transaction. c. dilecti. in fin. eodem* ubi papa dicit, *ſolvatis vel cum ipſis amicabiliter componatis.* & ſic compoſitio approbatur ibi à papa, & in *c. dilecti. & ſequen. ibidem. ubi Panor.* quia cum decimæ clericis ſunt reſervatæ à Deo, non refert quis ipſorum habeat, vel quæ eccleſia, ut abundantius dicetur. & Doct. ſcribunt in *c. ex multipli. de dec.*

dec. & idem docet Carol. Ruinus, in consil. 142. clarum est, n. 13. in 5. vol.

17 *Nimirum in decimis prædialibus, secus in personalibus.*

Intellige in decimis prædialibus: diversum sentiunt juris interpretes in personalibus, nempe is qui in sacrario operatur, quæ de sacrario sunt edere debet; & qui altari servit, cum altari participat, juxta divi Pauli sententiam, & ne detur occasio vagationi, & audiendi divina extra ecclesiam parochialem. *c. 2. de parochia. Collecta. in c. ad apostolicæ. eodem.*

18 *Vel si ageretur de tota prædiali decima.*

Secundò, intellige etiam si ageretur, ut monachi haberent totam prædialem decimam unius parochiæ, vel alius curatus: nam tunc si curatus victum sufficientem non habeat, eo quòd ei desint decimæ, ager ad congruam portionem. *c. de monachis, de præben.* & scripsi abunde in tractat. meo de congrua portion. inferius, quia illi qui percipiunt decimas, poterunt curam habere pauperum, & fabricæ, & satisfacere poterunt iis, pro quibus decima debetur, ut asserit *Panor. in c. 3. eod.* & superius q. 2. scripsi.

19 *Compositio sine causæ cognitione non valet.*

Tertiò intellige istam compositionem valere, ita demum si causæ cognitio interveniat: debet enim superior examinare, an talis compositio expediat ecclesiæ, alias compositio non valebit, quia est alienatio in qua hæc inquisitio fieri debet. *c. sine exceptione*, ubi scripsi. *12. q. 2. gl. in c. primo. de reb. eccles. non alienand. in 6.* licet videri in compendio alienat. rer. eccles.

Item

20 *Decretũ episcopi an acquiratur in compositione & alienatione.*

Item requiritur decretum episcopi, ut firmat *Innocent. in c. 2. de transaction.* licet ibi Panormi. eum reprehendat, dicens nullibi inveniri: sed intelligere voluit Innoc. decretum pro consensu & authoritate episcopi, vel superioris, solet enim episcopus post inquisitionem super commodo vel incommodo factam, si ex re ecclesiæ sit & utilitate, decernere faciendam compositionem, vel factam ratam esse, & sic illi consentit, ita debet intelligi sententia *Innocent. glos. & Doctor. in d. c. 1.* & inferius dico n. 26.

21 *An in alienatione ecclesiæ requiratur decretum.*

Et sic cessant controversiæ Doctorum, an in alienatione ecclesiæ requiratur decretum: quod si patet, episcopus decernit justam & bonam alienationem, illi consentiendo : sed non intelligimus de illo decreto, seu decreti solennitate, quæ requiritur in alienatione bonorum minoris, ut in *rub. de prædiis minor. sine decreto non alienand. C.*

22 *Consensus episcopi vel superioris requiritur.*

Quartò, non valet compositio, nisi cum consensu episcopi, vel superioris, & sic non valeret cum consensu inferioris, videlicet abbatis, prioris, seu alterius, *c. placuit.* 12. *q.* 2. *& c. abbatibus ibidem. c. cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat.* ubi dicit non requiri capituli consensum, sed episcopi tantùm: licet in vera alienatione contrarium sit *c. sine exceptione.* 12. *q.* 2. & cum decimæ sint cibus clericorum, ut dixi, sicut de alimentis futuris non potest transigi sine judice *l. cum hi. ff. de transact.* ita nec

de

de decimis, etiam docet Anchar. in c. cum homines. col. 2. eo. & episcopi præsentia loco judicis habetur: si tamen decima à laico episcopo daretur, Archiepiscopi consensus requireretur: quia episcopus non posset in propria causa consentire. *c. prohibemus de censibus*: interpretatione *d. c. sine exceptione.* ut inferius est videre in compend. alienatio. rerum ecclesiast.

23 *Vicarii consensus*

Etiam cum consensu vicarii episcopi non valeret compositio, teste *Aufer in decis. 97. & sequen.* vidi tamen servari contrarium, tum propter episcopi absentiam, tum quòd vicarius nomine episcopi hoc faciat, & quod habeat jurisdictionem: ut patet in *rub. de offic. vicar.* imò in integra, legi in *d. c. 2. de transact.* de consensu episcopi, vel archidiaconi, & quia vicarii generalem solent habere potestatem. *c. si. de offic. vicar. in 6.* scripsi abunde in praxi benefic. in princ.

24 *Iurisdictio inferioris.*

Nisi inferior haberet jurisdictionem quasi episcopalem. *glos. in clemen. 1. in verb. proprii. de reb. eccles. non alienandis. c. significasti de for. competen.* tunc cum authoritate illius valeret compositio.

25 *Successori quando compositio noceat.*

Quintò, si compositio fuerit sine episcopi, vel superioris consensu facta, mortuo eo qui eam fecit, successori non præjudicat. *per c. de cætero. & c. veniens. de transact. c. ad hæc de offic. vicar.* & hoc super futuris decimis,

ſecus de præteritis. *gl. & Doct. in c. ut ſuper. de reb. eccleſ. non alienand. Dec. in c. venerabilis. in 4. notab. de confirmat. utili.*

26 *Compoſitio ut minus ſolvatur valet.*

Secundus caſus eſt, valet compoſitio inter clericos, ut minus quam ſit decima eis ſolvatur, & ſicut integram decimam, fortè vigeſimam, vel ut de aliquibus rebus non præſtetur, ut de rebus fortè minutis, ſeu aliis. *c. veniens. de tranſact. c. 3. eodem. Panor. in c. dilecti in fin. eod.* facit. *c. nuper ibidem* & in hac compoſitione quando diminuitur decima, requiritur conſenſus & approbatio papæ: ut ſcribit *Bertrand. conſil. 14. viſo proceſſu. in fin. vol. 1. ex prima edit. & conſil.* 116. *illud eſt. ibidem.* quod eſt verum, ſi cum laicis fiat; ſecus ſi cum clericis, ut Doctores notant *in c. 2. & c. veniens. de tranſact.* & inferius dicetur.

27 *Etiã papæ authoritate decimæ tolli non poſſunt.*

Tertius caſus eſt, ſi per compoſitionem remittatur tota decima clerico, hæc compoſitio non valebit: quia decima omnino tolli non poteſt, alioqui Deus nõ recognoſceretur in ea, nec honoraret eum quis ex ſua ſubſtantia, ut eſt præceptum *Proverb. 3.* etiam ſi illa compoſitio à papa probata eſſet: quia jus morale tollere non poteſt, nec jus naturæ, quo jure ſunt decimæ, ut concluſi ſuperius, in 1. quæſtio.

28 *Compoſitio fieri*

Quartus caſus eſt, non valere compoſitionem factam etiam de papæ conſenſu, ut laici deci-

cimas parochiæ unius recipiant, tum quia Levitis & clericis relictæ fuerunt, tum etiam quia laici sunt incapaces spiritualium rerum, ut sunt decimæ. *c. decernimus. de judic.* ideo eas possidere non possunt. *c. causam. de præscription.* nisi ad tempus, ex causa fortè pietatis, vel alia justa: secus in perpetuum, quia tunc jus spirituale apud ecclesiam inutile remaneret. nam sicut corpus sine anima vivere non potest, ita nec ministri ecclesiæ sine temporalibus. *c. si quis objecerit*: 1. *q.* 3. *Hostiens. in summa.* §. *si. q.* 3. *in fin.*

non potest ut laici decimas recipiant, vel ut non solvant.

29 *Compositio Papæ consensu facta de non solvenda decima, non valet.*

Quintus casus est, si compositio de papæ consensu facta fuerit inter curatum & laicos, de non solvenda aliqua decima, non valebit, etiam cum papæ authoritate, secus componere, ut non præstaretur integra decima, vel de aliquibus rebus tantum, hoc enim ratum est, si papa approbet: diversum est de consensu episcopi, quia nullus extra papam laicum à decimis eximere potest, nec quantitatem decimæ diminuere. *text. in c. venerabilis. de confirmat. util. ubi Panor. facit. c. à nobis. eod. & Bertrand. d. consil.* 14. *& consil.* 116. *in* 1. *vol.* & compositio est quædam exemptio, ideo sine papæ approbatione facta non valet. *gl. & Doct. in c.* 2. *de transact.* sed authoritate episcopi potest compositio fieri super tempore, videlicet quo tempore solvi debeat, & super loco, in quo loco, an deferenda sit domum, vel in campo

solvenda, & quibus personis solvenda sit, probatur *in d.c. venerabilis ubi gl. Innoc. & Decius* ibi firmat compositionem etiam ad diminutionem cum laicis fieri posse, episcopi interveniente authoritate: & illa tenetur, quando compositio est magno temporis firmata intervallo,

30 *Valet tamen in jure dubio ecclesiæ.* Item si jus ecclesiæ dubium esset, utpote quia ageretur de privilegio papæ laico concesso, tunc etiam cum authoritate episcopi compositio valebit, & cum causæ cognitione, ut superius dictum extitit, probat. *Panor. in d.c. 2.*

31 *Iuvans se compositione eam servare debet.* Ultimus casus est, si compositio facta sit etiam de authoritate superioris, si is, qui allegat compositionem, vult ea se juvare, oportet quod probet se compositionem servasse: alias si non servata fuerit, non poterit se illa juvare. per *l. cum proponas. C. de pact. c. pervenit. in 2. de jureiur.* & si decimæ fuerint solutæ contra compositionem, illi videtur renuntiatum. *reg. c. cum accessisset. in fi. de constitut.* sic consuluit *Bertrand. consil. 6. vidi casum. col. 2. in 3. vol. ex 1. edit.*

32 *Privilegium super decimis non præstandis non extendetur ad* Notandum est, quòd si papa hodie concederet privilegium super decimis non solvendis ex aliqua causa, non extenderetur ad decimas, quas laici jure habent, & possident, vel alius: sed tantum respiceret præjudicium parochialium ecclesiarum. *c. 2. §. 1. & sequ. eod. tit. in 6. ut Iohannes Andreæ* firmat in *c. penul. col. 2. de*

2 de decimis. quia si princeps contra jus publicum privilegium concedit, jus privatum lædere, si illud non exprimat, non intendit. *per l. 2. §. si quis à principe. & §. merito. ff. ne quid in loco publ. fiat. c. quamvis. ubi Doct. de rescript. in 6. & in c. causam illo tit. in decretal.* & qui difficilius quærunt, difficilius perdent: ut *gl. & Doct.* asserunt in *l. quia ætate. ff. de testam. & in l. 2. C. de his qui veniam ætat. impetr.* Nisi privilegium esset valde generale: ut concludit *Dec. consil. 113. viso tenore.* *laicorum decimas.*

Transactio an valeat super decimis? *text. in c. super. eo de transact.* sic ait: *quod transigi super re sacra & litigiosa non potest: etenim res sacræ, ut possideantur aliquo dato, vel retento, seu promisso, speciem credimus habere symoniæ: aliàs si gratis, & amicabiliter inter se litigantes componant, sacris canonibus nequaquam dicimus obviare.* Et sic primus casus est, valere transactionem super decimis præteritis, etiam si pro illis datur temporale, vel pecunia: quia fructus decimæ reputantur temporales, ideo laici illas conducere possunt. *c. vestra. de locat. Dominic. & alii in c. si. de foro competent. in 6.* & in causa executionis capi possunt, ut scripsi in tract. de literis obligation. art. 2. etiam sine consensu episcopi. *text. & ibi glos. & Doct. in c. ut super. de reb. eccles.* 33 *Transactio super dicimis an valeat.*

non alienand. Dec. in c. venerabilis. col. 2. de confirmat. util. Gemin. in consil. 17. pro declaratione. col. ult. gl. & Doct. in c. fi. de rerum permutat.

34. Ubi Imola dicit, quòd si domus, vel res temporalis data fuerit pro decimis futuris, & casu mate perierit, tunc ecclesia non tenebitur servare compositionem, sed decimam de novo exiget: sequitur *Barbat. in c. ut. super. col. 1. de reb. eccles. non alienand.* [*Imò ipse, qui transigit, potest nomine ecclesiæ agere ad rescissioné transactionis, ne occasio detur malis administratoribus dimittendi rem: *c. quis presbyterorum. de reb. eccles. non alienand.* & sic judicavit Senatus Parisien. pro curato de Chitri, contra Lud. de fresnay, anno 1550. die 10. Maij.]

** Additio.*

35 *Transactio super futuris decimis valet, quamdiu curatus vivit.*

Secundus casus est, transactio super decimis futuris non recipiendis à laicis, quandiu vivit curatus valet: sed eo mortuo, extinguitur. *c. veniens. de transact. cap. 3. eod.*

36 *Transactio super futuris decimis an valeat, & cujus consensus requiratur.*

Tertius casus est, si de decimis transigatur cum papæ consensu, vel episcopi, transactio valebit, si pro decimis compensetur ecclesia in in aliis rebus. *Doct. in c. ad quæstiones. de rer. permutat.* quia in rebus etiam spiritualibus non est prohibita transactio, si detur spirituale

pro

pro ſpirituali, dicit *gl. in c. ſuper eod. de tranſact.* ſi ſpirituale ſit ejusdem generis, & per viam permutationis hoc fiat. teſte *Henr. Bohic. in c. ex. literis 2. diſtinct. de tranſact.*

Ideo ſi aliquis velit fundare monaſterium in prædio ſuo, poterit componere cum curato, ut recipiat aliud prædium pro compenſatione decimæ. illius prædii, & hoc poterit cum conſenſu epiſcopi fieri, ſed ipſum jus decimæ remitti omnino non poſſet, ſed temporale pro decimis futuris omnino dari nō debet. *gloſ. in c. venerabili. de confirmat. util. Iaſ. conſil.* 19. *in cauſa. in* 2. vol. ubi dicit, quòd ſi papa ex certa ſcientia confirmavit tranſactionem, non eſt licitum amplius ſuper ea judicare. 37 *Temporale pro decimis futuris dari non debet.*

Addendum eſt quod decimæ dicuntur ſpirituales, ut firmat *gl. in ſumma.* 1. *q.* 1. *& in c. literas. de reſtitut. ſpoliator ubi Panor. in notab. & gl. ult. ibidem ac Iaſ. conſ.* 19. *in cauſa. col.* 1. *vol.* 3. *poſt. And. de Iſern. c. 1. de feudo marchiæ.* quamvis quidam contra teneant. 38 *Decimæ dicuntur ſpirituales.*

Sed conſiderandum eſt, quod ſpiritualia multis modis dicuntur, primò ſtrictè, ut ſunt ſacramenta, quæ ſpiritus ſancti operatione conficiuntur, & pro ſpirituum, id eſt animarum ſalute. Secundò in largiori ſignificatione comprehenduntur etiam jura eccleſiaſtica, quia ſpiritus ſancti gratia dignis conferri debent. In ampliſſima verò ſignificatione, ſpiritualia dicuntur etiam quæ à ſacramentis veniunt ut *Spiritualia multis modis dicuntur*

ut jus percipiendi decimas, oblationes, quæ ex sacramento ordinis quis consequitur, teste *Archid. in c. quod autem. 1. q. 1. & piæ mentis. 17. q. 7.* & pro cultu divino. *c. tua 2. ubi Card. 3. nota de dec. Præpos. in c. pervenit. & sequen. 1. q. 3. elucidat. Flor. in 2. parte sum. tit. 1. c. 5. rub. de symon. §. 1. & §. 15. art. 16. cum sequ. in ea part.* ideo dicit his verbis text. *porrò cum laicis nulla sit de spiritualibus concedendi vel disponendi facultas, imperialis concessio quantumcunque generaliter fiat, neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur. c. tua 1. eod.* & sic decimæ sunt spirituales; ut ibi etiam *Card. & alii* ponderant, & *Card. consil. 92. favendo. num. 15. & text. in c. ad hæc de decim. c. 1.* dicit eas esse sanctuarium Dei. ergo sunt spirituales, teste *Panorm.* ibi, quia domino sanctificantur, & divini juris sunt, & sic jus spirituale. text. & ibi *gl. in c. fi. 16. q. 1. Alber. in l. monument. C. de legib.*

4. *Consuetudo super decimis an & quæ valeat.*

Nunc de consuetudine dicendum est. Consuetudo quantumcunque longa nullas solvendi decimas, non excusat à peccato, nec valet, tum quòd sit contra jus naturale, contra quod non valet consuetudo, *Panorm. & Curt. in c. fi. de consuet.* tuam quia naturalia sunt immutabilia. *§. sed naturalia. in instit. jure nat.* tum quia etiam contra jus divinum. *c. frustra. 8. distinct.*

distinct. & notatur *in d.c.fi.* & hujus est sententiæ *Anchar.consil.*196.*magnifice.q.*1. *& Iohan.de Tur.Crem.in c. revertiminii* 12. *vers. ad septimum.* 16.*q.* 1. *Bertrand. consil.* 14.*processu.col.* 1 .*volum.* 1.*& consil.*116.*illud est ibidem.in c.edit.Cardin.in c. ult. de paroch.* & quia est irrationabilis,non valet. *c. ex parte.de consuet.* Et ideo peti possunt,non obstante illa consuetudine.

41 *Crocorũ decima debetur.*

Unde fuit judicatum decimam crocorum debitam,licet nunquam fuisset decima de croco exoluta episcopo Albien. ut *Aufrer.in d. q.*109.decidit: & refert *Boer.* sæpius vidisse sic iudicari in *consuet. Bituric.* §.12. *de consuet. prædior.* & *Anchar. in c.ad apostolicæ.in* 5. *notab.eod.* & quia gravamen ecclesiis infert, ob id non valet, *c.*1.*de consuetud.* (Et allegans se in possessione non solvendi decimas fuit rejectus à senatu: ut docet *Aufrer.in stylo.parlam. aresto.*62. Item anno quo supra etiam fuere ad emendam condemnati,qui à Baillino Montisferrandi condemnati ad solvendas decimas ad curiam appellaverant, anno 1516. in vigilia Pentecostes.

Additio

Arrestũ.

42 *A terris à Saracenis recuperatis decima debetur.*

Imò si terra Hierusalem hodiè à Saracenis recuperaretur per Christianos,deberetur à novis inquilinis decima: ut plenè consuluit *Oldr.consil.*91. venit in dubium. quia terra nunc

nunc recuperata rediit ad pristinam naturam. *l. cum loca. ff. de relig.* & lege divina nunc regi debet, postquam à Christianis tenetur, quòd faxit Deus, vide *c. pastoralis. q.* 1. Nec prodest tolerantia, nec tacitus papæ consensus; quia in his requiritur expressa approbatio, *c. in aliquibus, in fi. de decim.* & inferius dico. & hoc expresse docet *Ancharan. consil.* 196. *magnifice. col.* 1. *& Felynus in c. causam. col.* 1. *de præscriptionibus.*

43 *Decima tam prædiales quàm personales eodem jure inventa sunt.*

Sive loquamur de decimis prædialibus, sive de personalibus, cum eodem jure utræque inventæ sint: ut scripsi superius. q. 1. ergo eædem rationes quæ militant in una, & in altera locum habent. Quamvis contrarium teneant quidam Teologi. & *Archid. in c. quicunque.* 1. *in* 16. *q.* 7. *& Felyn. in c. causam. col.* 5. *de præscrip.* ubi tenent consuetudinem excusare à præstatione decimarum personalium, cùm non sint de jure divino debitæ; sed contrarium dixi superius. q. 1.

44 *Consuetudo super decimis personalibus an & quando valeat.*

Veruntamen in his personalibus crederem consuetudinem valere, ut aliquid pro his etiam modicum solvatur: ut pote si mercator, vel alius pro his decimis offerat in festis curato aliquid in missa, quia tunc honoratur Deus, ex substantia illius, licet non detur integra decima, tamen consuetudo, approbata illam minuere potest, ut inferius dicam. & communiter canonistæ firmant cum theologis valere consue-

ſuetudinem non ſolvendi decimas perſonales: ſed hoc intelligere oportet, ut dixi: & ſic bonum eſſet quòd concilium vel papa ſtatueret, quòd certa ſolutio fieret pro perſonalibus, ut in quatuor feſtis anni aliquid daretur curato, & maximè illi qui prædiales decimas non habet: & ſuper prædialibus, quod integra deberetur, ut deinceps viri timorati viderent, quid ſequi poſſent: quia in hoc eſt opinionũ conflictus, unde *Anton. Butr. in c. parochianos. in fin. eod.* dicit: *neſcio quid dicam, niſi quod omnes damnamur non ſolvendo.* Igitur oportet eas ſolvere, & hæ decimæ perſonales magis in difficultate & ſubtilitate, quam utilitate, conſiſtunt: quia ſaltem quantum ad quantitatem, conſuetudo non ſolvendi generalis eſt, cui in hac parte ſtandum eſt: alioqui quaſi omnes animæ damnarentur, his verbis utitur. *Hoſtienſ. in c. paſtoralis in fi. eod. & Ioh. de Tur. Cre. in c. revertimini. n.* 12. *verſ. ad ſeptimum.* 16. *q.* 1.

Item quamvis Canoniſtæ ſæpius conſuetudinem pro præſcriptione accipiant, ut *Paul.* ſcribit in *l. de quibus. col. 3. ff. de legib.* & *Doctor. in c. fi. de conſuet.* tamen conſuetudo propriè dicitur, quando jus acquiritur in communi, & publico: præſcriptio verò quando privato acquiritur: ut *Panor.* ſcribit *in c. cum eccleſia. col. 8. num.* 45. *de cauſ. poſſeſ.* Et in conſuetudine ſunt plures perſonæ incer- 45 *Conſuetudo & præſcriptio differunt.*

tæ: in præscriptione verò una sola esse potest. *Ant. de Imol. in d. c. fi. Alex. conſ.* 166. *viſo. n.* 7. *vol. Corn. conſ.* 267. *in hac conſultatione. col.* 5. *verſ. nec. videtur obſtare. vol.* 4. *&* abundè *Iohan. Franciſ. in tract. de præſcript. in* 1. *par* 1. *partis q. ult.* ubi alias tradit differentias. ego in *conſtitut. reg. in tract. de conſuet. in* 3. *tomo.*

46 *Conſuetudo integras non ſolvendi decimas an excuſet.*

Secundus casus est, quòd consuetudo non solvendi integras decimas excusat, quia non est contra jus naturæ, nec divinum: quia solvendo quicquam pro decima, impletur Dei præceptum de solvendo, & recognoscitur, ac honoratur Deus ex substantia. *Innocent. Panor.* & alii per illum *text. in c. in aliquibus. eod. tit.* ubi dicitur sic: *illæ decimæ neceſſario ſolvendæ ſunt quæ debentur ex lege divina, vel loci conſuetudine approbata.* & sic innuit ille text. quòd aliquæ solvendæ sunt, dum dicit, *illæ &c.* Secundò quòd illa consuetudo sit per papam approbata. Et dicunt Doct. in hoc casu sufficere approbationem per taciturnitatem, ut inferius dico. Nec refragatur. *d. c. in aliquibus, eod.* ubi *Hoſtienſ.* firmat non valere consuetudinem in prædialbus, ut non solvatur integra decima: & idem dicit *q.* 7. §. *fin. in ſua ſumm. & Henric. in c. pervenit. col.* 3. *eod.* quia in *d. c. in aliquibus.* dicitur, *cum integritate.* Sed responde, ibi dici, quòd domini

Intellectus ad capitulum cum aliquibus

ni debent locare prædia his, qui cum illa integritate, quæ debebatur, solvent decimas: si ergo consuetudo habebat, ut vigesima solveretur pro decima, conductor illam solvet, vel integram, ubi erat debita integra: ut in fin. illius text. patet: & sic valet consuetudo tam in prædialibus, quam in personalibus, quicquid dicant *Hostiens. & Bobic.* & contra *Hostiens.* tenent ibi communiter *Doct. per text. in c. cum sint homines eod.* ubi loquitur de prædiis, & tamen decidit valere consuetudinem: & personales & prædiales æquiparantur in *c. quicunque. in 1. 19. q. 1.* Nec me movet, quòd quicunque recognoverit in se, quòd fideliter non dederit decimas suas, modo emendet quod minus fecit, quid est fideliter dare, nisi ut nec minus, nec peius aliquando offeras? *c. quicunque. 1. in 16. q. 7.* quia illud intelligitur, quando nulla esset consuetudo, vel præscriptio: alioqui post consuetudinem vel præscriptionem non diceretur dare non fideliter, nec minus: & ideo non recognosceret se minus dare, alioqui scrupulosus & fatuus esset, qui post consuetudinem & præscriptionem recognosceret se non dedisse fideliter, si dederit id quod vult consuetudo, vel præscriptio per *gl. & D. in c. vigilanti, per illum text. de præscript. in interpretat. c. postulasti. de cleric. excom.* minist. non esse faciendam conscientiam post præscriptionem, quamvis *Alciat.* teneat contrarium, interpret. *l. quinque pedum. C. fi. regum.*

Et

Et hæc est communis consuetudo mundi, ob id tolerabilia sunt, quæ vetus probat consuetudo, *l. cum satis. vers. caveant. C. de agric. & cens. lib.* 11. ubi etiam dicitur, quòd contra antiquam in præstandis censibus consuetudinem, nil innovari debet. *D. Paul. Paris. consil. 25. vidi. col. 3. & seq. in 4. volum.*

47 *Transferendi decimas consuetudo an valeat.* Tertius, consuetudo transferendi decimas prædiales valet, unde sustinet cõsuetudo, ut curatus unius prachodiæ in alia percipiat decimas. *c. cum sint homines. & c. ad apostolicæ. eod.* & in hoc casu cessant rationes suprà adductæ: ut expressè docet *Car. in c. ult. in fine. de paroch.*

48 *Decimæ limitibus adhærentes præscribi non possunt.* Fallit quando percepisset decimas limitibus adhærentes, istæ enim præscribi non valent, nec consuetudo super his tenet. *gl. & Doct. in c. fin. de paroch. & in c. cum sint homines. de decim.* quia limites præscribi non possunt, ne fines confundantur. *c. quicunque & c. licet. 16. q. 3. c. super eo. de paroch.*

49 *Consuetudo non portandi decimas in horrea.* Quartus casus, consuetudo non portandi decimas in horrea valet. *Hostiens. in summa hujus tit. §. fi. q. 16. & Collect. in c. aliquibus. eod. & D. Paris.* sic consuluit in *consil.* 6. *considerata. col. 2. vol. 4.*

Item

Item valet consuetudo, ut decimæ relinquantur in agro, dummodo curatus monitus fuerit, antequam aliqua fructuum fiat separatio ut tenet *Roch. Curt. in repet. c. fi. col. 82. vers. item inferri potest in 3. requisito de consuet. post. Hostiens. in c. certificari. de sepul. Aufrer. in suis decis. Tholos. q. 432, Rofred. in tract. libel. iuris canon. rubr. qual. decim. si danda.* alias peccat is, qui contrarium facit: ut *Andr. Hispa. docet. q.* 14. 50 *Et relinquendi in agro valet.*

Quintus casus, consuetudo non solvendi decimas minutas valet: quia sicut de minimis non curat prætor. *l. scio ff. de in integr. restit.* sic non congruit honestati ministrorum Dei de hujusce modi minutis perquirere, ut scribit beatus *Thomas in 2. secundæ. 87. tit. 2. c. 3. in fin. ut refert. Asten. in rubr. de decim. arti. 4. in fin.* ideo *Collecta. in c. 1. eodem*, dicit, quòd cancellaria Romana non daret literas super solutione primitiarum, vel decimarum, quæ non proveniunt ex possessionibus, sicut sunt decimæ caseorum, ovorum, vel etiam animalium: unde à senatu non fuerunt compulsi homines de Allignaco solvere decimam de lana, eo quia nunquam solverant. Et ideo hæ decimæ fructuum minutorum nunquam exactæ non repetentur nec cogentur solvi in futurum: ut sæpius fuit in hoc senatu judicatum, prout refert *Boer. in consuetud. Bituric. §. 12. in fin. de consuet. prædior. in consuetud. Bitur.* 51 *Consuetudo non solvendi decimas minutas valet.*

extra tamen consuetudinem secus, ut superius dixi: quamvis contrarium dicat. *Ioh. de Tur. Crema. in c. revertimini, n. 11. vers. ad sextū. 16, quæst. 1.* dicens decimas minutas non esse in alioquo præcepto.

52 *Consuetudo ut certo tempore decimæ solvantur, valet.*

Sextus casus, valet consuetudo super decima tempore certo exolvenda, forté in mortis articulo, ut apud Venetos de personalibus est consuetum: ut per *Doct. in c. apostolicæ. de decim. Anch. in c. in aliquibus. in fi. ibid.* vel quòd domi solvatur vel in horreis, ut plenè consuluit *Aymo Gravette, consil. 21. homines.* & ita esse consuetum in olivis exolvendis, in lingua ferè Occitana.

53 *Quæ requirantur in consuetudine.*

Quæ requirantur in hac consuetudine, scribunt *Panor. Imol. Curt. & alii, in c. fi. de consuet.* quæ ibi videri possunt. Primò, quod sit præscripta. *c. cumana. de elect. c. cum ecclesia. de causa. posses. Hosti. in c. ad apostolicæ. in fi. de decim. gl. in c. cum sint homines ibidem.* quæ sententia tamen reprehenditur ibi per Doct. nam quando consuetudo est contra jus, tunc 40. anni requiruntur. *c. fi. de consuet. in 6.* Sed quando est præter jus, decem anni sufficiunt: & ideo *text. in d. c. ad apostolicæ.* dicit *diu obtenta*: & diu dicitur tempus decem annorum, seu diuturna consuetudo. *l. de quibus. & l. diuturna. ff. de legib. Panor. in d. c. cum sint homines. col. ult.* & ideo in hac consue-

sue-

ſuetudine requiritur tempus, cujus memoria non ſit in contrarium.

Item à papa approbata eſſet debet. *c. in aliquibus. in fi. de dec.* quod intelligerem expreſsè vel tacitè, ſcilicet per taciturnitatẽ immemorialem: quoad ſolvendum aliquam partem: ſed ut nihil ſolvatur, nec tacitus conſenſus, nec quidem expreſſus valeret *Cepol. conſi. 13. col. 5. verſ. ulterius confirmo. & Ant. Butri. in c. parochianos. eodem.* & ita ſolet judicari, teſte *Guid. papæ, in deciſ. Delphic. quæſt. 284. an conſuetudo.* licet *Panor. in c. in aliquibus eodem.* teneat approbationem expreſſam requiri: quod verum intelligerem quando laicus reciperet decimam, ſecus ſi eſſet, conſuetudo ut ſolvatur à laicis duodecima, vel alia pars, ut ſupra dixi. quem ſequitur. *Boer. in §. 12. de conſuetud. præd. in conſuetud. Bituric.* Et hactenus de conſuetudine. 54 *Conſuetudo à papa quando approbata eſſe debeat.*

De præſcriptione idem ferè dicendum eſt ut in conſuetudine, videlicet, quòd nullus ſive clericus, ſive laicus ſit, præſcribere libertatem nullas ſolvendi decimas poteſt, etiam ſi viveret per mille annos, ut *Dom.* ſcripſit *in c. 2. col. ult. de præb. in 6. & Barbat. conſ. 35. ſapienter col. 6. in 2. vol.* ubi dicit laicum teneri ad ſolvendas decimas, etiam ſi per centum annos non ſolverit: quia ſi tardius dare peccatum ſit, quanto pejus peccatum eſt non dediſſe? *c. decimæ.* 55 *Præſcriptio non ſolvendi decimas an valeat.*

ſenatu pro domino de Merleto, ut non teneretur, niſi ad ſolvendum duodecimam, quam ipſe & ſui prædeceſſores exolverant, ſic firmat. *D. Paul. Pariſ. conſil. 25. vidi. col. 3. n. 21. vol. 4.*

58 *Integram decimam quando curatus petere posſit.*

Nec obſtant jura dicentia decimam ſolvendam cum integritate: quia debent intelligi de integritate præſtari ſolita. *d. c. commiſſum.* vel non deductis impenſis ſecundum *Barbat. in capit. Raynaldus. col. 62. de teſtam.* vel intelligitur, quando aliter non ſe haberet conſuetudo, vel præſcriptio; nam illa quota, quæ pro decima ſolvitur, decima vocari poteſt, licet ſit minor. *d. c. in aliquibus. de decim. Socyn. conſil. 297. viſo. col. 3. verſ. non obſtat. 2. ratio. in 2. vol.* ideo is dicitur tunc ſolvere decimam integram, ut ſuperius ſcripſi.

59 *Exceptio*

Fallit quando curatus indigeret, & non poſſet commodè vivere ex illa parte, tunc poterit petere decimas integras, non obſtante aliqua præſcriptione, ut ſcribit *Angel. Clauaſ. in ver. decima. §. 2.* quia nulla conſuetudo poteſt contra jus naturale, & morale diſponere, videlicet, ut qui miniſtrat ſpiritualia, non metat temporalia ad vitam, juxta divi Pauli ſententiam. & facit *c. qui contra. 8. diſtinct.* imò hoc caſu poſſet curatus exigere perſonales, quando videlicet aliæ prædiales non eſſent, vel tam raræ, quibus ipſe vivere non poſſet: ut *Hoſtienſ. docet. in c. in aliquibus, in fi. eod.*

60 *Parochia una contra aliam præscribit*

Tertius casus, potest ecclesia, vel clericus per præscriptionem totam acquirere alterius parochiæ decimam, & sic in se transferre: sed libertatem non solvendi præscribere non potest. & ita debet intelligi *gl. in d. c. in aliquibus. in fi. eod.* quamvis *Doct.* aliter eam intelligant. *& Felyn. c. causam. de præscript.* ac *Card. consil. 88. consultus.*

61 *Præscripta decima vini non se extendit ad fundum ex vinea factum.*

Si tamen quispiam præscripserit decimam vini, si vinea fiat terra arabilis, non habet illius fundi decimam, quia non præscripsit illam: ut expresse decidit *Anton. in c. commissum. eodem. allegat. c. cum in tua. infra eod. §. pen. & fin. & Doct. in cap. auditis. de præscript.* quod intellige, ut dico inferius, quando alius perciperet aliam decimam: & qui præscripsit decimas antiquas, non habebit novalium decimas. *c. tua. 1. de decim.* quia tantum præscriptum, possessum: *l. 1. ff. de itin. act. priv. ubi Bart.*

62 *Novus inquilinus cui debeat decimam*

Imò si aliquis veniat ad habitandum illic, ab eo non poterit habere decimam is, qui in aliis præscripsit: ideò cum ipse de novo solvat, tunc ecclesiæ parochiali solvere debet per *c. ad apostolicæ eod. & Floren.* docet *in 2. parte summæ, tit. 4. c. 3. §. vers. & nota quod episcopus.*

63 *Religiosi decimas*

Etiam dicit ibi Floren. quòd clerici vel religiosi qui non habent parochiam, decimas præ-

præscribere non possunt, *per c.placuit. 2. & seq.16.q.1.* Et notant *Doct.in c.de quarta.de præscript.gl.& Doct.in c.penul.eod.Panor.in c.suggestum.1.nota.eod.* Illa tamen jura hoc non dicunt, sed prohibent monachis jura parochialia usurpare. si tamen decimas longissimo tempore ad præscriptionem habili possederint, præscribere illas possunt, ut superius dixi, per *c.cum in tua,eod.* Verùm est quod de jure communi decimas petere sine parochia non possunt, sed post præscriptionem sic: quia illas non petunt tanquam sint eis debitæ à jure communi, sed quia præscriptæ sunt, quod est notandum pro religiosis. Idem tenet *Iohan.de Turre Crem. in c.si.in 1.q.26.q.1.* facit *c. quia.* 10. *q.*1.*& c.dudum.de privileg.* *an præscribant.*

Quartus non potest laicus jus percipiendi decimas præscribere, ut sibi ab aliis solvantur, tum quòd sacerdotibus & clericis à Deo optimo maximo datæ sunt. *c.quamvis.eod.* tum ministrantibus & servientibus Deo in sacramentis & aliis spiritualibus, quæ non possunt à laicis exerceri, ad hæc sunt ipsi incapaces possessionis earum. *c.causam. de præscriptionib.* simul quòd in divisione ecclesiarum fuerint curatis assignatæ, *1.13.quæst.1.* Ergo ipsis laicis competere non possunt, etiam ex longissimo tempore. imò bellissimè, etiam inquit textus: *hanc consuetudinem, quæ contra sanctam ecclesiam chatoli-* 64 *Laicus decimas non præscribit.*

cam augeri videtur, omnino interdicimus, ut nullo unquam modo, ullo tempore, oblationes, quæ intra sanctam ecclesiam offeruntur, sub dominio laicorum detineantur: sed tantummodo sacerdotibus dentur. in cap. hanc consuetudinem. quæstio. 1. & bonum est argumentum de oblationibus ad decimas. *c. quamvis. eodem.* sic consuluit *Cardin. consil.* 58. *consultus. col.* 2. *D. Paul. Paris. consil.* 101. *bona. n.* 17. *& seq. in* 1. *vol.*

65 *Consuetudo laicorum percipiendi oblationes pro mimis, est damnata.*

Ideo, non excusarem illos laicos, qui in festis solennibus solent oblationem vini & panis auferre, ut dent mimis, in multis enim peccant, tum quia auferunt rem ecclesiæ, ideo sacrilegi sunt: etiam peccant, quia rem Deo dedicatam ad usus turpes mimorum convertunt, quod etiam est peccatum, per *regul. semel Deo. & c. donare* 86. *distinct.* tum quia in ecclesia bibunt & comedunt, & domum Dei tabernam faciunt, contra id quod Christus dixit: decet domum sanctitudo, *c. decet. de immun. eccles.* Ideo monendi sunt laici, ut ab hac turpi consuetudine desistant: aliàs excommunicandi.

66 *Solutio objectionis.*

Non obest quòd oblationes & decimæ continent quid extraordinarium, & difforme, id est, prout res incidit. nam quandoque granum, aliquando vinum, interdum oleum: & ista difformia non comprehenduntur consuetudine

tudine. *l. Seio.ff.de ann.legat.* ergo non præscribuntur. Respon actio generalis non curat diversitatem specierum. *l.nec refert.ff.quam dies leg.ced.* nec obstat *d.l. Seio.* quia difformitas pendebat ibi ex solo nutu voluptatis. His verbis utitur *Bald.in c.de quarta.in fi. de præscriptionib.*

67 *Consuetudo quando vim privilegii habeat.*

Nec diuturnitas temporis vel consuetudo operatur vim privilegii, quando adest personæ incapacitas, licet aliàs regulariter contra. *l. 3. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & c. super quibusdam.in fi. de verb.signifi.* quia actus activorum sunt in patiente bene disposito: ut philosophus ait, qui actus non sunt in laico bene disposito, ut *Iohan. Monach.in c. 2. de præbend.in 6.docet.*

68 *Privilegium & præscriptio differunt in acquisitione.*

Etiam quæ privilegio quæri possunt, non quærentur præscriptione data incapacitate. *d. c. causam.de præscript. c. prohibemus. eod.* & quia lex resistit præscriptioni, & quia consuetudo non potest reddere incapacem capacẽ, *c.quanto.de consuet.* secus est in privilegio *l.quidam.ff.de re judic.* plenè *Stephan. Maleret, in tract. de elect.in 5.limitat.*

69 *Laicus decimas an & quatenus retinere possit.*

Fallit quando laicus eas possedisset per tempus immemoriale cum fama privilegii: nam tunc duobus concurrentibus decimas retinere potest. Primò quòd laicus possederit tanto

tempore, cujus initii memoria non sit. Secundò quòd probetur fama privilegii, videlicet quòd habuerit eas ante concilium Lateranense teste *Panor. Imol. & aliis in c. cum apostolica. de his quæ fi. à præl. per illum text.*

70 *Investitura decima an à laico probanda sit.*

Oportet tamen quòd doceat de aliquibus investituris obtentis ab ecclesia, & se vel majores suos fuisse aliquando investitos de ipsis. & hoc sufficit quando primam investituram à laico non ostenderet, teste *Io. Francis. in tractat. de præscrip. in 5. par. q. 7. col.* 18. alioqui semper inhabiles essent, & sic ullo nunquam tempore præscribere possent.

71 *Casus requisiti in decimis feudalibus.*

Ca. cum apostolica elucidatio.

Advertendum est tamen in decimis feudalibus, ad sequentia, quæ ut in intelligantur, reddo casus sequentes. Primus est, sufficit laico probare decimas à papa infeudatas, cum tempore immemoriali, etiam si non probetur ante concilium Lateranense habuisse. *c. cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat.* ubi in fine sic dicitur: *hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuò concessæ sunt.* ex quo textu sequentia colliguntur.

72 *Absque concessione nunquam præscribitur.*

Primò, oportet concessionem laico esse factam, & sic absque concessione nunquam præscribitur. Secundò, quod illa confessio fuerit facta perpetuo: quia solent ad tempus, fortè ad terriam generationem, dari. *c. fin. ubi Doct. de feud. § emphiteusim. in authent. tit. de non alienan*

*alienan.reb.ec.col.*2.& regulariter ad tempus non perpetuo dantur. *c.possessiones.* 16. *q.* 1. & tunc post tempus non possent laici eas retinere, ut ibi.

Tertiò, quòd ab eo qui potestatem concedendi habet datæ fuerint, alioqui non posset alius laicus decimas concedere, neque plus juris concedendo transferre, quàm haberet. *c.cura.de jure patronat.* Unde episcopi, qui beneficio, sive pretio ecclesias vel decimas laicis dederunt, domum orationis domum negotiationis, & speluncam latronum faciunt: unde post eversionem cathedræ, à cœtu fidelium segregati, æterno verbere à domino flagellabuntur. *text.in summa* 16.*q.*7. Nec posset episcopus aut alius extra papam perpetuò concedere laicis decimas, & eos capaces facere rerum spiritualium. *c.*2.*de judic.c.bene quidem.* 96.*distinct.Panorm.in c.sacrosancta. de electio. & in c.contingit.de arbitris.* 73

Nullus extra papam capacem laicum ad decimas facere potest.

Quartò, requiritur quòd in feudum laicis concessæ sint, alias jure detinere eas non possent: unde videtur concludere text. ibi, quod religiosi possint de episcopi consensu decimas á laicis recipere, quando ipsi perpetuò eas in feudum habent. Igitur, si laici eas usurpaverint, religiosi eas accipere non possunt. *text.in c. fin.§.sane,de decimis.* multo minus alii laici à laicis. 74

Religiosi quando à laicis decimas perdant.

75 *Laici quomodo decimas perdant.* Ultimò, in illis casibus, in quibus laici decimas jure tenent, si occiderint, aut mutilaverint ecclesiæ rectorem, eas amittunt ipso jure, & hæredes nihil habere debent, imò puniuntur: ut scribitur in *c. in quibusdam, de pœn.* & in aliis casibus, ubi aliquid enorme contra ecclesiam committunt. *Hostien. in cap.* prohibemus. de deci. & in summa sua. §. fi. in 3. q.

76 *Tempus immemoriale cum recognitione sufficit laico.* Secundus casus: sufficit laico probare possedisse per tempus immemoriale: cum aliqua recognitione ecclesiæ facta, ut pote si ratione istarum decimarum ecclesiam recognoscat, præsumitur quod jure ei fuerint ab ecclesia traditæ, postquam eam recognoscit: licet de fama privilegii non probaverit, nec ante concilium Lateranense habuisse, sed si non probaret recognitionem, non valeret, & ista est communis opinio, ut testatur *Iohan. Francisc. in d. q. 5. & q. 7. in fi. col.* 21. *in tract. de præscriptionib.* probat *tex. in d.* §. *sane. can. fin. de decim. in* 6. & cancellaria Rom. hanc opinionem probare videtur, quia laico narranti se in possessione esse ab antiquo, & ab ecclesia sibi esse infeudatas, dat literas contra rectorem, in cujus parochia consistunt, si eis spolietur, vel aliàs indebitè molestetur teste Collectario, in *c. ad hæc de decim. Dominic. in c. fi. §. sane eodem, tit. in 6.*

77. *Possessio etiam centenaria non juvat laicum.* Tertius, non sufficit laico se possedisse decimas per mille annos probare, etiam si infeudationem à laico factam ostenderit: nisi is laicus jure habere se ostendat, ut pote à papa, quia longinqua usurpatio jus non tribuit.

buit. *c. illud 93: distinct. &c. quia.* 10. *q.* 3. & prætor non tuetur iniqnam possessionem *l. cum sponsus.* §. *si res. ff. de publicâ.* proventus enim primitiarum & decimationum præscriptione tolli non possunt, etiam si à Romano pontifice quilibet laicus super his rescriptum impetraverit *c. placuit.* 2. *in* 16. *q.* 3. §. *proventus.*

Quartus, non sufficit laico probare per tempus longissimum, etiam quingentorum annorum, se decimas in aliquo beneficio recepisse, si ab ecclesia decimam non recognoscat, vel de investitura ecclesiæ non appareat, vel saltem de aliqua compensatione ratione decimarum ecclesiæ data, unde si ecclesia nulla habeat bona temporalia, præsumitur laicum usurpasse decimas: & tunc non valebit etiam longissima mille annorum possessio. Audi quid beatus dicat Cyprianus, Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit: sed qui primus ante omnes est Christus prior fecerit. Nec enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed dei veritatem *c. fin. 8. distinct.* Imò si clerici à laicis decimas receperint, tenentur eas dimittere, non obstante aliquó tempore. *c. cum & plantare. in princip. de privileg.* multo fortius laici non poterunt juvari aliqua temporis præscriptione, cùm ipsi eas usurparint, si non probetur saltem infeudatio ab ecclesia facta, vel recognitio, ut superius dictum fuit.

78. *Probare laicus quomodo possit decimas ad se spectare.*

Nec

79 *Ante concilium vel post habeat laicus, non interest.*

Nec fieri debet differentia, an laici habuerint ante concilium Lateranense, vel post, quo acquirendum jus in ipsis: quia tam inhabiles erant ante concilium, quàm post. nempe utroque tempore Deus eas sacerdotibus & clericis assignaverat. & demum papa Dionysius, dum divisit parochias, ut superius scripsi, sed jura tantum faciunt differentiam ante vel post concilium in hoc: quia laici habentes ab ecclesia ante concilium, possunt religiosis vel aliis ecclesiis decimas cum consensu episcopi concedere. *c, cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat. c. uno. §. sane. de decim. in 6.*

Si verò post concilium Lateranense laici habeant, non possunt aliis ecclesiis quam parochialibus illis ad quas spectabant, decimas etiam cum episcopi consensu transferre. *d. c. prohibemus. de decim.* & quia sacerdotes pro omnibus orare solent, quorum eleemosinas & oblationes accipiunt, qua fronte præsumant laici oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel ipsi comedere, vel aliis concedere, cùm ipsi non debeant ex officio suo pro populo orare? *c. quia. 10. q. 1.*

80 *Quanto tempore opus sit ad præscribendum decimas.*

Nunc videndum est quantum tempus in præscriptionibus requiratur: & ut hujus notitia habeatur, sequentes facio casus: Primus est, ecclesia contra aliam, & curatus contra alium decimas præscribere potest spacio quadraginta annorum, cum titulo & bona fide. *c. 1. de præscript.*

script. in 6. sic debet intelligi, *c. ad aures. de præscript.* & alia jura antiqua de præscriptione decimarum loquentia. 81

Secundus, ecclesia contra ecclesiam sine titulo decimas præscribit, per tempus, cujus memoria non est in contrarium, possidendo. *d. c. in fin.* unde quia per divisionem parochiarum decimæ cuilibet curato in sua parochia sunt assignatæ, *c. pastoralis, de his quæ fiunt à prælat.* ideo quilibet curatus non tenetur probare decimas in sua parochia existentes ad se pertinere quia de jure communi fundatus est, id est, jus ei illas assignavit, ut superius dictum exitit. In alia parochia secus est, ob id si monasterium, vel canonici in parochia aliqua dicant decimas ad se pertinere, hoc probare debent & titulum ostendere, videlicet papæ vel episcopi concessionem. Item se possedisse eas ratione illius tituli per quadraginta annos, alioqui etiam spoliati non restituentur. *Ecclesia contra ecclesiam quanto tempore præscribat.*

Cap. ad decimas. de restitu. spoliatio in 6. ubi duo erant, videlicet præsumptio iuris contra dictos canonicos & iuris præsumptio pro B. clerico, & sic intelligi illum text. Bertrand. consil. 350. etiam si sufficienter. col. 1. vol. 2. de primò impressis. ubi dicit de curato quando divisio facta est per jurisdictiones, si extra jurisdictionem sit decima sita, curatus de jure communi etiam fundatus erit, & hoc procedit quando titulus non erat sufficiens: aliàs non requiritur alia præscriptio. unde si ex donatione laici facta ecclesiæ cum episcopi consensu monasteri- 82 *Intellectus ad c. ad decimas.*

nasterium, vel canonici decimas habeant,tunc etiam sine præscriptione eas retinere poterunt, si laicus ante eas jure habebat. *c. cum apostolicæ.de his quæ fiunt à præla.*

83 *Elucidatur c. 1. de prescript.* Idem si curatus in alia parochia dicat decimas ad se spectare, ipse enim hoc casu probare debet titulum,cum quadragenaria possessione, quia jus canonicum isti curato resistit,ut in aliena parochia decimas possideat;nam cuilibet in suo loco decimæ assignatæ fuerunt , ob id ipse parochus in alieno solo non est de jure communi fundatus quia,ei non est assignata decima in alieno loco debet probare vel plenum titulũ vel quadraginta annorum possessionem cum titulo colorato, vel sine titulo immemorialem possessionem. & sic omnis etiam episcopus,qui petit decimas in parochia curati, probare debet eas ad se spectare,cap.1.de præscrip. in 6.Curatus verò non,quia à jure sunt ei tributæ, & concessæ,ut superius dixi, scilicet à Dionysio,dividendo parochias : *& de hoc plenius scribam in tract.de congrua portio.q.ultima.*

84 *Ecclesia decimas à laico habens eas non præscribit* Tertius casus,ecclesia,monasterium,vel persona ecclesiastica ex donatione laici decimas detinens,eas præscribere non potest, etiam per tantum tempus cujus memoria non sit in contrarium per c.dudum,de dec.ibi,in decima, & ecclesiis à rege, & regina donatis perscriptionẽ non poterit opponere pars adversa, quæ nec à donatione ipsorum initium habere poterat, quia donationis regis ac reginæ allegatus titu-

lus

lus nullus erat, cùm sacrilegii crimen incurrat, qui ecclesias vel ecclesiasticum aliquod de manu receperit laicali, ubi Panor. notat, quod reges sunt puri laici, & non possunt donare jura ecclesiastica: & si donaverint, non præstant titulum præscribendi, *text. in ca. si vers. contractus* ibi, ut nec jus aliquod tribuant nec præscribendi etiam causam parent. *ibid. de reb. eccles. non alienan. in 6.* imò si quis principum, vel aliorum laicorum dispositionem seu dominationem rerum sive possessionum ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur. *c. si quis 16. q. 7.*

Non refragatur, *c. primum in fi. de præscript.* in 6. ubi sine titulo, etiam si ius commune contra illum sit, potest quis præscribere. Respond. ecclesiasticam rem, etiam sine titulo præscribi posse. quando adesset bona fides, vel non esset saltem mala fides: sed hic titulus habitus ab eo qui non potest concedere, inducit malam fidem, ideo quis cum mala fide nunquam præscribit *c. vigilanti. & c. fi. de præscript.* ibi. *nulla valeat absque bona fide præscriptio. Ioh. Francis.* Balb. *in tract. de præscript. in 2. parte. 3. partis. q. 6.* 85 *Elucidatur c de præscript. in 6.*

Nam

86 *Male fidei possessor quis credatur.*

Nam qui contra jura mercatur, malæ fidei possessor creditur. *l. quemadmodum. C. de agric. & censib. lib.* 10. *reg. jur. qui contra jura. de reg. jur. in 6. gl. in verbo. præscriptione. c. apostolicæ. de donation. & in c. 2. de his quæ fiunt à prælat. Socyn. consi. 28. viso quodam. col. 9. in 2. q. vol. 2.* & in hac præscriptione etiam centenaria requiritur bona fides, teste *Perus. in c. 1. in fi. de præscript. in 6. Doctor. in c. si diligenti, illo tit. Cuman. consil. 64. Titius & Sempronius.*

87 *Error juris præscriptionem impedit.*

Etiam juris error impedit præscriptionem *l. nunquam ff. de usucap.* probat etiam *Matthæ. de Afflictis, in Neapol. decis.* 374. in causa, quando esset contra legem, ut hoc casu in decimis à laico possidentis teste. *Bar. in l. sed si lege. §. scire. ff. de* petit. *hæred. Felyn. in c. de quarta col.* 10. *& sequent. de præscript. Ioh. Francis. in repetit. l. Celsus. in 4. notab. ff. de usucapion.*

88 *Confirmatio quando titulum prabeat, & quo tempore incipiat præscriptio.*

Imò si apparet de confirmatione illius tituli invalidi, etiam à papa facta, postquam apparet de invaliditate tituli confirmati à papa, tunc illa confirmatio non præbet titulum ad præscribendum, ut *Panor.* scribit in *d. c. dudum. c. col. 2.*

89 Et ideo ecclesia quæ habet hanc confirmationem tituli invalidi, non præscribet decimam donatam à laico ratione illius tituli, nisi per tantum tempus, cujus initii non est memoria, quæ præscriptio non computabitur à titulo laici, sed à papæ confirmatione. *Panor. ubi supra, & Ias. consil. 19. in causa. col. 2. in 3. vol.*

Confirmatio in forma communi quid operetur.

90 Si verò confirmatio facta fuerit in forma communi de his bonis, quæ jure putat habere ecclesiam, ut ea quæ justè possides, tibi confirmamus, tunc hæc confirmatio loco tituli habetur, & postea præscribet ecclesia per quadraginta annos: quia præsumitur quòd præcesserit titulus habilis: & hoc casu est error facti, non juris, qui præscribendi causam dare potest. *l. justo. ff. de usucap. Doct. in d. l. Celsus. ff. de usucap.*

De clausula sicut justè possidetis, &c.

91 Et si dicunt Doct. quòd confirmatio facta in forma communi, ut fieri solet, nullam affert præjudicium tertio, nam ut plurimum religiosi habent multas similes confirmationes, in quibus omnia per eos possessa numerantur: sed per tales confirmationes non relevantur ab onere probandi illa bona ad eos de jure pertinere: quia illa verba sunt narrativa, quæ recipiunt tacitam conditionem, scilicet si ita sit, id est, si justè possideatis, & bona pertinent ad vos, & in his solet apponi ista clausula, *sicut justè possidetis, confirmamus.* ergo oportet probare, quòd justè possidebant, nisi post confirmationem

Confirmatio facta in forma communi nullum affert præjudicium tertio.

nem

nem probaverint, se per longissimum tempus possedisse: quia tunc præscribere poterunt, scilicet per quadraginta annos. nam hæc confirmatio est loco tituli. *c. venerabilis, de confirmation. util. c.* 1. *de præscript. in* 6.

92 *Titulum ostendere quando non sit opus.*

Et sic hoc casu melius est non ostendere titulum, vel non exprimere in confirmatione, quàm exprimere titulum invalidum, videlicet à laico habitum, quia ostendendo vel exprimendo titulum nullum, malam fidem præsumere facit, & sic nunquam sic possidens præscribit, & qui illum ostendit, imputet fatuitati suæ. *Collect. in cap. dudum. eod.* secus si illum non exhibeat, quia tunc præsumitur titulus ostendendo confirmationem cum possessione quadraginta annorum. *d. c.* 1. *in fi. de præscript. in* 6. sed quando ostenditur titulus à laico, jam apparet nullum esse titulum, & á jure improbatum, & sic habentes fuisse in mala fide, & in juris errore; ergo præscribere non potuerunt: & ita loquitur *d. c. dudum.* Ego tamen nollem hoc consulere laico, quia timerem conscientiam: nam sic consulendo, jus ecclesiæ auferre videor, ideo tu advocate, cave tibi, & conscientiæ tuæ, ne dicendo non ostendas titulum, te in titulum diabolo dones. Unde dicit *text. in c. clerici.* 16. *q.* 3. clerici quilibet quacunque diuturnitate temporis de ecclesiæ remuneratione aliqua possederint, in jus præscriptione

ptione temporis non revocentur, dummodo pateat ecclesiæ rem fuisse.

Item illi qui receperunt à manibus laicorum decimas, præscribere eas quandiu vivunt non poterunt, quia malæ fidei possessores sunt: sed omnibus his mortuis successores poterunt præscribere per tempus im memoriale possidendo, à morte illorum, qui receperunt computando. Ista est gl. singularis *in c. cura. glos. magna in fin. de jure patronat.* quia isti successores justam habent ignorantiæ causam, cum in alterius locum succedant, *l. qui in alterius, ff. de regul. jur.* & illam gl. approbat *Barbat. in consil.* 8. *sapienter. col.* 1. 4. *in* 2. *vol.* dicens factum prædecessoris non nocere successori in dignitate, vel beneficio, quia ab eo nil juris habet, secus in successore hæreditario, & si hi successores confirmationem habuerint, poterunt per quadraginta annos à morte aliorum, qui receperunt à laicis computandos, præscribere: & de his successoribus scripsi plenè *in* §. *declarantes*, in verb. *successores*, de mandat. *apostol. in concordant.* si tamen ipsi ostenderent titulum à laico habitum, ipsi etiam cùm sint in mala fide, non possent præscribere, ut superius dictum fuit. 93 *Recipientes à laico decimas eas non præscribunt.*

Quæro, quommodo probetur hæc præscriptio temporis immemorialis, id est centum 94 *Præscriptio*

 an-

temporis immemorialis quomodo probetur, nirum ex visu. annorum, teste *Cepol. in tract. de servit. urban. præd. c. 19. in princ. col. 2.*? Respon. testes allegantes præscriptionem tanti temporis, cujus non est memoria, debent dicere, quod viderunt talem semper possedisse, per *l. si arbiter ff. de probat.* ibi. sed cùm omnium hæc est opinio, nec vidisse, nec audisse, cum id opus fieret.

95 *Ex auditu.* Item quòd audiverint à suis majoribus, à tali N. & talibus, quòd semper viderant eum possedisse. *c. licet ex quadam, ubi Aret. de testib. col.* 1. & an ab uno sufficiat dicere se audisse *text. in d. c. licet* dicit, à duobus saltem: sed *Iacob. in d. l. si arbiter.* sufficere se audisse ab uno in aliis causis arbitratur, quam matrimonialibus, & sufficere unum nominare, dum tamen dicat & ab aliis & cæt. sed in matrimonialibus duo requiruntur & an debeant testes nominare personam, à qua audiverunt, decidit etiam *Aret. consil. 73. diligentur. col.* 8. *& sequen.*

96 *Item ex communi fama & opinione.* Item quòd communis fama & opinio est, quòd ipse semper possedit, & quod numquam audierunt, nec viderunt contrarium, *d. l. si arbiter ibid.* sed cum omnium hæc est opinio nec audisse, nec vidisse. consuluit *Signor. homed. consil. 70. in quæstione. n. 19. vers. venio ad secundum*, ubi dicit testes debere dicere communem esse opinionem, & se non audisse, vel vidisse contrarium, nec audisse, vel vidisse, qui viderint, vel audierint contrarium, *Alex.*

con-

consil.16.in causa.n.10.in 5.vol. sufficit tamen, quòd testes deponant de communi opinione & fama eorum, qui verisimiliter scientiam talis rei habuerunt, vel scire potuerunt, ut docet *Anton.& alii in c. quid per novale. de verb. signif. & Alex.consil. 16. in causa. col.4.n.11.in 5. vol.*

Item memoriam extare, potest probari per instrumentum, non verò contrarium, scilicet memoriam non extare, teste *Ioh. Andr.in c. 1.de præscript.in 6. in novella & ibi Gemin. & Franc.in tract.de præscrip. in 2. parte. 3. partis princ. q.6.in fi.* 97 *Memoriam extare potest probari per instrumentum.*

Ad hæc potest etiam probari per contrarium negativè, videlicet non possedisse, & in hoc si utraque pars probet, illi testes recipi & præferri debent, qui affirmativè deponunt, videlicet, quòd sua memoria viderunt alium possedisse, vel duo testes dicant se adivisse hoc opus esse manu factum. *gl.in d.l.si arbiter.* quia plus creditur testibus affirmantibus, & sic memoriam extare deponnentibus, quàm negativam asserentibus, per *gl.in l.diem proferre. §. si plures ubi addidi.ff.de arbitr. Bar.& Alexand.in l.hæredes palam in princip.de testam.ff. Alex. consil. 110. visis acutissimis, in fi. vol. 1. & consil.108.in causa.col.2.in 2. vol.* & plenè *Bertrand.consil.184.viso processu. in 2. vol. col.2.usque in fin.ex 1.edition.* 98 *Testes affirmative deponentes præfe. runtur.*

99 *Testes probantes memoriam non excedere cujus ætatis esse debeant.*

Cujus ætatis esse debeant isti testes? *Dom. in d. c. 1. de præscrip. in 6.* dicit debere esse ad minus quinquaginta quatuor annorum, vel saltem tanti temporis ultra quadraginta annos quo fuerint doli capaces tempore, quo inceperunt possidere, *gl. in c. relatum. 37. dist.* ut si saltem probent possessionem quadraginta annorum, & præscriptionem, sed de visu & auditu non sufficeret dispositio, nisi à 40. annis supra. *gl. & Peruf. in d. c. 1. in fi. de præscript. in 6.*

100 *Decimæ quando per decem annos præscribantur.*

Quartus casus est ecclesia contra laicum, vel laicus contra alium, qui justè habet decimas, potest eas præscribere per decem annos inter præsentes, & viginti inter absentes. *Felyn. in c. causam. col. 5. de præscription.* quia res de facili ad suam naturam revertitur. *l. si unus. §. pactus. ff. de pact. Card. consil. 146. notum sit. in fi. & Cuman. consil. 83. quia causa. circa fi. & D. Pau. Paris. consil. 25. vidi. col. 2. vol. 4. Ioh. Franc. in tract. præscrip. q. 7. in fi. Carol. Ruinus, consil. 142. clarũ. in 5. vol.* & sic potest sustineri conclusio, decimas præscribi per decem annos posse: intellige videlicet contra laicum, sed non contra ecclesiam ut *c. 1. de præscript. in 6.*

101 *Imperator à solutione decimarũ non potest eximere.*

Quintus casus, non potest laicus quicunque etiam imperator, quemcunque à solutione decimarum, quæ divina constitutione debentur, eximere quantumcunque generaliter concedat *c. tua. 1. eod.* ideo dicit generaliter ibi, non quòd gene-

generale plus operetur quàm speciale, sed ut habetur in integr. *d.c. tua. 2.* ibidem ratione generalis concessionis imperatoris possidentes terras volebant se excusare à decimarum solutione. sic inveni in integra *in d. c. tua. ibid.* & infrà, quidam insuper asserentes se possessiones, & omnia jura sua cum omni honore & districtu per imperialem concessionem adeptos decimas sub hac generalitate detinere præsumunt, &c. *Intellectus c. tua.*

102 Sextus casus, potest ex diuturnitate temporis induci certus modus in decimarum solutione, sicut compositio hoc facere potest. *c. ex multiplici. de decim. Cardin. d. consil.* 146 *notum, per text. in c. ex parte. de censib.* *Diuturnitas temporis modum solutioni decimæ inducere potest.*

103 Ultimò privilegio, & exemptione tolluntur decimæ, non omnino: sed papa ex justa causa aliquos eximere potest, & illis decimas in aliquibus remittere, *c. à nobis. de dec. sicut Cistertien.* & multis aliis concessit religiosis, propter eorum insignem vitam, ut non solverent decimas laborum suorum, quos propriis manibus, vel sumptibus colerent, *c. ex parte. 1. & seq. eod.* ubi dicit eos de aliis rebus non posse aliud vendicare, nec subtrahere ecclesiæ parochiali. per *c. fi. §. penul. ibid. in 6. Henr. Bohic. in c. pervenit. col. 3. eod.* & super hoc consuluit *Decius in consil. 113. viso tenore* ubi concludit papam aliquos à decimarum præstatione eximere posse. *Privilegio an decimæ tollantur.*

Item etiam aliquas possessiones, ut videmus in hortis religiosorum quos eximit. *c.*

104 *Horti religiosorum à decimis exempti.* *ex parte* 1.*eod.* & idem in hortis leprosorum. *c.2.de eccl. ædific. Host. in c. nuper. col.*1.*de dec.* interdum privilegium concedit monasterio, & suis membris: de quo in *c. si. ut lite pend.*

150 *Papa quando jus divinum remittere possit* Non refragatur quòd papa non possit jus divinum tollere: fateor, sed modificare, & distinguere potest. *clem. ne Romani. de elect. gl. in c. de decimis*. 16.*q*.1.

106 *Præcepta decalogi irremissibilia.* Nec obstat, quòd præcepta decalogi sunt irremissibilia, ideo istud præceptum de solvendis decimis est morale, ergo est irremissibile. Resp. in decalogi præceptis honor Dei est irremissibilis, quando ibi consideratur solus honor & præcipuus: ut in præcepto, non habebis Deos alienos, & honora patrem tuum. sed in decimis est duplex consideratio: prima quatenus honor Dei versatur, nempe Deus eas sibi retinuit in signum universalis dominii. *c. tua.* 2. *eod.* & hoc non potest decima in totum remitti; quia papa non potest facere, ut non exhibeatur honor Deo, maximè quia illum sibi honorem in decimis Deus reservavit: & papa qui debet esse dispensator fidelis & prudens, non esset Deo fidelis & prudens, si honorem Deo debitũ remitteret: ideo non posset facere constitutionem, qua sanciret nullum ad decimas teneri, *arg. c. memor. sum.* 24.*q*.1. imò dicit *text. in c. si ea.* 25.*q*.2. si ea destruerem, quæ antecessores nostri statuerunt, non constructor, sed eversor esse comprobarer, nec ut interim ista servarentur, quia præcepta Dei non recipiunt

piunt interim : ut sanctè docet reverendus in Christo pater *D. Robertus Cenalis Arboricen. episcopus. in suo libro, in Interimenses.*

Secunda consideratio est in ecclesiæ utilitate, quæ ex decimarum solutione provenit. solutio enim decimarum concernit commodum ecclesiarum, & clericorum : ideo papa tanquam generalis administrator & Dei vicarius, potest hoc commodum in aliquibus rebus remittere, & ex causa dispensare: & tunc non venit contra Dei præceptum, sed contra ecclesiæ constitutionem, quæ statuit ut curatis facta parochiarum divisione, exolverentur. *Hostiens. Panor. & alii in c. à nobis. eod. Ioh. Lupus in tract. de libert. eccles. q. 3. vers. sed viso & habito. col. 2.* & sic non posset papa facere, ut curatus nulla alia habens bona, decimas aliquas non haberet: quia hoc est naturale, ut qui ministrat spiritualia vivere ex temporalibus debeat: vel quòd nullæ decimæ solverentur, quia non recognosceretur Deus, ut superius dixi. De quo plené scribit *Henr. Boh. in d. c. à nobis col. 1. & 2. sequitur Mar. Mantuan. in consil. 121. nolebam num. 192. & sequen.* & sic cum papa sua constitutione curatis eas assignaverit, poterit ex causa aliis concedere : nec contra jus divinum facit, dummodo curatus possit vivere ex aliis ecclesiæ redditibus.

107 *Solutio decimarum concernit commodum ecclesiæ.*

108 *Detinens decimas sine causa non est tutus, sicut, nec plura habens beneficia.*

Nec esset tutus quoad Deum, qui decimas sine causa teneret, etiam ex papæ concessione, sicut retinens plura beneficia ex papæ dispensatione, non est tutus quod ad Deum, si sine causa fuit secum dispensatum. per *gl. in c. non est de voto.* Ideo papa in totum eas remittere non potest in aliquibus rebus sic consuluit *Socyn. consil. 297. viso privilegio. vol. 2.*

109 *Confessores quid super decimis agere debent.*

Ideo dicit *text. in clemen fi. de pœnis.* quòd confessores debent purgare conscientiam confitentium in solutione decimarum, nam si confitens non solverit quotam, partem, vel integram, non sublatam per consuetudinem, tunc confessor illam præcipiat solvi juxta consuetudinem. si verò est consuetudo non solvendi decimas personales, ut nunc est, tunc dicat confitenti, qui decimas non solvit, si sit paratus eas solvere, si peterentur: & si dicat se paratum, eo quòd non contemnit ecclesiæ præceptum, nec Dei, poterit sic absolvi, & non peccat: ut expresse *Floren. scripsit in 2. parte summæ. tit. 4. c. 3. rub. de dec. in fi.* & hoc est notandum pro his qui audiunt confessiones, ut sic interrogent confitentes, & sic faciant.

110 *Papa decimas an quando principi vel laico concedere possit.*

Item ex maxima causa posset papa principi seculari dare decimas alicujus loci, etiam perpetuò, vel alteri laico: ut pote si concederet regi Franciæ decimas illorum locorum hæreticorum, quos ad fidei unitatem convertere posset. *c. Adrianus. 63. distinct. c. 1. ubi scripsi.*

de

de præscript. Hoc expressum scribit *Henr, Boh, in c. à nobis, col. 2. eod, & Astesa in sua summa. lib. 6. partis. 2. rubr. de decim. tit.* 35. *facit c. cum apostolica. in fi. de his quæ fi à prælat.* ubi in feudum perpetuò datæ erant. *c. fin. §. sane. de decis. in 6.* alioqui dicit *text. in c. placuit. 1. §. item decima. 16. q. 3.* Item decimæ Deo mandante sacerdotibus & Levitis separatæ sunt, ut de sorte Domini vivant, qui in eius sorte connumerantur: non ergo cujusquam privilegio laicis concedi possunt, ne divinis mandatis authoritas humana præjudicium inferat. *Collect. tractat. in c. ad hæc in fi. eod. Hostien. in summa in §. fi. vers. 3. quæritur. inde Petr. Belluge, in specul. princip. rub. de decim. n.* 24. refert papam dedisse decimas regibus Hispaniarum, & Aragonum illarum terrarum, quæ à manibus evellerent Saracenorum: & illam donationem valere firmat. Possent etiam episcopi decimas in alimoniam concedere alicui pauperi laico ad tempus, ut docet *Bertach. in tract. de episcop. in 2. parte 4. lib. q.* 41. *n.* 89 *allegat. nota. in c. penul. & fi.* 10. *q. & c. causam de præscriptionibus.*

111 Insuper, si scandalum generale oriretur, si decimas ecclesia à militibus per censuram ecclesiæ exigeret, tunc decimarum exactio suspendenda est, nam ubi per graves dissensionũ scissuras non hujus aut illius hominis est periculum, sed latet strages plurimorum, detrahen- *Exactio decimarum suspendenda.*

hendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sincera charitas subveniat, *c. ut constitueretur. in fine.* 80. *dist. Astesa in summa.* 2. *parte. rub. de dec. lib.* 6. *art.* 3. *vers. obijcitur.* & ita facit concilium Lateranense, quod noluit cogere laicos, propter scandalum, ut statim decimas restituerent, sed ne illas transferrent: existimans ecclesias saltem per illorum obitum eas recuperare: quod fecissent, si id temporis diligentes fuissent ecclesiæ ministris, ut suprà scripsi q. 10.

112 *Post præscriptionem quando quis recipiatur. Arestum.*

Item, quamvis decimæ præscribantur per quadraginta annos, videlicet ab ecclesia contra ecclesiam, tamen ecclesia habet post quadraginta annos quadriennium ad petendum dictas decimas: intra quod si negligenter omittat petere, non recipietur postea. *c. 1. de in integr. restitut. in* 6. Si verò non omiserit negligenter, adhuc admittetur post quadraginta annos, & quadriennium elapsum: ut fuit judicatum in hoc senatu, anno 1518. die 13. Aprilis post Pascha, pro administratoribus domus Dei Parisien. contra religiosas de portu regali. & deduci debet tempus impedimenti, ut alibi scripsi.

113 *Solventes decimas post privilegium illi renunciant.*

Ad hæc si habentes privilegium non solvendi decimas, religiosi fortè, vel alii, eas solvant, illi privilegio renuntiare censentur. *c. accedentibus. & c. si de terra de privileg.* Et idem in eo qui præscripsit, vel alio jure decimam habet, ut præscriptioni renuntiasse videatur, etiam semel solvendo. *arg. c. cum accessissent. in fin.*

fin.de constitution. nisi cum protestatione solvissent, juxta ea quæ notat Bartol. *in l. non solum.§.morte ff.de nov.oper.nuntiat.& Doct. in c. cum Martinus.de constitut. Socyn.consil.296. viso privilegio. col.2.ver.si. quarto ista.in secundo volum.*

Ultimò privilegium concessum religiosis super decimis non solvendis, non extenditur ad decimas, in quarum perceptionis possessione erat ecclesia parochialis, vel alia, ut consuluit *Oldrad.consil.268.* quæstio est, utrum quia in dubio privilegium debet intelligi sine tertii præjudicio; *c. quamvis, de rescript. in 6.* Alia hic innumera vobis congerere possem; sed ista sufficere ratus ea missa faciam. 114 *Privilegium de decimis non solvendis non intelligitur de decimis possessis.*

QUÆSTIO XIV.

An sublatis decimis in toto, vel in parte novalia debeantur?

DEcimo quartò principaliter quæro an sublatis decimis in toto, vel in parte, novalia debeantur? Et respondet *text. in c. tua. 1. in fi. eod. tit.* sic dicens: *Nec occasione decimationis antiquæ, licet in feudum concessæ sint, decimæ novalium usurpandæ* 1 *An sublatis decimis in toto vel in parte novalia debeantur.*

pandæ sunt, cùm in talibus non sit extendenda licentia, sed potius restringenda. Unde intelligunt Doctores illum text. in laicis, quòd si donatio decimarum illis facta sit, quia est odiosa, ideo restringenda, quare non debentur laicis novalia. Contrarium est, si decimæ concessæ sint clericis, ut etiam decimæ novalium eis debeantur, quia maius est eis concessum: ergo & minus. *c. ex parte. 3. ibidem.* & ita intelligunt illa jura *glos. & Docto ibid.*

2 *Regula quod decima novalium ad curatum spectant.* Ego verò arbitror, Doctor. ibi hactenus in his defecisse nam text. *in c. cum contingat. eodem titulo*, regulam tradit sic: *Cùm in quibusdam parochiis ad quasdam ecclesias, vel personas ecclesiasticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia, in eisdem, quæris à nobis ad quem hujusmodi novalium decima incipiat pertinere. Respon. quòd cum perceptio decimarum ad parochiales ecclesias de jure communi pertineat, decima novalium quæ fiunt in parochiis earundem, ad ipsas procul dubio pertinere noscuntur: nisi ab his qui alias percipiunt decimas, rationabilis causa ostendatur, per quam apparet novalium ad eos decimas pertinere.*

3 *Intellectus ad c. cum contingat.* Ecce igitur regulam, quòd ubicunque alicui sunt concessæ, etiam à papa decimæ

sive

ſive laicis, ſive clericis, decimæ novalium eis non debentur. in *d. c. cum contingat.* ſed ad eccleſias parochiales, cùm eis ſint aſſignatæ omnes decimæ; de jure communi pertinent. & Doctо. intelligunt illum text. in eo qui præſcripſit decimas, ut decimas novalium habere non poſſit: ſecus in alio. & hoc probant illo text. in verb. *ab antiquo*, Ego tamen contrarium dico inferius, imò debet intelligi text. ibi ab antiquo quod perceptio decimarum erat antiquitus conceſſa, & pertinebat, & non de novo. ſic dicitur in *c. tua. in fi. ibid.* nec occaſione decimationis antiquæ non vult ſe reſtringere tantum ad decimam præſcriptam ſed illæ decimæ erant longè ante illam decretalem conceſſæ, non de novo: tamen erant longo tempore poſſeſſæ, licet adhuc non eſſent præſcriptæ.

4 *Decimæ novalium intra duas parochias ad quam pertineant.*

Si verò novalia apparent inter duas parochias, & neſcitur intra quam illarum, quia non apparent ibi limites, ſed in locis viciniſ appareнt: tunc inter illas eccleſias fieri diviſio debet. teſte *Henr. Bohic. in c. pervenit. 1. col. 1. de decim allegat. c. cum quis. §. 1. de ſepul. in 6.* Ego putarem pro modo limitum cuilibet parochiæ aſſignandas, adeò quod ſi limites unius parochiæ veniant uſque ad tres partes novalium, illa eccleſia tres partes habebit decimarum, altera aliam partem: ut plenè explicatur in §. *præterea de*

rer.

rer. div. in institut. & per Bar. *in tract. de Alveo & Tyber.*

5 *Episcopus quando decimas novaliũ concedere possit.*

Si verò nulli appareant limites, quibus illa novalia regi possunt, tunc episcopus assignare eas novalium decimas poterit. *c. quoniam de decim.*

6 *Intellectus ad c. ex parte.*

Non refragatur *c. ex parte 3.* ubi videntur decimæ novalium concessæ, ut per Doctor. Respon. quidam illum text. intelligendum putant, quando conceditur, ut de laboribus suis aliqui non teneantur decimas solvere, tunc non tenebuntur solvere etiam de novalibus, quæ propriis manibus excolunt, nam cum maius sit concessum, ut de laboribus, id, est in quibus laborant propriis manibus; decimas solvere non teneantur, etiam de minoribus, scilicet de novalibus in quibus laborant solvere non tenebuntur: quia non fiunt tot novalia, quot erant antea terræ laborabiles: & in his non est maximum præjudicium ecclesiis parochialibus. Sed quando conceduntur decimæ alicuius parochiæ monasterio, quod ipsi possint decimas novalium habere, hoc est prohibitum: nam parochiali ecclesiæ debentur, quia illi omnes decimæ à principio fuerunt assignatæ, & in hoc casu privilegium, quatenus concernit tertii præjudicium, est restringendum *c. olim. de verb. sign. & ibi Doct.* confingunt quatuor intellectus quorum nullus verus est.

Ideo intelligerem illum text. quòd ibi concessio

cessio decimarum fuit facta ecclesiæ parochiali, cui erant de jure communi debitæ, ut ex integra apparet: ergo cum res de facili ad suam revertantur naturam. *l. si unus. §. pactus ff. de pact.* & redire ad jus commune est favorabile. *glossa in capit. statutum. de præbendis. in 6.* ideo quando redditur ad jus commune, ex prima concessione, & novalium decimæ concessæ censentur: ita est in illo textu parochiarum tuarum. Sed dicet quis, frustra impetratur, quod jure communi conceditur. *l. una. C. de thesaur. lib. 10.* ergo frustra curatus eas impetratur decimas. Responde, ut patet in integra: decimæ illius parochiæ novales erant ab episcopo concessæ canonico Novarien. ideo curatus impetravit à papa privilegium, ut sibi non obstante concessione episcopi, quam de consuetudine dicebat se habere posse, decimæ deberentur impetranti, & papa hoc concedit dicens, decimas novalium ad ecclesias parochiales pertinere: nec sunt in integra illa verba, quia ubi maius conceditur, minus concessum esse videtur. nam in privilegiis non valet argumentum à majori, sed à comprehensis: quia illud concessum censetur, quod in privilegio comprehensum est. *c. fi. de translat. episcop. regul. jur. in 6.* nisi illa sint accessoria consecutiva. *gl. in c. quia in tantum. de præbend. Felyn. in c. postulastis. col. 13. & sequ. de rescrip.* & decretalis integra sic est, ut inveni eam in antiqua Honorii compilatione.

7 *Novus intellectus authoris ad c. ex parte.*

N *Re-*

Rectori ecclesiæ beatæ Mariæ de Nibiola.

8 Decretalis c. ex parte ex integra.

Ex parte tua fuit propositum coram nobis, quòd in ecclesia parochiæ tuæ veteres percipis decimas integraliter: per hoc credimus, quòd ad te debeant in eadem parochia novalium & decimæ pertinere. Sed F. V. N. episcopi Novarien. ejusmodi novalium decimas R. Bus canonico Novarien. quasi hoc potuerit de consuetudine, quæ dicenda esset verius corruptela, concesſit, pro quo quidam ad quosdam ipsos judices nostras literas impetraverunt, qui iniquam contra te definitivam sententiam protulerunt: à qua cùm tu ad nos vocem appellationis emitteres, aliis obtinuiste negotium delegari à nobis. Ergo humiliter postulasti, ut de indulgentia nostra in parochia ecclesiæ tuæ, in qua veteres percipis decimas, haberes & decimas de novalibus recipiendi facultatem, cum ergo perceptio decimarum ad parochiales ecclesias de jure communi pertineat, per quod decimæ novalium quæ fiunt in parochiis earundem, ad ipsas spectare noscuntur: tibi, & ecclesiæ tuæ prædictorum novalium decimas indulgemus. Itaque ex hoc eidem canonico quoad vixerit, si eum contra te obtinere contigerit, nullum præjudicium fiat, post ejus tamen de-

decessum supradictæ decimæ ad tuam ecclesiam devolventur. Ecce igitur text. clarum, quem Doct. hactenus contorserunt, & perperam intellexerunt: sed ut deinceps hæc materia intelligatur, casus facio sequentes in ipsis novalibus.

Primus casus, si monasterium, vel extraneus curatus præscripserit decimas in uno loco, si fiant novalia ibi, decimas novalium non habebit: sed curatus illius loci & parochiæ ubi novalia facta sunt, qui ad hoc de jure communi fundatus est. *c. cum contingat. ubi gl. & Doct. de decim.* quia præscriptio in uno capitulo & in uno prædio, non extenditur ad aliud. *gl. in verb. interruptionem. c. auditis. de præscription.* ubi etiam exercens jura aliqua episcopalia, illa sola præscribit. *c. cum olim ibidem.* unde si quis præscripserit decimas omnium prædiorum, uno excepto, totius parochiæ, præscriptio illa non extenditur ad aliud prædium: ut asserit *Innocent. in c. tua* I. *in fi. eod. Panor. & alii in d. c. cum contingat.* ideo oportet quod præscribens probet in quib⁹ prædiis præscripserit. nam si probetur interrupta præscriptio, nõ continuabitur cum prima possessione. *c. illud de præscription. in l. naturaliter. ff. de usucapion.* & si quis præscripserit vectigal in certis rebus non poterit de aliis colligere. *Bart. in l. si publicanus. in fi. ff.*

9 *Decimas tenens in uno loco, non habebit novalium decimas.*

de publican. Socyn. consil. III. *abundè. col. penul. vol.* I.

10 *Tantum est præscriptum quantum possessum.* Ratio est, quia tantum præscriptum, quantum possessum, & non plus *l. quod meo. §. fin. ff. de acquir. possess. l.* I. *§. si quis hoc interdicto. de itiner. actuque priv. & d. c. auditis. de præscription.* sed quis non possedit decimas novalium, cùm nullæ essent: ergo eas præscripisse non poterit, & sine possessione præscriptio non procedit, *l. sine possessione. ff. de usu cap. & reg. jur. in 6.*

11 *Præscriptio odiosa non extenditur ad futura* Item quia præscriptio est odiosa, eo quod juri alterius detrahit, ideo est restringenda. *regul. odia. & ibi gl.* & ita docet *Ioh. And. in addit. ad Specul. in rub. de his his quæ fiunt à prælat. Innocen. in c. tua.* I. *de dec.*

12 *Nec ad novales decimas trahitur.* Ad hæc præscriptio ad futura non extenditur, etiam similia, ideo ad novales decimas non trahetur, *Panor. in ult. notab. in d. c. cum contingat. per illum text.* quia præscriptione stricta fieri debet interpretatio. *Socyn. consil.* 275. *in causa, col 3. vers. sed posito. in* 2. *vol.* quia actus taciti non sunt interpretandi ultra quàm se extendant. *Bal. in l. quod constitutum C. ne de statu defuncto.* Ubi etiam concludit, quòd si præscriptio favorabiliter disponat, ta-

tamen ad similia non extenditur, & istud est summæ æquitatis, ut ecclesia parochialis, quæ fortè alias non habet decimas, & pauca alia, vel fortè nulla bona, ut harum decimas saltem novalium habeat, ut dicunt *Hostien. Ioh. And. & Card. in d.c. cum contingat.*

13 *Probata decima adjudicantur præscribenti, & non alia.*

Item præscriptio non habet locum nisi in illo actu, quo fuit usus. ut *d. l. 1. §. si quis hoc interdicto ff. de itiner. & Alex. consil. 122. vi- so puncto. in fi. vol. 4. & consil. 16. in causa. n. 12. & consil. 35. ponderatis. n. 7. in 5. vol.* unde si testes deponant aliquem percepisse decimas frumenti, alii testes, vini, non tamen sufficeret ad assignandum totum genus decimæ: sed in his in quibus probat. nam minutæ & mixtæ saltem curato remanebunt, cum de his probatum non sit: ut docet *Innocen. in c. licet ex quadam. de testib.* quem sequitur *Collecta. in c. nuper. eod.*

14 *Præscripta deci. ma in uno prædio trahentur ad ibi sata.*

Tamen si quis possederit & præscripserit decimas frumenti in tali parochia, si seminetur ibi milium, vel crocus, vel herba ad tingendum commoda, quam vulgus, du pastel, vel, de la- guede vocat, vel aliud: habebit is decimas illarum, quæ de novo ibi seruntur: ita probat *Host. in c. tua. 1. in fi. de decim. & Anchor. in c. cum contingat. in fi. ibid.* alioqui esset in potestate serentis privare decimis aliquem, contra reg. id quod nostrum est, sine facto nostro à nobis avelli non potest. *ff. de reg. iur.* abundantius inferius dicitur.

15 *Præscriptio de persona ad personam non extenditur.*

Præterea qui decimas personales præscripsit parochianorum habitantium in loco de Balhanissis, si quis illuc venerit de novo, & ibidem habitaverit, is qui super aliis præscripsit ab illo novo non habebit decimas: quia præscriptio in una persona, non extenditur ad aliam: ut plenè consuluit *Iaſ. conſil. 81. communitas. col. 3. in 3. vol.* cùm sit bonũ argumentũ de rebus ad personas. *l. miles ita §. 1. ubi Bar. ff. de milit. testam. l. qui plures de vulgar. Aret. consil. 32. in causa. col. 1.* sic nec privilegium extenditur de persona ad personam. *c. ex multiplici. c. licet & c. dudum de decim.* sic probat *Socyn. in conſ. 268. & eleganter col. 1. vol. 2.*

16 *Consuetudo non extenditur ad ea de quibus non est consuetum*

Item in consuetudine, ut si quis ex consuetudine antiquas perciperet decimas, tamen novalia in cujus territorio fiunt, non habebit. *Hostienſ. & alii in c. cum contingat. de decim.* quia consuetudo & privilegium æquiparantur. *c. conquestus. 9. q. 3. & c. quod ad sedem. de offic. ord.* nec possit trahi consuetudo ad illa, de quibus non est consuetum. Licet consuetudo in materia aliàs non præjudiciali multum extendi possit. *l. de quibus ff. de legib. & l. 1. C. quæ sit longa consuet. Collecta. in d. c. cum contingat.*

17 *Novales decimæ præscribi possunt.*

Fallit quando novalia possedisset per tempus immemoriale; nam eodem tempore præscri-

bi

bi possunt decimæ novales, quo veteres. *Doct. in d. c. cum contingat. & c. 1. de præscription. in 6.* sic consuluit *Bertrand. consil. 184. viso processu col. 1. vol. 2. ex 1. edit.* Et ideo si titulum in veteribus habebat, non propterea in novalibus habere censetur: & sic in istis requiritur tempus, cuius initii memoria non sit in contrarium, ut ibi *Bertrand.* concludit.

Si verò & de novalibus habebant titulum coloratum, tunc quadraginta sufficient anni ad præscribendum eas, sicut in aliis decimis, per *Felyn. & alios in c. de quarta. de præscription.*

18 *Præscripsit qui decimas in fundo eorum etiam quæ ibi serentur decimas habebit*

Secundus casus est, qui præscripsit decimas in uno prædio, in quo satum fuit frumentum. si ibi seminetur avena vel milium, tunc is, qui in illo fundo præscripsit decimas frumenti, habebit & decimam milii, vel alterius rei, ne res diverso iure censeatur. *c. cum in tua de decim. & l. eum qui ff. de usucap. c. cognovimus. 12. q. 2. Anchar. in c. cum contingat. in fi. ibidē.* quia in dubio decimæ præscriptio est realis censenda, id est, terram concernens, non speciem fructuum perceptorum, teste *Anch. in d. c. cum in tua.*

19 *Arborum decima & lapidum solvantur.*

Idem si de novo plantantur nuces, vel vites in uno prædio, in quo quis præscripserit decimam, eo casu etiam habebit decimam ex illis arboribus de novo plantatis. *per d. c.*

 cum

cum in tua. ubi communiter Doctor. nam præscribens in certa terra decimam, videtur quoad omnes illius terræ fructus præscripsisse: ideo si de novo lapides extrahentur, de lapidibus decimam habebit, id est, de pretio quo lapides vendentur. quia præscriptio extenditur ad particularitatem juris apprehensi sub unico jure ut universali: ut scribit *Ant. But. in d. c. cum in tua.* nam postquam prædium est unicum & universale, ad speciem, id est partem, in jure universali, ad comprehensam, id est in ipso prædio existentem, fiet præscriptionis extensio, ne res diverso jure censeantur: & quia ibi est possessio totius prædii, quamvis non sit possessio illius rei nunc seminatæ, tamen præscripsit decimam fructuum, quicunque producentur habebit decimam, quod est notandum.

20 *Qui præscripsit in una parte fundi, an ex novali alterius partis habere eas possit.*

Ideo qui præscripsit decimas in una parte fundi, & postea fiat novalis alia pars fundi, is qui in parte præscripsit decimas, & in hac novali habebit. nam præscriptio partis indivisibilis ad totum extenditur ratione individui: quia est unum prædium, & una res non debet diverso jure censeri. *d. c. cum in tua. ubi Hostien. & alii, in c. dilectus. de capel. monach. Corse. in addition. ad Panor. in 3. nota. c. bonæ. de postulat. prælat. per l. si stillicidii. §. fi. cum l. sequen. ff. quemadmo. servit. admittat.* ita consuluit *Panor. consi. 71. casus talis quidam clericus*

cus.in 2.vol. & Albert Brunus *in tract. de augmento.in* 17*.conclus.in princ.*

Quod intelligerem esse verum, quando appareret unum esse prædium per emptionem, quia uno pretio emptum, vel per limites, vel ob clausuram : secus si non appareret esse unum, quia tunc quot fiunt culturæ, tot fiunt prædia, per destinationem patris famil. Et in dubio ex tam longo tempore præsumuntur plures esse fundi, ut scripsi in *l. silua cædua.* §. *novalis. ff. de verborum signific.* ubi respond. ad ea quæ *Panorm.* in contrarium adducit. 21 *Limitatio.*

Item quando per præscribentem fuerunt receptæ quædam decimæ in nemoribus, vel pascuis, tunc si illa redigantur in culturam, is qui decimas aliquas ex illis percepit, habebit & novales : quia rationibilis causa subest. nam postquam semper habuerunt in illis terris decimas, quòd nunc habeant. per *text. in c. cum contingat. in fi. ibid.* nisi rationabilis causa ostendatur, per quam appareat novalium ad eos decimas pertinere. *de dec.* ubi *Panor. & alii* hoc firmant facit *c. statuto. in fi. ibidem. in 6. Doct. in c. quid per novale, de verb. signific.* sic consuluit *D. Paul. Paris. Card. egregius, consil. 73. licet ius commune. col. 2. in 4. vol. & Carol. Ruinus. consil. 163. Iesu Christi. col. 5. n. 15. in 5. vol.* 22 *Decimas qui recepit ex nemoribus, si in culturam redigantur eas etiam habebit.*

23 *Præscribens majores an minutas habere debeat.* Tertius, qui præscripsit decimas majores in una parochia, minutas etiam videtur præscripsisse, tum quia accessoriæ sunt. *d. c. cum in tua. eod. tit.* præscriptio facta de principali ad accessorium trahitur. *text. in l. si in aliena* §. 1. *ff. de usucap. & l. eos. C. de usur.* & stricta dispositio relata ad jus decimarum, extenditur ad speciem sub eodem genere. & ad rem, & ad materiam eandem, ut *Anton Butr. docet in d. c. cum contingat. col.* 1.

24 *Limitatio.* Quod est verum, si accessorium in initio præscriptionis inchoatæ inerat principali; secus si postea *text. singular. in l. qui fundum.* §. 1. *ff. de usucap. secundum Roman. singul.* 577. *tu habes regulam. Felyn. plenè in c. auditis. col.* 10. *de præscription.* unde si præscribens percepit majores decimas in uno loco per tempus immemoriale, & nullus ibi receperit decimas minutas, si postea eas petat à laicis, non poterunt ipsi ei denegare, quia jus decimandi contra eos præscripsit, ergo & in omnibus, nec poterunt se ipsi juvare præscriptione non solvendi, ut superius dixi,

25 *Elucidatio c. cum in tua ex integra.* Fallit quando minutæ decimæ fuerunt uni solutæ, & grossæ alteri, tunc is, qui grossas præscripsit, minutas non habebit, sed tunc demum quando alius non percepisset illas, præscribenti debebuntur. *Hostiens. Ioh. And. Panor. & alii in d. c. cum in tua, per illum text.* ubi in integra

tegra habetur. ibi, non fuerunt decimæ persolutæ, quæsivisti per sedem apostolicam edoceri, utrum decimæ fructuum prædictorum ad parochiales ecclesias, quæ nec majores recipiunt, nec minutas, an ad monasteria, & illas conventuales ecclesias, quæ decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere, ad quod sic respondemus, &c.

Ecce igitur text. expressum, quod si perciperentur decimæ minutæ ab alio, tunc non deberentur illi, qui percipit majores. & idem docet *Panor. in 3. notab. ibidem. & in c. bonæ. 3. de postulat. prælat.* nam sicut per pactum induci potest, ergo per compositionem, quod unus recipiat decimas majores, & alter minutas. *c. ex multiplici. de decim.* & dixi superius in proxima quæst. sic potest fieri per præscriptionem, ut is, qui maiores præscripserit, illas tantùm habeat, alter verò minores. & ideo dicit *Anton. in dicto c. cum in tua.* quòd quando non apparet decimas minutas per alium fuisse perceptas, tunc ex perceptione grossarum sub nomine decimæ, simpliciter sunt decimæ ipsæ grossæ & minutæ, unum & idem jus: & ideo tunc quoad minutas censetur præscriptum. sed si alia ecclesia vel persona percepisset minutas, esset interrupta præscriptio quo ad minutas, ideo tunc colligenti grossas debentur grossæ, colligenti minutas, minutæ: idem si unus recipiebat decimam vini, alter frumenti, si in

26 Decimæ minutæ perceptæ ab alio, non debentur illi qui percipit majores.

in uno fundo sit frumentum & vinum & tunc is qui percipiebat decimam vini eam habebit ex vino, & alter decimam frumenti ex frumento.

27 *Res quando jure diversò censeri potest.*

Nec est absurdum eandem rem diverso jure censeri propter diversum accidens concurrens. *Anton. & alii in d. c. cum in tua. vel diversis respectibus l. hinc peculium. §. 1. ff. de pecul. gl. & Domin. in c. cognovimus. 12. q. 2. Iohan. Francisc. Balb. in tract. de præscription. in 2. parte. col. 6. & sequent.*

28 *Privilegium super decimis ad novalia extenditur.*

Quartus casus, privilegium de non solvendis decimis de laboribus propriis extenditur ad novalia, quæ propriis fiunt manibus *c. ex parte. 3. de decim.* quia intelligitur tam de præsentibus laboribus, quàm de futuris, *c. ad audientiam. de decim.* Iuxta concilium Maguntinē. & quia non paratur in hoc casu tam magnum præjudicium ecclesiis parochialibus. & pro hoc facit. *l. fi. C. quæ res pign. oblig. pos.* ergo de illis intelligitur. Et est casus *in c. cum contingat. ubi gl. eod.* ubi sic acquiratur prædium de novo, de eo non solvitur decima, si propriis manibus illud colatur: si verò non colatur propriis manibus, secus. *c. fi. §. pen. de decim. in 6.* sic & quando conceditur privilegium non solvendi decimas de laboribus, non solvet de novalibus factis propriis manibus: de quibus novalibus semel factis, nunquam postea decima solvetur, aliàs contingeret indulgentiam de no-

novalibus plus dispendii, quam utilitatis afferre *c. fi. de privileg.* probant *Doct. in d. c. ex parte. 1. eod.* & quid si concedatur duplex privilegium, unum alteri contrarium, utrum prævaleat, consuluit *Decius. consil. 147. Et pro tenui.*

Quintus casus privilegium concessum monasterio, vel aliis etiam laicis, ut recipiant decimas alicujus parochiæ, non extenditur ad novalia. *c. tua. 1. in fi. de decim. & c. ult. eod. in fi. c. sane. de privileg.* tum quia exemptus in una re, non est in alia exemptus. *c. cum capella ibidem.* tum etiam quòd non est, concessum non videtur, sed non erant tempore privilegii novalia: ergo non fuerunt concessa, nec decimarum novalium privilegium. Nam privilegium etiam est restringendum, quatenus concernit præjudicium tertii. *c. olim. de verb. signific.* & ad futura privilegium non extenditur. *Clemen. fi. de rescript.* nam licet privilegia papæ & beneficia sint latissimè interpretanda. *c. cum dilecti. de donation.* hoc est verum, quatenus præjudicant concedenti: secus si tertio. *Ias. in l. beneficium. ff. de constitution. princip. post. Panor. & alios, in d. c. olim.* nec est intentionis concedentis voluisse concedere decimas novalium, & omnino privare ecclesias parochiales omnibus decimis, quibus jam assignatæ erant à Dionysio papa. *c. pastoralis. de his quæ fiunt à prælat. c. mandatum.*

29 Privilegium super decimis quando ad novalia extendatur.

ubi

ubi gl. ult. de rescriptis. & istud est summæ æquitatis, ut si parochialis perdidit veteres, quòd has saltem novales habeat: ut dicunt *Ioh. And. & Anch. in d. c. cum contingat, facit. c. ult. in fi. eod. lib. 6.* imò ratio *c. tua.* habet locum in hoc casu, quia hæc licentia nō est extendenda, sed restringenda & quamvis Doct. dicant habere locū in laicis tantum, dicatis etiam procedere in clericis, nam odiosum est, quòd curatus vel monasterium alienum decimas habeant in aliena parochia. *c. ad decimas. de restit. spol. in 6.* etiā est odiosum, quod haberet novales, quamvis decimas veteres haberet: quia jure communi proprio curato debentur. Ergo illud est odiosum, quòd alteri etiam clerico, vel monasterio debeantur; igitur erit restringendum, per *reg. odia. de reg. jur. in 6. & l. cum quidam. ff. de lib. & posth.* Hoc expresse firmat *Anch. in d. c. ex parte. 3. & Fortun. Garsias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. 6. & seq. ff. de liber. & posth. Collecta. in c. cum contingat. eod.*

30 *Privilegiatus de non solvendis decimis novalium decimas solvet.*

Item privilegium non solvendi decimas, ad novalia non extendetur, adeo quòd hic privilegiatus de novalibus decimas solvet: ut expressè docet *Anton. Butr. in d. c. tua. in 1. col. ult. eod.* probat. *Socyn. consil. 297. viso privilegio. col. 1. & per totum vol. 2.* multo fortius cui concessæ sunt decimæ, novales non habebunt.

Etiam frustra impetraretur privilegium de novalibus, si novalia deberentur illi, cui veteres, quod est falsum. *per c. fi. de decim in 6.* ubi etiam *in* §. 1. *Cistertien. & Chartusien.* in his novalibus sunt privilegiati, ergo non alii, si non appareat de eorum privilegiis. *l. jus singulare, ff. de legib.* fallit quando papa concessisset omnes & quascunque decimas, vel omnē decimationem talis territorii : tunc etiam ad novalia referretur, nam qui totum dicit, nihil excludit. *c. solitæ de major. l. Iulianus. ff. de leg.* 3. sic expressim decidunt *Arch. & Dom. in c. cognovimus.* 12. *q.* 2. *& Collect. in fi. d. c. cum contingat. per gl.* ibid. & sic debet intelligi. *l. servitus. ff. de servit. urb. præd. & c. si Romanorū.* 19. *dist.* & illa sententia Doct. dicentium aliud in privilegio, quam in præscriptione, sic intelligi debet, & sic consulit *Socyn. cons.* 297. *viso. col.* 2. *& seq. vol.* 2. Tamen hodie *in c. statuto.* §. 1. *de dec. in* 6. limitatur privilegium percipiendi decimas & novalia, ut is non possit percipere, nisi dimidiam partem novalium. & secundum hoc fuit judicatum sæpius in hoc senatu, á quo fuit data curato possessio percipiendi dimidiam partem novalium, & priori habenti privilegium, alterius partis possessio adjudicata anno 1545. die 23. Decemb.

31 *Novalia non debentur illi cui veteres.*

Arestum.

Sextus casus, remittens decimas sibi debitas, 32 *Remit.*

tens decimas & novales remisisse videtur. bitas, & novales remisisse videtur. *c. quia circa. de privil.* quia in beneficiis plenissima est interpretatio facienda, quoad concedentis praejudicium: & una res non debet diverso jure censeri, ut ibi dicitur. *& l. eum. ff. de usucap.* & postquam remisit decimas, & omnes videtur remisisse, igitur & novalium decimae, postquam ad eum pertinere potuissent; secus si esset praejudicium alterius, unde si papa absolveret aliquem à decimis alteri spectantib. intelligeretur de praesentibus, non de futuris: secus si absolutio esset facta ab eo cui debentur, *ut Ioh. And. & Ab. anti. notat. in d. c. quia circa*

** Additio.* [Et per hoc dixi, quod si matrix ecclesia remiserit decimam certi loci capellae de novo constructae, quod etiam illa ecclesia de novo constructa novales in illo loco habebit.]

23 *Privilegium de non solvendis decimis novalium non extenditur ad novalia praeterita* Septimus casus, privilegium de non solvendis decimis novalium, non comprehendit novalia jam facta ex quibus decimae jam solvebantur. *c. dudum. de privileg.* quia tunc grave inferretur praejudicium possessori novalium: ideo papa non intendit illi auferre: secus in novalibus nondum factis tempore privilegii, quia non tendit in grave praejudicium. *Panor. ibi* facit. *c. ult. eod. tit. in 6.* & quod consuluit *Oldrad. consil. 156. propter tria.*

24 *Privile-* Octavus casus privilegium concedens percipiendi decimas novalium pro illa parte, pro

qua

qua veteres possidebant, non extenditur ad alias decimas, nec ad alia loca, sed ad eam tantum partem, in qua veteres possidebantur, *c. statuto de decim. in 6.* Et sic is qui petit decimam in vim illius privilegii, probare debet se tempore indulti habuisse decimas veteres, alias succumbit, vel partem pro qua petit, tenetur probare se possedisse: quia dum allegatur instrumentum vel privilegium, illud probari debet. *authent. si quis in aliquo. C. de edend.*

gium percipiendi decimas novalium pro ea parte, & quid operetur.

35 *Tempus immemoriale mediæ partis quid probet.*

Qui si probaret se possedisse per tempus immemoriale mediam, vel aliam partem veterum, & adhuc se possidere, tunc præsumeretur quod tempore indulti illam partem possedisset: per ea quæ notat. *Felyn. in c. si diligenti. & c. cum nobis. de præscript. & Ioh. Franc. Balb. in tract. de præscript. in 2. parte 3. principal. q 6. col. 27. & seq.* alioqui ex defectu probationis semper succumberent habentes hæc privilegia, quia non valerent probare, quòd ante concilium haberent: ut Panor. & alii dicunt in decimis infeudatis, *in c. cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat.*

36 *Dimidiam novalium decimam curatus habere debet non obstante privilegio.*

Non potest tamen hoc privilegium extendi ultra dimidiam partem decimarum, ideo si tempore indulti possidebat privilegiatus partes decimæ, non habebit tamen nisi novalium dimidiam partem. *d. c. statuto. §. 1. de decim. in 6.* quia non est verisimile, si tunc de plena & integra perceptione veterum fuisset expressum, quod apostolica sedes pariter & similiter nova-

O lium

quæ possidere poterant, dimittunt, eumq; nudi sequentes, se potestati alterius subdunt. Et sic nullo modo solvebant tunc decimas religiosi de suis prædiis, & sic contraria fuerunt tempora, verum, quia hoc erat damnosum ecclesiis parochialibus, quia omnes & singuli monasteriis passim bona donabant, ob id tertium successit tempus.

Tertium tempus concilii fuit Maguntin. in quo statuit papa Paschalis, ut religiosi communiter viventes decimas de suis laboribus, seu nutrimentis non solverent, *c. quæst. & c. sequen. 16. q. 1.* nam per hoc consulebatur religiosis sacerdotibus, qui divinis & contemplationi vacabant, monachis etiam laicis, qui suis manibus hæc prædia nolebant, ne forte in monasterio otiosi essent. *gl. & Doct. in c. ex parte. 1. de decim.* & sic justa ratione statutum fuit, & privilegium illis concessum, nempe id temporis non poterat esse grave detrimentum ecclesiis parochialibus: quia ipsi multa prædia propriis non poterant manibus colere, & rara erant monasteria: sed quia postea cæperunt augeri, ideo statutum fuit ut sequitur. 39 *Tertium tempus.*

Quartum, quia religiones cœperunt crescere, licet olim raræ essent, *c. suggestum eod.* gravare ecclesias parochiales solebant, ob id Adrianus papa, cujus decretalem hodie non habemus, ut testatur *Host. & Card.* solis Ci- 40 *Quartum tempus.*

ſtertienſibus & hoſpitalariis Hieroſolymitanis, & templariis, tanquam ferventioribus ad devotionem, & ad Dei ſervitium indulſit, ut decimas laborum ſuorum, quos propriis manibus, vel ſumptibus colunt, ſolvere non tenerentur, *c. ex parte. primo. & c. licet. eod. tit.* & quidam intelligebant de laboribus id eſt novalibus, in quibus valde laboratur: ſed papa exponit in *c. ad audientiam, ibidem.* intelligi indultum debere non tantum de novalibus, ſed etiam de prædiis, quæ propriis manibus à religioſis prædictis coluntur: quia ſi tantum de novalibus intelligere voluiſſet papa, hoc expreſſiſſet. *d. c. ad audientiam.*

41 *Aliis religioſis tempus illud indultum ſit.*

Aliis verò religioſis id temporis indultum fuit, ut de novalibus ſuis, quæ propriis manibus vel ſumptibus excolent, & de nutrimentis animalium ſuorum, i. e. de animalib9 quæ nutriunt *gl. in verb. animalibus, in Clem. 1. eod.* & de hortis ſuis decimas non perſolvent, *d. c. ex parte. 1. ibid.* id eſt, de hortis quos colunt ad proprium uſum: vide rationes per *Socyn. conſil. 268. eleganter vol. 2.* Fuit etiam ſtatutū, ut patet in integra, in hæc verba: *ut nullus abbas decimas, & primitias, & reliqua, quæ ſecundum ſtatuta canonica ad epiſcopos pertinent, detineat ſine authoritate Rom. pontificis, ſeu epiſcopi in cujus diœceſi habitat authoritate apoſt. firmamus.*

Quin-

Quintum verò tempus est novissimum, videlicet generalis concilii, in quo detractum est privilegium Cistertien. & Hierosolymitano de laboribus, quo ad possessiones acquisitas post concilium generale: videlicet, ut ipsi de eis teneantur decimas solvere etiam novalium, *c.nuper.eod.tit.in 6.c.* 1. *in fi. de verbor. significat.eod.lib.* quia vidit concilium quòd multas acquirebant possessiones, ob id poterat esse enorme dispendium ecclesiis parochialibus, ideo privilegium restrictum est ad possessiones, quas tempore generalis concilii habebant & hoc habent probare religiosi: quia qui se fundat in tempore, hoc probare debet. *l.eum actum.ff.de negot.gest.* & scripsi plenè in *tractat.nominat.q.*14. quod poterit fieri per acquisitionem, si habeant instrumenta; si verò illi religiosi non haberent instrumenta, si probare possent se possedisse per tempus immemoriale, & allegarent se ante concilium habere, sufficere putarem illam probationem, saltem ad hoc, transferretur onus probandi in adversarium, per *gl.in l.servitutes ff. de servitut.& Doct.in c.cum apostolica. de his quæ fi.à præl.* scripsi superius. 42 *Quintum tempus.*

De novalibus etiam ipsi habent simile privilegium cum aliis, scilicet quòd non solvant, si novale sit proprium, & suis manibus redactum ad culturam fuerit, & quod de illo novali antea ecclesia nullum aut modicum emolumen- 43 *Privilegium religiosorum de novalibus.*

tum recipiebat. *c. commissum. eod. & c. quid per novale. de verb. signif.* & ita allegant *tex. in c. ex parte 2. de decim.*

44 *Regula quoad Cistertien. & Hierosolymitanos*

Et sic potest statui regula quo ad Cistertienses & Hierosolymitanos, ut hodie non solvant de laboribus decimas: quod est intelligendum de prædiis, in quibus propriis laborant manibus vel suis sumptibus colere faciunt, dando pecuniam his qui hæc colunt: gl. in verbo, *excolendas clem. 1. de decim. & Socyn. consil. 93. in tertio volum.*

45 *Quando de novalibus decimas non solvant.*

Item ipsi & alii religiosi etiam habent privilegium, quòd de novalibus decimas non solvant, si ipsi propria novalia habent, & illa in fertilitatem inducant propriis laboribus, nec de hortis eorum, ut superius dixi.

46. *Et quando solvant.*

Tertiò quod olim ecclesia non haberet emolumentum: alioqui secus. *c. commissum. eod. c. quid. per novale de verb. sign.* Unde si quis reduxit terram sterilem in culturam, & postea dederit religiosis, ipsi de hac solvent decimam: quia non fecerunt hæc novalia propriis manibus, ut requiritur in *d. c. ex parte. ubi Doct. de privileg.*

47 *Alius casus.*

Item fallit, quando monachi colonis illas possessiones colendas tradunt, nempe tunc ad decimas tenentur. *c. licet. de decim.* sive fuerint coloni partiarii, sive alii. *Doct. ibi.*

48 *Solutio objectionis.*

Nec refragatur *reg. qui per alium facit, perinde est ac si faceret.* Respond. non dicitur pro-

propriis manibus facere, qui per alium facit: *ut d.c.licet.& c.quicunque.de hæret. ubi gl.* & in *Clem. una.* in verb. *publicè de vi. & ho.cler.* plenè scripsi in tract. nominat. q.10. nu. 11. & seq. Et si propriis manibus non fecerunt, non habet locum privilegium.

Imò in illo concilio generali ipsi abbates Cistertiensis ordinis congregati convenerunt, ne de cætero fratres ipsius ordinis emerent possessiones: de quibus decimæ ecclesiis debeantur, &c. & sic ibi Doct. dicunt valere statutum & ordinationem, ut non liceat emere possessiones: quamvis contrarius videatur text. *in l.pen. ff.de pact.* Sed respond. eo quòd statutum confirmatum fuit à papa, ob id valuit pactum; sed non factum simpliciter, vel Panor. ibi dicit non valere hoc pactum, vel legem, ne collegium emat; secus si singuli fratres prohibeantur. & ita est intelligendus textus. Ego verò valere dico pactum, & legem, & statutum, ut non liceat aliquibus, fortè externis, acquirere possessiones in tali loco, etiam si pactum non sit à papa, vel principe confirmatum. Prætor ait: pacta servabo, *l. jurisgentium. §. prætor ait. ff.de pact.* Nec refragatur d.l.pen. quia intelligitur non valere pactum, ut non liceat vendere & alienare rem meam vicino: quia postquam dominus sum rei meæ, est contra jus, quod de ea disponere non possim. l. in re mandata. C. mand. ob id non valet pactum, sed quod non

40 *Statutũ ut religiosi non emant possessionem, an valeat.*

possim acquirere vel emere, illud pactum non est à jure improbatum.

50 *Arrestum contra Chartusienses, & Calestinos.*

Ideo sustinetur: nam militibus prohibetur, ubi militant, ne agrum emant. *l. milites agrū ff. de re mil. l. milites. C. locat.* sic militibus cœlestis militiæ prohiberi potest, ne se negotiationibus & avaritiæ dedant: & valebit lex, seu arestum. Ideo arresto senatus fuit prohibitum Chartusien. & Cœlestinis, ne possessiones in districtu Paris. emant: quod jure latum fuit, ne ipsi inhiarent his acquisitionibus, sed ut eis tolleretur omnis avaritiæ labes, quæ interdum durior est apud religiosos. *c. avaritia. de præb.*

51 *Refutatur sententia Panormitani.*

Nec placet sententia Panor. dicentis, collegio imponi non posse hanc legem ut emere non possint: secus singularibus personis: quia contrarium probat. *d. c. nuper. eod.* ubi prohibetur fratribus ordinis Cistertien. ergo ordo prohibetur, & sic collegium, quia omnes fratres ordinis. ergo jura nolunt prohibere singulis fratribus, quia elusoria esset constitutio, cum fratres singulares nil habeant & singuli religiosi propter paupertatem sunt satis prohibiti: sed hoc non fuit conventum de singulis, sed de toto ordine.

52 *Collegium de conductis solvere decimas tenetur.*

Item de conductis solvere decimas tenetur. *c. dilecti. de decim.* quia non sunt sua & duo requirit *text. in d. c. ex parte.* quòd prædia sint sua, & propriis manibus culta, vel sumptibus.

Fallit

Fallit quando ex pacto & compositione ad hoc essent obligati non obstante privilegio. *c. ex multiplici. eod.* plenè scripsi.in q.12.an tolli decimæ possint.suprà eod. 53 *Nisi ex pacto essent obligati.*

Fallit quando solverunt, quia tunc privilegio renuntiare censentur. *c. accedentibus. de privileg.* hoc bene præjudicat eis quo ad possessionem per.*c.suborta.de re judic.*sed nō quo ad proprietatem, nisi per 40. annos solverint. *d.c.accedentibus & per c. cum de beneficio de præben. in 6.* quia tunc esset contra eos præscriptum *c.de quarta.de præscrip.* Ita docet *Collectar. in d. c. ex parte. 1. de decim* & superius scripsi. 54 *Vel quando solverunt.*

Fallit etiam quando ecclesia parochialis enormiter læderetur. *c.dilecti. & c. suggestum de decim.* utpote si Cistertiens. vel alii religiosi haberent omnes ferè possessiones unius parochiæ. 55 *Vel ecclesia parochialis enormi. læderetur*

Fallit quando illas possessiones de novo acquisivissent.s.post concilium generale. *c. nuper de dec.* quod fuit celebratum.anno 1215.tempore Innoc.3.ut scripsi in rub. de approbat. convento,per Latera,concil.fact.in concordat. 56 *Vel quando possessiones illas de novo acquisivissent.*

Item de animalibus quæ nutriunt: secus si aliis nutrienda darent, sicut de possessionibus, quas colendas aliis dant, decimas solvunt *d.c.licet. Anch.in d. c.ex parte.1.col.1.* 57 *De animalibus & hortis quando religiosi solvant decimas.*

 Si

Si tamen habeant, qui ea custodiat, & ad monasterium vesperi reducat, dicuntur nutriri à seipsis: secus si alii ea tenerent in suis domibus. nam tamdiu sunt sua, & ab ipsis nutrita, quamdiu consuetudinem eundi & redeundi habent ad monasterium, vel ad monasterii domum. *§. pavonum. instit. de rer. div.*

58 Idem dicimus de hortis, quos colerent, & olera venderent, nempe tunc decimas de illis solvere tenentur. *Pan. in d. c. ex parte.* 1. quia ille text. intelligi debet de hortis quos ad usum proprium faciunt; secus si ad venditionem, quia non debent negotiari, nec ista exercere secularia. *c. 2. ne cler. vel mon c. dilecti. de dec.*

Idem si hos hortos excolendos darent ut not. ibi. alias possent ecclesias parochiales privare decimis faciendo hortos plures, quod non est admittendum, ut Doct. scribunt, ubi suprà. Et ista sunt notanda, quia quotidiana, nec ab aliis planè scripta, nec abundè ante nos. Laus Deo.

QUÆSTIO XV.

Quibus pœnis decimas non solventes afficiantur?

1 *Quibus malis decimas non solventes afficiantur.*

VLtimò quæro, quibus pœnis & malis decimas non solventes afficiantur, & quibus donentur præmiis solventes? Resp.

Resp. *in c. revertimini*. 16. *q*. 1. ponuntur hæc mala sequentia. primò confligit Deum (humano more loquendo) qui decimas nō solvit. ibi. *si affligit homo Deum, quia vos me confligitis, & dixistis, in quo confligimus? in decimis & primitiis. Malach. 3. c.* & sic graviter peccant non solventes. Ioh. de *Ture crema.* ibid. quia pugnant contra Deum.

Secundo, non solventes semper erunt pauperes. probatur in *d. c. revertimini*. ibi. *ideo in penuria eritis, & solventes erunt divites*: unde maiores nostri ideo copiis omnibus abundabant, quia decimas Deo dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem quia discessit indictio fisci, noluimus partiri cum Deo decimas, modo autem tollitur totum. hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus, *c. maiores*. 16 *q*. 7. & sic bonus principatus dabitur solventibus, teste *Ang. in sum. in verb. decima in fi.* facit. 2. *Parali*. 31. ibi. *ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo domini comedimus & saturati sumus, & remanserunt plurima*, &c. Et olim cum 4. genera decimarum solverentur, homines divites erant: hodie cum una non bene solvatur, homines ad decimam convertuntur, & dominus plagas non amovet: ut *gl. in c. 1. de decim. in 6.* asserit: & *contritio & infelicitas est in viis decimas retinentium. Psal. 13.*

z *Pauperes non solventes decimas.*

Tertiò,

3 *Peste, morte subitanea cur homines moriantur.*

Tertiò, maledicti sunt à Deo non solventes decimas, ibidem, *quia mihi non reddidistis decimas & primitias: idcirco in penuria & fame maledicti estis Malach.* c.3. & maledictio se habet circa ista, quia erit illi penuria fructuum, aerque pestifer, & corruptus, & repentina morte morietur sine pœnitentia & confessione, atque cito peribit in mundo memoria non solventis decimam, & successorum illius, & in inferno demum cruciabitur. declarat *Andr. Hisp. in regul. decima. q.9.* Si verò solvant, benedicti erunt, ut ibi dicitur: *Et effundam benedictionem meam vobis usque ad abundantiam, probate me super hoc, dicit dominus, &c. decimæ. 16. q. 1.* ibi. *cùm enim decimas dando terrena & cælestia possis præmia promereri, quare pro avaritia duplici benedictione fraudaris?* &c.

4 *Benedictio in quo consistat.*

Benedictio consistit in abundantia fructuum, quæ erit apud ipsum solventem, & sanitate corporis fruetur, ac vita tranquilla, & generatio prospera & longæva erit, ac demum paradisi gloria perpetuo donabitur: ut Doctor. ibidem elucidant.

5 *Fame peribit non solvens decimas.*

Quartò, supplantatur & defraudatur Deus. ibi. *& me vos supplantastis, sive defraudastis.* & timendum est, qui Deo debitum suum subtrahit, ne ei aufferat necessaria *c. admonemus* 16. q. 2. & in concilio Magun. c. 38. & vide infrà vers. septimo.

Quinto

Quinto, perdit abundantiam fructuum. ibi. & pro decimis & primitiis, quæ parva erant, ut à nobis darentur, ubertatem possessionum vestrarum & omnium frugum abundantiam perdidistis. d.c. revertimini. 6 *Perdit abundantiam fructuum*

Sextò, inde sterilitas, & aquarum. & bonorum provenit, aliàs per solutionem fertilitas, ibi: *habeant sacerdotes & Levitæ, qui mihi ministrant, cibos: & probate me, si non tantas pluvias effudero, ut cataractæ cœli apertæ esse credantur usque ad abundantiam. fieri enim potest, ut agros irrigantibus pluviis sit quædam fertilitas: verùm aut locusta veniet, aut bruchus aut erugo, aut eruca, aut gelu, & hæc labores hominum vastabunt. 2. Paralip. c. 6.* & clauso cœlo pluvia non fluxerit propter peccata populi. 7 *Inde provenit sterilitas.*

Septimò fames insurgit non solvendo decimas. ibid. si quando fames, & penúria, & rerum omnium egestas opprimit mundum, sciamus hoc ex ira Dei descendere, qui se in pauperibus, si non accipiant eleemosynam, fraudari loquitur, & suas possessiones possumus decimas & primitias interpretari. *Ioh. de Turre crema. in c. decimæ tributa.* 19. *q.* 1. 8 *Fames insurgit.*

Octavo, remissionem peccatorum, & cœlestia dona consequitur solvens. & denegans, mortem æternam, ibid. & *Guido papæ refert in* 9 *Solvens remissionem pec-*

de-

Decimotertiò, quanti pauperes in locis suis, ubi ipse habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerunt, tantorum homicidiorum reus ante æterni judicis tribunal apparebit, qui rem à Deo pauperibus delegatam suis usibus reservavit. *d.c.decimæ.* quod est valde terribile. nam qui Christi pecunias, & ecclesiæ aufert, fraudat, & rapit, & homicida in conspectu judicis deputabitur. *c.qui Christi.12.q.2.* 14 *Homicida est non solvens decimas.*

Decimoquartò, committit sacrilegium retinens decimas. *c.decimas.1.ibi, sciant se sacri legii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere.16.q.7.& c.fi.16.q.1.& c.quisquis.17.4. & Cajetan. in sum.* in verb. *decimas* & ideo est ipso jure excommunicatus. *c.canonica.11.q.3.c.cum pro causa ubi gl.de sent.excom.* & ideo singulis diebus dominicis debent publicari à curatis excommunicati: ut dicit *And.Hisp.episcopus, in reg. decima.q.2.* 15 *Sacrilegus est qui decimas retinet.*

Decimoquintò, laici detinentes decimas carere debent ecclesiastica sepultura. *c.prohibemus de decim.* 16 *Sepul(tu)ra carere debent decimas non dantes*

Decimosextò, peccant mortaliter non solventes decimas, ob id excommunicari adhuc possunt. *c.nuntios.c.ex parte. 2. c. ad hæc. & c. cum non sit.in fi.de dec.* inde dicit text. *in c. præter.32.dist.§.1.deinde ut decimæ et primitiæ, seu oblationes vivorum et mortuorum* 17 *Et peccant mortaliter.*

17 *ecclesiæ Dei fideliter reddantur à laicis, & ut ipsæ in episcoporum dispositione sint, quas qui retinuerint, à S. eccle. communione separentur.*

Et peccant mortaliter.

18 Imò si non possunt compelli per censuram ecclesiasticam, imploratur brachium seculare, licet sanguinis effusio immineat. *Host. Ioh. And. & alii, in c. in aliquibus. de decim. arg. c. postulasti. de homic.* vel poterit ecclesia defraudata contra hos dolosos agere. per *l. eleganter. § pen. ff. de dolo. et Doct. ibidem.* & an, si sit exemptus, puniri ab ordinario possit, scribit *Gemin. in consil. 72. quia punctus. col. pen.*

Brachium seculare potest implorari contra detinentes decimas.

19 Decimoseptimò debitor decimarum non potest prætextu ejus, quod sibi debetur, denegare decimas: quia in decimis futuris non admittitur compensatio. *gl. singul. 1. in c. decimæ. 16. q. 1.* secundum *Rom. sing. 254. an sacerdoti.* sic nec in tributis. *l. 3. de compensat.* super hoc distinguit *Hen. Bob. in c. cum homines in 2. dist. de decim. et Ioh. Andr. in c. cum homines ibidem.* secus in præteritis. *c. veniens. in fi. de transact. Doct. in d. c. tua. 2 de decim. Hostiens. in c. cum. sint homines, ibidem.* sumendo argumentum de alimentis ad decimas, per. *l. de alimentis. C. de transact. et l. cum ii. ff. eod.*

Compensatio in decimis non fit.

De-

comparare, aut peccatorum indulgentiam desiderat promereri, reddat decimam, etiam de novem partibus studeat eleemosynam dare pauperibus. *tex. in d c. decima. in fi. 16. quæst. 1.* 20. *Eleemosyna de novẽ partibus danda*

Decimonono, condemnatus debitor decimarum non appellat. *Doct. in c. tua. 2. per illum tex. in fi.* ibi. *appellatione remota compellas eod. tit. Federic. consil. 81. laicus, in fin.* Sed ego intelligerem posse eos appellare, sed non recipiendam appellationem, donec solverit, & sic decimarum debitores esse compellendos non obstante appellatione: ut probat ibi *tex. compellas.* & removetur appellatio ante executionem: ut dicitur in *l. ab executione. C. quom. appel. non recip.* & hoc servatur in hoc regno (*quando à judice seculari per modum provisionis fieret in casu privilegiato condemnatio, diversum est in judice ecclesiastico, cuius sententia non exequitur, nisi fuerit monitio conveniens: ut habetur in *concordat. titul. de frivol.* appel.) Vide *doct. in d. c. tua, maximè Henr. Boh. & gl. in. §. quotiens. c. fin. 2. q. 6.* & quæ abundè scripsi in tract. de senten. provisio. & in tracta. de senten. executo. in ord. reg. 21. *Debitor decimarũ condemnatus non appellat.* *Additio.*

Vigesimo, qui non solvit decimam, non potest petere remissionem mercedis propter sterilitatem: quia sua causa censetur venisse, eo quod decimas non solverat; alioqui contra. *l. merces §. vis major. ff. locat. propter. illo tit.* Hoc expressè ducet *Geminian, & Perus. in c. 1. in fin.* 22. *Remissionem mercedis nõn petit ob sterilitatẽ decimas retinens.*

6. *Guido papa. d. q. 266. utrum.* dicens advocatos in hoc debere esse cautos, ut hæc opponant his, qui remissionem petunt ob sterilitatem. maximè in illis locis in quibus non est sterilitas frequens.

23. *Ab executione procedendum.* Vigesimoprimo, licet à citatione procedendum sit. *l. 1. C. de executio rei iudic.* & plenè scripsi in tract. de liter. obligat. art. 6. tamen in decimis procedere judex potest per monitionem & præceptum. *c. pervenit. de decim.* & compellitur recusans. ex parte. 2. *ibi, compellas. ibidem.* & hoc expresse scribit *Collecta. in fin. eod.* audiri tamen monitus debet, si opponat, si justam non allegaverit causam.

24. *Concionatores populum monere debent ad solvendũ decimas.* Vigesimosecundo, religiosi & prædicatores tenentur in prædicationibus suis monere populum, ut decimas solvat, alioqui si retrahant illum à solutione decimarum, sunt excommunicati: per *text. in clem. cupientes. de pœnis.*

25. *Religiosi sunt suspensi ab officiis.* Vigesimotertio, religiosi detinentes, vel decimas fraudantes sunt suspensi ab officiis vel administrationibus, si habeant, alioqui excommunicati post curati requsit onem. *clemen. 1. de decim.*

26. *Prædones, fures & latrones sunt decimas retinẽtes* Vigesimoquarto, his verbis dicit *Andreas Hispan. in regula prima decim.* quod omnes non solventes sunt filii perditionis, non obstante quacunque consuetudine, imò verius usurpatione, & violenta occupatione, sunt in statu damnationis, & eis participantes, consilium, auxili-

auxilium, consensum & defensionem, directè vel indirectè, quod non solvantur decimæ, vel primitiæ, præbentes, ipsi omnes & singuli sunt fures & latrones bonorum Dei, & sanctorum deprædatores, & manifestæ Ecclesiæ Dei sacrilegi, & excommunicati, & ab omni oratione, indulgentia, missa, sacrificiis & beneficiis Ecclesiæ segregati: & si per se, vel suos hæredes non satisfaciant ante mortem, & restituant, eis non prodest ad salutem sacramentorum perceptio, aut sacerdotis absolutio, vel confessio: & cum Iuda proditore fiunt proditores, & fures thesauri Dei, qui est decima: ac infideles & ingrati sunt, & in inferno erunt perpetuò damnati. Hæc ille. vide quot & quanta mala circumveniunt istos non præstantes decimas.

Vigesimoquinto, sicut detinentes tributa multis puniuntur pœnis: ut *in c. si tributum.* 11. *q.* 1. *& in tit. sine censu, vel reliquis. & ac in rubr. de anno. & tribut. lib.* 10. sic & non solventes decimas, quæ sunt tributa egentium personarum. *c. decimæ.* 16. *q.* 1. *& in c. tua.* 2. *de decim. gl. & doct. in c. scitaris.* 7. *q.* 1. 27. *Multis puniri tu pœnis.*

Ultimo, legimus 1. Regum. c. 5. Philisteos fuisse à Deo multis & variis castigatos flagellis, & pœnis, maximè his: nam fructus agrorum suorum mures & locustæ devorarunt, quandiu arcam Domini detinuerunt. sic & laici quandiu decimas Deo debitas, & eius ministris detinebũt, multis castigabuntur pœnis, & in mise- 28. *Et in miseriis consenescent.*

riis consenescent: quod si resipiscant, eas restituendo, ut Philistæi arcam, omnia mala cessabunt, & bona eis donabuntur plurima, adeò, ut divites efficiantur.

29. *Animadversio divini iudicii quomodo intelligatur.* Nam decimas usurpare est dignum animadversione divini iudicii. *c. quamvis. de decim.* & exponit ibi. *Hostiens.* excommunicatione dignus est, sed ego sic exponerem, laicum esse dignum animadversione divini iudicii, id est, puniatur divino iudicio, id est, à Deo, ut Philistei. facit. *cap. 2. de concessio. prab. ibi. & divini plenum animadversione iudicii*: & fortè ut malam habeant sobolem, vel quod ipse detinens moriatur subitanea morte, seu occidatur, vel res eius igne cœlesti vel alio comburantur, vel alio divino supplicio, quæ superius scripsi, qui verò eas iustè solverit, vita æterna donabitur, à Deo: quam nobis concedere velit pater & Filius & Spiritus Sanctus AMEN.

Annehm-

Annehmlicher Granatapffel/ Voller Lehr- und Tugend-Körner:

So wol den jenigen/ welche Zehenden einzufordern / und zu empfangen haben/ als denen/ welche Zehenden zureichen/ und zu bezahlen verbunden seyn/ sehr nutz- und dienlich.

Justinian. Imperator,
in Edictis Edicti V. præfatione:

Quod Medicamenta morbis, hoc jus præstat Controversiis.

Nutzlicher Unterricht vom Zehendrecht/

So wol Geistlichen / als Weltlichen Fürsten und hohen Potentaten / Cantzlern / Lehenprobsten / Lehen-Secretariis, Pflegern / Castnern / Vögten Geistlichen auff dem Land / Notariis, welche Instrumenta über die Pertinentias, oder Kauffbrieff über Zehenden auffrichten /

Zu fernern behutsamen Nachsinnen / und Abschneidung kostbarerer langwiriger unbeliebter Procefs, in XII Capita eingetheilet /

Und auß XX. Jähriger eigener Erfahrung observiret / und zu dem End ans Tagliecht gegeben / damit andere ihr hochvernünfftiges Gutdüncken in solcher Materia gleichfalls communicirn mögen / salvo cuiusvis rectius sentientis judicio,

Dargestellet von

Christoph Ludwig Dietherrn / Patricio Norico, U. J. D. & Reip. Patriæ Advocato.

Franckfurt /
Bey Johan David Zunnern.

M DC. LXXI.

GUnstiger lieber Leser! Es ist leyder dahin kommen / daß mancher Zancksüchtiger nicht eher ruhet / er habe dann sein Maul vor allen Gerichten zerfallen. Man kan offt den Schlüssel zum rechten Recht zuvor nicht finden / es seynd dann beyde Theil darüber verarmet. Dann hören die Lermenblaser / und gewinnsüchtigen Advocaten und Procuratores auff / mit ihren geschwulstigen / vielblätterigen Schrifften / dann soll die Sach verglichen werden. Es seynd in diesem langwirigen Kriegswesen viel Fürsten und Herrn umb ihre brieffliche Urkundten und Beweiß kommen / die Dörffer sind mit jungen Mannschaften besetzt worden / die Aigenherrn haben zwar ihre Pertinentias beschrieben / aber was es mit dem Zehendē für eine Bewandnuß habe / da stehet nichts auffgeschrieben. Zum Exempel: Ein Dorff ligt 20. oder 30. Jahr unbewohnt in den Aschen / die Felder sind angeflogen. Vor dem verderblichen Krieg erinnert man sich / daß die Hochfürstliche Zehendbeschreibung ein

ein Beampter gehabt / er ist aber durch Feuersbrunst umb solche Beschreibung kommen. Es wohnt in solchem Dorff ein Edelmann / der bestehet von diesem Beampten etlich Jahr nacheinander diesen Zehenden umb eine gewisse Summam Getraids. Dieser Beampte / und der Edelman halten beyde zusammen / und zwingen ihre benachbarte arme Leut durch ihre Gewalt (cum interdum etiam unus homo in tantum emineat, ut legibus interrogari non possit,) nach der Brunst / daß sie durch und durch von allen Feldern die 10. Garb müssen liegen lassen. Sie sagen und klagen / was sie wollen / man hört sie nicht. Es kompt der Krieg darzwischen / der Amptmann / wie auch der Edelmann stirbt / es bleibt alles ersitzen. Das Dorff kompt wieder in Auffnehmen / es wird ein neue Zehendbeschreibung von neuen Amptmann gemacht / es wird alles genau für zehendbar beschrieben. Die Gemein beschwert sich / es hilfft nichts. Einer klagt / sein Hoff müsse jetzt wol 3. Sümmer und dar-

 über

über Zehenden geben/ehedessen sey alles mit 4. Metzen verrichtet gewesen. Der ander klagt / er habe vor diesem von etlich Feldern nur den 20. von andern Feldern gar nur die 30. Garb geben. Non jus, sed probatio his personis deest, man will diesen guten Leuten nicht glauben / die alte Brieff sind verbrent/ die neue sind gantz widerig / die alten Leut sind seithero abgestorben. Endlich findt sich noch ein einiger alter Zeug/ welcher dieses alles besteiffet / es sey alles mit Gewalt vor diesem daher gangen/und eingeführet worden. Mit Gewalt ist dieses neuerliche Beginnen hernacher per potentiores, auß Eigennutz/ fortgeführet / und erhalten worden. Jetzt finden sich hertzhaffte Aigenherrschafften/welche mit aller macht dahin bedacht seyn / wie sie ihren Unterthanen unter die Arme greiffen / und die Sach wider in alten Stand bringen/ damit diese neuerliche / übermachte Beschwerungen cassiret und auffgehaben werden. Und wo diese gesampte Aigenherrn nicht mit gesampter Hand zu-

sam-

sammen setzen/und sich vereinigen werden/wird dieser alte Schaden nicht so leichtlich mehr zu heilen seyn. Multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia, non debent tolerari. cap. cum jamdudum. extra. de præbend. Es ist schwer von Zehendrecht was schreiben/dieweil so unzehlich viel unterschiedliche Gewohnheiten hin und wider seyn. Ein jeder gemeiner Bedienter/oder Uberreiter bildet ihm ein seine Meynung sey die beste/und will mehr/als mancher Gelehrter wissen. Die Gelehrte suchen nur ihre generalia auff/quia ad raro evenientia LL. non aptantur. Boer. conf. 44. n. 13. und verstehen offtermals die jenigen terminos nicht / welche auch den plebeis bekant seyn. Da kommen sie operosè mit etlichen Brocardicis ambidextris (quæ puta eadem facilitate contra eos retorqueri possent) prallend auffgezogen/womit die Sach nur verzögert / aber nicht außgemacht wird. Etliche wollen den Namen haben/daß sie friedfertig seyn/diese wollen alle Sachen

chen / sie seyen gleich so lauter / als sie immer wollen / verglichen / da doch nur in zweiffelhafften Sachen dergleichen amicabiles compositiones statt haben / und durch einen jeden Vertrag etwas vertragen oder vergeben wird. Diß sind die rechten Woldiener / welche noch wollen von beyden Theilen verehret werden / wann sie dergleichē Vergleich stifften. Quomodo amicabilis compositio differat à transactione, vide Costam de ratione Ratæ q.149.n.10. wer einfältige / blöde uud miserabiles personas, Witwen und Wäisen ruinirt / ihrer possession entsetzt / und umb das Ihre bringt / der hat es auff seine Verantwortung. Ein ruhig / frölich Gewissen ist besser dann aller Welt Gült / Zehenden / Dienst / Steyer / Frevel / Straff / Gärten / Aecker / Wiesen / Weyher / Fischungen / Höltzer / Grund und Boden / und wz die Welt für hoch und herrlich hält / innen haben. Ein jeder Mensch / er sey gleich arm oder reich hat einen Patron / einen Gönner / zu welchem er eine Confidenz trägt / aber

aber der Tod ist niemands Freund / es kan ihm niemand den Tod zu einem Freund machen. Man kan durch Verheyrathung / durch hohe Ehren-Aempter / in eine grosse Freundschafft / zu grossem Ansehen und zimblichen Authorität kommen: Aber / man werde gleich mit dem Tod so familiar, als man immer wolle / so ist er doch nicht gut Freund / er endert sein nemini parco, sein nulli cedo nimmermehr: Er nimt den lebendigen und todten Zehenden dem Keyser / König / Fürsten / in alleweg hinweck / er darff nicht auff die zehende Garbe warten / er mag anheben zu zehlen / von welcher Zahl er will / so kompt ihme sein Zehenden just herauß: Er hat kein gewisses Monat zur Ernd. Sommer und Winter gilt ihm gleich. Der am aller sichersten lebt / muß offt am ehisten fort / der die meinsten lites immortales hat / und deme kein Urthel gefält / er sucht davon eine Appellation / ein Revision / der wird von Tod nicht appelliren können. Dann können die Erben causam nicht reassumiren / diese

Erben müssen für sich / ihre Erben und Erbnehmen verjähen und bekennen / daß sie lauter geborgten Athan / geborgte Häuser / geborgte Aecker besitzẽ / und / wann dermaleins dz grosse allgemeine Erdbeben ergehen wird / so wird es den Frommen nit entsetzlich / sondern erfreulich seyn. Da wird das weiland im Königreich Neapolis wol und weit bekante Geschlecht Boncampagni, in grosser Anzahl sich herfür thun / und die Friedfertigen mit verklärtem Angesicht einander kennen. Dann wird es keine lehenbare Zehenden / kein strittige Possess, kein empfindliche Vernachtheilung / kein litis pendentiam, kein injustã sententiam mehr abgeben. Factum id non dicitur, quod non durat factum: sicut nec versum in rem patris, quod non durat versum. l. si pro patre §. versum ff. de in rem vers. warlich! der mit unrecht an sich gebrachte Zehenden / die mit unrecht an sich gebrachte Nutzung / wird nichts nutzen / dieweil sie in jener Ewigkeit nichts nutzẽ wird. Qua velut gemma hanc præfationem obsigno.

CAP-

Caput I.

Von Zehend-Beschreibungen.

ES ist keine geringe Sach eine solche Zehend-Beschreibung zu formirn/ welche unstrittig ins künfftig soll observirt und gehalten werden / und fehlet es auch offtmals denen Gelehrten / an genugsamen Nachsinnen / bey Auffrichtung entweder einer neuen/ oder Verneurung einer alten Zehend-Beschreibung / in massen auß nachfolgende Observationibus mit mehrern deutlich erhellen wird. Es erzehlet Herr Christoph Philipp Richter in seinen consiliis, das ihrer wenig in quibusdam controversiis decimalibus mit einander concordiren / sondern fast ein jeder seine sonderbare opinion habe part. 6. cons. 21. in pr. desto schwerer fällt es absonderlich bey Beschreibung deß Hauß und Blutzehendens/ deß todt- und lebendigen Zehendens fort zukommen/cum tamen ad claram & particularem ostensionem rerum, & pertinentiarum feudalium teneatur Vasallus, per l. quicunq; 2. C. de fund. limitroph. lib. XI. Interest enim domini scire bona, in quibus habet directum dominium, ut scilicet, si privetur Vasallus, vel finiatur feudum, sciat,

quæ

quæ bona ad illum spectent. Dahin gehet das An. 1604. den 29. Julij ergangene Chur-Maintzische Decret/ in dem Ihr Churfürstliche Durchl. den Ihrigen / welche sie zu den Expeditionen der neuen Lehens Investituren brauchen/ ernstlich aufferlegt und befolen/ von allen dero Ertzstiffts Lehenleuten und Vasallen nit allein eine richtige Designation und Verzeichnuß aller ihrer Lehenstück und Pertinentien/ neben angehefften Bericht / wo dieselbe mit ihren Anwendungen eigentlich gelegen/ und da sie deren in Mangel / in was Handen sie jetziger Zeit begriffen / auch wie und umb welche Zeit solche Lehenstück ausser ihrer/ oder auch derer Vorfahren Handen kommen seyn/ ehe und zuvor sie zu der neuen Belehnung verstattet / zu erfordern und zuerheben. Klock. tom. 2. consil. 30. in fin. Es führte einsmals ein nunmehr in GOtt ruhendter / umb das Landwesen wolverdienter / hochverständiger Herr diesen nachdencklichen Discurs. Ich/ sprach er / hab in zweyen Dörffern Zehenden/ über das eine Dorff habe ich keine Beschreibung der Felder/ und der Wiesen. Nichts destoweniger wird mir in solchem Dorff der Zehenden unstrittig gereicht / und jährlich geliefert. Ursach/ es sind noch alte Leut vorhanden/ welche umb alle Oerter gute Wissenschafft haben/ wo diese oder jene Felder gelegen / sie wis-

sen

sen/zum Exempel/ wie man diesen oder jenen Acker oder Wiesen eigentlich nenne/ sie wissen die Marckstein zu finden / und ermahnen die jungen Dorffsgemeiner / oder Benachbarte/ daß sie mit gewissen Zeichen bemerckte und ge-brande aichene Pflocken zu ihren Marcksteinen schlagen / und hierdurch viel Strittigkeiten verhüten. Item : Es verändert keiner sein Feld daselbst / daß er eine Wiesen darauß machte / oder daß er auß einer Wiesen einen Baumgarten / oder einen Hopffen-Garten machte. Es macht keiner keinen Weyer zur Wiesen. Es macht keiner keine Wiesen zu einem Weyer. Auß welchen Veränderungen viel Strittigkeiten entstehen. So ist es auch gut / wann an manchem Ort gewisse Zehend-stein seyn/wie Oettingerus in speciali tr. de finibus bemerckt hat.

Hingegen/ sprach er / habe ich in einem andern Dorff einen Zehenden / über welchen alle Felder und Wiesen / mit Benambsung derer eigentlichen Namen / mit Benambsung der Possessorum oder Erbleute / mit Benambsung der Benachbarten auff vier Seiten/oder aller Anstösser / von einem Keyserlichen Notario, vor so und so viel Jahren/in beysein etlicher ritè hierzu beruffenen / und etlich abgehörter Zeugen / deutlich und außführlich sind beschrieben worden / nichts destoweniger ver-

geht kein Jahr/in welchem nicht dieses Zehen-den wegen unterschiedliche strittigkeiten vorlauffen. Ich verwunderte mich dazumal über diesen Discurs/und vermeinte/ es müsse nur dazumal daran fehlen/das absonderlich in diesem Dorff keine friedfertige Leut/sondern eitel zänckische/strittige Nachbaurn weren. Dieser Discurs lag mir lang in Sinn/und fiel mir widerumb ein/ als Ich gelegenheit überkam/ von einem andern etlich Jahr hernach fast gleichen Discurs und klag anzuhören. Es beklagte sich einer/ Er hätte auff Fried und Einigkeit gesehen/und darnach getrachtet/Er hätte nach erlangtem Fried/bey nahe fast hundert Thaler darauff spendiret/hätte sich nach Alten glaubwirdigen/ redlichen Leuten umbgethan/welche entweder in dem Dorff/allwo er seinen Zehenden habe/wären gebohrn oder erzogen worden/ nunmehr aber sich anderwerths verheyrathet/ und angerichtet/ oder welche vor dem leidigen und verderblichen Kriegswesen in solchem Dorff gedienet/ die Garben außgezählet/ eingeführet/oder sonsten umb die Benennung der Oerter gute Wissenschafft haben/ er habe so ein richtige/ lautere Zehend-Beschreibung zu sammen gebracht/ das er vermeint/er habe sein Gelt wol angewendet/diese Beschreibung werde weit über hundert Jahr keine Irrung noch Streit mehr bringen/sondern eine ewige

weh-

wehrung causiren. Dieweil es sonst heist: Nisi quatuor aut quinque boni viri attestentur falsitatem, instrumento semel ritè confecto stabitur. l. Domitius instrumento. l. Labeo de testam. l. cum precibus (de probat. &c. cum Joannes, de fide Instrum. Es stehet wenig Jahr an / so fiel diese freud in Brunnen. Sein Zahmgelt wurde wild gemacht. Es finden sich etliche von Adel / welche ihre alte Register und lang verlegene Beschreibungen durchgehen. Es werden die waltzende Stuck auffs neue in die Steuer gelegt. Es gehet offt mit denen Steuerregistern übel daher. Es läst mancher auß feindschafft seinem Nachbaurn mehr Morgen Feld / Wiesen/oder Holtz ansetzen / als er reverà hat / nur daß er seinen Nachbaurn hoch in die Steuer bringe. Hier treffen die Morgen der Feld- und Wiesen nicht überein. Zum Exempel: bey Formirung der Zehend-Beschreibung ist angezeigt worden / dieser Acker sey zween Morgen groß. Jetzo findet sich bey der Aigenherrschafft wol 3. oder vier Morgen. Daher schliest der strittige Erbmañ / Ergò ist der Acker in der Zehend-Beschreibung mit 2. Morgen benennet / und der bey dem Aigenherzn mit vier Morgen eingezeichnete Acker / nicht einer / sondern zween unterschiedene Aecker / welche vielleicht seynd zusammen

geackert worden. Ergò gibt der aniezo zusammen geackerte Zehendbare Acker nicht totaliter den Zehenden / vielleicht nur die 20. oder 30. Garb. Da finden die jenigen / welche Lust zu Zancken haben / genug Materi zu streiten / da doch die Beschreibung der Anstösser diese Streiten genugsam erörtert. Hinc de instrumentis literarum ad fundum pertinentibus disceptari solet. Eaque venditorem tradere non teneri, sed sufficere emtori authentica Instrumenta, per quæ fundi jura declarantur, ostendi, eique copiam describendi ea præstari, eo scilicet casu, quo venditoris interest, habere Originalia, quia tenetur de periculo Evictionis. Si enim causam retinendi venditor non habeat, cogetur omninò tradere instrumenta emtionalia cum ipso fundo, quæ apud eum esse debent, ad quem pertinent. Darzu kombt noch ein weit aussehender Streit / welcher wann er nit verhütet wird eine gantze / mit Müh und Unkosten / vorsichtig zusam getragene Zehend-Beschreibung auf alle Weiß und Weg durchlöchern kan. Zum Exempel: Es finden sich in einer Zehend-Beschreibung 2. oder 3. Morgen Felds für Zehendbar von 100. und mehr Jahren her. Der Zehendherr weiß

weiß nicht anders / dann das iederzeit dieses Feld sey gebürlich außgezählet / und außgezehendet worden. Jetzt kombt der Aigenherr hinter ein altes Buch / darinnen eine Beschreibung seiner zugehörigen Artfelder zu seinem Hoff oder Gütlein zu finden ist. Es stehet unter andern in solchem Saalbuch / oder in solchen Kauffbrieff / dieser Acker von 2. oder 3. Morgen / so an diesem / oder jenem Ort lige / sey Zehendfrey. Der Acker quæstionis findet sich richtig / so wol bey dem Aigen- als bey dem Zehendherrn in der Beschreibung / er findet sich richtig / nicht auff dem Papier / sondern auch auff der Wahlstatt / in der anweisung. Hier muß unwidersprechlich entweder bey dem Aigen- oder bey dem Zehendherrn / in denen unterschiedlich wider einander lauffenden Beschreibungen ein Fehler seyn. Der Aigenherr befihlt / der Erbmann soll diß Feld nicht außzählen lassen. Der Zehendherr befihlt / der Zehendbeständner soll diß Feld außzählen / uñ sich an der Posses nicht verunruhigē lassen. Hier gilt es fleissiges nachsehen und nachforschen / wo der Fehler stecke. Welche Beschreibung auff eine beeydigte Anzeig / von etlichen alten gezeugen / qui quantò sunt simpliciores, tantò sunt credibiliores, cùm non deponant, nisi de possessione facti, tanquam oculis suis semper astantibus super ipsa loca, quæ sunt verba Chassenei:

oder nur auff einen einseitigen Bericht/v.g. des Erbmanns vor seiner Aigenschafft/ sey eingetragen worden. Der Zehendherr macht offtermahls als Zehend-Beschreibung ohne vorwissen des Aigenherrn/ und der Aigenherr macht eine Beschreibung seiner zugehörung ohne vorwissen des Zehendherrn/ ieder handelt salvo jure tertii. Offtermahls läst ein Aigenherr seinen Unterthanen zur Zeugschafft bey einer Zehend-Beschreibung zu/er soll die Warheit außsagen/ er soll niemand zu Lieb/ oder zu Leyd reden/ er soll aber ihme/ dem Aigenherrn selbst nichts zu schaden außsagen. Hic sibi ipsi videtur contradicere, quod unâ manu præbuit, per alteram aufert, & semet ipsum corrigit. Hier heists/ wie einer gesagt/ ich hab zwar consentirt/ aber salvo jure meo. Hæc Clausula malè præcedentibus specificatis aversatur. So wird der Zeug gehindert/das er wider seinen Herrn außsagen darff. So kan man nicht hinter die Warheit kommen. Subditum suum qui producit in testem, debet illi prius remittere juramentum, quo ipsi obstrictus est. Rudinger cent. 5. O. 87. §. 9. subintellige sine captiosa illa reservatione. Und halte ich diese oberzehlte einseitige privatas annota-

tiones

tiones der Aigenherꝛn länger nicht fürgültig/ biß von dem Zehendherꝛn das Contrarium auß seiner Beschreibung docirt und dargezeiget werde. Die allergrösten Strittigkeit wegen der Zehend-Beschreibungen über ein Dorff finden sich alsdann / wann ein Dorff lang verwildet und verwachsen ist gewesen / mann hebt allgemach mit langer Hand an außzureuten / ein Stuck nach dem andern niderzureissen / von allen Ellern und Büschen Artfelder zu machen / mann weiß nicht mehr eigentlich/ welches Feld oder Wiesen zu diesem oder jenem Hoff gehöre / die alten Leut seynd abgestorben/es ist niemand da/ der richtige Anweisung thue. Es unterstehet sich einer die Anweisung zu thun/ bald findet sich ein anderer / welcher Contrari Anweisung thut. Wol dem/der keiner Anweisung/ oder Zeugschafft bedarff/ wann mann nur den situm loci weiß/ wie dieser oder jener Weg heisse / wie dieses oder jenes Ort heisse / wo vor diesem eine Wolffsgruben gewesen/wo vor diesem Weingärten gebauet worden. In antiquis, instrumenta testibus prævalent, c. tertio loco de probat. Matth. Wesenb. cons. 27. num. 4. quoniam scriptura est probatio probata, nō probanda. Es geschihet auch wol gar/ dz der erste Anweiser/wann er zum andernmahl anweisen soll/entweder ex lapsu memoriæ

oder auß bestechung des Gegentheils / oder aber/daß er vorgibt/er habe sich seithero eines andern erinnert / anderst anweist/ als er das erstemahl zu Papier hat bringen lassen. Wo bleibt da/was Gailius statuirt, Testis post depositionem aliter deponens, etsi in articulo mortis fiat; priorem contestationem non subvertet. Vide Eberhardum Fabricium in Gailio Enucleato lib. 1. observ. 104. sect. 2. & Klockium tom. 3. cons. 95. num. 88. ubi hoc Gailii traditum limitat. Quid obtineat, si quis bis cum iuramento contraria deponat, videri potest apud Antonium Capyc. decis. 142. n. 11. De eo, qui animo corrigendi quid profert, agit Vasq. l. 2. Controv. 33. n. 8. Richterus part. 2. consil. 220. n. 7. Da thun dann Erbleut und benachbarte das beste / wann sie sich vergleichen/salvo Iure, auff 3. 5. oder mehr Jahr/ ein gewisses stuck Holtz / einen gewissen Flor miteinander abzuholtzen/ unvergreifflich / (sie doch mit vorwissen aller Aigenherrn) die Aecker untereinander ein zeitlang zuvertheilen / und zu bauen / biß sich die marckungen finden und der situs zur Anweisung anleitung gebe. Sonsten müsten offt 30. biß in 40. verwildet gewesene Aecker länger verwachsen ligen bleiben/

ben/ unnd bliebe so wol dem Aigen/ als Zehendherrn sein dabey versirendes Commodum dahinden. Offtermahls geschihets/daß in einem Dorff zwey drey und mehr Zehendherren seyn/ darin ieder seine Aigene Zehend-Beschreibung hat / und will keiner dem andern weichen / oder seine Beschreibung freundwillig auffweisen und vorzeigen. Ja ich finde gar/das bißweilen in einem Dorff wol sieben biß in 9. Zehendherrn seyn / da offt nur über etlicht aigene Stuck mancher Baur ein besonderes Zehendlein hat/und zu Lehenempfängt.

Deßgleichen wird offtermahls ein Universal Zehenden über ein gantzes Dorff in dem Lehenbrieff gesetzt / und wann mann nachsihet/seynd der Zehendherrn wol drey oder vier in Dorff/ da gibt manches Feld nur die 20. oder 30. Garb / da ist mancher Acker wol gar Zehendfrey.

Wann es die Zehendherrn wissen/ daß ihrer so viel in einem Dorff seyn/so thun sie wol/ wann sie einig seyn / und für einen Mann stehen/beschreiben ihre Zehenden mit gesampter Hand/tragē die Unkosten zu gleich/unterschreiben und Siegeln solche Beschreibung / lassen auch solche Beschreibung so oft mundirē so viel der Zehendherrn seyn/damit wañ eine verlegt/ verlohrē/schadhafft/oder in etwas undeutlich/ unleßlich/oder au einem Blat mangelhafftig werde / nichts desto minder die überbliebene

 für

für gültig und kräfftig erkennet werde. Sonsten wann die Herrn/ uneins/ mißtrauisch/ eigensinnig seyn/ der eine macht heunt seine Beschreibung / der andern zwey oder drey Jahr hernach/ zu einer andern Zeit/ so geschichts/wie ich es selbsten observirt / das ein Feld in des ersten Zehendherrn beschreibung stehe / es gehöre in seinem Zehenden. In des andern Zehendherrn seiner Beschreibung steht es auch/daß es dem andern zu gehöre. Inzwischen meint ein ieder Zehendherr / er sey fundirt/und so lang sie die Zehend-Beschreibung ein ander nit fürweisen/und sich hierüber vergleichen/gibt es im̃er zuhadern und zu streitẽ. Ich will aber gleichwol auch diß nicht verschweigen/ das ich observirt / wie daß einsmahls dreyerley Zehendherrn ihre Beschreibungen miteinander haben auffrichten und verfertigen lassen/in Hoffnung / alle künfftige Strittigkeiten dardurch zu verhüten und abzuschneiden/nun begibt sichs/ daß widerwillen/gantz unvermerckt/und unvermuthet/ein Acker / in zweyer Herrn Beschreibung eingerucket werde / in dem der eine Anweiser diesen Acker in der einen Beschreibung mit diesem und in der andern Beschreibung mit gantz andern Umbständen / auff eine Weiß beschrieben. Welcher Irrthum sich 80. und mehr Jahr hernacher erst gefunden. Das thut ein irriger Anweiser zu weg bringen/wann er seine Wort

ne Wort nicht deutlich gnug weiß fürzubringen / das thuts / wann mann die Zehend-Beschreibungen nicht offt und offt denen beständnern fürliset / oder wann mann sie nicht ernstlich erinnert / sie sollen ihnen nichts entziehen lassen / und keine Feindschafft ansehen. Es were fast vonnöthen / es machte ein Zehendherr / alle 10. oder auffs längste 20. Jahr ein neue Beschreibung seiner Güter / die alten Leut verlieren sich / nehmen an Verstand und Gedächtnuß ab / die jungen wollen weit verständiger seyn / und wo sie nicht deutlich erinnert werden / begehen sie offt die grösten Fehler. Die alten brieflichen Urkunden und Documenta sollen zwar fleissig verwahret und auffgehebt werden / damit sie nicht von Wasser verderbt / von Mäusen zernaget / von Feuer schadhafft / oder gar consumirt werden. Aber / was hilffts / wann manchesmal in 40. 50. Jahren die alten Bücher nicht auffgesucht / die uralten Gemein Ordnungen und Zehend-Beschreibungen nicht angesehen / viel weniger verneuert werden. Mann hat hernach offt zuthun / daß mann nur einen einigen Anweiser überkomme / und ist damit nicht zu feyren / ehe solcher vor Alter etwan blind / oder vergeßlich werde. In materia decimarum testes singulares probant. Gail. 2. Obs. *66*. n. 12. vide Mascard. vol. 1. de probat. concl.

483. num. 1. & 2. Will ein fleissiger Haußvatter sein Holtzwerck an seinem Hauß gut erhalten/so läst ers alle 10. oder 20. Jahr auffs längste von neuem tünchen. Aber viel geitzige Aigen- und Zehendherrn mögen von verneuerung der Beschreibungē nichts hören / es wird ihnen dieser Vorschlag nit annemlich uñ vorträglich scheinen/ sondern ein Dorn in Augen seyn. Hieher gehört die Frag/ an plus testibus, quàm Instrumentis credendum von welcher Frag gar außführlich Matth. Wesenb. consil. 27. num. 1. & 2. Wie auch Mynſ. 4. obſ. 39. zu lesen ist/ da er dañ den Casum setzt / ubi testes ipsi contradicunt scripturæ, ad quam ipsi fuerunt adhibiti, eo casu testes scripturæ præferre debent. Am End setzt er doch ad justam probationem sufficere, alterutrum aut idoneos testes, aut non suspectum instrumentum. Adde Iliconem Ummium in Processu Disp. 15. §. 5. num. 23. in fine. Herr Christoph Philipp Richter in seinem ersten Theil Consiliorum part. 6. conſ. 37. n. 3. setzt/ quando testes inscripti Instrumento repugnant instrumento, necesse est, tum cessare solennitatem Instrumenti, qua cessante, Instrumentum nihil

hil probat. Si duo testes inscripti contra Instrumentum deponant, debilitant, fidem Instrumenti, etiamsi centum essent inscripti, sed tamen mortui sint, quod falsò fuerint in ipso inscripti. Xenophon nennet den Acker πάντων δικαιώτατον omnium justissimum, quia quãtumcunque, seminis accepit, idem probè justéq; reddit, & quidem multo cum fœnore. Aber / wo gehen mehr Ungerechtigkeiten / als mit denen Aeckern für / da ihrer viel einschneiden wollen / das sie nicht gesäet noch geackert haben. Diese solten lesen und zu Hertzen nehmen / was Obrecht de Judiciario vectigali, in seinem tr. de ærario sancto p. 140. & seqq. setzt / so würde der Gerichtliche Sieg bevor bedacht und glücklicher geführt werden.

Caput II.

Von Zehendmalzeiten / bey verlaß / oder liefferung des Zehenden.

Es ist ein alter Gebrauch / daß bey verlassung der Zehenden gessen / oder getruncken werde / und haben sich mehrmahls alte Bauersleut vernehmen lassen / es sey nichts / wann mann bey verlassung

lassung der Zehenden denen beständnern Bier gebe/mann müsse was auffgehen lassen / vor diesem hätten die Zehendherrn an Tag Johannis roth und weissen Wein / item gutē Meth zum bestē gebē/da hättē die Baurn mit Lust ein ehrliches auffbott gethan/ und einander so gesteigert / daß sie offt hernach ihre Küh bey der liefferung mit ein büssen müssen. In der Gravschafft Solms wird der Weinkauff oder Leykauff nicht übermässig oder unbescheidentlich zu haltē gestattet/als vō 20. biß in 40. fl. einen Ort eines Guldens: von 40. biß in 80. fl. zwey Ort: von 100. fl. 3. Ort: von 200. anderhalb Gulden/und alsortan/doch ie höher die Kauffsumma / desto weniger nach Anzahl auff und nider zu rechnen. Gleicher gestalt solte ein mercklicher unterschied in Leykauff trincken gehalten werden/ unter einem importirenden / und unter einem Zehendē geringen. Ingens eorum error est, qui ad perfectionē emtionis bibales datos esse requirunt. Widt in Disp. Inaug. de Nummis Bibalibus θ. 10. Mann meint es müssen alle Kauff verweinkaufft werden! vide quæ de Idiotis Tusciæ recenset Wehnerus in obs. verb. Weinkauff. Huic jungendus Rudinger 5. observ. 55. An etlichen Orten ist der Gebrauch / das diejenige Zech/ was der Zehendherr und die Gemein/

mein / oder die beständner auß der gemein / verzehren / ieder Theil halb bezahle / so bald der Zehendherr den Zehenden verlassen hat / als der Zehendherr halb / und die Zehendbeständner die andere helfft. Die übrigen / so nicht mit bestanden haben / gehen leer auß. An andern Orten ist der Brauch / daß der Wirth einen Teller auff den Tisch lege / und die Gemein umb den Zehenden streiche / so balden nun das streichen angeht / muß der Wirth rechnen / und was verzehrt worden / zalt die Zehend-Herrschafft / was hernachmahls auffgeht / und verzehrt wird / bezahlet die Gemein. An etlich Orten muß die Gemein einen Ducaten auff den Tisch legen / ehe einiges Auffbott geschicht / alsdann geht das auffbieten und trincken recht an. An etlich Orten trägt die Zehendherrschafft / was verzehret wird / allein. Dann muß die Gemein viel außgeben / so besteht sie den Zehenden desto geringer. Was hilffts / wann ein Beampter und die Gemein 10. biß in 12. fl. verzehren und bezahlen / der Zehend muß aber hernach umb 3. oder vier Summer geringer verlassen werden. Bey dem Zechen findet sich ein ieder ein / omnes, quotquot à convivantis tabulæ modò accumbere, aut vel alterum eidem crus admovere possunt, quamvis non vocati, eiusmodi tamen epulis interesse potestatem atq; licen-

tiam

tiam se habere putant, wann es aber zum zahlen kombt/ macht sich einer nach dem andern davon/da wird die Anzahl kleiner/ und ist mancher so angetruncken/daß er kaum sein Losament finden kan. Bibuli sunt immemores Legum. Gl. in l. fin. verb. quærere (in quibus caus. in integ. So der Zehend zu M. verlassen wird von dem Zehend-Herrn/mögen sie solches alter Gewonheit und Gerechtigkeit nach daselbst im Pfarrhoff thun/ allda der Pfarrer schuldig ist bevor zu geben einen Salat mit Eyer und Hammen. In fall aber die Zehendherrn den Zehenden nicht im Pfarrhof/sondern an einem andern Ort ihrer Gelegenheit nach verlassen wolten oder würden/ das haben sie gute Macht zu thun/ unverhindert männigliches/doch ist der Pfarrer in solchen Fall des Salats entbrochen. So offt es denn zu schulden kombt den Zehenden zu verkünden/ist ein Pfarrer schuldig/ dasselbe vergebens zu thun/und seynd ihm die Zehendherrn einige verehrung darfür nicht schuldig. Und wann der Zehend nicht in Pfarrhoff/sondern außerhalb in einem Wirthshauß oder sonst verlassen wird/ was dann für Unkosten aufflaufft für essen und trincken/daran muß der Zehendherr/ sampt dem Pfarrer den halben Theil / und die besteher des Zehenden den andern halben Theil bezahlen/ doch

stehet

stehet es bey dem Zehendherrn maß zu geben / was von essen und trincken auffgetragen werden soll / als ungefährlich ein kälbern und schweinern Braten / 2. oder 3. Hüner / und etwan 6. Maßwein / oder was die Gelegenheit gibt.

Bey liefferung des Zehenden / gehet es auch ungleich daher. Gibt mann denen Zehendbeständnern für die Zehrung einen / zween / oder wol mehr Gulden / so sagen sie / mann habe ihnen keine Mahlzeit geben. Gibt mann ihnen eine geringe Mahlzeit / so hätten sie gerne das Gelt darzu. Da klagen und sagen sie / an etlich Orten gebe man von iedem Pferd zwey Kreutzer Stallgelt / von ieder Person 1. Kr. Bettgelt / über und neben der Mahlzeit. Da fordern sie die Lebküchlein für ihre Weiber / und seynd nicht zu ersättigen.

Caput III.

Von Taback-Zehenden.

ES ist schon eine alte Klag an denen Orten / wo nur das vierdte Band Zehenden gibt / es sey ja unbillich / daß man an solchen Orten von Taback-Zehenden fordere / und nehme. Wo durchauß alles Zehendbar ist / da wird unstrittig auch der Taback-Zehenden gefordert und genommen. Da heißts / wie jener Beampte sagte / als mañ von Rubsaamen keinen Zehenden geben wol-

te; Wann ihr Ducaten auff euren Feldbarn köndtet / so nehm ich den Zehenden davon! Wovon mann den Zehenden schuldig ist / davon muß er gereicht werden / in decimis nec expensarum nec seminis ratio habenda est. Navar. in suo manuali c. 10. num. 30. Aber / wo von viererley Getreid nur der Zehend kan erfordert werden / da ist ein hartes / daß der arme Bauersmann auch von Taback soll Zehenden geben. Aurum cum lachrymis & querelis subditorum collectum adulterinum & venenosum est. Es ist aber ein mercklicher unterschied zu machen / ob er an solchen Orten viel / oder wenig Taback baue / oder außmache. Hat er viel Taback angebauet / so ists recht / daß er den Zehenden davon gebe / sonst aber nicht. Ja gleichwol sagt der arme Mann baue ich viel Schmalsat / so bin ich diß Orts Zehentfrey / warumb dann von Taback? Ob der Taback unter die Nahrungs-Mittel zu zählen / oder ob er zu verbieten sey / videatur Thesaurus Practicus Besoldi in folio adauctus lit. T. num. 53. ibique à me allegati Autores.

Cap. IV.

Caput IV.

Von bösen Gewonheiten / wann der Zehenden in Viertel herumb gehet / oder wann diß Jahr das Obere / das andere Jahr das untere Dorff den Zehenden bestehen darff.

DJe Einigkeit der Zehendbeständner ist der Zehend Herrschafft höchster schad. Es sagt mancher in Dorff / ich wolte diß Jahr den Zehenden gern kauffen / oder bestehen / wann ich vor der Gemein dörffte / ich wurde vor der Gemein für unredlich gehalten wann ich was wider die Gemein thäte. Da ist der Zehendherr über seinen Zehenden nicht Herr! hic adimitur Domino commune illud & liberum de rebus suis disponendi arbitrium, cuilibet aliàs jure meritòque concessum. Es gehet gemeiniglich in 3. oder 4. Jahren bey der Gemein herum / daß diese oder jene Ordnung trifft / wer den Zehenden bestehen soll oder nicht. Diese selbst erdichte Ordnung wird strictissimè observirt. Es sagt zwar die Gmein / der Zehend-Herr mög seinen Zehend ẽ gleich selbst einsamlen lassen / oder in Bestand hinlassen. Es stehe in seiner willkuhr. Unterdessen wann der Zehendherr keine Gelegenheit zum einsamlen hat / so muß er seinen Zehenden so wolfeil hinlassen / wie es der Ausschuß in Viertel gern hat. Und ist sich darüber zu verwundern / daß offter-

mahls die Zehendherzschafft viel Jahr solche heimliche Vereinigung und schädliche Anschläg nicht mercket / biß durch eine unversehene Uneinigkeit zu Zeiten solches an Tag kompt. Von solcher zusammen Rottirung hab ich in meinem neuen vermehrten Thesauro Practico Besoldi in folio, pag. 1023. und 1024. nur mit wenigen gehandelt. Von dem Schmid-Handwerck wird gelesen / daß an einem Ort der Gebrauch sey/ wann sie Meister auffnehmen / sich eines heiligen Stocks zu gebrauchen / da auff der einen Seiten imago extremi iudicii, auff der andern Seiten aber ein crucifix gemahlet steht / darauff legen sie zween Finger und schweren. Vide consilia Altorfin. pagina 36. in pr. wo die üble Gewohnheit ist / daß der Zehenden in viertheil herumb gehet / da dorffte man auch eines Stabs mit dem Jüngsten Gericht / allein es gibt viel Leut / welche weder Himmel noch Höll glauben / wann sie nur eine Sach ihres Gefallens können durchbringen. Als ich einsmahls in einem Dorff auff einen alten Mann getrungen / und den Urheber dieser schädlichen Gewohnheit wissen wollen/ sagte mir derselbe / dieser Gebrauch wäre schon bey 60. Jahren in seinem Dorff und kome daher. Es haben einsmals die Benachbarte bey dem

Zehend-

Zehendverlaß sich also angetruncken/ und einander hinauff getrieben / daß sie den Zehenden zu hoch bestanden / und mit der Bezahlung oder Gewehrung nicht einhalten kōñen. Darüber dann sehr viel Zanck und Strittigkeiten entstanden / also daß bey nahe ein Todschlag darauß entstanden wäre / da habe nun müssen ein Mittel erdacht und außgesonnen werden / wie diese Gemein wiederumb könte vereinigt werden.

Es hab aber ein Benachbarter Beambter der Gemein gerathen/ sie solten den Zehenden lassen in viertheil herumb gehen / so könte nach und nach ein jeder einen wolfeilen Bestand haben. Wie geschicht aber dem Zehendherrn / der darunter jährlich einbüsset. Dieser Rathgeber hätte bedencken sollen/ was dorten stehet: Pauperibus ita favendum, ne divitibus fiat injuria. Klock. vol. 3. consf. 131. n. 565. seqq. Zythander à Bude de Juribus Braxandi part. 1. c. 2. n. 133. Mann soll beyderseits thun / was recht ist. Quemadmodum enim neq; Dominorum sævitia nimia est alenda, ita neque effrene rusticorum ad petulantiam est excitandum, quod non tam simplex & quietum est ut olim, sed, ut quondam servi, ita hodie rustici, ferè sunt versuti & ultimi prioribus peiores.

Sunt moribus, vitâ, sermone inculti, rudes, duri, inhumani, truces, insuaves, asperi, feri, also das wol zu Zeiten das Sprichwort war ist: Rustica gens est optima flens & pessima ridens. Zorer part. 1. consil. q. 11. §. 804. Da sollen nun Fürsten und Herrn daran seyn / daß bey empfindlicher Straff solche Viertel abgeschafft werden/und ein ieder von der Gemein umb die Zehenden streichen dörffe. Noch ärger machens die in grossen Dörffern / wann sie sich in das obere und untere Dorff außtheilen/und in zween hauffen rottiren. Dann gesetzt / es seynd alle Jahr 10. oder 12. in Außschuß / oder hauffen / und ein ieder sucht seinen Gewinn / so bleibt freylich dem Zehendherrn nicht viel übrig / wann der Presser so viel sein. Es bestehen offtmahls nur zwey den Zehenden / bey der gantzen Gemein an / da gemeiniglich / mit beytragung der Unkosten zur samblung / die reichen leer außgehen / oder das wenigste bezahlen / und müssen die Armen am meinsten frohnen und froh seyn / daß mann sie mit einstehen läst / daß sie kaum das Stroh davon bringen. Fragt sichs / was davon zu halten wann jener seinen Zehenden Morgenweiß verlassen / von iedem Morgen 2. Metzen und sechs Kreutzer für das Stroh / von ieden Morgen. Es trägt aber ein Morgen nicht

so viel / als der andere / scheinet also ein grosse Ungleichheit zu seyn.

Caput V.
Von Haußzehenden / Tod- und Lebendigen.

AN etlich Orten ist der Brauch / das von ieder Hoffstatt / so besetzt ist / wo mann heußlich sitzt / Feuer und Rauch darinnen hält / wo mann wesentlich / Persönlich wohnet / ein Rauchhennen geben werde / worvon ich in meinem Thesauro Practico Besoldi in folio, pag. 1022. item verbo Hirtenstab p. 393. item verbo Rauchhünner / p. 579. 786. 411. 412. mit mehrern gehandelt hab. Adde Wehnerum in obs. lit. F. pag. mihi 107. Rudingerum Cent. 4. observ. 23. Für solche Rauchhennen werden an etlich Orten 6. oder 10. Kr. an etlich Orten gar nur was weniges als 3. Kr. bezahlt. An etlich Orten gibt mann von einer ieden Bruthennen nur 3. Kr. Anderwerts wird es also gehalten / daß mann keine Rauchhüner gibt / hingegen von iedem Zichet Hüner eins / oder von Zehen eins / und die übrigen auffschreibet. De ovorum decimis, vide me in Thesauro Practico p. 1023. ibique Reusnerum allegatum. Ob mann zu gleich die

Rauchhüner / und von ieder Bruthüner das Zehende absonderlich gebe/weiß ich nicht/daß ich es gehört. In Hattenreuter Zehenden steht jährlich 1. Pfund Rauchgelt. Anno 1459. hat sich ein Streit wegen eines Krautzehendens erhebt / also daß die Sach zu einem Process gar außgeschlagen. Allein der Bauer entschuldigte sich / der Gart und Acker / darauff ihm sein Kraut gewachsen / sey zuvor ein Platz gewesen / darauff ihm ein Stadel gestanden / item er sey ein Anhang seiner Hoffrait gewesen / er müsse sein Hoffrait jährlich / nach des Dorffs gewonheit mit einem Rauchhun verzehenden / wann er diß Orts Kraut und Haußzehenden geben solte / so würde er umb ein Stuck mit zweyen Bürden beladen.

Quia quod semel decimatum est, amplius decimari non debet. Gylman. tom. 1. Symph. part. 2 tit. 6. vol. 2. n. 5. & vol. 4. num. 24. 30. & 31. Rolandus à Valle cons. 1. num. 21. vol. 1. Cacher. decis. 68. n. 10. Mundius de Munerib. c. 3. n. 49. Zu V. R. ist ein gantzer Hof/welcher für alles und iedes / für seinen groß und kleinen Zehendē mehr nicht/daň 3. Pfenn. das Jahr über gibt. So viel den Kühzehenden anlanget/ gibt mann von ieder Kuh ein Keeß / oder an etlich Orten drey oder 4. kr. darfür.

Was

Was gar weit abgelegene Ort seyn/ da mann die Statt selten erlangen kan/ gibt mann offt nur 1. Kr. für einen Keeß. Ein Pfarrherr an einem mir bekandten Ort/ hat in seiner Beschreibung/ daß ihme von ieder Kuh ein Keeß gebüre/ so viel ein Kuh auff einmahl gebe. Ich erinnere mich/ daß einsmahls von fremder Herrschafft begehrt worden/ ein Kühkeeß müsse 2. Pfund wägen. Von Butterzehenden weiß mann bey uns nichts.

Wer aber davon wissen will/ besehe den Werndle von Zehendrecht l. 2. c. 1. Rebuffum de decimis q. 6. n. 33. Azor. Inst. Moral. l. 7. c. 24. quæst. 9. Ex decem pintis lactis una deqetur. Rebuff. de decim. q. 6. num. 33. Von Milch und Haarzehenden/ handle ich in Thes. Practicô Besoldi p. 1022. De lana Hartm. Hartmanni lib. 2. obs. 10. num. 4. Decima lanæ detonsæ statim solvenda & exigenda est, ex decem velleribus unum. Rebuff. de decim. q. 6. n. 32. An etlich Orten will mann von Erstlingen nichts gebē. Ja etliche unterstehē sich gar die Bestand-Küh widerrechtlich freyzumachen. Etliche beschreibungen lauten: von ieder/ tragenden Kuh/ oder säugenden Kalb 3. Pfennig der Kälber Zehenden ist gar rar.

Ich werde berichtet / daß ein Dorff sey / da mā von Zehendē Kalb dem Geistlichē ein Kalb gebē muß/es geschehe gleich in 2. oder 3. Jahr. Vermög eines Vertrags de An. 1522. muß die Gemein zu St. und W. denen L. den Kälber-Zehenden geben. In dem novo opere Consiliorum Gailii, so Anno *1666*. herauß kommen / wird part. 3. consil. 4. num. 4. der kleine Zehenden gar artlich kurtz zusammen gefast / das er bestehe an Heu / Flachs / Kraut/Ruben/Lämmern / Kälbern/ Gänsen/Federvieh / Baumfrüchten. Ich finde einen Vergleich de Anno 1598. Da vereiniget worden/für den Kälber/ Hüner / Lämmer / Gänß/Obs/und Schweinzehenden/das eine Jahr ein Kalb / das andere 1. fl. zu geben/ mann habe gleich Lämmer / Gänß oder Schwein/etc. oder nicht. Der Enden Zehendē geht an vielen Orten hart herauß. Besihe Martin Kreutmann von Zehendrecht p. 69. Daselbst er auch von Gaißzehenden etwas gedencket. De caprarum decimis agit Rebuffus de decim. q. 8. n. *13*. De hædorum decima. Rebuff. de decim. q. *6*. n. 28. & 31. Der Zehend von jungen Schweinlein ist bekandt. Es heist bißweilen: von ieder Bürde der Schwein eins/ oder 15. Kreutzer dafür. Und wird nur der unterschied gehalten / ob sie gezogen / oder erkaufft worden

seynd.

seynd. De suculorum decima. Rebuffus q. 6. n. 28. 30. von Säu und Gänßzehenden egi in Besoldo meo p. 393. ubi etiam von den jenigen meldung geschicht / welche die Gäuß zu vor rupffen. Vide Werndle de Decim. l. 2. c. 1. p. 75 Der Zehend von jungen Pferden oder füllen ist rar. Ich hab in meinem Besoldo adaucto pag. 393. und absonderlich p. 279. mit mehrern hiervon gehandelt. Es bleibt diß Orts dabey / was an einem jeden Ort mit Alters ist hergebracht worden. Consuetudo servanda est in solutione decimarũ, etiamsi illæ diminuerentur. Paris. cons. 25. n. 36. Navar. de decim. cons. 2. n. 1. lib. 1. 3. Marius Antonius Maceraten. lib. Resol. 77. n. 9. Uber den Immenzehenden / wie auch ihrer Frucht / als Wachs und Honig / haben etliche auß verwunderung gelachet / ich hab es ihnen aber in meinem Besoldo p. 393. erwiesen. An etlich Orthen nimt mann den Zehenden Schwarm Von Lämmerzehenden hab ich in meinem Besoldo adaucto p. 393. 1023. & 1024. gehandelt die unzeitige Lämblein soll mann nicht bringen / wie Werndle de Decimis. l. 2. cap. 3. p. 79. p. 78. pag. 79. außführlich meldet.

Wo

Wo manns in der Natur nimt / muß mañ das Zehende in durchlauffen nehmen / es sey starck oder schwach / wie es kombt. Der Zehendherr nimts an dem Ort hinweg / wo sie fallen / oder nur in der Winterung seyn. Decimæ animalium ob bella in alieno loco parientium, cui loco debeantur, nempe loco à quo fugerunt. Boer decis. *13*. n. 54. Petrus Gregor. Tholosanus in Syntagm. juris univers. l. *2*. cap. *25*. num. 2. An etlich Orten gibt mann von 20. Lämmern eins in der Natur / und das andere an Gelt mit 28. Pfeñing. Bey der alternativa muß mann fleissig nachsehen / ob sie auch in alten Brieffen zu finden sey. Zumahln weiln Zehendrecht etwas besonders und die Electio bey dem Nehmer / und nicht bey dem Geber zu sein scheinet. Vide aliàs de Alternatione Zorerum part. 2. consil. quæst. 8. n. 640 & sqq. 650. & seqq. Barbosã Axiom. l. 1. cap. 55. per tot. Rudingerum Cent. observ. 92. Hieher gehört / was ich von Schafftrieb und Blumenbesuch / item von Schaffzoll und übermässigen Schäffereyen geschrieben. Besold. in Thes. p. 863. Hieher gehört die Clausula zu Beschreibung eines Hoffs von seinen Wiesen / Schafflecken und Trieben.

Wann

Wann mann nun die Lämmer außzehent/ so werden allezeit der Schäffersknecht / oder der Jungen/ so der Schaff warten/ihre Lämmer/so sie von ihren Schaffen / so etwann die Baurn ihnen mit außgewintert / überkommen / zuvor außgehebt / und auff die Seiten gethan / und von der übermaß der Zehenden / oder von 10. eins genommen.

Wann aber ein Zeitelschaff das erstemahl gelambt/so wird dasselbige Lamb / als ein erstes / nicht unter die Zehend-Lämmer gezehlt / sondern mit des Schäffersknechten seinen auff die Seiten gethan: Wann es sich begiebt/ daß etwann der Baurn ihre Kinder etliche Lämmer darunter haben / oder die Zahl nicht zehen erreicht / sondern nur sieben / acht oder neun/so sind sie schuldig einen Abtrag zu thun/ wie dann geschehen von Haintz Gebhard zu Oedhoffen / der hatte nicht mehr dann neun Lämmer/davon hat der Zehendherr ihme keines genommen / sondern sich mit ihme verglichen / daß er ihme 60. Eyer an statt deß Zehend-Lambs (dieweil es nicht die Summam der zehen für voll erreicht) geben soll / welches er alsso baldeu willig und gern gethan / doch dem Zehenden ohne Nachtheil.

Item wann ein Schaff zwey Lämmer hat/ oder wol gar drey/so werden sin außzehenden solche nur für eins gerechnet.

Einem

Einem jeden Schäffer werden 20. alte Schaff für Zehend frey passiret.

Von lebendigen oder blutzehenden hab ich in meinem Besoldo pag. 393. 1021. von todt- oder lebendigē Zehenden hab ich p. 1023. 615. & semel p. 1024. gehandelt. Zu Volckersgau geben zu ewigen Zeiten die Inwohner dem Kloster Eborach für den Lämmerzehenden 5. Kar Habern / es seyn gleich Lämmer vorhanden / oder nicht. Es thun aber 16. Kar ein Sümmer Habern.

CAP. VI.

Von Obszehenden.

DAvon hören nicht gern / die viel Gärten haben / ich hab aber davon in meinem Thesauro Practico p. 1021. 1022. und absonderlich von Nüssen und Kästen p. 1022. 1024. ad nauseam geschrieben. Si decem boeticos nucum, amigdalarum, aut castanearum habeam, dare decimam de his partem Deo oportet. Rebuffus de decimis q. 8. n. 5. von Obs / Obszehenden / Obsgärten besihe mit mehrerm meinen Besold. p. 716. in fin. 717. item den Titul vom Uberhang der Bäum / und Obs / welche materia wol werth wäre / daß sie einer außführ-

außführte. Herr Ahasverus Fritsch hat in seinem neuen Tractat von Garten und Zaunrecht/welcher 1670. zu Jena herauß kommen § 46. diese Quæstion: An decimæ solvi debeant de his, quæ in hortis nascuntur, schön außgeführt / da er Cæpoll. de serv. urb. c. 76. n. ult. und das Jus Bavaricum tit. 28. art. 14. allegirt / allda er von Garten Geträid / item von Erweiterung der Gärten redet / wie es deß Zehendhalber gehalten werden solle. Auff denen Feldern und Plätzen/ welche nicht Gartenrecht haben / mögen wol Garten-Früchte gebauet werden/modo ratione pasturę, decimarum, tributorum, Magistratui, vel tertio non præjudicetur, ac statuta loci non repugnent: Hisce enim ex publica ratione libertas ista immutandi prædia, eorumque culturam iuste limitari ac restringi potest. Ich finde Vergleich / daß mancher auß einem Acker einen Garten gemacht/ und sich jährlich mit dem Zehendherrn / es gerathe gleich das Obs / oder nit / auff 72. Pfenning verglichen. Ich höre daß man sonst an etlichen Orten das Obs/ Aepffel/ und Biern mit einem Metzen/ Dietbäufflein / oder Gölten außmesse / nach dem es wol oder schlecht gerathen. Wie dann die Bäum ruhen / und das Obs kaum alle 7.

Jahr

Jahr geräth/da dann die Bäum sich offtmals hernach zur Erden beugen/und wie die Schlehenstauden / oder Weintrauben voll hangen/ also daß jener Bauer / salvâ veniâ, seine Schweinställ in reichem Obsjahr mit den delicatesten schönen Hertznäpffeln hat anfüllen müssen. Welche Nutzbarkeit deß Baumpflantzens absonderlich wol verstanden Dn. Ernestus Princeps Saxo Gothanus, daher in Ordin. Provinciali eiusd. part. 2. c. 3. tit. 25. diese Wort zu finden: Nach dem manniglich bekandt / wie ein nutz und fürträglich Ding es umb die Obsbäume ist / als wollen wir / daß ein jeder Unterthan in Städten/ Flecken / und Dörffern / welcher bequemen Raum in seinen Gärten hat/jährlich eine Anzahl Obsbäum pflantzen solle. Und auff daß solches unweigerlich gehalten werde / so sollen zumalen in Dörffern die Schultheissen / Gerichtsschöpffen und Heimbürgen hierauff fleissiges auffachten haben / und darob seyn/auch bey der Gemeine anhalten / und sie vermahnen/solchem/wie gemeldt/zu geleben/und den Beambten / oder eines jeden Orts Gerichts-Herrn jährlich auff einen gewissen Tag verzeichnet zustellen/wen und wie viel Obsbäum gesetzt und gepflantzet seyn. Und da einer oder mehr in demselben Jahr nichts gepflantzet / oder gepfropffet hätte / da er es doch der

Gelegenheit seiner Güter halber wol zu thun gehabt/derselbigen soll ein ieder/ so manches Jahr es geschicht/ einen Gulden zur Straff geben.

CAP. VII.

Von Fisch und Forellen Zehenden.

Es werden bißweilen auß Aeckern oder Wiesen Weyer gemacht/ da mann sich des Zehenden wegen entweder auff ein gewisses Gelt/ oder auff ein Anzahl Fisch vergleichet/ wie ich in Besoldo p. 1022 und 1023. erwisen.

De decima de piscariis, ubi pisces solent, de carpionum, velluciorum, luporum, mugilum, seu aliorum piscium. Rebuffus q. 8. num. 9. Sonsten gibt mann gemeiniglich/ wo es mit Alters herbracht/ den Zehenden Karpffen/ wann ein Weyer besetzt ist/ oder/ wo er nicht besetzt ist/den zehenden Schober Heu/ oder was in einem solchen Weyer gebauet wird. Dahin geht die Clausul von Weyer unnd Weyerstetten: Item die Clausula: mit Wasser/ Wasserläufften/ Teichen/ Teichstetten. Für unziemblich und Straffbahr wird gehalten/ bey der Nacht die Wasser zu beleuchten/ und die Fisch/ die sich theils blenden lassen/ also zufangen/ oder dieselbe mit Oel-Kuchen/ Lein/ Hanff/ Rüb und Mahn-

samen / viel weniger mit andern schädlichen Materialien zu etzen und zu fangen. Dn. à Seckendorff in Deutschen Fürsten Stat pag. 489. von Fichsfang und der Fischerey egi in Besoldo pag. 257. & seqq. pag. 1134. zu T. haben die L. den Fischzehenden vier Pfund Von denen kostbaren Forellen wird vermuthlich lieber etwas an Gelt / als daß zehend Pfund gegeben. Als einmals zu Diepelsdorff deß Forellen-Zehenden wegen Strittigkeit sich ereignet / ist statuirt worden / es sey ungewöhnlich von weissen Forchen Zehenden zugeben. Johan. Hörold. offt werden zwölff oder mehr Weyer jährlich auff ewig umb einen Gülden rheinisch vererbt / dergleichen Vergleich mir selbsten bekand ist.

CAP. VIII.

Von Wiesenzehenden.

WAs Wismaten oder Wiesen eigentlich seyn / sind die Doctores ungleicher Meynung. Vide Rudingerũ Cent. 5. obs. 68. Non quilibet campus incultus, vulgò Wüstunge / Laiten / dictus, pratum vocari potest, alioquin & montes intonsi, item sylvæ pascuæ, & integra prædia prata essent, quod est contra l. 30. & sq. de V. S. Gædd. d. l. n. 10. Sylva cæditur securi, pratum tondetur falce. Differt etiam pratum à pascuo.

ſcuo, cum non depaſci ſoleat, nec eo fine principaliter habeatur, ſed ut fœnum nobis profundat hyemi inſerviens. Gœdd. d. l. num. 3. daß man Heu und Grummet darauff mache / und zum Winter futter ſamble. Et ipſe JCtus in l. forma 4. pr. ff. de cenſib. pratum à paſcuis ſeparat. In meinem Beſoldo p. 393. hab ich notirt / daß ich in alten Brieffen gefunden / von einer jeglichen Hüeb ein Hun für den Heuzehenden. Dergleichen Heuhennen es mehr gibt. Utrum certa peculiolæ quantitas de decima fœni poſſit perſolvi, vid. Beſold. conſil. 20. num. 98. vol. 1. Et in Theſauro Practico adaucto in folio, pag. 1022.

Als einmals etliche Unterthanen das Gelt für den Heuzehenden geben wolten / als vier oder zehen Kreutzer von jedem Tag-Werck Wieſen / iſt befohlen worden / daß ſie ſich mit dem Zehendherrn ſollen vergleichen / oder ſie ſolten den zehenden Schober Heu ligen laſſen. Und iſt hie ſonderlich zu mercken / wie Beſoldus conſil. 19. num. 34. vol. 1. gar unbekandte Wort brauche / was wir Heuſchober neñen / neñet er Bierlinge oder Heuſchochen. Den 30. Schochē. 50. Schochē: n. 47. Wird abermal der Bierling uñ Schochē gedacht. Es gebt aber letzt gemeltes Conſil. 19. n. 81. Dahin / daß obwol die Innhaber der Wieſen / auß einem alten unfürdencktlichen Brauch /

jährlich nur 2. pfen. zu Zehenden gereicht haben / und dardurch biß auff jetzige Anforderung des Mangels und unvollkommener bezahlung halb entschuldigt seyn / daß sie doch fürbaßhin den gantzen und vollkommenen Zehenden zu entrichten verbunden seyn / etc.

In eadem causa priori Consilio 19. contrarium est 20. Consilium sæpius citati Besoldi. Nam num. 20. ad objectionem: Aliud est pecunia, aliud fœnum. num. 22. quod decimæ cum integritate & sine diminutione persolvi debeant. num. 23. quod consuetudo jure non subsistat, per quam decimæ minus plenè solvantur. num. 26. quod aliud pro alio dederint, prolixissimè respondet. n. 59. ponit casum, quod accedere possit, quod aliquando tàm pluviosa sit tempestas æstatis, præsertim tempore fænisicii, ut maxime pars fœni crebris inundationibus aquarum putrescat, & corrumpatur vel avehatur. Ex quo eventu Domini decimarum plus commodi de pecunia consequuntur, quàm si fœnum ipsis datum fuisset. E contra autem si serena sit tempestas, tempore, quo fœnum colligitur, plus commodi ex fœno decimali habere Domini possent, quàm ex pecu-

nia.

nia. num. 97. Wird erzehlt / daß die von Doningen ihren Zedendherrn für den Heu und kleinen Zehenden 18. Pfund Heller geben haben. Es haben aber die Zehendherrn forthin das Heu / und den kleinen Zehenden von erwachsenen Stücken haben wollen. Si agri forma mutetur, v. g. ex agro pratum fiat, an quis teneatur decimas fœni den Heuzehenden præstare? ffff. prædium enim in aliam novam faciem seu formam mutare quidem licet, sed ita, ne domino seu Ecclesiæ decimali fiat præjudicium c. quamvis de rescripti in 6. Limitatur tamen, si possessor agri libertatem præstandarum decimarum præscripserit, tunc enim nec mutatâ ejus formâ ad præstationem earum tenebitur. Ahasv. Fritsch. in tractatu de Jure Pratorum von Wiesenrecht. Christoph. Philippus Richter in Consiliis part. 6. cons. 21. num. 11. Wann auß Wiesen Felder gemacht werden / quid Juris, Besold. in Thesauro p. 1023. 686. 1016. & fusissimè Fritsch de Jure Pratorum.

In einem Vergleich de Anno 1582. steht / Item seynd Wißmaten zu Feldern gemacht worden / davon die Baurn den Zehenden zu geben sich waigern / da sie doch schuldig seynd / nach verscheinung eines Jahrs / und der ersten

Frucht/dessen sie befreyet/den Zehenden ohn alles Mittel zugeben.

Offt wird verglichen/an Statt des Heuzehenden von allen Wiesen/auff ein gewisses Stuck Wiesen. Als L. H. gibt das Heu/auff der Seewiesen/auß einem halben Tagwerck für das Zehendheu umb anderer seiner zum Hoff gehörigen Wißmat willen. Mehr 1. Tagwerck auff der Niderwiesen/hinter der Buchwiesen genant/so in diesem Zehend vererbt/folget das Heu durchauß/von Grumet aber nur drey Viertel das vierdte Viertel aber Gruminet gehöret in einen andern Zehenden. Was ein Mannsmat sey/ was ein Mannwerckmatten/was ein Jauchart Wißwachs sey/ explicat Wehner in observ. lit. M. Werndle de decimis l. 3. c. 3. p. 181. Die Gräserey in Wäldern soll ohne Erlaubnuß/und sonderbare Berechtigung niemand vornehmen. Dn. à Seckendorff in Teutschen Fürsten Stat p. 480. Gudelinus de Jure Novissimo L. 6. c. 13. n. 6. setzt/in diversis locis multarum rerum, ut pratorum, nemorum, &c. sublatæ sunt decimæ. In einem mir bekanten Dorff ist der Heuzehenden von 4. Höffen vererbt/also das jährlich ieder unter diesen 4. Höffen 36. Kr. für seinen Heuzehenden bezahlen muß. Quæritur, ob es ein Neubruch/ wann mann auff eine Wieß oder Waid de novo Bäum setzt? Negatur, weil solches allein der kleine Zehend. Besold.

in Thes. p. 685. Es soll aber das Heu zuvor recht dörr gemacht werden / ehe es eingeführt wird / fœnilia periculis incendiorum perobnoxia sunt. Fœnum naturæ calidæ est, ideoque madidum & putrefactum ignem ex se creare potest, ut & exempla & autoritates. Vide Consilium Altorfinum 116. Rationes huius rei Physicæ num. 8. recensentur. Von einer nothwendigen und hochnutzlichẽ Feuer-Ordnung auff dem Land / und wie 20. Dörffer sollen zusammen halten / und etwas gewisses zusammen schiessen / auch füreinander sorgen / videatur Obrecht in Secretis Politicis p. 158. & sq.

CAP. IX.

Von vererbten Zehenden.

Hiervon wird in Büchern wenig zu finden seyn / auch so gar die jenigen / welche gantze Tractatus von dieser materia Decimarum herausgegeben / als Rebuffus, Werndle, Moneta, welchen Joh. Baptista Costa in seinem schönen Tractat de Quota & Rata, virum solertis industriæ, & non vulgari ingenii subtilitate præditum, quæst. 149. num. 1. nennet / oder welche gantze Disputationes davon geschrieben / setzen nicht ein Wort davon / was ein

vererbter Zehenden sey. Wo man Leges haben kan/ heists: Erubescimus sine Lege loqui. Hier soll es heissen: Erubescimus sine justa ratione loqui, per quam veritas habetur, & quæ est anima Legis, imò Lex ipsa. Ideoq; & Jus supplet, sicut & æquitas. Est enim imbecillitas, intellectus, ibi quærere Legem, ubi naturam sentimus. Eaq; re deficiente lege rationē naturalem allegare licet Matth. Wesenb. consil. 2. n. 1. 2. & 3. Zum Exempel: Wañ ein Erbmann nicht nur einen Aigenherrn hat/ welchem er seine Gült jährlichen zu reichen schuldig ist/ sondern er hat auch einen Zehend-HErrn/ welchem er jährlich/ er baue gleich wenig oder viel/ seine Zehendgült reichen muß. Als mancher gibt Jährlich fünff Viertel Korn und 2. Hüner Zehendgült von seinem gantzen Hoff/ so bleibt ihme hernachmahls alles/ was er bauet/ beysammen/ er darff weiters weder grossen noch kleinen Zehenden geben. Ein anderer gibt gleichfals etwas gewisses/ als etwann für all sein Getraid/ ein Sümmer Korn/ für all sein Vieh/ oder den Blutzehenden ein einiges Hun. Der dritte gibt etwan ein Pfund Heller Würtzburger wehrung/ item zehen Sümmer Korns/ und zwey Sümmer Habern/ alles Würtzburger Maß/ ohn alle Entgeltnuß/ es schlag Schauer/ Hagel/ oder durch andere unwitterliche Würckung/

wie

wie die genant möchte werden / so soll ihm die Widerbezahlung obgemeltes Erbzinß keinen behelff geben / nicht fürtragen noch freyen / wie in dem Vererbbrief über Anwandten und Lind steht. In einem andern Zehend Vererbungs-Brieff wird vermeldet: Darfür sie weder Krieg / Steyer / Hagel / Schauer / Mißwachsung / oder andere Landsgebresten fürtragen oder schützen solle / wie in dem Vererbbrieff über Unteraspach und Kreutles stehet. In einem andern Brieff stehet auch von Nebel und Wind / daß deßwegen kein Nachlaß geschehen soll. Jetzt fragt sichs / wann ein Dorff dreyssig 40. oder mehr Jahr öd und ungebauet gelegen / es wird aber ein solcher Hoff verkaufft / darauff ein dergleichen vererbter Zehenden hafftet / erstlich ob der Zehendherr allen außstand an Korn und Hünern dahinden lassen müssen? Zum andern ob der Erbman nur Metzen oder viertelweiß steigẽ / und wann v.g. dir fünff viertel herauß kommen / der Zehendherr damit zu frieden seyn müsse? So der Zehendherr deßwegen mit dem Aigenherrn conferirt / so will dieser simpliciter die Affirmativam auff beyde Fragen. Ich weiß aber mehr als ein Præiudicium, da das contrarium ist observirt worden. Sintemal von rechtswegen ein Herr nicht schuldig ist / seinem Erbrechter deß entstandenen Kriegswesen / Mißwachs / Schauer oder ander dergleichen casum fortuitorum halb / die

umb auffgebauet / das gantze Dorff erholt sich nach und nach. Der neue Possessor deß vererbten Zehendhoffs meldet sich bey der Zehendherrschafft umb diesen vererbten Zehenden an. Allein der Zehendherr will entweder 200. Thaler für die außständige Zehendgülten haben / und allegirt diese rationē: Die ödligende Erbrechtgüter fallen dem Aigenthumbsherrn zu. Zorer in 2. Theil seiner Rechtlichē Bedencken q. 1. n. 46. & 48. q. 2. n. 147. utrum Emphyteusin amittat, qui intra triennium Canonem non solvit, quamvis super eo nihil sit pactum. Besold. part. 3. cons. 93. n. 69. oder der Zehendherr betrohet durch seinen Büttel dz gantze Dorff selbst außzehlen zu lassen / da ihme dann für 6. wol 12. S. herauß komen werden. Bißweilen sind nur die Weyer vererbt / bißweilen nur die Wiesen / wie oben dergleichen Exempla sind angeführet worden. Ich erinnere mich noch eines vererbten Zehenden / mit deme es folgende Bewandnuß hat. Ein hoher Potentat verleihet einem Lehenman einen Zehenden zu durchgehenden / oder Kunckellehen / davon muß er jährlich 7. und einen halben Kr. zur Wachskertzen / und bey begebenden Veränderungs-Fällen das gewöhnliche Lehengelt geben. Dieser Lehenman nun verleihet diesen Zehenden wiederumb zu Mannlehen einer gewissen familiæ, und zwar nur allezeit dem Aeltesten davon. Dieser muß nicht nur jährlich 2. Sümmer Korn von diesem vererbten Zehenhenden dem Afterlehenherrn geben / muß die

Leben von ihme empfangen/ Lehenbrieff nehmen / und einen Revers von sich geben/ das Handlohn entrichten / und alles das jenige præstirn / was von undencklichen Jahren bey diesem Lehen ist hergebracht worden. Waltet also ausser allen Zweiffel / daß es vererbte Zehenden in grosser Meng gebe/ davon man das Handlohn zureichen schuldig seye.

Caput X.

Von Flachszehenden.

DJeser wird an unterschiedlichen Orten unterschiedlich gereichet. In etlichen Beschreibungen findet sich / daß ein gantzes Dorff vor Alters einen gantzen Kloben Flachs oder 60. Reisten gebē habe. In andern Beschreibungen find ich diese Wort: von 10. Poßen Flachs 1. Poßen. An solchen Orten gibt man vom Lein keinen Zehenden. Sonsten heists: Decimæ solvi debent integrè, & absq; omni diminutione. Et consuetudo, quod decimæ non solvantur integrè, vel nullo modo debeantur, non valet. Hartm. Hartmanni lib. 2. obs. 10. n. 1. Der Flachszehenden ist zureichen / er wachse gleich in Gärten oder auff dem Feld. Wernd. de decimis l. 2. c. 1. p. 55. Es ist vieler Orten verbotten / in die zumahl kleine Fischwasser Flachsrössen zu legen/ durch welche die Fisch verderbt werden. Dn. à Seckendorff im Teutschen

schen Fürsten Stat. p. 490. De decima de lino & canabe. Rebuffus de decim. q. 8. n. 8. An vielen Orten werden denen Ehehalten 1. oder 2. Bett mit Flachs außgemacht und außgedingt. Diese Ehehalten wollen nun ihrē Flachs durchauß Zehend frey haben/daher/als eine gantze gemein 60. Reisten Flachs dem Zehendherzn geben sollen/klagte sie: Die Ehehalten baueten den meinsten Flachs/die Gemein wüste nicht/wo sie die 60. Reisten Flachs hernehmen solte / sie wolte 3. fl. darfür geben. Allein der Zehendherz ist bey seinen alten herkomen der 60. Reisten verblieben. Sibi imputent, daß sie ihren Ehehalten die gebauete Bett mit Flachs für Zehendfrey versprochen / welches sie nicht hätten versprechen sollen/ auch zu halten nicht vermögen / als mit ihren mercklichen schaden.

CAP. XI.

Von Kraut und Rubzehenden.

Wo mann von 4. Banden nur den Zehenden gibt / da wird von Kraut und Ruben gar kein Zehenden gereicht. Sonsten heist es / wo der kleine Zehenden üblich ist/von 10. Bettkraut 1. Bett/ von 10. Bett Ruben 1. Bett. An manchem Ort gibt es nicht nur Früh-oder Brachruben/ sondern auch Spat-oder Halmruben / hier wird gefragt/ ob von der so genandten Abersaat/

oder

oder 2. Frucht/auch der Zehendẽ müsse gereicht werden? Regulariter Respondeo, quod non. An etlich Orten gibt man auch von Halmruben Zehenden/auß der Ursach/weiln mann hingegen nicht alle Gartenwahr außzehendet. An etlich Orten gibt man von Halmruben/item von Gelbruben-Saamen so wol/ als von andern Garten-Früchten den Zehenden. Si ager bis vel pluries in anno ferat fructus, toties solvendæ sunt decimæ. Panorm. in c. ex parte 21. extra h. t. Moneta de decim. c. 4. num. 12. Nam licet de vino vel frumento semel in anno decima solvatur, si tamen in eodem anno etiam alii fructus in eodem fundo nascuntur, de illis quoq; solvenda est decima Hartm. Hartmanni lib. 2. obs. 10. num. 3. & si diversa semina in eodem agro sparguntur, ex fructibus omnium solvenda est decima. n. 4. Zu Straßburg ists ehe dessen verboten gewesen / von Kraut-Saamen / ohne vorwissen des Magistrats / nichts an andere Ort zu verkauffen / dieweiln diß Orts die Krautköpff in ziemlicher größ gewachsen / und an andern Orten so herrlich nicht anzutreffen seyn. Von dem Wort Abersaat handelt Werndle de Decimis p. 54. Was auff dem Feld zum andernmahl angesäet wird / die Abersaat. Martin Kreutmann von Zehendrecht p. 18. 28. 32, 33. 68. Hieher

gehört

gehört das bey uns sehr gewönliche Wort Schmalsat/ so gemeiniglich von Kraut und Ruben gebraucht wird / quasi eine schmale Saat / darzu nur die besten Felder genomen werden. Von Neustatt in Oesterreich/acht Meil von Wien/ haben die alten Scribenten berichtet / daß daselbst Kraut und Ruben auff Bäumen wachsen. Der sumpffigte Ort wird mit Bäumen und Reisig belegt / hernach mit Erden beschüttet/das darauff zubauen ist. Ein grosser Betrug ist es / wann man zuvor das beste Kabiskraut / und die grossen und harten Kabißköpff hinweg nimpt / und das schlecht Kraut/und die lähren Täschlein zu Zehenden läst. Wiesen und Kraut-Gärten werden unter rechte Baugüter gerechnet / davon man Zehenden zu geben schuldig/ wann die Unterthanen libertatem præstandorum decimarum nicht præscribirt haben. Dn. Christoph. Philippus Richter in Consiliis parte 6. consf. 21. n. 11.

Caput XII.

Von Zehendstädeln.

ES gibt nicht alle Jahr finstere Städel. Wir finden / daß einsmals das Korn zwey Jahr auff dem Feld gestanden sey. Zeillerus in Itinerario Germaniæ p. 217. bey uns hat vor einem Jahr an

einem

einem Ort das Wetter geschlagen. Dieses 1670. Jahr sind die Aecker unbesämt blieben/ und ist doch Korn gewachsen. War die Frag/ ob man Zehenden davon zu geben schuldig sey/ weil diese Aecker weder mit Pflug noch Hauen diß Jahr gebauet worden? Es ist die Boßheit der Zehendbeständner sonsten so sehr gestiegen/ daß sie denen Zehendherrn nur geben wollen/ was sie selbst wollen / das geringste Getraid/ das elendste Federvieh / gerupffte / halb todte Gänß / schmachtige / zipffende Hünlein/ unzeitige Lämmer. HErr Christoph Philipp Richter gedenckt in seinen consiliis part. 6. cons. 21. n. 17. daß etliche Unterthanen den Arbeiszehenden von den zehendbaren Gütern nicht auff dem Feld / sondern in ihren Scheuren/ non absq; fraudis suspicione von Alters geben/ und nachmals nit anders geben wollē. An statt/ daß die Zehendbeständner von Jahr zu Jahren steigen solten / wollen sie zuruck / und jährlich weniger geben / zumal/ wann sie sehen / daß der Zehendherr keine Unterthanen im Hoff hat / wann sie sehen / daß kein Nachbaur einen Eingriff thun will/ wañ sie sehen / daß der Zehendherr keinen Stadel und Bequemlichkeit zum samblen hat. Als ehedessen jemand einer frembden Herrschafft seinen Stadel zum samblen verließ / würde er deßwegen hefftig von der Gemein angeklagt. Die Erfahrung bezeuget es / daß / wo ein Zehendherr einen Stadel im Dorff zum einsamlen hat/ dz durch dieses Mittel der Zehend hin-

auff

aufgebracht / offtermahls in einem Jahr umb viel Summer gestiegen sey. Derowegen geschicht es / daß die Gemein sich so sehr widersetzt / und keinen Platz zu einem Zehendstadel hergeben will. Da wendet sie für / es sey kein bequemer Platz in der Gemein vorhanden / es versamle sich eben an diesem Ort wo der vermeinte Zehendstadel hingebaut werden sollen / das Kühvieh / und was der kahlen entschuldigungen mögen mehr sein. Hieher gehört D. Besoldi part. cons. 25. Daß auff die Allmand in præjudicium der gemeinen Baurschafft einiger weiß zu bauen mit nichten erlaubt sey / etenim malè agunt Magistratus, etiam omnimodâ Jurisdictione gaudentes, quia prædia communia seu publica Civitatum & oppidorum, aut etiam pagorum, vulgò Allmanden / Waiden / etc. appellitata, ullo modo sibi appropriare contendunt: si unquam ea ad ipsam Universitatem legitimè pervenisse appareat, ut post Menoch. 3. præsumt. 100. & alios evincit Thomas Michael disp. de Jurisdict. θ. 61. Quippe quemadmodum Princeps cuilibet privato rem suam auferre nequit: ita nec id potest populo seu universitati. Und n. 7. steht: Wann an selbigem End / da er zu bauen Vorhabens / jemand andern ein servi-

tut, jus decimarum, pascendi, oder dergleichen Gerechtigkeit gebüren thät / solches einwilligen zu mahln von selbigem erlangt werden muß. Ohne ist es nicht / daß / gleichwie / wo Mangel an der Waide ist / alte Leyten und Trifft Oerter / zu Abbruch der Viehenutzung nicht sollen umbgerissen / und zu Aeckern gemacht werden. Herr Veit Ludwig von Seckendorff in seinem tr. von Teutscher Fürsten Stat part. 2. pag. 220. Also können ohne bezahlung eines Abtrags / zur Viehnutzung gehörige Plätz / zu Zehendstädeln nicht genommen werden.

Es soll aber dieser Abtrag leidentlich seyn / und nicht zu hoch gespannet / auch der Gemein zu besten widerumb verwendet werden.

In diesen Zehendstädeln ist ein übler Brauch / daß die Trescher vorgeben / es gebüre einem iedwedern zu Nachts ein Bischelstroh / diesen dörff er mit nach Hauß tragen. Welchen mann an etlich Orten Abendböck nennet. Es haben den Bürgern zu Nellenheim die Inhaber des Guts Weißfelds / vor diesem zur Zeit des Heuets / wann mann die in dieser Gegend ligend und genante Freymatten aufftbut und den Benachbarten abzumehen vergünt / zu ihrer besserer bequemlichkeit / und damit sie desto Früher die Arbeit wider anfangen können / auß guter Nachbarschafft gestattet / daß sie den Unterschleiff oder Nachtherbig in den Scheuren zu angedeuten Gut oder Hof Weißfeld

feld gehörig genommen. Weiln aber die von Nellenheim diese nachbarliche Bewilligung für eine gerechtsam gehalten / als ist ihnen solcher Einlaß nicht mehr gestattet worden. Fusè Besold. part. 3. consil. 118. per totum. Also lägern sich offtmahls in solche Zehendstädel allerley loß Gesindlein / welche übel herauß zubringen. Herr von Seckendorff setzt in seinem unschätzbarn / ja mehr als guldenen tr. von Teutschen Fürsten Stat p. 380. folgende Wort: Solche Zehenden nun werden entweder / wie sie gefallen / eingesamlet / wie denn vieler Ortē deßwegē sonderbare Zehend Scheuren / oder Städel / auch Kellereyen / der Herrschaft zu stehē / oder die Müh uñ Kostē / die darzu gehören / zu ersparen / umb ein gewisses verliehen und außgelassen. Es gibt an etlich Orten faule / nichts wirdige / böse Tagler / welche mit liederlichē Zechen / uñ mit üppigē fraß uñ quast die gute Zeit zu bringen / welche ihre Zehend-Herrn / nach belieben / schätzen und bevortheilen / mann muß ihnen von Zehend samlen geben / was sie nur fordern / sie feyren lieber / ehe sie ein billiches nehmen.

Es gibt der Taglöhner / Schnitter / Trescher / Meyer / Schirrmeister / Holtzhauer / Teichgräber gnug / aber da ist niemand / welcher sich in die verwildte / uñ verwachsene Einöde mache / derer es noch aller Orten viel gibt. Herr von Seckendorff räth / man soll mit den Schnittern und Treschern richtige Kerbhöl-

tzer halten / von den eingebrachten Früchten eine Prob treschen lassen / nach der Ernde den gantzen Jahrwachs summarisch beschreiben / dann über das Auffheben deß Getraids / alle 14. Tag / und auff Liechtmeß oder wann folgends gar außgetroschen / was die gantze Einnamb / Außgab / und Uberschuß deß Getraids gewesen sey / eine Verzeichnuß begehren / so zur guten Vorsichtigkeit ein bequemes Mittel ist.

Wir schliessen mit zu schliessung deß Zehendstadels / diesen Tractat / auch gleichsam zu / und wünschen / daß alle Strittigkeiten auch bald mögen beschlossen werden / und zu einem erwünschten Ende kommen. Dann wz hilffts / wann der sterbliche Mensch unsterblichen Zorn trägt / und ihme selbsten das Stroh zu seinen eigenen Höllenflammen einsamblet? Man soll ja in Zehend-Strittigkeiten schleunig verfahren. Unde etiam non admittitur Appellatio, si sententia super Decimis lata sit. Mynſ. cent. 5. obſ. 10. Gail. 1. O. 38. Everh. in Top. legal. loc. à tributo ad Decim. n. 4. Rüdinger cent. 1. O. 31. n. 4. §. 11. dem gemeinen Wesen ist sehr vorständig / auch einer Obrigkeit obgelegen / die weitläufftige Rechts-Proceſs, und was hierzu Anleitung gibt / nach Möglichkeit abzukürtzen und abzustellen. Zorer part. 2. conſ. q. 13. n. 30. 34. Quis quæso apud Specul. in tit de Appell. §. nunc breviter n. 4. sine indigna-

dignatione legat, in curia Romana causam quandam appellationis ante ipsum natum introductam, ei 34. annum agenti, lite nec dum contestata, commissam fuisse? Quem eâ ætate in tam arduâ causa Patronum adscitum Jason miratus, ad l. properandum in pr. n. 6. ubi hoc ipsum refert, & his verbis exclamat: Quid nos ventris animalia unquam tale fecimus, quos si secunda hora vigilantes offenderit, oscitamus, & manibus faciem defricamus! O daß die pœna temerè litigantium wiederumb practicirt würde! O daß nicht auch unter denen / welche zum Scepter geschworen / so viel Verhetzer zu den Rechtfertigungen wären! O daß mehr rechte Christen unter so viel tausend Schein-Christen wären / welche ihren Nebenmenschen von dem Schlaff der Ungerechtigkeit auffwecken! O das solches noch dieser Tagen / vor der grossen Welt-Ende geschehe / da sich so viel jähe fäll begeben! Die Portugäsen sagen / die Pomerantzen frühgegessen seyen im Leib wie Gold: Zu Mittag uñ auff den Abend wie Bley. O daß alle Rechtfertigungen früh abgeschnitten / alle temerè litigantes früh gestrafft / das so edle Gold nicht in Bleyschwere Verantwortungen verwendet / und die Versöhnung / nicht auff die finstere Todes-Nacht verschoben würde! Die Welt veracht und

verlacht diese Erinnerungen/ biß die Bley-schwere Todes-Angst sie überfällt/ biß sie weder beichten noch absolvirt werden kan. Die Welt ist ja im höchsten Grad schlim/ die Saiten müssen zerreissen/ sie sind gar zu hoch gespannet! Es ist nunmehr gewiß/ an der Welt

E N D E.

INDEX RERUM ET VERBORUM,

Quæ in hoc Tractatu de Decimis continentur.

Prior numerus num. marg. alter pag. denotat.

A.

T 4 De Ar-

Con-

D.

Deci-

Deti-

Grossa

H.

I.

Intelli-

L.

Latera-

M.

Ob-

Prae-

Q.

R.

S.

W

Register.

F. Feuer-

Q.

ENDE.